DEFENSIO IOHANNIS MARSILII,

IN FAVOREM RESPONSI OCTO PROPOSITIONES continentis:

Aduersus quod scripsit Illustriss. & Reuerendiss. Dom. Cardinalis Bellarminus.

Prouerb. cap. I.

Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum.

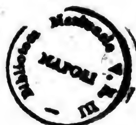

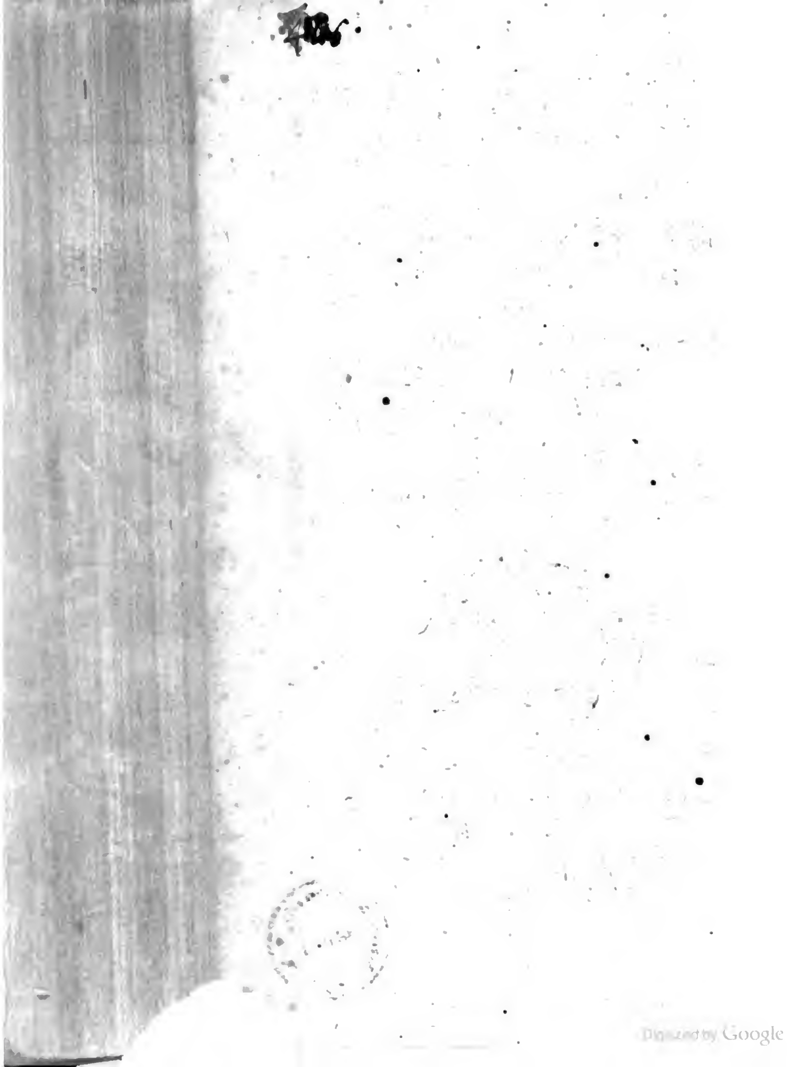
VENETIIS.

Apud Robertum Meietum.

M. D. C V I.

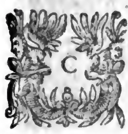
Cum licentia Superiorum.

PROOEMIVM

CVM nusquam viderem in lucem prodire defensionem octo Propositionum ab Illustrissimo Domino Cardinali Bellarmino impugnatarum, sicuti rumor erat intra paucos dies prodituram: ausus sum, eo zelo motus quem in fidelium corde accendit Christiana charitas, rem aggredi, certus hunc laborem nec Domino Deo displicere posse, qui est ipsissima veritas, pro qua scribere intendo: nec Serenissimæ huic Reipublicæ, cui inseruio pro pusillo eo talẽto quod diuinæ Maiestati placuit mihi concedere: pro cuius defensione credendum sine dubio, octo illas propositiones cõstitutas fuisse: vt appareat, infamatam esse immeritò veram & Catholicam doctrinam, eiúsque Authorem pro bono opere, vt ita dicam, lapidatum, (Ioh. 10.) quasi blasphemasset.

Hoc qua potero perspicuitate & synceritate, præstare conabor, vt ne vnus quidem sit qui non animaduertat valida cum ratione de his qui iustam & æquam Seranissimæ Reipublicæ causam impugnãt, id dici posse quod ad rem eandem regius Propheta dixit, Ps. 63. Sagittæ paruulorum sunt factæ plagæ eorum.

Respondebò ea modestia quam docet Apostolus, Philip. 4. ad ea omnia capita quę Dominus Cardinalis immeritò reprehendit: nec magnus eorum numerus me terrebit qui contrariam opinionem sectari possent, modò constantiæ adhæream Prophetæ Micheæ, Reg. 3. c. 22. siquidem veritas, modò

ædificium firmetur, cœlestis Architecti consilio, [Supra firmam petram,] (Matth.c.7.Lucæ c.6.)

Precor Dominum Deum, veri omnis hominis fontem perpetuum & inexhaustum, vt mentem meam illuminare velit ad causæ tam iustæ & æquæ defensionem.

Beatissimam item Virginem, sanctissimam ipsius matrem, vt religiosissimæ suæ Ciuitatis rationes, sicut anteà semper, velit protegere: nam si meritò Roma vocatur [Ciuitas Petri,] hæc etiam, quòd sanctissimæ Annunciationis ipsius die fundata fuerit, & ob perennia ab ipsa, omni occasione accepta beneficia, quódque semper in Religione & libertate Virgo fuerit, meritò [Ciuitas Virginis,] nuncupari potest.

Gloriosum denique Euangelistam S. Marcum, sub cuius alis militamus, scriptorem peculiarem, & præconem magnificum Triumphi Christi Saluatoris nostri; vt protectione sua continuáque intercessione nobis adesse velit, quò liberi à periculis, ea pace frui possimus; quam ipse Dei nomine in illo suo semper aperto nec vnquam clauso librò nobis pollicetur.

De Artificiis Domini Cardinalis.

PRimum artificium fuit, non priùs dictum tractatum editum fuisse, quàm à Dominorũ Cardinalium conuentu Romæ ad res consimiles deputato, è quorum numero est Dominatio sua Illustrissima, prohibitus fuerit, cum omnibus illis scriptis quæ tunc temporis prodierunt, circa rẽ Dominorum Venetorum; nullam dictæ prohibitionis peculiarem causam adducendo, sed tantùm generales quosdam titulos & respectus. At ne sana & Ca-

tholica doctrina sepulta maneret, cum infamatione perpetuáque ignominia nominis nondum cogniti Catholici eius doctrinæ authoris: arcanum & altissimum Dei iudicium permisit vt ab vna parte celebris & magnus impugnator suscitaretur: ab altera verò propugnator nō minùs humilis ac demissus quàm Catholicus: qui altissimū Charitatis præceptum prohiberi non posse cognoscens, nec minùs illud inculpatæ tutelæ, quod ab humana aliqua lege iuxta diuinam conceditur, & in multis casibus titulo præcepti imperatur, doctrinam illam defendendam suscepit, non solùm ne ipse author, eiúsque doctrina sine defensione manerent, verùm etiam quia cùm liber ille speciatim causæ suę, ipsam Christianissimæ Reipublicæ Venetæ, omniúmque Principum Christianorum causam adnexam habeat, iudicauit, nulla ratione prohiberi posse, vt dum Domini quidam Cardinales in potestatis ac iurisdictionis eorum præiudicium & diminutionem scribunt, ipsorum etiam fideles serui ac subditi defensionem suscipere, totísque viribus ipsorum authoritatem firmare non possint, non secus ac dicti Domini Cardinales Pontificis Romani authoritatem modis omnibus augere & ampliare contendunt, cùm multò magis quod suum est defendere, quàm alienum captare, purgare suum factum, quàm offendere concedatur.

Iam vt hoc iuxta meam obligationem, æquissimúmq; meum optatum fiat, ab ipso limine, vt omnem, etiam apparentem hoc opus prohibendi occasionem tollam, Protestor corā Sanctissimæ Trinitatis Consistorio, corā immaculata Virgine Dei matre, totáq; cœli aula, coram eo tribunali quod de operibus

operibus meis, & maximè occultis ac reconditis meis cogitationibus iudicium feret, mihi in hoc opere non esse animum aliam quàm Catholicam & Oecumenicam doctrinam tenendi, méque non solùm vlli Sacræ & Canonicæ Scripturæ textui à Domino Cardinali allato, alitérve, nõ repugnaturum, sed neque vlli Ecclesiæ vniuersalis definitioni, tanquam de fide, quinimò non dicturũ me quicquam quod à Catholicis Doctoribus dictum, defensum, & confirmatum non sit, ipsorum sententiam, quantum potero résque postulabit, ad verbum adducendo: quúmque per imprudẽtiam secus facerẽ, quod, Deo dante, non futurum spero, hac de re monitus, promptus ero ad retractandum, gloriæ adscribens, quum in scriptis meis errarem, id facere quod pluribus libris fecit illud tam humile quàm ingeniosum huius nostræ Occidentalis, Ecclesiæ lumen splendidissimum, D. Augustinus. Secundum est, dum verbis Authoris expositionem sensui eiúsque menti contrariam tribuit, vt inde conclusiones eliciat quos reprehendat modò vt hæreticas, modò vt schismaticas, modò vt erroneas, modò vt temerarias, modò vt scandalosas, modò vt fatuas: ídque hac loquendi formula, si author sic intelligat, benè loquitur, sin hoc alio modo, propositio est hæretica, erronea &c. qua ratione quis non videt posse reprehendi non scriptorem ordinarium, sed omnes Sacræ scripturæ textus, vt exempli gratia dixit Dominus noster Iesus Christus (Ioh. c. 14.) quia Pater maior me est, aliquis ad imitationem Domini Cardinalis dicere posset, si hanc propositionem intelligat de Diuinitate, est hæretica, nam qualis Pater, talis Filius: Symb. Ath. verum si de humanitate intelli-

gat, verissima est & Catholica: atque sic pergere in singulis, quærendo, vt dicitur, in scirpo nodum. Quum propositio dubia videtur, solet semper, quoad fieri potest, in meliorem partem accipi, iuxta synceritatem charitatémque Christianam, quod etiam ipse Dom. Cardinalis docet, de Gersone loquens fol. 81. suæ Responsionis, vbi sic ait: Quamuis verum sit potuisse Commissarium ea verba prætermittere, censuram tamen adeò rigidam non merentur, qualis hæc Gersonis, qui in malum sensum accepit quod in bonum accipere poterat. Hæc sunt Domini Cardinalis verba, quæ miror ipsum octo propositionibus respondendo non obseruasse, eóque magis quod vbique legitur Apologia suæ Dominationis Illustrissimæ, quamuis manuscripta contra Carerium, in qua sæpe obiicit ei, quòd immeritò ipsum reprehenderit, propositiones suas in malum sensum detorquendo, cùm eas in bonum accipere & interpretari potuerit.

Tertium est, dum materias confundit: vnde è tanta confusione similes conclusiones emergunt: vt exempli gratia Author de Principis secularis potestate verba faciens, ait posse illum in omni materia leges condere, temporali videlicet, & iuxta suum finem, quæ vltima verba quamuis non dicantur, necessariò tamen subaudiuntur, quandoquidem pro more præsupponit Si est, & quid est quod dicitur, vt res notas, nimirùm dari potestatem temporalem, & hoc nomen res tantùm temporales, non verò spirituales complecti: quam rem sua Dominatio Illustrissima simulans non intelligere, concludit, Si Princeps temporalis potest

test in omni materia leges condere, ergo potest leges constituere, vt Sacerdotes nubant, item de modo celebrandi missam, & eiusmodi: hac autem ratione quis non videt doctrinas veneno infici, vt refutentur? Sed author, quantum ex attenta ipsius operis lectione agnoui, nulla alia in re laborat, præterquàm in duabus hisce potestatibus, temporali nempe & spirituali distinguendis: adeò vt de vna loquens, in alterius limites non excurrat: & materiam, acta, muniáque vnius describens, ea non confundat cum materia, actis, & muniis alterius, doctrinam scilicet obseruans, à Domino Cardinali aliísque nescio qua de causa hodie neglectã, Nicolai primi Papæ, in epistola ad Michaelẽ: [Cùm ad verum ventum est,] loquens de Christo Saluatore nostro, [vltra sibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium vsurpauit:] quem locum explicans Illustrissima sua dominatio, lib.5 de Rom. Pont. c.5. dicit, [Nicolaus primus in Epistola ad Michaelem disertè docet Christum distinxisse actus, officia, & dignitates Põtificis, & Imperatoris, ne aut Imperator iura Pontificis, aut Pontifex iura Imperatoris præsumeret vsurpare.] Eapropter Illustrissimam suam dominationem has potestates nunc confundere miror, siue dum sinistrè authoris verba exponit, siue (quod peius) dum has duas potestates, vt dicetur, in Pontifice Romano vult confusas esse, vi & iure Pontificatus, quæ omnino distinctæ sunt, non solùm excitato textu, sed etiam eo quod pius Bernardus dicit de Consid. ad Eugenium Papam l. 2. [Apostolis interdicitur dominatus, ergo tu, & tibi vsurpare audes, aut dominans Apostolatum, aut Apostolus do-

18ʃ—425.

minatum? Forma Apoſtolica hæc eſt, interdicitur dominatio, indicitur miniſtratio:] atque etiam ſuperiùs dubium illud ſoluens quod fieri ſolet, eſſe adhuc Papam prouinciarum ſuarum Principem temporalem, ex quo has duas poteſtates in ipſo confuſas eſſe colligitur, reſpondet idem Bernardus, [Eſto vt alia quacunque ratione hæc tibi vendices] (de temporali Papæ dominio loquens) [ſed non Apoſtolico iure, nec enim ille dare, quod non habuit, potuit:] quod reſponſum Illuſtriſſima ſua Dominatio valdè probat, lib.5. de Rom. Pontif. cap. 10. adeò vt non poſſint nec debeant hæ duæ poteſtates confundi, ſiue ad authorem redarguendum, ſiue ad oſtendendum Pontificis poteſtatem eſſe illimitatam, contra ipſiuſmet Domini Cardinalis ſententiam, Syncerè alibi propoſitam explicatámque, nunc verò derelictam.

Quartum eſt, dum dicit Authorem ignorare Logicam, & quinque primas Propoſitiones ad rem non facere, vt nempe lector eas tales eſſe putans, in iis expendendis non moretur, atque illud quod tribus vltimis concluditur, portentoſum ipſi videatur. Interim tamen Author ceu bonus Logicus Ariſtotelis præceptum obſeruat, firmans in ſuis argumentis ac euidenter demonſtrans præmiſſarum veritatem, vt inde validiſſimas concluſiones educat, illius axiomatis non neſcius, [Propter quod vnumquodque tale, &c.] adeò vt cùm ſint primæ quinque propoſitiones, præmiſſæ è quibus validè tres vltimæ eliciuntur, abſque quòd author ambages quærat, vt ait Illuſtriſſima ſua Dominatio, eas firmat ac demonſtrat, vt bonum decet Logicum.

Quintum

Quintum est circa typographica quædam errata, quæ, non vt vulgò fieri solet, typographo, sed authori adscribens, digressiones in ea ipsius Domini doctrina & authoritate non dignas facit, vt in eo numeri errore Innocentij III. in quo Typographus I. omisit, vt sit IIII. & in illo alio Nouellæ 83. vbi Typographus pro 3. posuit 5. & in eo D. Pauli, vbi dicit, sunt enim Ministri Dei, quod Authoris sensui sufficiebat, addidit, vt quidem puto per imprudentiam, vocem, ad tributa, quæ in multis exemplaribus pennâ correcta legitur, quamuis mediocri etiam iudicio præditis non fuerit eiusmodi correctio necessaria, cùm ipsa per se cognitu esset facilis.

Sextum est dum per hypotheses procedit, exempli gratia ponit Papam in temporalibus supremam in Christianos authoritatem habere, Potestatem temporalem, quà potestatem spirituali subordinari, & id genus alia, quæ non solùm pro certis ponit absque probatione, sed affirmat hæresim esse secus dicere, non ostendens aduersus quem scripturæ locum, aut Ecclesiæ definitionem, tanquam de fide, sint eiusmodi propositiones.

Septimum est dum sæpe citat Authores prohibitos, dicens modò sibi videri placuisse authori eorum opinionem, modò hæreticas opiniones illum innouare, nec, vt suprà dictum est, affirmatiuè dicit hanc opinionem esse hęreticam, quia repugnet certo Scripturæ loco, vel certæ Ecclesiæ definitioni. Quot res dixerũt ac dicunt authores hæretici, quę à Catholicis dictę sunt & singulis horis dicũtur? non est improbãda doctrina, quod eã hæreticus dixerit,

ſed quidem quia ſit hæreſis, quod minimè probatur, dicendo ſimpliciter, Authorem illum eam pronunciaſſe, verùm addere oportet eiuſmodi doctrinam in illo authore pro hæreſi ab Eccleſia damnatam eſſe. Hic modus loquendi Dom. Cardinalis, plebem & ignaros terrere poteſt, non verò prudentes & oculatos, qui artificium hocce animaduertentes, non modò ſimilibus epithetis fidem non adhibent, ſed nec illis, erronei, temerarij, ſcandaloſi, ſeditioſi, & noui Theologi, ſiquidem alio non nituntur quàm maledicentia & licentia, quam Illuſtriſſima ſua dominatio, & Dom. Cardinalis Baronius ſibi arrogarunt non modò Catholicorum ſcriptorum nomen lacerandi, ſed ipſorum etiam Principum, de quibus, & cum quibus ipſimet ſancti Pontifices, antiquis & fœliciſſimis temporibus, cum incomparabili quadam reuerentia, ac epithetis eminentiſſimis ſemper loquuti ſunt, ipſi verò viciſſim correſpondentes, diuitiis, priuilegiis, & honoribus Pontificiam dignitatem ampliarunt.

Exiſtimans huc vſque ſufficienter eſſe detecta cauto & Chriſtiano lectori artificia Domini Cardinalis, contra miſerum hūc propoſitionum authorem, ad ſecundum caput obiectionum, quas in ſuo proœmio facit Illuſtriſſima ſua dominatio, tranſitus fiet.

RESP.

RESPONSIO DOCTORIS THEOLOGI

AD EPISTOLAM SIBI SCRIPTAM A REVERENDO AMICO SVO:

De Monitorio Censurarum à Sanctitate Pontificis Pauli V. promulgatarum contra Dominos Venetos.

Et de nullitate illarum Censurarum è sacris literis, sanctis Patribus, aliisque Catholicis Doctoribus desumpta.

Reuerende Domine.

PISTOLAM tuam legi, & valdè miratus sum, quòd ipse prima quæ occurrunt nuntia semper à te accipere solitus, speciatim verò vbi me de re quapiam consulendi sese offert occasio, hoc tempore, quo in ciuitate vestra tot rerum maximi momenti rumores vigent, vltimò à te monitus fuerim: interim tamē sollicitè adeò petis à me quid sentiam de monitoriis istis Pontificiis aduersus Rempublicam

vestram editis,ac de protestationibus nullitatis harum Censurarum ab ea in sui defensionem,suarúmque rationum fulcrum exhibitis. Ego,licèt possem non hallucinari in causa concipienda huius tuæ moræ,eámque materiæ difficultati adscribere,licètpersuadere mihi non possem quis animum tuum scrupulus torquere posset: nihilominùs tamen in tui gratiam,ab insolitis quas dicis occupationibus excusationem tuam desumam,tibíque pro more gratificari volens,me etiam ea quam optare videris acceleratione vtendo tibi satisfacere posse arbitrabor: cùm ad id præsertim paratum me videam ob exactissimam considerationem quam totis hisce diebus super proposita materia seriò adhibui. Scire igitur optas si benè mentem tuam assequor: An Césuræ à Sanctitate D.N.Pontificis Pauli V. promulgatæ contra vestros Dominos Venetos,sint inualidæ ac nullæ,sicut in ipsorum Manifesto declaratur, adeò vt cùm nullæ sint,in Ecclesia tua possis in sanctissimorum Sacramentorum celebratione,ac in illorum omnium sacrorum diuinorúmque mysteriorum exercitatione pergere, quæ ante harum censurarum promulgationem exercebas, ídq; citra vllum conscientiæ scrupulum.

Vt igitur distinctè & perspicuè respondeam his tuis quæsitis,octo propositionibus id omne complectar quod super materia proposita dici poterit, ex Theologorum more,quarum doctrina, sicut ab omni proprio compendio vel adulatione erit aliena,sic etiam sacris literis,sanctorum patrum dictis expositionibúsque & omnipotenti veritatis rationisque robore nitetur,vt nullus nisi proteruus,eam impugnare audeat.

RESPON.

RESPONSIO CARD. BELLARMINI AD LIBELLVM INSCRIPTVM:

Responsio Doctoris Theologi ad epistolam sibi scriptam à Reuerendo amico suo, de Monitorio Censurarum à Sanctitate Pauli V. promulgatarum contra Dominos Venetos.

BELLARMINVS.

NOVA isthæc licentia edendi Venetiis libellos, sine Authorum nomine, sine superioris Ecclesiastici permissu, nec tempore, nec Typographiæ loco expressis, manifestum est indicium, inobedientiam cum euidenti fidei periculo in dies augeri. Non enim aliam ob causam sacrum generale Concilium Tridentinum sessione 4. sub pœna excommunicationis statuit ne libri sacris de rebus imprimantur sine Authoris nomine, sine Ordinarij approbatione, in libri frontispicio apposita, quàm vt aditus hæresibus occludatur, quæ eiuscemodi libellis in Ciuitates & Prouincias facilè introduci solent. Quisquis itaque hoc tempore videt Venetias flocci pendere authoritatē sacri Concilij, excommunicationem ab eo comminatam, ac

præſens periculum hæreſeos: & quotidie libellos prodire erroribus plenos, ſine authorum nomine, ſine vlla approbatione, quid inferat aliud, quàm ciuitatem illam peſte hæretica (quæ non ſolùm animæ, cui fundamentum ſalutis aufert, perniciosa, ſed etiam totius ſtatus perturbatio & ruina eſt) ſenſim breuíque tempore infectum iri? Sed quia tanto malo remedium efficacius adferre non poſſum, illud quanquam exiguum non intermittam, vt ſcilicet eiuſmodi libellos, quum ad manus veniunt, refutem: ſperans alios me doctiores idem facturos, & quò non peruenerit vna reſponſio perueniet alia, eodémque ſanctæ charitatis Spiritu, fratribus noſtris opitulari conabimur, Deum omnipotentem orantes, vt oculis miſericordiæ aſpiciat eos, qui ſe iuſto eius iudicio in ſenſum reprobum datos oſtendunt.

Incidit in manus meas cuiuſdam libellus qui ſe Theologiæ doctorem nominat, & reſpondet, aut ſaltem fingit ſe reſpondere amico cuidam Sacerdoti, à quo interrogatus fuerat, an cenſuræ à Paulo V. aduerſus Venetos publicatæ validæ aut inualidæ ſint, & vtrum non obſtantibus iſtis liceat ſibi in ſua Eccleſia celebrare diuina myſteria, & adminiſtrare ſacramenta, prout anteà ſolitus erat. Reſpondet verò ſupradictas cenſuras & nullas & inualidas eſſe: ac proinde Sacerdotes Venetos, & alios eiuſdem dominij, poſſe vt anteà ſolebant, illæſâ conſcientiâ Miſſas celebrare, diuina officia peragere, & adminiſtrare ſacramenta. Quò verò procedat Theologicè (vt ipſe ait) reuocat totam hanc materiam ad octo propoſitiones. Has ſingulas fideliter proponemus, & ad ſingulas ſubiungemus reſponſionem, occaſionem

nem daturi hominibus iudicio præditis, vt considerent Theologus-ne sit doctor iste, an potiùs seductor: & vt conqueri nequeat à nobis aliquid prætermissum esse verba quoque ipsius subiungemus.

De obiectionibus Dom. Cardinalis in suo prœmio.

Cap. II.

Marsilius.

DVas facit obiectiones Dom. Cardinalis in suo prooemio. Prima est editos esse Venetiis libellos contra formulam à sacro Concilio Tridentino præscriptam sess. 4. & hoc amplificat dicens hîc prodire quotidie eiusmodi libellos. Secunda, Venetiis inobedientiam augeri, cum euidenti fidei periculo: quibus ordine respondebo. Et vt à priore exordiar, quæ falsa nititur amplificatione, quî fieri potest vt vera sit ea hyperbole? Siquidem quo tempore scripsit Illustrissima sua Dominatio, non prodierant in fauorem Serenissimæ Reip. nisi duo parui libri, vnus sub nomine Authoris, nempe Ioh. Gersonis vniuersitatis Parisiensis Cancellarij, alter hic quem defendimus. Verum est, ne de Gersone dicam, hunc octo propositionum libellum sine authoris nomine editum esse (vbicunque fuerit impressus) hoc igitur tantum-ne est malum? quot quæso libri in omnibus prouinciis extra Italiam, ab iis qui obseruant sacrum Concilium Tridentinum, leguntur sine authoris nomine & sine temporis notatione, iusta de causa omissis? Quot libelli spirituales in Italia editi leguntur, sine authoris nomine, & sine tempore, speciatim verò celebre illud confessionarium, cuius initium, Quia confessio &c

quod nullus vnquam legere dubitauit? Illa Spongia equitis Poloni edita Neapoli, etiam sine Authoris nomine, ab omnibus vulgò legitur. Sacrum Concilium sub pœna Excommunicationis, iubet vt in edendorum librorum limine ponatur authoris nomen & licentia Superiorum: nihilominus tamen hæc duo aliquando, & non ita pridem, Romæ prætermissa fuerunt. Dictæ obiectiones, ne quid aliud dicam, minimi sunt momenti apud eum qui scopum & mentem intelligit sacri Concilii: quod magno cum iudicio, suæ ordinationis præuaricatores non excommunicat ipso facto, sed minatur tantùm, perinde ac si iustas ob causas supradictæ conditiones omitti possint: atque vt alias taceam, sacra congregatio super Indice, declarauit Authoris nomen omitti posse, causa humilitatis, vel ob iustas alias causas. Denique, sacri Concilij scopus est, vt in libris qui eduntur errores non sint vllius generis, ac speciatim in fide, qui cùm non sint in hoc libello, sicut apertè demonstrabitur, cùm præsupponere debeam ipsum antequàm ederetur, perlectum fuisse, & approbatum à viris doctis, nullo sui compendio motis, Catholicis, quique talem authoritatem habent, non video cur hæc actio ab Illustrissima sua Dominatione tantoperè debeat reprehendi: eam sanè tunc redarguerem quando foret in contemptu clauium, sed cùm tendat in bonum finem, iustas ob causas, laudem potiùs quàm reprehensionem mereri mihi videtur. Hic libellus, non nego, clauis est, at non aperit, vt inquit Dom. Cardinalis, sed claudit portam hæresibus: videor enim mihi agnoscere illius fabrum eam hoc fine in suæ charitatis fornace fabricare potuisse: quandoquidem hæresis maximè

omnium

omnium hodie disseminata quæque est in Italiæ limine,& Reipublicæ dominiis contigua, est ea sacramentariorum, qui sacramentorum vsum, Ecclesiarum & Missæ frequentationem, Religio...s exercitia,& externum Dei cultum prohibēt. Cum autem religiosæ hæ operationes ab Interdicto prohibitæ sint, si per octo tantū dies continuos in Dominio Veneto id obseruatū fuisset:huiusmodi hæreseos pestis in dies serpere & introduci potuisset contra Rei publ. Religiosissimæ & maximè Catholicæ voluntatem: enimuerò populus qui non causas sed tantùm effectus considerat,cùm iidem sint hæreseos & interdicti,in pietate negligentior fieri, conscientiæ libertatem sumere,verámque Religionem deserere cœpisset, ipséque à multis verba hæc non sine admiratione audiui,Pontifex cuius esset hortari ad missam,ad sanctissimæ communionis frequentationē, & ad Ecclesias,prohibere pietatis exercitia non deberet, quæ si ab hæreticis prohibeantur, sanè à Catholicis, multóque minùs à Pontifice prohiberi non debent. Prætereà Venetiis, antiqua & recenti memoria, nunquam Interdictum ob grauem illam causam obseruatum fuit,nec visum est vnquam à diuino cultu vllo pacto cessatum fuisse. Huc respexit, quantum ipse arbitror, octo propositionum author, non ignorans multa damna quæ ab Interdictis contingunt, & cap. Alma Mater,recensentur, vnde Sotus 4. dist. 22. dicit illa non nisi perpauco tempore durare debere,quia vergunt in periculum diuini cultus: sed malorum malum est hæresis, cui remedium adferens hic liber, cur clauis hæresibus portam aperiens, non verò eam claudens dici debeat nescio. Tandem iudicare non possum, quod

omni cum modestia, profundissimáque humilitatê dictum sit, vtrum in periculosis hisce temporibus esset melius, Serenissimam Rempublicam leues ob causas ac temporales excommunicasse ac interdicto multasse, vel aditum patefacere doctrina cōmuni, quomodo possint homines absque peccato & schismatis periculo, Dei gratiam retinere, nec tamen interdictum obseruare, cùm longè faciliùs à diuina omnipotentia animi Principum placamentum sperari possit, quódque aliis modis sedentur illi motus, quàm Venetiarum Principi facilitas in hæresi profliganda vbi semel in suum dominium irrepserit.

Quoad secundam obiectionem, certum est Dei præceptum de obedientia Superiori exhibenda in temporalibus aut in spiritualibus, cum limitatione intelligi, iusta præcipienti: nam si Superior aliquis rem mihi imperaret contra legem Dei, parêre illi non teneor. Oportet obedire magis Deo quàm hominibus, ait D. Petrus, Act. cap. 4. primus Papa post Christum Dominum nostrum. Nunc, cùm serenissima Respublica Deo iurauerit, se defensuram & conseruaturam in sua libertate illæsum illud Dominium quod à suis Antecessoribus accepit, ab illicita omni subiectione, contra naturæ legem, quinimò contra Iustitiam & Sacramentum faceret, si præcepto Pontificis acquiesceret, quo antiquam suam libertatem lædit, Dominium eius minuit, & cui non solùm obedire non tenetur ex citato loco, quia oportet obedire magis Deo quàm hominibus, verùm modis omnibus resistere tenetur cuilibet eam ad obediendum cogere volenti, siquidem vt rectè Cicero 1. de officiis de Iniustitia loquens, Iniustitiæ

Iniustitiæ genera duo sunt, vnum eorum qui inferunt, alterum eorum qui ab his quibus infertur si possunt, non propulsant iniuriam. Ergo Domini Veneti non modò non sunt inobedientes, verùm si secus facerent quàm faciant, aut facere certò statuerint, summo namque suæ libertatis zelo tenentur, peccarent peccato iniustitiæ. Huc multùm facit quod Dom. Cardinalis Baronius dicit tomo 10. anno 878. de S. Ignatio Patriarcha Constantinopolitano, aduersus quem cùm Papa Hadrianus duo monitoria publicasset, vt Episcopos quos in Bulgariam miserat, reuocaret, quia munus hocce non ad ipsum, sed ad sedem Apostolicam Romanam spectabat: vltimò Papa Iohannes VIII. tertium monitorium emisit, vt intra spatium triginta dierum ab hac oblata eos reuocaret, alioqui censuris se addictum sciret, & à Catholica Communione separatum, Si Ignatium, eiúsve successores vnquam paruisse nescitur: vnde post mortem maxima edidit miracula, & Sanctus habetur, ab Ecclesia tum Græca, tum Latina canonizatus, cuius festum 23. Octobris celebratur. Huius Sancti factum ab Authore supradicto, hac ratione excusatur. [Neque est quod quis ob litem hanc Ignatium fuisse animo in Apostolicam sedem infenso existimet, vel ingrata, cùm quæ iuris essent suæ Ecclesiæ defendere iuramento teneretur, obstrictus etiam æternæ vitæ dispendio: non enim aliena retinere, sed sua possidere ex possessione prædecessorum ipse iustum putauit, cui haud dubium sponte cessisset, si id facere sibi licuisse credidisset. Probatum vas igne erat, excoctúmque fornace omni rubigine carens.] Non est igitur peccatum ad Sancti

huius imitationem Sanctitati suæ non obedire quò retineatur illa Iurisdictio, in cuius defensionem iurauit Respublica, cùm eam à maioribus suis accepe rit. Id ipsum dicit P. Richeomus Iesuitarum Prouincialis in sua Apologia Lugduni Gallorum edita hoc anno 1606, ca.24. de excommunicationibus & pōtificiis Interdictis verba faciens, ait (inquit ille de suo aduersario) [nos admodū cauere vt dicam' quid acturi, quid molituri essemus, si adeò iratum numen haberemus vt ad se Clementē (scilicet octauum) extinctum accerseret, vt Bonifacios octauos, vt Benedictos decimos tertios, vt Iulios secundos induceret, qui christianissimos Galliæ Reges excōmunicarunt, ipsósque regno suo interdixerunt,] *O cœnum*, respondet ille, *O labes, quid ageremus?* [audi si pilum habes hominis sani, nempe vt breui dicam, quod in illo tempore probos ac bonos francos, quod moderatos, ac frugi Ecclesiasticos cum Rege Philippo Pulchro, cum Ludouico duodecimo accepimus fecisse, qui ius suum ac regni cùm mordicus tuerentur, nunquam propterea à Sancta Sede Apostolica desciuerunt, recognouerunt in spirituali dominatione Pontificem officij Christiani potissimas partes deseruêre nunquam. Ecce, vult hic author nec Reges Christianissimos Philippum Pulchrum & Ludouicum duodecimum, nec subditos tam laicos, quàm Ecclesiasticos, inobedientię peccatum cōmisisse, qui vt tuerentur, sicut ipse loquitur, mordicus iura Regni, duorum illorum Pontificum censuris non obediuerunt: quinimò ipse Dominus Cardinalis, de Conciliorum authoritate lib.2.c.19. ad quā rem etiam citat Turrecrematam li.2.c.106. addit, si Pontifex Christianæ Reipublicæ pacem tur
baret

baret,non quòd velint aliqui ipsum non habere iudicem superiorem, in eiusmodi casibus Ecclesiam fore solam sine remedio, sed post preces ad Deum Dominum nostrum, vt ipsum conuertat, post modestas admonitiones, licere repugnare, & vim vi repellere, & armis: ad resistendum enim & vim vi repellendam, non requiritur, vlla authoritas. Igitur siue non obediendo, siue resistendo viriliter Pontifici, ex supradictis rationibus & authoritatibus,& ad potestatis suæ temporalis defensionem, non verò in contemptum clauium, dici non potest Serenissimam Rempubl. vlla ratione malè facere, vel in ipsa culpam esse inobedientiæ, quæ cùm non adsit, multò minùs eam crescere dici potest.

Cætera quæ in hoc procemio continentur, quia sunt potiùs calumniæ & maledicentiæ, non fortè à malo animo Illustrissimæ suæ Dominationis oriundæ, sed potiùs à magno affectu erga suam opinionem, qui veritatem, æquitatémque causæ videre non sinit, omittenda censeo, vtpote cùm aliud ei responsum dari non debeat, quàm illud quod in Propositionum fauorem hac tota Defensione adducetur.

Defensio primæ Propositionis.

Cap. III.

Prima Authoris Propositio.

POtestas quam habent Principes sæculares, imò & ipse Pontifex, tanquam Princeps temporalis statuum & prouinciarum quas possidet, est ipsis à Deo immediatè absque vlla exceptione cōcessa. Pro

intelligētia & explicatione huius Propositionis aduertendum est, de iure gentium dominium & seruitutem, imperium Principis, & obedientiam subditi, quatuor modis introducta esse, scilicet electione, hæreditate, donatione, aut iure belli: ideóq; omnes ij Principes qui vno quatuor horum modorum ad thronum principatus euecti sunt, aut eum hoc tempore possident, legitimi & iusti sunt domini. Tales dico qui potestatem habent à Deo imperandi, condendi leges, exigendi tributa, iudicandi, plectendi & castigandi subditos absque vlla exceptione.

OBIECTIONES.

Bellarminus.

PRima hæc propositio euidentissimos duos errores conti net. Primus est in verbo immediatè, secundus in alio, sine exceptione. Ordiar à secundo, quia manifestior est. Si verbum hoc, sine exceptione, intelligatur sine exceptione subditorum, erronea est propositio: In clericos enim Principes sæculares potestatem non habent, cùm saltem iure humano sint immunes omnium Catholicorum sententia, licèt etiam immunes sint iure diuino, vt inferiùs dicemus. Si autem intelligatur sine exceptione potestatis, propositio hæretica est, nulla enim potestas est Principis vllius Christiani, quæ potestati Vicarii Christi aliquo modo subdita non sit, cùm Vicarius Christi sit Pastor vniuersalis, & caput omnium Christianorum, siue Principes ij, siue priuati sint. Si intelligatur sine exceptione rerum & negotiorum, propositio similiter hæretica est, nam secundum sacras scripturas,

ras,sacrorum Conciliorum decreta, res spirituales laicis subiectæ non sunt, sed solùm Ecclesiasticis: hac in re conueniunt Doctores omnes tam Theologi quàm Canonistæ. Adeo nunc alium errorem in verbo immediatè. Hoc verbum bifariam intelligitur: vno modo quòd Principes,quatenus superiores immediatè habeant à Deo potestatem imperandi suis subditis, hoc est quòd præceptum obedientiæ sit immediatè à Deo, & hoc verum est & à nemine negatur, neque enim superior erit, si imperare nequit, nec subditus si ad obediendum non sit obligatus:hoc Deus in sacris literis iubet,hoc lumen naturale dictat, vt quilibet subditus obediat suo superiori. Altero modo quòd Principes sæculares habeant à Deo immediatè pro subditis, hos aut illos populos, v. g. Rex Christianissimus Gallos, Rex Catholicus Hispanos, Respubl. Veneta Venetos, & consequenter potestatem habeant in hos populos. Et hoc falsum est manifestè, & ipse huius libelli author propriis suis verbis hoc ipsum fateri cogitur. Declarans enim suam Propositionem ait, quatuor modis acquiri principatus,electione,hæreditate,donatione,& iure belli,hoc est titulo iusti belli. Certum est autem hos titulos non esse diuinos sed humanos,qui igitur hisce modis acquirit dominium & potestatem in hos aut illos populos, non habet potestatem à Deo immediatè, sed interueniente electione, vt Imperator aut Rex Poloniæ, aut successione hæreditaria, vt Hispaniæ, & Franciæ Reges,aut donatione, vt sunt feudatarij Principes,aut bello iusto, vt olim Godefridus, aliique Domini terram sanctam acquisiuerũt. Ac proinde qui à Rege Christianissimo

ſciſcitaretur: quo iure Franciam poſſideat, non reſpondebit iure diuino, ſed titulo ſucceſſionis hæreditariæ, & qui Ducem Venetorum rogaret quo titulo ſuum Principatum obtineat, non reſpondebit iure diuino, ſed titulo electionis humanæ. Fit hinc diſcrimen conſpicuum inter Principatum Eccleſiaſticum Papæ, & principatum Principum ſæculariũ & politicorum: quod Papa non ſolùm titulo communi à Deo ordinato, vt ſuperiores ſubditis ſuis imperent, præcipere & imperare poſſit, ſed à Deo illi immediatè conceſſum ſit, omnes Chriſtianos pro ſubditis habere: & licèt Papa à Cardinalibus eligatur, nihilominus ab ipſis poteſtatem non habet, ſed à Deo, qui Petro, & in ipſius perſona, omnibus ſucceſſoribus eius dixit, Paſce oues meas. Quanquidem euidentiſſima ratione demonſtrari poteſt. Papa enim à primatu Apoſtolico nullam prouinciam, nullam ciuitatem, aut perſonam alienare poteſt, nec fieri poteſt vt verus ſit Papa, & non ſit ſuperior omnium Chriſtianorum, & hoc ideò quia titulus poteſtatis ſuæ diuinus eſt. Reges autem & Principes poſſunt ſuos perdere, aut omnes, aut partem eorum alienare ciuitates aut prouincias, alteríve Principi ſubiicere, atque ita amittere poteſtatem in has aut illas ciuitates & prouincias, quia titulus poteſtatis eorum non eſt diuinus, ſed humanus. Similiter nemo poteſt Pontificiam poteſtatem imminuere, ſiue illud Collegium Cardinalium, ſiue Concilium generale, ſiue ipſe Pontifex ſit, cùm enim Pontificia poteſtas à Deo immediatè originem trahat, arbitrio creaturarum ſubiecta non eſt. Contrarium videre eſt in Principatibus ſæcularibus, ſæpiùs diminui eorum poteſtatem,

tem,

tem, nonnunquam à populis, nonnunquam à Principibus ſuperioribus, atque hunc in modum Principatus monarchici, Reſpublicæ liberæ fiunt : & è contrario Reſpublicæ liberæ, Principatus Monarchici : & hoc ſolùm quòd poteſtas horum non à Deo immediatè, ſed ab hominibus emanet. Quòd ſi Principes ſæculares non habeant poteſtatem à Deo immediatè in laicos, multò minus in clericos habebunt, qui vt mox dicemus iure diuino & humano immunes ſunt. Vera igitur propoſitio hæc erit: Principes ſæculares non habent poteſtatem à Deo immediatè in laicos ſibi ſubditos, ſed per viã iuſti tituli humani, in clericos autem in eorum dominiis habitantes, nec diuinam nec humanam habent.

DEFENSIO.

Marsilius.

PRo tutela primæ Propoſitionis, tria demonſtrabimus, Primum has duas particulas, immediatè & ſine exceptione, à Domino Cardinali reprehenſas, veriſſimas eſſe, ab Authoribus Catholicis, imo etiam ab ipſo Domino, eodem quo author ſenſu vſurpatas, propoſitas & approbatas. Secundum, non eſſe modum quem in refutando ſeruat, chriſtianæ charitati, vt par eſſet, conſonum. Tertio loco, errores indigitabo quos in ipſius tractatione adnotaui. Ad primum, exceptionem perſonarum Eccleſiaſticarum in delictis, rebúſque temporalibus, non eſſe à Deo in vllo ſacræ ſcripturæ loco præſcriptam, docet expreſſis verbis Medina, author ſolidiſſimus & Catholicus, de Reſtitutione q.15.cu

ius hæc sunt verba. [Videtur oppositum esse verum scilicet quod non sit de iure diuino, post legem veterem abolitam, obligante, Clericos, seu personas Ecclesiasticas à potestate sæculari esse exemptas, sed hanc exemptionem dicerem clericos ex concessione potestatis sæcularis obtinuisse, & obtinere. Quod validissimis argumentis pro se probat, & aduersam argumentis apertè respondens; speciatim concludit. [Denique hac ratione vnica videtur tenendum quod dicimus, quia scilicet, nil debet dici esse de iure diuino, quod ex ipso iure diuino ostendi non possit: cùm ergo præfata clericorum exemptio non possit ex iure diuino ostendi, sequitur &c.] Quod facillimè probat ea omnia loca resoluendo, quæ vulgò in contrarium adduci solent. Hæc sententia fuit etiam Couarruuiæ lib. Practicarum quæstionum, cap. 31. conclus. 2. cuius hæc sunt verba: In rebus temporalibus, & in criminalibus quæ spiritualia non attinent, clerici & eorum res non sunt iure diuino à iurisdictione Principum secularium exempti: Et quamuis hic author à Domino Cardinali reprehendatur, ceu in Sereniss. Regis Catholici iurisdictionem nimis inclinans, defendi posset vicissim dicendo, Dom. Cardinalem quoque in iurisdictionem Ecclesiasticam nimis inclinare: mihi sufficit esse illum Catholicum solidúmque Doctorem, ac pro sententia sua, præter multa validáque argumenta, citat Innocentium de maior. & obed. cap. 2. Ferrariensem in pract. tit. de Confessione, §. plenam, col. 1. Alciatum cap. cùm non ab homine, col. 2. de iudiciis. Lugdunensem in additionibus ad consilia Alex. 8. lib. 1. Huius eiusdem sententiæ sunt victoria, Sotus, fuitque anteà Dom. Cardinalis lib. de clericis,

de clericis,cap.ſub hoc titulo,an exemptio ſit de iure diuino,aut de iure humano:ſed quid immoror in recenſendo ipſum Dominum alibi hoc dixiſſe cùm hoc ipſo loco,etiam nolens,id fateatur,videlicet ſecundum authores omnes Catholicos exemptionem eſſe ſaltem de iure hamano?fatetur itaque cenſere Authores Catholicos,non eſſe illam de iure diuino,vt dicit Author , & præter hoc S. Iohannes Chryſoſtomus clarè loquitur,dicens, [Manifeſtum eſt quòd iſta omnibus imperentur non ſolùm ſecularibus,ſed etiam ſacerdotibus,] nec igitur à Deo nec à D.Paulo eſt exemptio , qui de ſeculari poteſtate per os Dei loquitur.Hinc certò conſtat particulam illam,ſine exceptione à Deo,doctrinam eſſe bonam,ſanam,& Catholicam , Authorum multorum Catholicorum,imò vt in tota defenſione probabo,veriſſimam & ſolidiſſimam.

Secundò arguit particulam,immediatè,quam ponit Nauarrus Doctor ſolidiſſimus & Catholicus, cap.Nouit,de iudiciis,notab. 3. in definitione poteſtatis laicæ, quinimò collationem eandem inſtituens,quam Dominus Cardinalis,inter poteſtatem laicam & Eccleſiaſticam,dicit , Poteſtas laica prædicta,immediatè à Deo, eſt ſic ſcilicet quod Deus indidit hominibus rationem naturalem per quam concluditur eſſe debita in hominibus talis poteſtas,propter bonũ regimen eorũ. Vbi etiam affert pro ſua ſententia Durandũ,Iohannem Pariſienſem, Almaynum,Gerſonem,alióſque authores Catholicos,vndę concludit quòd ſicut præceptum de non occidendo eſt de iure naturę immediatè à Deo , ita Principis laici authoritas de occidendo pro Reipublicæ quiete,immediatè ſit à Deo. Verum quidem

eſt,hãc poteſtatẽ,vt ait Author,hoc obtinere,nõ verò illud,humano modo,ſiue hæreditate,ſiue electione,ſiue donatione,ſiue iure belli,ſed hoc nõ ꝓhibet quin immediatè ſit à Deo,vel facit vt ſit ab hominibus,quẽadmodũ dicit D.Cardinalis:primò quidẽ ab hominibus eſſe nequit,nã D.Paulus hoc apertè dicit,ad Rom.c. 13.Omnis poteſtas eſt à Deo: *hæc* eſt poteſtas ergo à Deo: præterea nullus homo aliũ obligare poteſt in cõſcientia ad ipſius leges obſeruandas:Princeps ſecularis ſuos ſubditos obligare poteſt in cõſciẽtia ad ipſius leges obſeruandas:ergo nõ habet authoritatẽ ab hominibus ſed à Deo : & hoc ibidem dicit D.Paulus,qui poteſtati reſiſtit,non dicit hominis, ſed Dei ordinationi reſiſtit*:* qui autem reſiſtunt , ipſi ſibi damnationem acquirunt. Iam verò,quemadmodum iuxta Dom.Cardinalem nemo negat Pontificiam poteſtatem eſſe à Deo immediatè , quamuis electio fiat ab Illuſtriſſimis ac Reuerendiſſimis Dominis Cardinalibus,qui homines ſunt:ita negari non debet,quamuis humanus ſit ad Principatum laicum euectionis modus,poteſtatem eius à Deo eſſe immediatè:quod exemplo philoſophico patefaciam.Certum eſt animam rationalem à Deo in corpus humanum priùs non infundi, quàm omnia organa,inſtrumenta , & diſpoſitiones inſint,quæ corpus illud ad eam recipiendam aptum reddant:& hoc totũ dicitur à philoſophis conditio ſine qua nõ,an igitur propterea dicere quis audeat, animã rationalẽ non immediatè creari & infundi à Deo in corpus humanũ,ſed mediantib.diſpoſitionibus?procul abſit à Chriſtiano talis blaſphemia: ſic igitur,licèt modus,quo hic vel ille Princeps obtinet Principatũ,ſit humanus,nẽpe conditio ſine qua nõ

quouis tamen modo poteſtatem immediatè accipit à Deo ob rationes dictas. Veritate conuictus fatetur itidem Dom. Cardinalis, eſſe illam immediatè à Deo, dicens, Hoc verbum immediatè, bifariam poteſt intelligi, primò quòd Principes quatenus ſuperiores immediatè habeāt à Deo poteſtatem imperandi ſuis ſubditis, hoc eſt quòd præceptū obedientiæ ſit immediatè à Deo, & hoc verum eſt: & quamuis vocem poteſtatis cum voce imperij velit confundere, idem tamen iuxta ipſum ſignificant: ac per vocem authoritatis aut iuriſdictionis meliùs explicaretur, ad tollendam enim homonymiam ita verti debet græca vox ἐξουσία, quæ poteſtatem, id eſt imperandi authoritatem ſignificat. Authoris igitur doctrina in duabus illis particulis, ſine exceptione, & immediatè, ſana eſt, Catholica, atque etiam ab ipſo Dom. Cardinali approbata, quam licèt, neſcio in quem finem, reprehendere ſimulet, iuſto tamen Dei iudicio, non modò eam non reprehendit, ſed probat.

Ad ſecundum, quod attinet, ſibi pro arbitrio Illuſtriſſima ſua Dominatio fingit expoſitiones ab Authoris mente, quantum cum ratione colligi poteſt, remotiſſimas, dein ab his elicit contumelioſa illa epitheta, hæretici, erronei, &c. Vt doctrina hæretica ſit & erronea, debet expreſsè aſſeri ac pertinaciter ab eo defendi qui eam proponit, ſiue contra Sacras literas, ſiue contra Eccleſiæ definitionem de fide, ſiue per neceſſariam conſequentiam eliciatur, quæ alicui ſacræ Scripturæ loco, vel dictæ definitioni aduerſetur. Contumelia inſuper eſt maior quàm vt homini, nedum Catholico inferri queat. Vnde etiam Abbas Moſes, vt legitur in vitis Patrum, lib. 3.

honorem vitare volens, quo Iudex ille ipſum afficere volebat, cùm in illum, cui adhuc erat ignotus, incidiſſet, dixit ei Abbatem hæreticum eſſe: iudicans nimirum hoc ſummum eſſe peccatum & maximè infame quod in homine redargui poſſet: ideóque Iudex honoris ipſi tribuendi loco, magnoperè illũ apud ſe deſpexit, nec ampliùs eum quæſiuit: hæc igitur agendi ratio Dom. Cardinalis non admodum benè ſapit, dum ad ſuum arbitrium expoſitionem affert, vt deinde redarguat illum qui verba non dixit nec dicere potuit eiuſmodi expoſitionem admittentia.

Prætereà modus ille longum parallelum, vel potiùs prolixam collationem faciendi inter laicam, & Eccleſiaſticam poteſtatem, ſanè neceſſarius non eſt. Enimuerò qui dicit laicam poteſtatem eſſe à Deo immediatè, & ſine exceptione in temporalibus, nõ negat Poteſtatem Eccleſiaſticam immediatè eſſe poſſe à Deo, & ſine exceptione in ſpiritualibus: talem igitur collationem inſtituere ſuperfluum fuit ac minimè neceſſarium. Accedamus nunc ad errores, & Illuſtriſſima ſua Dominatio ignoſcet mihi, ſi vocibus illis vtar, errat, & error, non enim oſtendere poſſum Authorem rectè loquutum eſſe, ipsíque iniuriam fieri, quin ſimul demonſtrem, Dom. Cardinalem immeritò eum offendere, & conſequenter errare, nec in eum finem mitiora his verba, & ab iis qui de re quapiam pro & contra diſputant, vſitatiora inuenire potui. Quales poſteà ſint errores illi quos deſignabo, cuius ſcilicet ſpeciei, an in Theologia, an in fide, in philoſophia, in hiſtoria, &c. lectoris iudicio committam, vt maledicentiam & dicteria vitem.

Errat

Errat I. quia cùm ſit certiſſimum, duo contradictoria non poſſe eſſe ſimul vera, ipſe ambo ea pro veris amplectitur, & primò ſic dicit: Principes quatenus ſuperiores, immediatè habent à Deo poteſtatem ſuis ſubditis imperandi. poſteà conſilium mutans ait: Si Principes ſeculares poteſtatem immediatè non habeant à Deo in laicos, multò minùs eam in clericos obtinent: & paulò inferiùs. Igitur propoſitio vera hæc erit: Principes ſeculares poteſtatem in laicos ſibi ſubditos non habent à Deo immediatè. Harum propoſitionum aut alteram eſſe veram & alteram falſam, aut eum qui ambas pro veris habet, grauiter errare neceſſe eſt.

Errat II. quoniam has duas voces confundit: titulum poteſtatis, & poteſtatem ipſam: quæ duo planè diſcrepant, titulus enim eſt conditio ſine qua nõ acquiritur poteſtas, ſed poteſtas, eſt ea authoritas & iuriſdictio, quam Deus immediatè dat Principi, qui ab hominibus titulum illum accipit, quod animæ rationalis exemplo manifeſtè probatũ fuit, ídque Dom. Cardinalis concedere cogitur, nam admittit vt verum, Pontificis electionem licèt ſit ab hominibus, ipſum tamen poteſtatem à Deo immediatè accipere, ergo à pari, &c.

Errat III. quia dicit hæreſin eſſe, affirmare Deum temporalem poteſtatem ſpirituali non ſubieciſſe: cùm nullus ſit ſcripturæ locus, aut Eccleſiæ definitio, quæ dicat Principem, quà Princeps eſt eſſe Pontifici ſubiectum, ſed quà Chriſtianus. Quando nullus erat in Mundo Princeps Chriſtianus, ſanè Principatus ratione, nullus erat ſubiectus Pontifici, ſed contrà, S. Ioh. Chryſoſtomus dicit Principi infideli Pontificem ſubiectum fuiſſe in temporalibus,

etiamsi Apostolus sis, etiamsi Euangelista, neq; tamen pietatem, id est religionem, iuxta vocem græcam εὐσεβίαν, subuertit ista subiectio. Igitur potestas laica spirituali non subiecta est, ratione potestatis: eatenus enim Princeps laicus Pontifici in tēporalibus est subiectus, quatenus est Christianus, neque in hoc à priuato differt. Itaque potestas laica, qua talis, subiecta non est vel subordinata Ecclesiasticæ, sed tantùm quatenus Christianus qui eam exercet, reliquis est similis. Potestas autem Summi Turcæ, potestas Persarum Regis, aut magni Canis, nihil cum Pontificia commune habent, attamen sunt potestates: ideóque forsan Dom. Cardinalis vocem Christiani adiunxit, sed hoc perinde est ac si diceret, omnes subiectos esse nō ratione potestatis, sed Christianitatis; atque ita quod proponit non probat.

Errat IIII. quia cùm duntaxat de temporali potestate author esset loquutus, sibi fingit, quasi de spirituali loquutus esset, dicens, Hæresin esse, asserere negotia spiritualia laicæ potestati subiecta esse, quis de hoc dubitat? Verùm author ne somniauit quidem, quantum existimo, de spiritualibus negotiis loqui, dum de alio non agit quàm de potestate temporali, hanc verò quis nescit, per se non nisi ad temporale extendi, non ad spirituale?

Errat V. quia dicit Principem interrogatū quam ob causam Regnum possideat, non dicturum iure diuino, sed vel hæreditate, vel iure belli, ex quo infert, Igitur immediatè à Deo potestatem nō habet. At ego dico non responsurum illum hoc modo, verùm petenti ab ipso vnde potestatem & authoritatem habeat subditis illis imperandi, eam se à Deo imme-

immediatè habere dicturum, ſciſcitanti autẽ à quo titulum illum aut eiuſmodi poteſtatis inueſtituram habeat, ab hominibus ſe habere reſponſurum. Hæc duo, Poteſtas & Titulus, tantopere inter ſe diſcrepantia, confundi non debent: author, vt conſtat, de titulo, qui mera eſt conditio, non loquitur, ſed de Poteſtate, de authoritate, & iuriſdictione, quę à Deo eſt: quis autem ignorat Galliarum Regem, vt in exemplo maneam Dom. Cardinalis, interrogatum cur aliquem morti addicat, cur leges condat quæ obligent in conſcientia, non dicturum, ſe hoc facere iure hæreditario, ſed authoritate quam immediatè habet à Deo, hæreditas enim poteſtatem non tribuit, ſed eſt conditio in eo homine neceſſaria, cui Deus immediatè authoritatem daturus eſt.

Errat VI. quia dicit Principem non habere immediatè à Deo pro ſubditis omnes in ſua Ditione degentes & Põtificem immediatè habere pro ſubditis omnes Chriſtianos: exiſtimo authorem bonũ fuiſſe Logicum, quamuis Dominus Cardinalis aliter ſentiat, & arbitror illum ſciuiſſe correlatiua, eſſe ſimul natura. Si igitur imperandi poteſtas immediatè ſit à Deo in Principe laico, ſubditorum obligatio ſuo Principi obediendi immediatè eſt à Deo: & quemadmodum ob titulum ſubditi huic Dominio, vel ob delictum in eo commiſſum, ſubditus fio eius Principi, ita Chriſtiani character Pontifici me ſubditum facit. Ac velut hic non meus eſt Princeps, niſi vel hæreditate, vel electione, &c. ita nemo eſt Pontifex, quin priùs à Cardinalibus electus fuerit: iam vt baptiſmalis character hominem

in Spiritualibus Papæ ſubditum reddit, ita naſci aut delinquere in Dominio Veneto, Reipublicæ Venetæ ſubditum facit, naſci aut delinquere in Regno Gallico, ſubditum facit Regis Galliarum, nec in hoc vllius generis diſcrimen video.

Errat V I I. quia pro certo ponit quod adhuc inter Catholicos Doctores dubium eſt, an Pontificis poteſtas, ipſo moriente, remaneat in Eccleſia, an verò cum morte Pontificis Eccleſia ſpolietur eiuſmodi poteſtate, adeò vt volentes opinionis Romanæ ſectatores, vt cum Nauarro loquar, (cap. Nouit.) vt Epiſcoporum poteſtas emanet à Pontifice et ipſo moriente, ad hoc argumentum reſpondere neſciunt, Igitur Epiſcopi ſine authoritate manent, ſed ambages agunt, omnino exiſtimantes, & in Eccleſia poteſtatem non remanere, & eam remanere, ea dicendo quæ intelligi nequeunt. Quòd autem Dom. Cardinalis pro certo habeat, poteſtatem in Eccleſia non remanere, clarum euadit: nam dicit moriente Principe authoritatem remanere in Communitate, ſaltem in iis qui electione facti ſunt: ſed moriente Papa, in Cardinalibus qui ipſum eligunt, vel in Eccleſia poteſtatem non remanere. Hanc opinionem licèt tueantur Gaetanus, & Romani, contrariam tamen ob ſupradictum argumentum, aliáque multa, defendunt Pariſienſes, ac percelebre Sorbonæ Collegium, ſpeciatim verò Ioh. Maior, Iacobus Almaynus, & Gerſonus, vt refert Nauarrus, c. Nouit. de iudic. not. 3. qui authores Catholici ſunt, ipſéque Nauarrus, qui ceu dubiam hanc opinionẽ proponit, quam Dom. Cardinalis hoc loco pro certa habet, licèt eam ipſe alibi dubiam conſtituat.

Errat V I I I. quia dicit, vocem, paſce oues, D. Petro

Petro dictam esse,non Ecclesiæ, & tamẽ iuxta multos Doctores,tam vox,pasce oues,quàm ea,tibi dabo claues, dictæ quidem fuerunt D. Petro, sed nomine totius Ecclesiæ, vt probant Parisienses, nec quia D.Petro dictũ fuit, pasce, vel tibi dabo claues, idem reliquis Apostolis dictum non fuit, concedentibus omnibus Apostolos æqualem authoritatem habuisse, quamuis Petrus ob eam confessionem, & ob patefactum peculiarem amoris effectum,præeminentiæ titulum inter alios Apostolos meritus sit. Hoc quàm sit verum elicitur è loco D. Matth. ad 18. vbi loquens Christus Dominus noster cum omnibus Apostolis eadem verba dixit quæ D.Petro. [Quæcunque alligaueritis super terram,erunt ligata & in cœlis, & quæcunque solueritis super terram erunt soluta & in cœlis:] quem locum explicans Dom. Cardinalis, lib. 1. de Rom. Pontifice,cap.12.dicit, [est igitur communis expositio Hilarij, Hieronymi, Anselmi, & aliorum in hunc locum, nec non Augustini, tract.22. & 49. in Ioannem, Dominum loqui de potestate clauium, qua Apostoli & eius successores ligant & soluunt peccatores:] quam paulò post dicit tum de ordinis tum de Iurisdictionis potestate intelligi, quam loco citato Apostolis promissam esse vult, sed datam Iohannis 20. vbi Saluator omnibus Apostolis dicit, [Pax vobis, sicut misit me Pater, & ego mitto vos,] eam scilicet quæ est Iurisdictionis: quæ verò est ordinis,in vltima cœna. Quòd deinde verba D. Petro dicta tibi dabo claues, & pasce, dicta sint etiam Ecclesiæ,id asserunt D.Augustinus tract.50.in Ioh. [Si in Petro non esset Ecclesiæ Sacramentum,non ei diceret Dominus, tibi dabo claues Re-

gni cœlorum,si hoc Petro dictum est,non facit hoc & Ecclesia, si autem hoc in Ecclesia sit, Petrus quā-do claues accepit, Ecclesiam sanctam significauit,] quas accepit, quum ei dictum fuit, pasce oues meas: quo in loco D. Augustinus eandē conceptionē re-sumit. S. Leo sermone 30. de Anniuersario suæ as-sumpt.explicando locū,[tibi dabo claues: Transiuit in alios Apostolos vis potestatis istius, & ad omnes Ecclesiæ Principes,Decreti huius constitutio com-meauit.] S.Cyprianus,lib.de simplic.Prelatorū,[E-rant & ceteri Apostoli,quod fuit Petrus pari cōsor-tio præditi, & honoris & potestatis, sed exordiū ab vnitate proficiscitur,& primatus Petro datur,vt Ec-clesia vna mōstretur.] Ex his & similibus multis S. Patrum Doctorúmque locis, elicitur authoritatem D.Petro datam,reliquis omnibus Apostolis & Ec-clesiæ pariter datā fuisse, sufficit innuisse non adeò certū esse quod D.Cardinalis innuit, vocem pasce, dictā esse D.Petro,& non Ecclesiæ,cùm promissio, [tibi dabo claues,]æquè ac promissionis exequutio, videlicet [pasce,] de aliis etiam Apostolis & Eccle-sia,iuxta S.Doctores,intelligatur.

Errat IX.quia dicit Pontificem à spirituali sua Iu-risdictione nullā Prouinciā alienare posse,nā Ponti-fex eorū qui sunt in aliqua prouincia nō est domi-nus,quòd sint eius prouinciæ,sed Pastor est eorum, quia sunt Christiani, & ideo prouincias aut perso-nas alienare nequit: primò quia nō sūt omnes pro-uinciæ Christianorū: secundò,quia licèt Christiani agnoscāt illū pro Superiore, hæc tamē Superioritas nullo Dominio nititur,ac proinde vbi nō est domi-niū,nec alienatio esse potest,(de illis prouinciis lo-quor quæ pōtifici subiectæ nō sunt in tēporalibus.)

Quòd

Quòd autẽ summus põtifex nõ sit dominus, ea verba nõ sunt atendenda quibus eodẽ titulo quo Christus, simpliciter appellatur, Nostri domini, sed potiùs titulus quẽ in suis literis sibi tribuit, seruus seruorũ Dei, spectandus venit. Et quoniã Saluator Lucæ 22. dũ lis erat inter Apostolos, quis eorũ videretur esse maior, dixit, [Reges gentiũ dominantur eis, vos autem non sic. Qui inter vos maior est, fiat sicut ministrator:] ideò contrariũ statui debet. Propterea etiã S. Ioh. 20. dixit eis, [sicut misit me Pater, & ego mitto vos, nõ in potestate magna & maiestate,] vt veniet secũdo Aduẽtu, sed vt primo venit in humilitate, iuxta S. Bernardũ sermone primo de Aduẽtu. Hinc idẽ D. Petrus, quale sit Ecclesiæ pastorũ munus innuere volens, epist. 1. c. 5. [pascite,] ait, [qui in vobis est gregẽ, nõ coactè, sed spõtaneè, non turpis lucri gratia, sed volũtariè, nõ tanquam dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.] Quo nititur doctrina citata S. Bernardi ad Eugenium papam: [Apostolis interdicitur dominatio, indicitur ministratio.] Nec Saluator dixit D. Petro, [pasce oues tuas,] sed, [pasce oues meas:] ipse enim est supremus pastor, summus Sacerdos, qui, vt ait Apostolus Heb. 7. [semper habet sacerdotiũ,] supremus est Iudex, [Vnus est legislator, & Iudex Christus Iesus,] Iacobi 4. Sed põtifex aliiq; pręlati Ecclesiastici, sunt dispensatores mysteriorũ Dei, 1. Cor. 4. Cùm igitur Sũmus põtifex nil habeat suũ iure põtificatus, nil etiã alienare potest, quinimò quia potestas eius spiritualis est & in animas, eas à Christi D. N. Ecclesiæ capitis dominio alienare non posset, nisi ad fidei abnegationem illas cogendo: quod horrenda est blasphemia, non enim aliam in animas

potestatem habet Pontifex quàm spiritualem, eas conuertendi, ad vitam æternam dirigendi, quæ superioritas quamuis sit de iurisdictione spirituali & eminentissima, cùm tamẽ dominium adnexum nõ habeat, hinc à se nullam animam alienare potest, quod sæcularis Princeps de bonis suis facere potest, res enim possidet alienabiles, licèt ne hoc quidem Princeps in rebus magni momenti facere possit, nisi in euidentem vtilitatem, &c.

Errat X. quia dicit Principẽ secularem suos subditos amittere posse, at suos Pontificẽ non posse amittere: quod vtinam esset verum, sed quot populi ab Ecclesiæ Romanæ obedientia desciuerunt? sufficit dicere illam arborem quæ tegebat vniuersam terram, nunc vix duos tréſve ramos habere.

Errat X I. quia dicit Pontificis potestatẽ à Concilio vel à Cardinalibus imminui non posse, at secularis Principis potestatem à subditis posse minui: dixi iam semel nolle me disputare vtrũ Pontificia potestas, moriente Põtifice, maneat in Ecclesia, vel an sit Concilium supra Papam, hoc certum est in causa hæreseos esse supra Papam, & ratione delictorũ scandalosorum, remedia in Ecclesia non defuêre: sed ratione agamus: quis populus Principis absoluti potestatẽ imminuere potest? nullus sane: quo iure? quis doctrinã eiusmodi proponet? populus igitur suum Principẽ deiicere potest? eius potestatẽ imminuere, &c. Principes igitur nõ ampliùs Principes erunt, sed subditi? cùm suo arbitrio populus ipsis è capite coronã, sceptrũ è manibus, purpuram ex humeris demere, eósq; è solio Regio deturbare possit? hæc est ratio accẽdendi rebellionũ, seditionũ, & cõiurationũ facẽ: ad hæc tã euidentia horrendæ pestilẽtiæ semina-

minaria nolo respōdere, Principū est suam causam tueri. Nō tamen nego Principē absolutam suam potestatē moderari debere iuxta sua consilia, suiq; dominij leges, sicut Pontifex suam debet regere iuxta consilium Dominorū Cardinalium, qui procul sint à cōpendio & excæcante animi affectu, quique de ipsius & Ecclesiæ bono sint solliciti iuxta Canones, iuxta Concilia: etsi enim fortè Princeps nō tenetur suis legibus quoad obligationem, tenetur saltem quoad directionem, &c.

Errat XII. quia dicit in Principibus laicis mutationes videri Rerumpubl. in Principatus Monarchicos, quod in Ecclesia videri posse negat: ac primò si sermo sit de supremo Ecclesiæ Pastore, Christo Saluatore nostro, certū est Monarchiam sibi nūquā ablatum iri, nā Regni eius non erit finis, neque hoc accidit ob titulum aut non titulum, vt inquit Dom. Cardinalis, sed quia in ipso locum nō habet vis, quæ istiusmodi mutationum causa est: verùm si de ipsius ministris intelligatur, quis negare potest sanctam Ecclesiam ad Reipublicæ formam cœpisse regi? legatur c.15. Actorum Apostolicorum, vbi D.Petrus narrat, [sicut narrauit Cephas:] D.Iacobus iudicat, [ego autem ita iudico,] & edictum omnium nomine vulgatur, [Apostoli, Seniores, Fratres: Fidelibus, Salutem. Visum est Spiritui sancto, & nobis, &c. An tunc Petrus primatum obtineret, sicut Venetiarum Dux, qui licèt magnam habeat præeminentiam, toti tamen Reipublicæ subditus est, ei discutiendum relinquo ad quem spectat: hoc mihi sufficit, Edicta scilicet quæ in primitiua Ecclesia Reipublicæ nomine prodierunt, nunc vnius tantùm nomine fieri, quod an mutationem denotet, dicat ille ipse Do-

minus qui id negat.

Errat vltimò, quia dum rationem diſcriminum inter vtramque poteſtatẽ afferre nititur, hanc affert, quòd nempe titulus vnius immediatè, titulus verò alterius immediatè ſit à Deo: dico illum errare bifariam, quia ſi per titulum intelligat poteſtatem, nõ ita eſt, poteſtas enim non eſt titulus, nec titulus eſt poteſtas: ſin per titulum, modũ intelligat obtinendi poteſtatem, æquè humanus eſt vnus ac alter, nec me ſinent conuinci mendacij Conclauiſtæ: quamuis etiam poteſtas Eccleſiaſtica nõ ſit adeò immediatè à Deo, vt ſecularis, eſt enim in Chriſto homine tanquam in capite Eccleſiæ, cui Deus eam immediatè communicat: [Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra,] Ioh.20. ipſe deinde cõmunicat eam Pontifici: cùm ſit igitur ipſe, vt ait Apoſtolus, 1. ad Timoth. 2. Mediator Dei & hominum, dici debet Deum ſuperioritatem Eccleſiaſticam dare Pontifici mediatè, id eſt per Chriſtum mediatorem: quæ poteſtas non eſt principalis, ſed vicaria, nec Dominium, ſed miniſterium potiùs ac ſeruitutem denotat: ideò magna cum ratione ipſemet dedecori hoc non adſcribit, ſed ſupremo illo titulo Serui Seruorũ Dei ſe ornat, vt & Paſtoris & Epiſcopi, qui omnes tituli Miniſterium potiùs quàm Dominium, humilitatem potiùs quàm maieſtatem denotant, hæc ſiquidem non in domibus Pontificis, quà talis eſt, ſed in domibus Regum ſunt, iuxta Saluatoris dictum: Matth. c.11. Lucæ c.7.

AVTHOR.

HÆc doctrina non eſt mea, ſed D. Pauli Apoſtoli, in epiſtola ad Rom. cap.13. imò ipſiuſmet Spiritus S. qui per os eius loquutus eſt, & penna

eius

eius ſcripſit. Verba autem Apoſtoli hæc ſunt: Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, non eſt enim poteſtas niſi à Deo. In expoſitione huius loci S. Chryſoſtomus ita loquitur: Fecit hoc Apoſtolus, vt oſtendat Chriſtum, leges ſuas non ad hoc induxiſſe, vt politicas euertat, ſed vt ad melius inſtituat, oſtendens quòd iſtæ omnibus imperentur, & Monachis & Sacerdotibus non ſolùm ſecularibus, id quod ſtatim in initio declarat: Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, etiamſi Apoſtolus ſis, etiamſi Euangeliſta, etiamſi Propheta, ſiue tandem quiſquis fueris, nec tamen pietatem ſubuertit iſta ſubiectio.

OBIECTIONES.

Bellarminus.

LOcus D. Pauli c.13. ad Rom. eſt de poteſtate vniuerſali, & docet diuinam inſtitutionem eſſe vt ſubditus obediat ſuperiori, non autem docet Principes ſæculares iure diuino immediatè ſubiectas habere has aut illas perſonas. Et veriſſimum eſt omnem poteſtatem à Deo eſſe, ſed quædam eſt immediatè à Deo, qualis erat Moyſis & Aaronis, & hoc tempore Papæ: quædam verò mediante ſucceſſione, aut electione, alióve humano titulo. Ad teſtimonium S. Ioh. Chryſoſtomi in Paulum reſpõdeo: Sanctum Chryſoſtomum non dicere Sacerdotes & Monachos, ob authoritatem D. Pauli obligatos eſſe ad obediendum Principibus ſæcularibus, ſed ſuis ſuperioribus, qualeſcunque ij ſint. Verum tamen eſt Eccleſiaſticos obſeruare debere leges illas ciuiles quæ contrariæ non ſunt Eccleſiaſticis, & ob

commercia laicis & clericis communia, necessariæ sunt: sic enim scribit Papa Nicolaus ad Imperatorem, in negotiis rerum sæcularium siue temporalium, Ecclesia vtitur legibus Imperialibus, nihilominùs ad hanc obseruantiam legum Principum sæcularium, Ecclesiastici sunt tantum, quantum ad directionem, non quantũ ad vim scilicet vi rationis non legis: exempli gratia: Si Princeps sæcularis pretium frumentis statuit, obligati sunt Ecclesiastici illud, pretio à Principe constituto, venundare & emere, non quòd hac lege teneantur, sed quia obligati sunt ad emendum & vendendum illud iusto pretio, & hoc loco ratio dictat, illud esse pretium iustum, quod à Principe est constitutum. Si autem casu Ecclesiasticus aliquis eam legem non seruet, ideò non est vocandus ad iudicium, nec puniendus à Principe laico, cuius subditus non est, sed solùm à superiore Ecclesiastico.

DEFENSIO.

Marsilius.

IN his paucis verbis Illustrissima sua Dominatio quatuor obiectiones proponit, quas distinctè nitar soluere, vt constet non præualere authoritatem ratione destitutam.

Errat primò, quia dicit locum D. Pauli ad Rom. c. 13. [Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit,] de potestate in genere, nõ Principũ sæculariũ intelligi: vellem mihi huius dicti rationem aliquam attulisset, quì fieri potest vt D. Paulus de potestate in genere loquatur, cùm scribat hoc caput ad os eorum obturandum, qui Christianos sedi-

tio-

tiosos esse, doctrinámque scandalosam prædicare diuulgabant, se nimirum ad obediendum Principibus sæcularibus non esse obligatos, sed ab eorum iurisdictione immunes esse? ad hoc Paulus respondēs dicit, Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit, nempe Sæcularibus, qui magnificè viuunt, imò per epithetum, *sublimioribus*, vocem, *Potestatibus*, limitat. Hanc verò esse D. Pauli mentem, legatur perspicuè apud D. Ioh. Chrysostomum, apud D. Thomam, apud D. Augustinum, apud Theophilactum, eius loci expositores, qui vnanimi consensu dicunt loqui Apostolum de Principibus sæcularibus, & hoc negare audet Dom. Cardinalis, dicens, loqui ipsum de potestate in genere, & speciatim de Pontificia, quæ tunc non sublimis erat, sed penes pauperem, simplicem, & humilem Apostolum. Prætereà si de potestate in genere loquatur, quomodo potestati in genere, aptatur illud quod subiungit, [cui tributum, tributum? non enim sine causa gladium portat &c.] Maritus in vxorem, pater in filios, præceptor in discipulum potestatem habent, an igitur hi tributum exigere, subditos suos morti addicere debent? Vt saluator ostenderet Regnum suum non esse de hoc mundo, sicuti Pilato dixerat, nec sublimem, id est mundanam esse potestatem, hoc vsus est argumento, Iohan. 18. [Si Regnum meum esset de hoc mundo, vtique ministri mei pro me decertarent, iam verò (scilicet quia ministri mei pro me non decertant) Regnum meum nō est hinc.] Ita proprium est Principis secularis tributū exigere, gestare, vel ipsius ministros, gladium in vindictam malorum, vt alteri cuilibet Potestati non competat. Ac licet quæ D. Paulus dicit, vi-

deātur allegoricè,& sēsu spirituali aut mystico applicari posse Præsuli, spirituali quod v.gr. verbi diuini aut excōmunicationis gladium gestet, quòd lacrymarum & pœnitentiæ tributum exigat: nihilominùs tamen quum de dogmate agitur, non est ad eiusmodi sensus, multóque minùs quando sunt contrarij, vt in hoc nostro casu, recurrendum. Ideóque Zuinglio, qui in his verbis, [Hoc est corpus meum, explicat verbum, *est*, per, *significat*, quia de imagine dicimus, Hoc est crucifixum, hoc est Domina, id est, significat Crucifixum, significat Dominam, audacter respondetur opinionem ipsius hæresim esse, quia licèt vsitata sit hæc loquendi formula, tamen quum agitur de dogmate tanti momenti, quale est sanctissimi Sacramenti, eiusmodi expositiones non sunt afferendæ, sed literali adhęrendum, scilicet vocem, *est*, denotare, *est*, & non, *significat*: (Concil. Trident. sess.13.) ita cùm hæc doctrina plurimùm faciat ad Principis secularis authoritatem in orbe Christiano stabiliendam non ad allegorias confugere, sed sensui proprio & literali adhærere oportet.

Post rationem, ad authoritatem accedamus. Glossa interlinearis, in capit.13 ad Roman. verba explicās, [Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit, dicit, id est secularibus, bonis vel malis]: & paulò pòst, [in hoc quod sublimes, id est, mūdanis.] S. Iræneus lib.1. cap.24. [Non diabolus determinauit huius sæculi regna, sed Deus: Regis enim cor in manu Dei,]& per Salomonem, prou.c.8. ait, [per me Reges regnant.] Et Paulus hoc ipsum ait, [omnibus Potestatibus sublimioribus subiecti estote.] Tertullianus lib. de Idololatria c.25. [Quod attinet

attinet ad honores Regum vel Imperatorũ,ſatis prę ſcriptum habemus in omni obſequio eſſe nos oportere,ſecundum Apoſtoli præceptum. ſubditos magiſtratibus & principibus.]D. Auguſtinus in expoſitione quarundam propoſitionum epiſtolæ ad Romanos,[Quòd autem ait,Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, non eſt enim poteſtas niſi à Deo:rectiſſimè admonet, ne quis ex eo, quod à Domino ſuo in libertatem vocatus eſt, factus Chriſtianus, extollatur in ſuperbiam, & non arbitretur in huius vitæ itinere ſeruandum eſſe ordinem ſuum, vt poteſtatibus ſublimioribus, quibus pro tempore rerum temporalium gubernatio tradita eſt,exiſtimet non ſe eſſe ſubdendum. Cùm enim anima conſtemus & corpore, quamdiu in hac vita temporali ſumus,& rebus tẽporalibus, ad ſubſidium degendæ huius vitæ vtimur, oportet nos ex ea parte, quæ ad hanc vitam pertinet, ſubditos eſſe poteſtatibus,id eſt hominibus res humanas cum aliquo honore adminiſtrãtibus.] In quo loco tria animaduerto:primùm,D.Paulum ſecundum expoſitionem D.Auguſtini de Principe ſeculari ſpeciatim loqui, & non in genere, vt ait Dom.Cardinalis:ſecundum,D.Auguſtinum cùm eſſet Epiſcopus,dicere, [nos oportet ſubditos eſſe poteſtatibus :] tertiũ, vti illum voce,*oportet*,quę præcepti neceſſitatem arguit. Hinc conſtat quàm à Sanctorum, ſpeciatim verò à D. Auguſtini Theologorum luminis doctrina, remotum ſit quod Dom. Cardinalis dicit. D. Thomas Aquinas in cap.13.ad Rom. lectione prima.[Circa primum conſiderãdum eſt quod quidã fideles in primitiua Eccleſia dicebãt terrenis poteſtatibus ſe ſubiici non debere, propter libertatẽ,quã

consecuti erant à Christo,secundum illud Ioh. 8. si filius vos liberauerit,verè liberi eritis, sed libertas per Christum concessa,est libertas spiritus, qua liberamur à peccato,sicut suprà cap.8.dictum est,lex Spiritus in Christo,Iesu liberauit me à lege peccati, & mortis.Caro autem adhuc remanet seruituti obnoxia,sicut suprà cap. 7.dictum est, & ideò tunc nulli subiectioni homo per Christum liberatus, erit obnoxius,nec Spirituali scilicet,nec carnali,vnde dicitur 1.Corinth.15.Cùm tradiderit Christus Regnum Deo Patri,& euacuauerit omnem Principatum & Potestatem:interim autẽ dum corruptibilẽ carnẽ gerimus,oportet nos dominis carnalibus subiacere,vnde dicitur ad Eph.6.Obedite dominis carnalibus,& hoc etiam est quod hic dicit Apostolus, Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.Potestates sublimiores hîc dicuntur homines in Potestatibus constituti, quibus secundum Iustitiæ ordinem subiici debemus. Primæ Petri 2. subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue Regi quasi præcellenti, siue Ducibus tanquam à Deo missis:dicit autem indefinitè Potestatibus sublimioribus,vt ratione sublimitatis officij eis subiiciamur etiã si sint mali,vnde 1.Petri 2.subdit,subiecti estote non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis.]Erat quoque S.Thomas religiosus,qui dicit,[oportet nos subditos esse &c.] qui commentum non admittit,& clarè loquitur, éstque Scholasticorum & Catholicorum Doctorum Princeps. Doctor etiam Catholicæ Ecclesiæ D.Ioh. Chrysostomus,homil.23.in epistolam ad Romanos,[Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, facit hoc ideò vt ostẽdat Christum leges suas nõ ad

hoc

hoc induxisse vt politias euertat,sed vt in meli⁹ instituat:]adeò vt loquatur D.Paulus de Potestate politica. Sed quia locũ hunc inferiùs exponemus,cum designasse sufficiat. Probatum itaque manet tum ratione,tum Glossæ & Sanctorum authoritate, locum D. Pauli non de potestate in genere, vt ait Dom. Cardinalis, adeò vt Pontificiam aliásque complectatur, sed de potestate seculari intelligi. Qualis deinsuper sit error Scripturam exponere ex suo sensu,& contra vnanimem consensum Patrum, in Concil.Trident. ipsa Sess. 4. ab ipso Domino Cardin.citata,legendum mitto.

Errat II.quia dicit potestatem quam hodiè Pontifex habet,esse immediatè à Deo,& non mediante Cardinalium electione, vt omnino fuit Mosis & Aaronis potestas.Quotiescunque ostendeturDeum alicui à Dominis Cardinalibus electo Pontifici loquutum esse,ad faciem in rubo ignis , aut in virga, vt Mosi & Aaroni loquutus est,Exod.cap.3. Num. cap.17. eius quoque electionem non verò potestatem solùm immediatè à Deo esse dicam:& si Deus loquutus est,sempérque loquitur iis qui Pontifices eliguntur:vt ait Dom.Cardinalis,ad quid Conclauia,ad quid tot artes & monopolia , & cætera quæ sequuntur?non igitur opus est vt Pontificem eligant Illustrissimi Dom.Cardinales, quia immediatè à Deo eligitur,sicut Moses & Aaron electi fuere: quæ est doctrina hæc noua? Deus ceu prima causa, permittit vt causæ secundæ agant suo modo, & quamuis in Pontificis ac Principum electione speciali modo adsit ad bonum vniuersale,non ideò cogit eligentium libertatem,aut expresśe declarat,loquendo de ordinario modo, quando de reuelatio-

ne non constat, velle se vt hic & non ille eligatur, vt fecit erga Mosem & Aaronem, imò permittit aliquando in peccatorum nostrorũ pœnam, vt Princeps malus, aut Pontifex similis eligatur, sed absoluta electione legitima, Vicariam potestatem à Christo institutam dat Pontifici, eam verò dat Principi quæ ab humanæ naturæ authore cũ ipsa natura instituta fuit. Nec discrimen illud video quod Dõ. Cardinalis instituit, Principẽ videlicet ab hominibus, Pontificem à Deo, & non ab hominibus eligi, vt Moses & Aaron electi fuerunt.

Errat III quia cùm D. Iohannes Chrysostomus de Principibus & Magistratibus politicis clarè loquatur, de quibus etiam, vt probatum est, D. Paulus speciatim agit, ipse liberè dicit de his illum non loqui, sed de potestate in genere. Quî fieri potest vt D. Iohan. Chrysostomus de potestate in genere loquatur? si vel vnam coniecturam Dom. Cardinalis attulisset, non parùm mihi satisfecisset: verùm quia suæ responsionis aliam rationem non affert quàm ipsammet responsionem, non erit abs re errorem eius rationibus, & Sancti eiusdem Doctoris authoritate demonstrare. Ac primò si D. Paulus, vt probatum est, de Principibus secularibus speciatim eo capite loquatur, quomodo fidissimus eius interpres de imperandi potestate in genere loquetur? Secundò, quas D. Paulus sublimes potestates vocat, ille has toto suo Sermone Principum & Magistratuum nomine designat: eorum inquam Principum & Magistratuum qui leges politicas condunt, ac Reipublicæ onus sustinent, quibus dari tributum iubet Apostolus, quia pacem conseruant & in Ciuitate abundantiam, bella gerunt

ad

ad subditos protegendos, seditiosos malósque ciues plectunt. Qui-nam sunt, quæso, hi, nisi Principes seculares? Tertiò, non-ne dicit D. Paulum. quòd sparsus esset rumor Apostolos seditiosos esse, ac ne Principibus, communibúsque legibus pareretur eos prædicare, hæc ideò scripsisse, eiúsque capitis dogmata sub præcepto iniunxisse? Quartò nō-ne dicit Apostolum tum hoc loco, tum alibi, velle, vt quemadmodum famuli suis dominis subiecti sunt, ita qui in certis prouinciis degunt, suis Principibus sint subiecti? Quintò, verba illa, [facit autem hoc ideò, vt ostendat Christum leges suas non ad hoc induxisse vt Politias euertat, sed vt in meliùs instituat,] nempe iubendo vt illis pareatur, tributum soluatur &c. non-ne apertè demonstrant, ipsum hoc speciatim intelligere de Principibus secularibus, quibus debetur obedientia secundum politicas leges? Denique hæc conclusio omnem fugæ viam Illustrissimæ suæ Dominationi præripit]: Ostendens quòd ista imperentur omnibus, & Sacerdotibus, & Monachis, non solùm secularibus, id quod statim in ipso exordio declarat, quum dicit, Omnis anima potestatibus supereminentibus subdita sit]: quales sint potestates supereminentes, præter id quod suprà dictum est, declarat idem D. Iohan. Chrysostomus, modò Principes, modò Magistratus eas vocans: vnde argumentum suum corroborans, subdit, etiamsi Apostolus sis, etiamsi Euangelista, etiamsi Propheta, siue quisquis tandem fueris, neque enim pietatem subuertit ista subiectio, id est Religionem Christianam,] vt ijs responderetur, qui Christianos Principibus secularibus obedire indecens esse dicebant, v-

bi non dicit Principem Apostolis subiectum esse in temporalibus, at verò dicit Apostolos qui omnes æqualis potestatis, Principi subiectos fuisse. Hoc adeò euidens est, vt grauissimè sim erraturus, si in eo patefaciendo diutiùs immorer. Hoc tantum monere volo, D. Ioh. Chrysostomum vt subditorum suo Principi obediētiam Reipublicæ vtilē esse probet, pro more suo demonstrare inferioris subiectionem superiori, omnibus modis vtilem esse, vt est vxoris subiectio ad maritum relata, filij ad patrem, discipuli ad præceptorem, iuuenis ad seniem, cuius vtilitatis participes sunt aues quæ ducem vnā sequuntur, ipsíque pisces, in qua enumeratione cū posset de subdito loqui respectu Præsulis Ecclesiastici, abstinuit, ob id forsan, quod ab eodem Spiritu S. edoctus, D. Bernardus dixit, [Apostolis interdicitur dominatio, indicitur ministratio:] sed eā superiorum & inferiorum enumerationem non adfert, non quia D. Paulus de omnibus in genere loquatur, verùm vt ostendat cùm, sicut in omnibus illis exemplis patet, vtilis sit inferioris superiori subiectio, existente Principe superiore, subdito inferiore, obedientiam ei deberi in omnibus à D. Paulo expressis in persona Principis, [omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.] Diuinam illam homiliam legi velim, quæ est 23. in epistolam ad Romanos.

Errat IV. quia dicit Clericos ad obediendum Principi eiúsque legibus obligatos non esse, vi legis, sed tantùm vi rationis. D. Paulus dicit, [qui Potestati resistit, Dei ordinationi resistit: bonum fac, & habebis laudem ex eo, si malum feceris time, nam minister Dei est in iram ei qui malè agit,] ac

de

de omnibus, ne vno quidem excepto, loquitur. At Dominus Cardinalis quem vult, liberat, & à subiectione eximit: ego verò, vt verum fatear, maiorem D. Paulo, & linguis pennísque Spiritus Sancti fidem adhibeo, quàm omnibus reliquis Mundi scriptoribus: quotiescunque Illustrissima sua Dominatio Euangelij, Canonicarum epistolarum, aut librorum eiusmodi locũ adducet, qui apertè dicat Clericos in temporalibus, Magistratuum politicorum legibus obedire non teneri, quum ab iisdem Magistratibus exemptionis priuilegium non habuerint, sicut ei apertum locum D. Pauli ostendo, sic à D. Ioh. Chrysostomo, à D. Augustino, à D. Thoma, aliísque intellectum, illos nempe ad obediendum obligatos esse, dabo manus: Me omnino victum dicam. Ac sanè clericos in causis spiritualibus & ecclesiasticis exemptos esse par est: sed in secularibus politicísque negotiis quam ob causam? an fortasse quòd clericalem aut Sacerdotalem characterem acceperint? minimè: quia nec minùs ij qui Baptismi Sacramentum, & characterem accipiunt, à Principum infidelium, aut dominorum, si mancipia fuerint, potestate manent liberi: igitur à fortiori, qui nascuntur, vel sunt ratione delicti, Principis alicuius subditi, à subiectione non liberantur, quòd clericalem characterem acceperint, iuxta regulam, [Si non de quo magis, ergo neque de quo minùs:] & huius ratio est quam affert D. Io. Chrysostomus, [neq; enim pietatem subuertit ista subiectio:] éaq; D. Thomæ, quia Christiana libertas est ipsius spiritus & contra peccatum, non carnalis & de seculari iurisdictione. Sed dato, non concesso, quòd obedire teneantur nõ vi legis, sed vi rationis, scire cupio

quid illa vis rationis denotet. Existimo ipsum vnà cum aliis omnibus intelligere Rationis legem cum lege Naturæ eandem esse, quòd si ita sit, in quem finem tot Monitoria, tot Excommunicationes? cur non parent Ecclesiastici Serenissimæ Reipublicæ Legibus, quæ adeò iustæ sunt? vt probatum est in libro quem hac de re doctissimè scripsit R.P. M. Paulus Ordinis Seruorum, Theologus eminentissimus. Naturæ lex multò maiorem habet vim quàm lex Magistratus, igitur etiam diligentiùs obseruanda. Verùm dicat Domin. Cardinalis, numnam parendum sit, Principis secularis non esse disquirere, sed Ecclesiastici. Hoc non tollit quin Respublica Veneta, multorum Principũ Christianorũ imitatrix, politicas leges possit condere, quæ gubernationis politicæ gratia, Ecclesiasticos comprehendant, quia saltem, iuxta D. Cardinalem, seruare has tenentur vi rationis. Sed plus dico, cum de legis præuaricatore iudicium ferre, qui legem potest condere, Princeps secularis legem potest condere quæ omnes obstringat in temporalibus, & in conscientia, ergo & ipse iudicium ferre potest. Ordinis character ad hoc facit, vt in iis quæ ad Sacrum Ministerium spectant, & cum eo iuncta sunt, Præsuli suo subditi sint Clerici: at verò quòd in temporalibus, Principis subditi nascentes, vbi primùm sacris initiati sunt, à subiectione liberi euadant, monstrum mihi videtur, non solùm in Euangelica Doctrina, vbi tantoperè commendatur humilitas & subiectio, sed etiam ratione luminis naturalis, quod amissis etiam scriptis omnibus legibus, ipsum nobis esset lex, ad Rom. cap. 2. Si hæc Dom. Cardinalis persua-

persuasio vera esset, cur non est de iure diuino, vt Clerici non nubant? Possent summi Pōtifices id absoluere quod Bonifacius VIII. facere tentauit, qui declarauit eos omnes qui primam tonsuram haberent, vel quatuor minores, licèt coniugatos, Ecclesiæ subditos fore, cui malo sanctissimis legibus occurrerunt omnes Principes, & meritò, fuisset enim hæc essétque Suę Sanctitati ratio facilis, totius Christiani orbis etiam in temporalibus dominium acquirendi, efficiendo nempe vt omnes vertice insignirentur, vel in quatuor minorum ordinem referrentur: libertas hæc à subiectione Apostolica est admodum aliena.

AVTHOR.

VNde in antiqua Lege, quamuis Leuitæ habuerint Sacerdotem summum, id est Aaronem, nihilominùs in negotiis & iudiciis tēporalibus subiecti manserunt Mosi Principi temporali eorum, vt rectè probat Couarruuias cap. 31. qq. Practicarum, concl. 2.

OBIECTIONES.

Bellarminus.

MOses erat summus Sacerdos vnà cum Aarone, & per extraordinariam dispositionem maior erat ipso Aarone. Et quamuis contrarium dicat Couarruuias, plus sacræ scripturæ & sanctis Patribus credere oportet, quàm Couarruuiæ, qui in iurisdictionis materia in alteram partem nimis inclinare semper visus est. Psa. 98. dicitur apertè Moses & Aaron in Sacerdotibus eius, id est, Moses

& Aaron erant Sacerdotes Dei. Exodi c. 40. offert Moses Deo incensum, quod principale erat officiũ summi Sacerdotis. Leuitici cap. 8. consecrat Moses, vt summus Sacerdos, fratrem suum Aaronem, filiósque eius Sacerdotes cõsecrat, sacrificiúmque in eorũ consecratione offert. Vnde doctissimus Philo Hebræus de vita Mosis lib. 3. sub finem ait, Mosem & Pontificem, & Regem, & Prophetam fuisse. S. Gregorius Nazianzenus oratione habita coram Gregorio Nysseno, ait: Moses erat Sacerdos Sacerdotum, & Princeps Principum. Et D. Augustinus q. 23. in Leuiticum, dicit ambos Mosem & Aaronem sacerdotes fuisse. Id ipsum repetit tract. in Psalm. 98. Ita etiam D. Hieronymus l. 1. contra Iouinianum, & ante hos omnes Dionysius Areopagita c. 5. de Hierarchia Ecclesiastica. Cùm itaque Moses summus Sacerdos fuerit, mirũ non est Leuitas, qui ea ætate Ecclesiastici erant, ei tanquam proprio iudici & capiti fuisse subiectos.

DEFENSIO.

Marsilius.

NOn erat quòd Dominus Cardinalis in demonstrando multis patrum authoritatibus laboraret, Mosem Sacerdotem fuisse, ac primò Aaronem summo Sacerdotio donasse, vt meliùs administrationi politicæ incumberet, aut summũ Sacerdotẽ illum fuisse: cùm istud à Couarruuia, vel ab Authore non negetur, quod vox illa, manserunt, significat: hoc autem Couarruuias, Author, aliíque Doctores dicunt, signum scilicet euidens Leuitas in rebus iudiciísque temporalibus, non summo Sacerdoti, sed Principi

Principi temporali subiectos fuisse, hoc esse, quòd cùm Moses omnem summi Sacerdotij, rebúsque sacris omnibus incũbendi authoritatem, in Aaronem transtulisset Leuitas & Sacerdotes in temporalibus iudicandi authoritate se omnino non spoliarit: ex quo euincitur hanc authoritatẽ summo Sacerdotio minimè adnexam fuisse: si enim adnexa fuisset, eam illi quoque dedisset, tum ne iniuriam ipsi faceret, tum quia, cùm, vt ait Dom. Cardinalis, sit exemptio de iure diuino, iudicium ordinario Iudici relinquere debebat, tũ ẽt quia in politicis aliis rebus tractandis liberior fuisset: prætereà licet Moses fuerit Sacerdos, & ante Aaronem summus Sacerdos, dicere non conuenit, duos eodem tempore fuisse summos Sacerdotes, quoad exercitiũ, maximè cùm in Scriptura, quando Summi Sacerdotis fit mentio, nõ de Mose, sed de Aarone hoc dicatur: imò D. Paulus ad Hebræos cap. 5. de Pontifice loquens non dicit, [Qui vocatur à Deo tanquã Moyses, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron: [Sancti præterea qui eũ illis titulis ornant, designant qualis fuerit, sed nemo dicit, ipsum Aarone summo Sacerdote facto, summum etiam sacerdotem fuisse quoad exercitiũ, nã Ecclesia vna cũ duobus capitibus in spiritualibus, monstrũ fuisset, ac vnitatẽ Ecclesiæ & Christi parũ significasset, insuper si Dominus Cardinalis ita pro certo habeat, Leuitas à potestate & iudicio tẽporalis Principis in temporalibus immunes fuisse, cur apertum locum qui hoc demonstraret, non attulit, sicut Author ei duos affert, hunc Mosis, illum Salomonis, 3. Reg. c. 2. de quo dicetur suo loco, & quamuis locum aliquem adferret, cùm antiquæ legis præcepta ceremonialia & iudicialia abrogata sint,

ad rem non faceret, nos enim immunitatis præceptum in Euangelica lege quærimus, nec ideò reprehensionem author meretur, quòd non ex propria sententia loquatur, sed authoritate Couarruuiæ argumentetur à simili, ob rationem superiùs allatam.

AVTHOR.

ET in primitiua Ecclesia distinctio fori non fuit: nam Iustinianus Imperator primus fuit qui rogatus ab Episcopo Constantinopolitano Ecclesiasticis concessit, vt in ciuilibus causis à suis Præsulibus iudicari possent, ipso tamen non impedito, quo in casu & in delictis criminalibus permittit vt Ecclesiastici subiecti sint Principi, & ministris Principis temporalis, vt videre est in nouella constitutione 85. (corr. 83.) Iustiniani Imperatoris.

OBIECTIONES.

Bellarminus.

OMnino contrarium reperio in scriptura & sacris Conciliis: tempore enim primitiuæ Ecclesiæ D. Paulus demõstrat Episcopum habuisse suum tribunal, & subditos suos Ecclesiasticos iudicasse, vt ex verbis cap. 5. primæ epist. ad Timotheum Episcopum Ephesinum constat. Aduersus Presbyteros accusationem noli recipere, nisi sub duobus vel tribus testibus. Et in Concilio generali Calcedonẽsi, quod ante natum Iustinianum Imperatorem celebratũ est, canone 9. ita habetur: Si clericus aduersus clericum habeat negotium, non relinquat Episcopum suum, & ad sæcularia iudicia non recurrat. Quî dicit ergo nouus hic Theologus in primitiua Ecclesia fori distinctionem non fuisse, & Iustinianum Impera-

peratorem primum permisisse Ecclesiasticis, vt à suis Præsulibus iudicari possent? Neq; solùm Calcedonense concilium, sed etiam Agathense can. 32. id ipsum docet: clericus ne quenquam præsumat apud secularem Iudicem Episcopo non permittente pulsare, & si pulsatus fuerit, non respondeat, nec audeat criminale negotium in iudicio sæculari proponere: & Concilium 3. Carthaginēse centum triginta annis antiquius temporibus Iustiniani Imperatoris, canone 4. Item placuit, quisquis Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, seu Clericorum, si derelicto Ecclesiastico Iudicio publicis iudiciis purgari voluerit, etiamsi pro ipso prolata fuerit sententia, locum suum amittat, & hoc in criminali actione: in ciuili verò perdat quod euicit &c. Concilium Mileuitanum similiter antiquissimum, vti Carthaginense quoque can. 18. dicit: placuit vt quicunque ab Imperatore cognitionem iudiciorum publicorum petierit, honore proprio priuetur. Ecce quàm falsum sit à tempore primùm Iustiniani factam esse fori distinctionem. Verùm quia Iustinianus magnam sibi vsurpabat authoritatē in iudicandis negotiis Ecclesiasticorum, ideò Menna Patriarcha Constantinopolitanus petiit ab Imperatore vt saltē Episcopis permitteret cognitionem causarum ciuilium, quod Imperator indulsit. Et verum esse nimiā sibi Iustinianum authoritatem vsurpasse clarè apparet, quia non solùm ausus est Clericis leges præscribere in negotiis temporalibus, sed etiam in spiritualibus, vt legenti titulum de sanctissimis Episcopis, & alium de sacrosanctis Ecclesiis clarum fiet. Et multò dilucidius hac de re Nomocanon Photij: cùm tamen omnes Theologi, &

Canoniſtæ, quin & ipſe Couarruuias, doceant, iudicia negotiorum ſpiritualium, iure diuino ſolùm ad Epiſcopos & Summum Pontificē, tanquam ſupremum Iudicem pertinere. Vnde non ſolùm ante, ſed etiam poſt Iuſtiniani tempora, prohibent Concilia Clericis, ne ſe à iudicibus ſæcularibus iudicari permittant, vt videre eſt in Concilio Toletano 3. canone 13. & aliis: Atque vt quilibet cognoſcat quàm exiguum & fragile fundamentum, in ea conſtitutione nouella 83. (non 85. vt malè author citat) ſtruatur, attendendum eſt Imperatorem in ea ipſa conſtitutione dicere, iudicem ſæcularem non poſſe punire Eccleſiaſticum, niſi priùs ab Epiſcopo dignitate clericali ſpolietur, & vtitur hiſce verbis: priùs hunc ſpoliari à Deo amabili Epiſcopo ſacerdotali dignitate conuenit, & ita ſub legum fieri manu. Si igitur Eccleſiaſticus non eſt ſub manu legum, id eſt, ſubiectus non eſt legibus ſæcularibus, niſi prius ab Epiſcopo exauguretur: quomodo igitur à Iudice ſæculari iudicari poteſt, quamdiu clericalem dignitatem retinet. In ea etiam cōſtitutione ait is ipſe Imperator: Leges imperiales non dedignari ſacros Canones. Cùm igitur ſacri Canones decreuerint, Eccleſiaſticos iudicandos eſſe à ſuis ſuperioribus, quomodo poterit obſeruari ea conſtitutio quę contrarium determinat? Addo demum tam iniquam iudicatam fuiſſe hanc Iuſtiniani determinationem, vt Fridericus Imperator hanc & alias libertati Eccleſiaſticæ contrarias Iuſtiniani conſtitutiones reuocarit. Ita enim legimus in prima eius conſtitutione: Sanè infidelium quorundam & iniuſtorum adeò abundauit iniquitas, vt non dubitent contra Apoſtolicā diſciplinā, & ſacros Canones ſta-

nes ſtatuta ſua cõfingere contra Eccleſiaſticas perſonas,& Eccleſiaſticam libertatem. Et paulò inferius: Item ſtatuimus vt nullus Eccleſiaſticam perſonam in criminali vel ciuili quæſtione, trahere ad iudicium ſæculare præſumat contra conſtitutiones imperiales, & canonicas ſanctiones. Quod ſi fecerit Actor à iure ſuo cadat, & iudicatum non teneat,& iudex ſit tunc iudicandi poteſtate priuatus. Et multò ante Fridericum Imperatorem Baſilius abrogauit legem quandam Nicephori Imperatoris contra libertatem Eccleſiaſticam, dicens ex ea lege infinitas calamitates Reipublicæ contigiſſe. Legatur Balſamon in Nomocanonem Photij, vbi primum Canonem Concilii primi & ſecundi Conſtantinopolitani declarat. Et hæc ad authoritatem Iuſtiniani dicta ſufficiant.

DEFENSIO.

Marſilius.

NOuella Iuſtiniani Imperatoris 83. quam Author non malè citauit,ſed eius numerum malè Typographus adpoſuit,tria continet, primùm à Patriarcha Conſtantinopolitano,Menna dicto rogatum Imperatorem priuilegio conceſſiſſe, vt in cauſis pecuniariis, quas Author iuxta communem vſum,ciuiles vocat,poſſent Eccleſiaſtici à ſuo Præſule iudicari,non ex ſcripto,ſed breuiter, niſi ex partium conſenſu aliquid ſcribere neceſſe eſſet: verùm ſi rei natura vel difficultas ſummariam hanc deciſionem non pateretur, vt actoribus liberum eſſet ad ſecularium Iudicum ordinariorum forũ recurrere.

Verba Imperatoris hæc ſunt: [Petiti ſumus à Menna Deo amabili Archiepiſcopo huius feliciſſi-

mæ Ciuitatis,& vniuersali Patriarcha, Reuerendissimis clericis hoc dare priuilegium, vt si quis habet aduersus eos quamlibet pecuniarum causam, priùs ad Deo amabilem Archiepiscopum pergat sub quo cõstitutus est,& interpellet eum, & ex non scripto iudicium mereatur,& si hoc fiat, nec inquietet eũ, nec tradat ad auditoria ciuilia, neque à sacro eum vacare faciat ministerio, sed ex non scripto examinetur negotium sine damnis, & accipiat formam forsan etiam scriptam, si hoc partes voluerint, & poposcerint,& liberentur alterutro certamine. Si verò propter causæ naturam, aut propter quandam difficultatem,non fuerit possibile Deo amabili Episcopo decidere negotium,tunc licentiam esse & ad Ciuiles iudices pergere, & priuilegiis omnibus custoditis,quæ reuerendissimis Clericis sacræ præstant constitutiones,litigare,examinationem fieri, & terminũ imponi liti.] Hîc multa animaduerto: primò Patriarcham priuilegium petere,ergo non habet illud de iure diuino,aliàs enim peccaret in eo petendo: secundò non absolutè illi Imperatorem forum concedere,sed vt iudicet sine strepitu, & ex non scripto: quod valdè repugnat consuetudini quæ viget in Curiis Ecclesiasticis, vbi interdum maior est strepitus iudiciarius, plures sunt notarij, plures lictores, plures pro scripturis solutiones,quàm in Curiis Principum secularium: tertiò reddi ab Imperatore rationem ob quam priuilegium concedat, ne scilicet clerici in huiusmodi strepitibus occupati, sacra ministeria intermittant: quartò,non absolutum sed conditionale priuilegium concedi.

Secundum quod Nouella continet,est, In causis crimina-

criminalibus ciuilibus, id est, temporalibus & non spiritualibus, id quod explicat Couarruuias his verbis, [quæ spiritualia non attinent,]Clericos iudicari debere Constantinopoli à secularibus Iudicibus competentibus, & in toto imperio à Prætoribus, hac limitatione vt lis intra duos menses terminetur,& cùm Prouinciæ Præses Clericum iudicauerit, non priùs pœnā infligi patiatur, quàm ab Episcopo pro more exauguratus, & sacerdotali dignitate spoliatus fuerit: Verba Imperatoris hæc sunt: [Si tamen de criminalibus conueniantur, si quidē ciuilibus id est non Ecclesiasticis,hîc quidem competentes Iudices,in Prouinciis autem earum Præsides, siue Iudices non transcendēte lite, mensium duorum spatium,ex quo litis contestatio fit,quatenus breuis imponatur causæ terminus, illud palàm est si reum putauerit esse eum qui conuenitur Prouinciæ præses,& pœna iudicauerit dignum priùs hunc spoliari à Deo amabili Episcopo Sacerdotali dignitate,& ita sub legum fieri manu.]In quibus verbis plura itidem notanda sunt:primò dari delicta criminalia ciuilia, id est politica, quæ cum clericali ordine nil commune habent:secundò, hæc à temporalibus Iudicibus iudicanda esse & punienda : tertiò Iudicem temporalem posse ob talia delicta Ecclesiasticos morte punire : quartò Imperatorem se suósque ciuitatis Constantinopolitanæ Iudices non obstringere vt Sacerdotes primò exauguratos Iustitiæ Ministro tradant, sed tantùm Prouinciarum Prætores : adeò vt ipse ceu Princeps supremus cum Iudicibus suis Constātinopolitanis,ab ea obligatione delinquentem primò exaugurandi,liber maneat:tā-

dem notandum, præcedere iudicis ſecularis iudicium, dein ſequi exaugurationem priùs quàm ſententiæ fiat executio, nam manus legum, iuſtitiæ eſt executor, vnde elicitur quàm ſiniſtrè Dom. Cardinalis hunc locum intellexerit, qui dicit delinquentem iudicari & exaugurari debere primò ab Epiſcopo in eiuſmodi delictis, poſteà à Iudice ſeculari, eo quod dicat, tunc ſub legum fieri manu. Nam Imperator clarè loquitur, Iudicis nempe ſecularis iudicium præcedere, deinde exaugurationem, ac tãdem ſententię executionem ſequi debere, id verò in Prouinciis, non in ciuitatibus Imperialibus.

Tertium quod prædicta Nouella continet, eſt, clericorum delictum ſi fuerit Eccleſiaſticum, quod pœna Eccleſiaſtica puniri debet, hoc ab Eccleſiaſtico Præſule fieri debere, ſecundùm ſacras diuináſque regulas, quas leges Imperiales hac in parte ſequi nõ dedignantur. Imperatoris verba hæc ſunt: [Si verò Eccleſiaſticum ſit delictum egens caſtigatione Eccleſiaſtica, & multa, Deo amabilis Epiſcopus hoc diſcernat, nihil communicantibus clariſſimis Prouinciæ Iudicibus: neque enim volumus talia negocia ſcire ciuiles Iudices, cùm oporteat talia Eccleſiaſticè examinari, & emendari animas delinquentium per Eccleſiaſticam multam ſecundum ſacras & diuinas regulas, quas etiam noſtræ ſequi nõn dedignantur leges.] In his verbis multa ſunt etiam notatu digna. Primum, delicta dari Eccleſiaſtica, id eſt ordini clericali adnexa: Secundum, ſacros Canones de hiſce delictis, quum eos à Præſulibus puniri debere dicunt, ipſámque ſacram Scripturam loqui: tertium, iudicium hoc & pœnam non cum ſtrepitu

cor-

corporali esse debere, sed vt animas emendet, & per paternam correctionẽ, quæ pœna est Ecclesiastica, cum eiusmodi aliis & non corporalibus. Iam verò quoniam hæc delictorum, iudicum, pœnarum, fori, distinctio, apud nullum ante Iustinianum legitur, ob id rectè dixit author distinctionem huiusmodi in primitiua Ecclesia non fuisse, & quia per vocem fori, ciuile intelligitur & contentiosum, certum est, antequam hoc Mennæ Patriarchæ Iustinianus concederet, neminem in similibus causis ad Præsules ceu Iudices publicos, recurrisse, sed ad Iudices seculares. Postquàm ostendimus quàm solidè ac verè author dixerit forum in politicis causis ac delictis de quibus agitur, in primitiua Ecclesia distinctum non fuisse, priusquàm id Iustinianus priuilegio distinxerit, errores demum detegendi tempus est.

Errat I. quia D. Pauli locum adferens cap. 5. ad Timoth. supponit habuisse Timotheum tribunal ad delicta quæ non essent ecclesiastica & spiritualia, & tamen D. Paulus de forma iudiciaria non loquitur, sed de paterna & Ecclesiastica correctione: dicit enim, [Aduersus Presbyterum accusationem noli recipere nisi sub duobus vel tribus testibus, peccantes coram omnibus argue, vt cæteri timorem habeant.] Vox, *argue*, non significat vt illos in carceres detrudat, in exilium mittat, vel eos suspendendos curet, sed vt eos reprehendat, priuatim, si priuatum peccatum, publicè si publicum commiserint, quem locum explicans D. Augustinus secundum glossam, ait, [aliquando debes corripere peccantem inter te & ipsum solum, vt dominus in Euangelio, aliquando coram omnibus, vt cæteri timeant.] Vnde colligitur D. Paulum de Tribunali-

bus non loqui, vt Dom. Cardinalis ait, ſed de Eccleſiaſtica correctione, quæ propria eſt Euangeliſtæ non Iudicis, iuxta eiuſdem Apoſtoli verba, 2. ad Timoth. c. 4. [Argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina:] & paulò pòſt, [opus fac Euangeliſtæ, miniſterium tuum imple.] Non nego tamen quin pro perſonarum titulis, & atrocitate delictorum, non poſſit ab eo qui talem authoritatem habet, Eccleſiaſtica correctio fieri, vt idem ſcribit Apoſtolus, ad Titum c. 2. cum omni Imperio, id eſt citra timorem. Sed qui hoc vult facere, præter conditiones præfatas, eas quoque boni Præſulis habere debet, ad Timoth. c. 3. [Oportet autem Epiſcopum eſſe irreprehenſibilem, &c.] Hoc enim eſt diſcrimẽ inter eum qui iudicat, & cũ qui arguit vel corrigit, vt is qui iudicat, licèt prauus ſit, vtilis tamen ſit eius ſententia: ſed qui corrigit, nihil promoueat, quando prædicat non furandum, & ipſe furatur: Rom. 2.

Errat II. quia per teſtes, homines intelligit qui iuridicè debeant examinari, & tamen ad paternam admonitionem ſola verba ſufficiunt, ne ad Presbyterum corrigendum facilè moueatur Epiſcopus, ſed magna cum ratione, à duobus vel tribus teſtibus de totius rei veritate certior factus. Huc reſpiciens D. Ambroſius in gloſſa dicit, [Quoniam verò non facilè credi debet de Presbytero crimen, ſi probetur tamen, aut ſit manifeſtum quatenus irreuerenter verſatus eſt, publicè præcipit arguendum, vt cæteri terreantur, quod non ſolùm ordinatis proficit, ſed & plebi, quando vident dignitoſum virum erroris cauſa corripi:] Intelligit itaque in delictis conuerſationis proprio ſtatui irreuerentis: quæ omnia non deſignant Forum, ne dum Fori diſtinctionem, ſed

pater-

paternam correctionem denotant.

Errat III. quia D. Paulus non dicit Clericos in causis omnibus temporalibus ac delictis ad Iudicē Ecclesiasticum confugere debere, quod esset fori distinctionem adferre, sed tantùm accusationem aduersus Presbyterum non debere nisi duobus vel tribus testibus ab Episcopo recipi: quod ad rem nostram non facit: nam siue ad paternam correctionem, siue in causis Ecclesiasticis ad Episcopum spectantibus iuxta citatam Nouellam, non debet Episcopus accusationi contra Presbyterum fidē adhibere, nisi à duobus tribúsve testibus probetur: ideò tamē non concluditur D. Paulū Tribunal Ecclesiasticum constituisse, coram quo, & non coram Seculari, iudicentur ciuiliter delinquentes Ecclesiastici, de quo loquitur Author.

Errat IIII. quia Concilij Calcedonensis locus nō pro ipso, sed pro nobis facit, cùm in eo nec de tribunali, nec de fori distinctione agatur, sed dicatur tantùm, vt ad Iudicem secularem priùs non eatur quàm de re coram Episcopo, aut arbitrariis iudicibus ab vtraque parte electis actum fuerit: volens Concilium dare operam, ne Presbyteri aduersus se inuicem tota die per Curias cursitarent, atque ita diuina ministeria intermitterēt: quia verò D. Cardinalis omnia Cōcilij verba fideliter non citat, ea proponā: [Si Clericus aduersus Clericū habet negotium, nō relinquat suum Episcopum, & ad secularia iudicia nō concurrat. Sed priùs negotiū agitetur apud propriū Episcopū, vel certè si fuerit ipsius Episcopi iudiciū, apud arbitros ab vtraq; parte electos audiatur negotiū.] In quo Canone est notādū:

primò sermonem esse de negotio inter duos Clericos, adeò vt si vnus fuerit clericus, alter secularis, locum non habeat Canon: secundò de iis causis agi quas possint arbitri componere: tertiò, de foro iudiciòve publico non agi, sed de amico iudicio omnibus concesso: quartò, non prohiberi ne Clerici eant ad secularem iudicem, sed tantùm ne ad illum priùs eant quàm inter se conuenire tentarint; non ratione iudiciaria, sed amica & arbitraria. Nunc verò quid superiùs dicta commune habent cum hoc; quod fori differentias Concilium constituit, de quo foro, vel de quo publico iudicio agitur in Concilio? imò ex ipso Concilio contrarium colligitur, nam præsupponit debere Clericos ire ad seculare iudicium, sed eos monet vt primò in charitate conuenire tentent coram Episcopo, vel iudicibus ab ipsis electis, non verò absolutè dicit ne ad secularem iudicem concurrant, sed vt ante hoc, conuenire inter se modo præscripto in charitate conētur. Nec Dom. Cardinalis solus, malè hunc Canonem citauit: sed multos hac in re socios habuit, qui fortè ipsi erroris causa fuerunt, quem, credo, si legisset textum, non commisisset.

Errat V. quia dicit Concilium prohibere ne Clerici ad seculares iudices confugiant, contrarium tamen præsupponit Concilium, vt nempe ad eos cōfugiant, sed non priusquàm viderint an coram Præsule possint inter se conuenire, quem ipse dicit iudicem competentem à Concilio vocari, in eo tamen hæc vox non reperitur.

Errat VI. quia Concilium Agathense, præsupponens Clericos, pro criminalibus delictis, ad secularem Iudicem confugere solitos esse, aut accusandi

aut

aut se defendendi gratia, aliquo criminaliter eos accusante, prohibet ne hoc fiat ob periculum incurrendi in irregularitatem, non permittente Episcopo. Quod etiam hodie in vsu est: sed inde non colligitur Fori distinctionem fuisse, quin potiùs contrarium; aliud quàm secularis principis forum non fuisse; ad quod cùm ire debeant Clerici ob causam criminalem, ne in Irregularitatem incurrant, vult vt id permittat Episcopus: quod Authoris doctrinæ non aduersatur, sed potiùs fauet, præter hoc quod illa Concilia secularis principis consensu celebrata fuère: nec quod hîc dicitur, Fori distinctionem probat.

Errat VII. quia Concilij Carthaginensis Canon tertius id non dicit quod Illustrissima sua Dominatio citat. In eo namque iudicialis fori distinctio non fit, sed prohibetur ne illi Episcopi aut Clerici qui erant coram iudicibus secularibus Christianis, electis ad aliquam controuersiam, iuxta dictum Apostolicum, ab ipsis discedant vt ad Iudices competentes eant, & non electos, qui scilicet erant à Principe constituti, sed vt eorum determinationi acquiescant, ne scandalum præbeant. Vt meliùs hic Canon intelligatur, sciendum est, primitiuę Ecclesiæ tempore, in quibusdam controuersiis quæ inter partes oriebantur, Christianos inter se conuenire, & vtraque parte consentiente iudices arbitrarios infideles eligere solitos esse, quod notat Apostolus in Corinthiis c. 6. epist. 1. [Secularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia illos constituite ad iudicandũ: ad verecũdiam vestram dico, si nõ est inter vos sapiens quisquam, qui non possit iudicare fratrem suum.] In quibus-

verbis, licèt paucis, multæ sunt considerationes ad rem facientes: prima est, Apostolum de secularibus negotiis loqui: Secunda, de Iudicibus illis agi, qui possunt à quouis eligi súntque arbitri, nec tribunal aut forũ habẽt,dicit enim, *hos constituite.* Tertia, velle ipsum vt hi non sint Episcopi, sed qui ad eiusmodi ministerium parùm apti erant, quos contemptibiles vocat:quem locum explicans D.Ioh.Chrysostomus,ait,[Apostoli talibus non vacabant,] id est, [Iudiciis secularibus, quia prædicando circumibãt, sed Sapientes,qui tamẽ sunt minoris meriti.] Et D. Gregorius secũdum Glossam: [terrenas causas examinent, qui exteriorum rerum sapientiam perceperunt,qui autẽ spiritualibus donis donati sunt,terrenis non debent negotiis implicari.] Vltima cõsideratio est,D.Paulum cùm Pontificiam potestatem haberet,non dixisse, *constituo*, sed electioni quam partes facerent,rem commisisse,dicendo, *constituite.* Nec verò de Presbyteris, Sacerdotibus, aut Episcopis loquitur,sed de fidelibus in genere,qui à Principis tribunali, saltem seculares, immunes non erant, iuxta omnium sententiam. Hoc hodie in Africa obseruatur, & quia multi Episcopi, Presbyteri, & Ecclesiastici, postquàm hoc modo iudicari cœpissent, ad seculares deinde iudices & competentes confugiebant, Concilium vt huic malo obuiam iret, Canonem illum 9. à Domino Cardinali citatum fecit,qui sic habet:[Item placuit vt quisquis Episcoporum,& Diaconorum,seu Clericorum, cùm in Ecclesia ei crimen fuerit intentatum, vel ciuilis causa fuerit commota, si relicto Ecclesiastico iudicio,publicis iudiciis purgari se voluerit, etiamsi pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat,

& hoc

& hoc in criminali iudicio, in ciuili verò perdat quod euicit, si locum suum obtinere voluerit. Cui enim ad eligendos iudices vndique patet authoritas, ipse se indignum fraterno consortio iudicat, qui de vniuersa Ecclesia malè sentiendo, de iudicio seculari poscit auxilium, cùm priuatorum Christianorum causas Apostolus ad Ecclesiam deferri, atque ibidem determinari præcipiat.] In quibus verbis primò apparet vt Dom. Cardinalis textum mãcum attulerit. Secundò constat non de foro publico, nec de Iudice competente, aut Præsule verba fieri, sed de iudicibus arbitrariis & secularibus, ac de priuato iudicio. Tertiò Concilium rectè facere, dum Ecclesiasticè punit priuatione loci eos, qui, cùm sint Ecclesiastici, hoc scandalum præbent. Quartò, non iubere vt eligantur illi arbitri, sed vt cùm fuerint partes coram ipsis, acquiescant eorum determinationi. Quid autem hoc totum commune habet cum fori distinctione, cum eo quod sit duplex forum, quòd dētur iudices ordinarij & competentes, vnus pro secularibus, alter pro ciuilibus causis & criminalibus Ecclesiasticorum?

Errat VIII. in adducenda Concilij Mileuitani authoritate. Eiusmodi enim concilium iuxta dictum Apostoli; quòd debeāt Episcopi in secularibus causis inter se conuenire; iubet vt nullus Episcopus in iudiciis publicis, vbi seculares causæ tractantur, ab Imperatore iudicem petat, sed si ab Imperatore iudicē Ecclesiasticū obtineat, ei nō cōtradicatur: Canonē adducimus: Placuit vt quicūq; ab Imperatore cognitionē iudiciorū publicorū petierit, honore proprio priuetur: si autē Episcopale iudiciū ab Imper.

postulauerit, ei nihil obsit.] Quibus verbis, primùm prohibetur Episcopo ne publicum seculariorum iudicium petat: sed nō prohibetur vt vocatus compareat. Secundò conceditur vt possit ab Imperatore petere iudicium Episcopi, & hoc superiùs dictum est: vnde contrarium planè colligitur eius quod prætendit Dom. Cardinalis, nempe fori distinctionem non fuisse, at seculares omnes causas tum secularium, tum Ecclesiasticorum in iudiciis publicis aut priuatis tractari non debuisse absque Imperatoris venia: quinimò iubet idem Concilii Canone 16. à gloriosissimis Imperatoribus postulari, quò iudicibus suis imperent vt Ecclesiasticis patronos vel defensores aliquos dare velint, qui Ecclesiæ causas defendere valeant apud ipsos seculares iudices, ex quo Canone manifestò colligitur Ecclesiæ causas coram Imperatoris iudicibus tractari solitas fuisse.

Errat IX. quia dicit Iustinianum sibi nimiùm arrogasse in suis illis constitutionibus fabricandis: ego verò dico sexcentorum Conciliorum & Pontificum iudicium, ac speciatim illud Adriani IIII. vt inferius dicetur, ipsius contra Christianissimum Imperatorem determinationi præualere, qui tale quid dicere ne cogitarunt quidem, sed eius omniumque primitiuæ Ecclesiæ Principum constitutiones, etiam in rebus Ecclesiasticis, magna cū humilitate approbatæ fuerunt, vt apud populos maior esset sacrorum Canonum ab Imperialibus authoritatibus confirmatorum obseruantia. Ac vt sexcenta exempla prætermittam, legantur S. Leonis Papæ literæ, quibus Concilij Calcedonensis confirmationem ab Imperatore Martiano petit, qui eam ipsi conce-

concedit. Quum Pontifices & Ecclesia Romana Principes Christianos eo quo par est pretio habuerunt, in magna fuit veneratione Ecclesia: quum verò hæc Principes despexit, quas calamitates non experta est? quos contemptus non est passa? Legantur vitę Bonifacij octaui, Alexandri tertij, Gregorij septimi, Iulij secundi, Sixti quarti, Clementis septimi, Pauli quarti, & hîc quam vtilitatem Ecclesia reportarit à contemptu Principũ constabit. Hoc scio, Iustinianũ in legib. doctissimũ fuisse, & sũmæ doctrinæ viros apud se habuisse: cuius authoritas pluris fit in toto terrarũ orbe, quàm iudiciũ cõtra ipsũ à quouis datũ.

Errat X. quia per legum manum, secularem Iudicem intelligit, & tamen hoc de sententiæ executione intelligi probauimus: nec de illa nouella quicquam ampliùs dicam, quòd eam superiùs fusè explicarim, & quàm malè ab illustrissima sua Dominatione intellecta fuerit ostenderim.

Errat X I. quia dicit leges Imperiales, sacros sequi Canones non dedignari, ídque in genere accipit: cùm tamen Imperator de meris causis Ecclesiasticis & spiritualibus loquatur.

Errat X I I. quia dicit constitutionem & sacros Canones simul obseruari non posse: nam sacri Canones obseruari debẽt, sed in temporalibus authoritate carent, nisi ex Priuilegio Principum, eam verò si habent, ex aliquo sacræ Scripturæ loco ostendi deberet: velle enim suæ Potestatis limites transgredi sine partium consensu, nec Deo placet, nec hominibus: quamuis etiam citatos Canones Nouellæ non repugnare ostenderim.

Errat X I I I. quia Fridericum I I. qui heri fuisse dici potest, opponit Iustiniano, qui fuit quum in

Ecclesia florerent disciplina & Sāctitas, Imperatorē parùm doctū, maximo Iuriscōsulto qui vnquā fuerit, illum denique qui licèt per simulationem, constitutionem eam fecerit, nullus tamen Ecclesiasticā libertatem magis ipso depressit, vnde à Gregorio IX. Honorii successore, excōmunicatus, depositus, Imperióque priuatus fuit, Iustiniano, de quo Adrianus IV. in Epistola ad Fredericum primum, sic loquitur: [Filius noster per illam viam incedat quam Iustinianus, & alij Catholici Imperatores incessisse noscuntur: exemplo siquidem & imitatione illorū & honorem in terris, & fœlicitatem in Cœlis sibi poterit cumulare.] Et ibidem non modò Catholicum fuisse, sed in cœlis Sanctum esse dicit: hanc epistolā ꝓbat citátq; D. Cardinalis l.1. de trās. Imp. c.5.

Errat XIV. quia esto Fridericū II. Iustiniani cōstitutioni derogasse, & ceu Imperatorē, omnia quæ potuit priuilegia, Ecclesiasticis concedere voluisse, Basiliū itidē, & aliū quemuis post Iustinianum: inde tamē non infertur fuisse in primitiua Ecclesia, ante Iustiniani tēpora, fori distinctionē, ab ipso factā in sua Nouella. Optimè igitur propositionis author est loquutus, nec eius doctrina expugnari potuit.

Errat vltimò, quia licèt Basilius in odium Nicephori hoc fecerit, eius tamen legem abrogando, illam sui patris suíque aui confirmauit, quæ Ecclesiasticis damnosior erat lege Nicephori. Prætereà Emanuel Comenus, vt ait Niceta, Basilij reuocationem aboleuit, ac Nicephori legem confirmauit: quod miror non vidisse Dom. Cardinalem, qui tamen historiis delectatur. Verba Nicetæ lib. 7. hæc sunt: [Templum D. Irenæ maximum & pulcherrimum, à Martiano Imperatore conditum, & incendio

cendio absumptum, instaurare aggressus, cùm partes quasdam ex fundamentis extruxisset, destitit, & monasterium in Ponti faucibus, loco qui Catascepe dicitur, Archiducis Michaëlis nomine extruxit: in quo celeberrimos quosque & præstantissimos Monachos collocauit, ea ratione, vt solitariam & quietam vitam sine vlla sollicitudine possent degere. Cùm enim Monachos possessionibus, & negotiis turbatos, & tranquillitate animi, & Dei cultu excidere intelligeret: nullas eis vineas, nullos agros, nullas possessiones, quas nec eorum professio admittit, assignauit: sed ex fisco tantum pendi iussit, quantum ad victum & cultum opus esset. Videtur nimirum immodicam cupiditatem struendi monasteria improbasse, & exemplum prodere posteris voluisse, quo pacto templa condenda, & quæ viuendi ratio eremitis, pauperibus, & à terrenis rebus se abstrahentibus proponenda sit. Tantum autem abfuit vt eorum institutũ laudaret, qui monasticam vitam professi, & opibus afluunt, & multitudine curarum magis distrahuntur, quàm ij qui huius vitæ deliciis occupantur: vt sanctionem Nicephori Phocæ, fortissimi & cordatissimi Imperatoris, olim abolitam, de non augendis monasteriorũ latifundiis, quasi postliminio reuocarit: neque patrem, auum, cæterósq; cognatos suos omnes, qui monasteriis amplissima prædia donarant, incusare destiterit: nõ quòd de suis opibus Deo aliquid cõsecrasset, sed quòd rẽ bonã malè administrasset. Nam cùm Monachis habitationes in abditis, & desertis locis, in antris & mõtiũ cacuminibus assignandę essent: & Constantinopolis tanquam Sirenum cantus vitanda: gloriola ductos incrustata sua sepulchra, &

vario marmore exornata, ijs qui templa ingrediantur, ſpectanda propoſuiſſe, & mortuos quoque coronari ſe, & hilari ſplendidóque vultu conſpici voluiſſe, & in foro ac triuiis monaſteria ædificaſſe: & ibi nullo cum delectu virtutis velut in cauea incluſiſſe eos, qui monachos non vltra tonſum capillum, & mutatum habitum, promiſſámque barbam exprimerent. His igitur de cauſis, ſiue vt Monaſticam ſanctimoniam nutantem, ac potiùs humi ferè proſtratam fulciret, ſiue metuens, ne ea ipſe facere diceretur, quæ reprehenderet: rationem à ſuis maioribus diuerſam eſt ſecutus. In his verbis multa pro Sereniſſima Republica notanda occurrunt: primum, Imperatorem Emanuelem à Niceta laudari ceu valdè pium: ſecundum, ipſum, vt Monaſtica diſciplina reformaretur, abolitam Nicephori legem renouaſſe, quod non fecit odio in Eccleſiam, ſed vt Eccleſia reformaretur: tertiũ Nicephori legem à Baſilio abolitam renouaſſe, quòd eam Nicephorus prudenter tuliſſet, Cordatum Imperatorem eum vocans: quartum, neminem ob latam eiuſmodi legem de ipſo conqueſtum eſſe: quintum, ex hoc facto, non minùs quàm ex eo Baſilij, Nicephori, & aliorum, colligi Principes eiuſmodi leges condere, eſſéque ex priuilegio Principum immunitatem, vt dicit Author: tandem notandum ſumere ab authoribus Dom. Cardinalem quod pro ſe facit, quod verò eſt contra ſe, præterire, ipſúmque parui momenti locis, & abolitis priuilegiis niti, ac optimorum & Chriſtianiſſimorum Imperatorum exempla, legéſque ſanctiſſimas, & priuilegia nunquam à conſuetudine, vllóve ſuperiore abolita, prætermittere.

AVTHOR.

NEc ideò quòd Constantinus Magnus Imperator, cùm ei lites quædam aduersus Ecclesiasticos oblatæ fuissent, hæc verba protulerit, vos à nemine iudicari potestis, quia ad Dei iudicium reseruamini, vt scribit Gratian. cap. Fictùram 12. quæst. 1. inde colligi debet Ecclesiasticos Principi seculari subiectos non esse. Fuit enim excessus hic aliquis Imperatoris, vt se erga Ecclesiam, pium & benignum ostenderet, non quòd reipsa ita sentiret. Si enim verum esset quod Constantinus dixit, nec à suis Præsulibus Ecclesiastici iudicari possent, dicendo, ad Dei iudicium reseruamini, qui error grauissimus esset.

OBIECTIONES.

Bellarminus.

EXimiam sanè laudem Constantino Imperatori hic author tribuit, vt enim benignum & pium faciat, mendacem facit. Sed vt constet quàm hæc verba Constantini pio Principe digna sint, ad scribamus de verbo ad verbum id quod scribit Rufinus lib. 10. histor. Ecclesiastic, cap. 2. Dixit Constantinus ad Episcopos, Deus vos constituit Sacerdotes, & dedit vobis potestatem iudicandi nos, vos autem ab hominibus iudicari non potestis, ideò inter vos expectate iudicium solius Dei, & quæstiones vestras reseruate ad illud examen: vos enim nobis tanquam Dij dati estis, & non est conueniens vt homo iudicet Deos, sed solus ille de quo scriptum est, Deus stetit in synagoga Deorum, in medio autem Deos diiudicat. Vbi notandum est quòd quemadmodum Principes seculares, Dij dicuntur respectu

populi, vt inferiùs videbimus, ita Sacerdotes, Deos esse, respectu laicorum etiam Principum, vt ait, hîc Cõstantinus, & ex hoc fundamento optimè colligit Imperator, Sacerdotes posse iudicare Imperatores, hos autem non posse iudicare Sacerdotes. Si Imperator, Mundi fatetur se Sacerdotes pro diis venerari, séque eos iudicare non posse, iudicari autem ab illis debere, quanto magis verbis & facto id fateri deberet Dux Venetus? Nec verò ex hoc sequitur Sacerdotes non posse iudicari à suis Præsulibus, sed potiùs contrarium. Superior enim semper Dei nomine & authoritate iudicat, à quo habet potestatem, imò Deus ipse mediantibus ministris iudicat. Atque ita dum Episcopus iudicat Ecclesiasticum inferiorem, aut Papa Episcopum, Deus ipse per ministrum suum iudicat. Ad hunc modum Constantinus ait, Episcopos, quia Dij sunt respectu laicorum, non posse iudicari à laicis, qui homines sunt, & non dij, respectu Sacerdotum. Verùm quòd Deus solus iudicare debeat Episcopos, illud intelligitur mediantibus eis Vicariis. Quemadmodum etiam Principes seculares, respectu hominum priuatorum, non possunt iudicari ab hominibus priuatis, sed solùm à Deo, mediante suo Vicario qui est Sacerdos, & ideò Deus dicitur respectu Principis secularis: atque ita Mosi dixit Deus, Feci te Deum Pharaonis, vt ipsum iudices & castiges. Quòd autem verissimè Constantinus crediderit, Papam Episcopos iudicare posse, apparet in negotio Cæciliani Episcopi Carthaginensis à Donatistis accusati, quem Cõstantinus iudicare ausus nõ fuit, sed remisit eum Romam ad Papam Melchiadem, & licèt sub finem ipse etiam Constantinus Imperator eandem causam iudica-

iudicarit, fecit hoc tantùm ad confundendum Donatistas, & animo petendi veniam ab Episcopis, quòd necessitate coactus in eam causam se immiscuerit, vt scribit Optatus Mileuitanus lib. 1. contra Parmenianum, & D. Augustinus epist. 48. 162. & aliis multis.

DEFENSIO.

Marsilius.

NVnc primũ audio amoris vel laudis excessum, quantũuis in bonũ finẽ, mẽdaci j titulo insigniri, maximè cum ipse D. Cardin. Theodosij Canonẽ *Quicunque*, explicet hoc modo, scilicet pietatis excessum fuisse. Sed ad rem: non nego sicuti Principes in secularibus causis, Dij vocari possunt, ita in spiritualibus Sacerdotes, Deos posse nuncupari, quamuis locus, [Deus stetit in Synagoga Deorum de Principibus secularibus, non de Sacerdotibus intelligatur, sed quia Ruffinus ita Constantinum explicasse refert, valeat quantum valere potest: hinc tamen non infertur, verba Constantini, [ad Dei iudiciũ reseruamini, id est, Prælati,] debere intelligi, quia iudiciũ Dei exercet: siquidẽ clarè loquitur Cõstantinus, [Solius Dei iudiciũ expectate, quæstiones vestras ad examen illud reseruate, vos enim nobis tanquã Dij dati estis, & nõ est conueniens vt homo iudicet Deos, sed solus ille de quo scriptũ est, Deus stetit in Synagoga Deorũ.] In quibus verbis primò aduerto, Constantinum proculdubio de spiritualibus causis agere, nam loquitur de Ecclesiasticis, non vt homines sunt, sed vt Dij, ob spiritualem soluendi ligandíque potestatẽ, secũdò, ipsum loqui de futuræ vitæ iudicio: tertiò non loqui de illo Deo qui vnus est è Synagoga, sed de illo qui stetit in Synagoga

Deorum,qui iudex eſt ſupremus:hic igitur eſt Conſtantini exceſſus,vt dictum eſt,nec Dom. Cardinalis reſponſio valet,quando Prælatus iudicat, Deum iudicare per ipſum,ideóque dici debere non hominem ſed Deum iudicare:nam hoc modo quum iudicat Princeps ſecularis, non hominem iudicare, ſed Deum,dicere oporteret, quia Dei miniſter eſt in iram ei qui malè agit,vt ait D. Paulus: præterea cùm errare poſſint Prælati omnes, ipſéque Summus Pontifex,vt pluribus in locis cenſet Dom.Cardinalis,éſtque opinio communis, imò cùm ſæpiùs Pontifex errarit in iudiciis facti,abſolutè non eſt dicendum, quando ipſi iudicant, Deum iudicare. Deus enim errare nequit:huic Conſtantini verborum expoſitioni,ſiue Conſtantini verba fuerint, ſiue Ruffini per exceſſum in intelligibili dictorum, ſuperſtruit Dom.Cardinalis errores aliquot.

Errat I.quia dicit Ducem Venetum pro ſuperioribus ſuis in ſpiritualibus Sacerdotes non agnoſcere:ad hoc reſpondetur Ducem Venetum, Catholicum eſſe ac pium Principem, ad pedes confeſſoris ire pro abſolutione,ſacris officiis adeſſe omni cum reuerentia, nec bonitate,integritate, innocentia, veróque Religionis zelo cuiquam cedere, quantumuis in mundo eminenti.

Errat II. quia licèt verum ſit, in cauſis in quibus Sacerdotes à Conſtantino Iudices vocantur, non debere ipſos à Duce iudicari,non inde tamen infertur,eos in temporalibus ac ſecularibus cauſis, in quibus ſubditi ſunt,ab ipſo iudicari non poſſe.

Errat III.quia dicit Deum effeciſſe vt Moſes Pharaonis iudex eſſet,eò quòd illi dixerit,[Feci te Deũ Pharaonis], nec enim Moſi Pharaonem iudicandi, authori-

authoritatem dedit, nec eam vt Sacerdos habebat, siquidem Hebræorum erat Sacerdos, nec in Pharaonem, Ægyptium & Idololatram ius habebat: sed quoniam virgâ edebat miracula quæ mortalium nemo, nisi virtute diuina edere potuisset, ideò ipsum vocat Deum.

Errat vltimò, quia dicit Papam, Cæciliani Carthaginensis Episcopi causam iudicare potuisse, quia commiserat eam Imperator Papæ Melchiadi: non nego causas etiam ciuiles & criminales ab Ecclesiasticis iudicari posse, quando sic volunt Principes, nec minùs in causis merè Ecclesiasticis, Papam Episcopos, & Episcopos subditos suos debere corrigere: sed dico in causis criminalibus & ciuilibus merè temporalibus Principem Ecclesiasticos iudicare posse, quum se hac authoritate non spoliauerit: quod Constantini exẽplo confirmatur, qui primò Cæciliani causam Papæ commisit, quod authoritatem denotat, posteà publicè eum iudicauit: sed de hoc dicetur in Tractatu particulari de omnibus legibus, iudiciisque legitimis Principum supra Ecclesiasticos, vbi D. Augustini & Ottali loca, quæ nobis admodum fauent, explicabuntur.

AVTHOR.

SVnt igitur omnes Ecclesiastici & seculares, iure diuino subiecti Principibus secularibus: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Ratio autem est, quemadmodum enim nemo exceptus est ab obedientia Deo debita, ita nemo quoque exceptus est ab obedientia debita Principi, subiungit enim Apostolus, Omnis potestas à Deo est. Vnde Reges & Principes à Dauide Propheta Dij nomi-

nantur:Deus ſtetit in ſynagoga deorum, in medio autem Deos diiudicat. Vt enim explicat Ioſaphat Rex Paralip.2.c.19. Iudices ſeculares non hominum, ſed Dei iudicia exercent. Hunc ipſum locum, de Principibus ſecularibus loquendo, citat Chriſtus Ioh.20.& confirmat illis conuenire nomen Dei, Si illos dixit Deos,ad quos ſermo Dei factus eſt, vt doctè notat Cardinalis Bellarminus capit. 3. de laicis.

OBIECTIONES.

Bellarminus.

SI contrarium concluderetur,nempe, Non ſunt igitur Eccleſiaſtici,nec ſeculares, de iure diuino, ſubiecti Principi ſeculari,ſed ſeculares ſolùm de iure humano,Eccleſiaſtici verò nullo,optimè ex præmiſſis deduceretur hæc concluſio. Demonſtrauimus enim Principes,dominos euaſiſſe huius vel illius populi,iure humano,non diuino: & ſi hoc verum non eſt, oſtendat aduerſarius locum aliquem ſcripturæ,ex quo colligi queat Venetos Patauinæ, Veronenſis, aliarúmque ciuitatum dominos eſſe. Quòd ſi de regno Cyprilis agitaretur: quem titulum allegarent Veneti? an fortè aliquem Scripturæ locum?certum eſt eos alium titulum non allegaturos,quàm donationis,vel antiquæ poſſeſſionis titulum, aut ſimiles res humanas. Igitur ſi nequeunt probare titulum in laicos Patauinos, & Cyprios, eſſe iuris diuini,quando monſtrabunt illum in Clericos ſibi competere? Verùm vlteriùs pergo, & aſſero,de iure diuino omnes laicos, etiam Principes, ſubiectos eſſe Sacerdotibus, & ex ipſo iure diuino,

Sacer-

Sacerdotes non esse subiectos Principibus laicis, vt paulò superiùs fassus est Constantinus Imperator: quia secundum sacram scripturam, quæ est ius diuinum positiuum, Sacerdotes sunt pastores, Laici autem, etiam Principes, oues sunt: Sacerdotes patres sunt, laici autem filij: & secundum lumen naturale, quod est ius diuinum naturale, ouis subiecta est pastori, non pastor oui: filius subiectus est patri, non pater filio. Et elegantissima est comparatio quam instituit inter potestatem Ecclesiasticam & secularem Gregorius Nazianzenus, in oratione ad populum timore perculsum, & Principem irascentem, quam sequuntur communiter sacri Theologi, & talis est: quòd quemadmodum in homine ratio & caro insunt, quæ simul vnitæ componunt hominem, ita in sancta Ecclesia est potestas Ecclesiastica siue spiritualis, & potestas secularis siue temporalis, ambæ componunt corpus mysticum Ecclesiæ: & sicut in homine ratio est carne superior, non caro ratione, nisi quum ei rebellis est, ratio manu ducit & regit carnem, eidémque imperat, quandoque eandem ieiuniis & vigiliis domat & castigat, caro autem nec ducit, nec regit, nec imperat, nec castigat rationem: ita potestas spiritualis superior est seculari, atq; ideò eã potest ac debet dirigere, regere, eidẽque imperare, & pœnas infligere dum malè operatur. Potestas autem secularis spirituali superior non est, neque eam dirigere nec regere potest, nihil eidem præscribere, nihil pœnæ infligere, nisi de facto per rebellionem & tyrannidem, vt quandoque etiam Principes gentiles & hæretici fecerunt. Ad authoritatem Diui Pauli respondimus suprà, & verum est omnem po-

testatem à Deo esse, sed immediatè aut mediatè: & quemadmodum nemo exceptus est ab obedientia Deo debita, ita nemo exceptus est ab obedientia debita Principi, quando subditus est illius Principis, & in rebus in quibus subditus est. Verum est etiam Principem, quà Princeps est, locum Dei tenere, ac proinde illi ceu Deo obediendum esse, in rebus ad suam potestatem spectantibus, vt ait D. Paulus in epist. ad Ephes. cap. vltimo, Serui obedite Dominis carnalibus, sicut Christo: & Cardinalis Bellarminus, quando scripsit Principes seculares vocari Deos in Scriptura, id fecit ad confundendum hæreticos Anabaptistas, qui docent in Ecclesia Dei non admittendos esse Principes seculares, nec tribunalia, nec iudicia, neque similes status politicos: & idem author, sicuti dixit Principes seculares respectu subditorum, Deos esse, ita etiam dixit Sacerdotes Deos esse respectu Principum secularium. Videatur cap. 7. lib. 1. de summo Pontifice & alia similia loca: & ideò si voluisset author imitari Cardinalem Bellarminum, debuisset vti doctrina sua aduersus hæreticos, & non contra Ecclesiam, sugendo venenum ceu araneus ex flore vnde apes mel exsugunt.

DEFENSIO.

Marsilius.

HAnc Domini Cardinalis mentem non percipio: vult vt ex authoris præmissis sua educatur conclusio: si Author augur fuisset, & Dominum Cardinalem suam doctrinam confutaturum cogitasset, duas fecisset conclusiones, vnam veram, & è veris solidisque suis præmissis manantem, alteram falsam

falsam ex præmissis Illustriss.suæ Dominationis collectam?sed quia non fuit augur, pro ipso respondebo ex Authoris præmissis conclusionem suam elici; & ex iis Dom.Cardinalis suam itidem inferri,& sicut illa vera est, quòd à veris præmissisnascatur, ità illam Dō.Cardinalis falsam esse, quòd eliciat ex falsis præmissis,nempe ex doctrina ab ipso allata, & à nobis confutata: vnde

Errat 1. quia dicit vt aliquis Principi sit subiectus de iure diuino, oportere ipsum pro subiectionis eius titulo aliquem scripturæ locum adferre:res sunt diuersæ, titulus & potestas: hæc est à Deo, quæ necessariò sequitur titulum: adeò vt Rex Galliæ non imperet in Gallia, hæreditatis iure,sed quia authoritatem habet à Deo:nec Venetiarum Princeps, qui Rempublicam significat,quamuis id multo artificio simulet ignorare Dom. Cardinalis, eo modo imperat Patauij,quo illius vrbis factus est dominus: sed cū humano modo factus sit illius vrbis domin⁹, imperat deinde potestatis ratione quà habet de iure diuino,vt dictum est: nec in hoc discrimen est inter ipsum & Papam, qui interrogatus cur sit Papa, dicet quia ad Papatum legitimè fuit electus à Dominis Cardinalibus, nec vllum sacræ Scripturæ locum adducet, at interrogatus cur det indulgentias &c.dicet habere se à Deo potestatē.Si hanc similitudinis rationem ignorarem,non ampliùs scribere, nec in doctorum virorum conspectum venire vellem.

Errat II.quia vt probet Principes Sacerdotibus esse subiectos de iure diuino, dicit ius diuinum esse ius naturæ, & iure naturæ ouem pastori esse subie-

ctam,inferens ergo de iure diuino princep
ſacerdoti ſubiectus eſt: ad hoc argumentu
Principem non eſſe ouem ſacerdotis paſto
Chriſti: non enim dixit Chriſtus D. Petro
oues tuas,ſed *paſce oues meas*, vnde ſi quicqua
cludat argumentum, concludit eſſe illum
& non ſacerdoti ſubiectum, quinimò ſac
quis in temporalibus,Principi eſt ſubiectus
ſuos omnes ſubditos oues vocauit.[Si ego
ſti,qui oues ſunt,quid fecerunt?] 2.Regum,
Et D. Palus ait,Rom.13. [Omnis anima p
bus ſublimioribus ſubdita ſit.] Itaque ſi v
Domini Cardin. argumentum , ſubditu
pe ad obediendum ſuperiori obligatum eſſ
diuino,cùm Principis temporalis ſubditi
tes in temporalibus, ad ipſius legibus obed
ſunt obligati de iure diuino.

Errat III. quia dicit patrem filio non eſ
ctum.Si quis Rex aut Papa electus patrem
an-non pater vt homo , vt Chriſtianus, fil
aut Papę ſubiectus eſſet?licèt filius eum ce
uereretur:pater à filio Sacerdote abſolui
& filius Sacerdos à patre ſeculari corrigi: e
errare non vult, titulos & perſonas diſting
portet. Ita Princeps in ſpiritualibus filius,
temporalibus eſſe pater.

Errat IIII. quia licèt corporis & anima
tudo vera ſit aliqua in re, nimirum quòd P
temporalis poteſtas, ſit per ſe in corpora,
tualis Sacerdotis in animas, in omnibu
non vera eſt, Poteſtas enim temporalis ſ
non ſubordinatur in ſpiritualibus, niſi q
eam Chriſtianus exercet, vt contrà Sacerd

ditus in temporalibus, Principi temporali ſubordinatúr: non bona eſt hæc argumentandi ratio: Poteſtas temporalis eſt in corpora, ſpiritualis in animas, ergo vt corpus ab anima regitur, non anima à corpore, ita quod habet poteſtas temporalis, ab eo quod habet Spiritualis, regi debet: nam ex corpore & anima fit compoſitum, nempe homo: ſed ex poteſtate corporali & ſpirituali non fit vnum corpus, ſed duo fiunt, & duo capita &c. Et in omnibus planè differunt, nec ſubordinatio ineſt quatenus Poteſtates ſunt, vt ſuperiùs probauimus, nec D. Gregorius contrarium aſſerit, neque hoc dicit quod Dom. Cardinalis, vt eum legenti patebit, ſed probat ſicut anima corpore eſt nobilior, ita nobiliorem eſſe poteſtatem ſpiritualem temporali, quod non negatur.

Errat vltimò, quia dicit Authorem illum ipſius doctrina vti contra Eccleſiam, quę vti deberet contra hæreticos, araneo ſimilem dum venenum ex flore ſugit, ex quo apes mel exſugunt: errat, inquam, primò, quia qui verum dicit, non loquitur contra Eccleſiam, ſed contra eos qui plus æquo ſibi arrogant: ſecundò Eccleſia eſt regnum cœlorum, at ipſe loquitur de regno terrarum, quod ſanè de Eccleſia non eſt, niſi per accidens, & ex donatione fidelium: cuius amplitudinem ipſe etiam cum illa aliorum omnium Dominiorum Temporalium firmat. Tertiò quia vtilis eſt doctrina non modò ad confutandum hæreticos, ſed etiam eos qui falſa proponunt, ſiue ſint hæreſes, ſiue alij errores, quamuis author hæreſin eſſe putet textui Diui Pauli contradicere. Quartò &

vltimò,quia is eſt araneus qui telas aranei a
das muſcas texit,quique doctrinas veneno
ſuarum expoſitionum inficit : ſed hic Au
inſtar apis ex doctrina Sanctorum aliorúm
ctorum,mel veritatis exſugit, non ægè fe
dicatur mel ſuum quandoque venenum eſ
ſitatem extinguendam.

AVTHOR.

PErgit Apoſtolus,& dicit, Qui poteſta
Dei ordinationi reſiſtit. Ecce auth
quam habent Principes ſeculares,condend
quacumque materia,quæque omnes obl
iuxta illud quod in Salomonis Prouerbiis
vbi Deus ſic ait : Per me Reges regnant,
conditores iuſta decernunt. Hinc factum
Christianiſſimi Imperatores,Iuſtinianus &
doſius in codice multas leges,ad Eccleſiaſt
na & diſciplinam Eccleſiaſticam ſpectante
derint ſub titulis,de Epiſcopis & Clericis
ſanctis Eccleſiis &c. Hiſce legibus iubet
lus obediendum eſſe,non eis reſiſtendum,
talibus reſiſtunt,ipſi ſibi damnationem acc
eſt,peccatum mortale committunt, in q
riantur,æternis barathri flammis adſcriben

OBIECTIONES.

Bellarminus.

MIrabilis eſt Logica huius hominis,
locis concluſiones deducit. Et vbi
dixit Apoſtolus,Principes ſæculares poſſe
quacumq; materia ſtatuere, quæque ſing
ſtringant?Poterunt igitur Principes ſecul
tuere leges de modo dicendi miſſam,& of
uinum,obligare ſacerdotes vt vxores duca

co Breuiarij.gladium gestent,& obedire omnes tenebuntur,cùm potestatem habeant statuendi leges in qualibet materia quæ singulos obstringant. Et quando Principes infideles præcipiebant vt omnes Christum abnegarent,sacrificarent idolis, tenebantur Christiani sub pœna peccati mortalis obedire, dum enim Paulus præcipiebat obediendum esse Principibus,erant Principes omnes infideles, & iuxta noui huius interpretis doctrinam, ex Pauli præcepto deducitur,Principes seculares habere potestatem condēdi leges in qualibet materia,quæ omnes obstringant.Non-ne aduertis quot pullulent errores ex tuis verbis?& nihilominus adiungis hoc consonum esse Salomonis prouerbiis, non aduertens Salomonem contrarium planè asserere: quia dum introducit loquentem sapientiam diuinam,Per me Reges regnant , & legum conditores iusta decernunt,manifestè docet iustas leges à sapientia tātùm diuina deriuari,alias verò quas sæpiùs Principes in rebus ad se non spectantibus, aut in personas non subiectas,aut alio titulo iniustas statuūt,à semetipsis facere,nec à Deo probari.Ad hoc quod adfingit Iustinianū & Theodosiū statuisse leges ad personas Ecclesiasticas,bona,& disciplinam Ecclesiasticā pertinentes,responsum est eos hac in re potestatis suæ limites excessisse. Et quādo addis Apostolum velle huic legi obediendū esse,euidentissimā & grauissimam falsitatem profers.Loquitur enim Apostolus vniuersaliter vt subditi pareant superioribus,& quū paulò inferius exemplum adducit Principum seculariū,de Principibus loquitur qui tunc infideles erant,atque adeò intelligi non potest Apostolū velle Christianos obedire eiuscemodi Principibus, si

ſermo ſit de legibus ad cultum diuinum & diſcipli nam Eccleſiaſticam pertinentibus, ſed ſolùm in legibus ciuilibus, ac de rebus temporalibus, quibus legibus oportebat Chriſtianos obedire, vel ad ſcandalum vitandum, vel ad ſeruandam pacem, & vnionem, ne videlicet gentiles ſibi perſuaderent legem Chriſtianam gubernationi politicæ aduerſari.

DEFENSIO.

Marſilius.

HIs obiectionibus vno verbo reſpondetur Authorem intelligere, ſtatui poſſe leges à Principe in omni materia Temporali, vt ſuprà diximus, pro bono publico & ciuili, quæ iuſtæ ſint, præſupponitur enim obediendum non eſſe niſi iuſta præcipienti: adeò vt conſequentiæ quas inde educit Dominus Cardinalis, ex falſa intelligentia naſcantur: enimuerò quum Author dicit poſſe Principem tẽporalem leges cõdere in omni materia, intelligitur vt iuſtæ ſint, & ipſius poteſtati maiorúmq; & aliorum Principum exemplo conformes, atque hic ſemper fuit Authoris ſenſus. Ad hoc quod dicit de Iuſtiniáno & Theodoſio, reſpondere ſufficit ipſorum leges eſſe ſanctiſſimas, & pro talibus haberi, ac partim de rebus temporalibus, partim, ad maiorem tãtùm obſeruantiam, de ſpiritualibus, pro bono publico ſancitas eſſe, nec vllum vnquam Pontificem de iis conqueſtum eſſe, ſicuti nunc conqueritur D. Cardinalis. Tandem ad cauſam quam affert, ob quã Chriſtiani ſubditi Principibus infidelibus obedire tenebantur, reſpondere mihi ſufficiet, D. Paulum dicere ad Rom. cap. 13. vt obediamus [non ſolùm propter iram, ſed propter conſcientiam, & qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, & qui reſi-

ſtunt,

ſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt: nec ad loca perſpicua noui ſenſus adferendi ſunt, cum infidelitatis & hæreſis periculo, maximè cùm D. Ioh. Chryſoſtomus nobiliſſimum illud faciat argumentum à minori Hom. 23. nempe, ſi iubet Apoſtolus vt infidelibus obediamus, quanto magis fidelibus Principibus obedire debemus?

AVTHOR.

VLteriùs præcipit Apoſtolus ab omnibus dandum eſſe tributum, qui enim Principi tributum dat, Deo dat, cui vectigal, vectigal, cui tributũ, tributum: ſunt enim miniſtri Dei ad tributa. (dele ad tributa.) Quem locum explicans Angelicus Doctor S. Thomas Aquinas, omnium Theologorum magiſter, ſol vnicus ſcholæ Chriſtianæ, dicit Clericos ſi à tributo liberi ſunt, hoc non habere iure diuino, vt quiſpiam ſibi perſuadere poſſet, ſed ex priuilegio Principum, & loquitur de Principibus ſecularibus. Denique de authoritate Principis cum D. Paulo concludo: Non enim ſine cauſa gladium portat. Ecce authoritatem ſecularis Principis, vt pœna ſanguinis punire poſſit. Quam quia Præſules Eccleſiaſtici non habent à Deo, propterea poſtquàm maleficos clericos exaugurarunt, & clericali dignitate indignos declararunt, vlteriùs nõ pergunt: ſed morte afficiendos ſeculari brachio tradunt. Et ne quiſpiam arbitretur, verba eius conſiliũ & nõ præceptũ cõtinere, ad confirmanda hæc omnia adiungit Apoſtolus: Ideo neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolũ propter irã, ſed etiã propter conſcientiã: ita vt ex conſcientia quoq; in rebus omnibus ſupradictis à D. Paulo inſtructi, Principibus ſecularibus obedire teneamur.

OBIECTI[O]NES.

Bellarmini

IN his verbis primò nota[…] lũ est, authorem pro arbitrio suo scripturas effi[…] gere: nullibi enim apud D. Paulũ reperitur ea sen[…]entia: sunt enim ministri Dei ad tributa, nec etiam[…] altera, Dei enim minister est ad vindictam. Et […]uamuis huius vltimæ sensus adsit, nihilominùs ci[…]nti scripturas non licet eas immutare, maximè q[…]ium non est imperfectus sensus, vt est illius senten[t]iæ: sunt enim ministri Dei ad tributa: nam D. P[a]ulus non dicit Principes Dei ministros esse ad re[…]cipiendũ tributũ, sed ad procurãdũ publicã quietẽ, [i]ta enim S. Chrysostomus aliíque Sancti hæc verba exponunt: Ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes. Nec S. Thomas, quo nititur author, contrarium docet: ait enim tributũ, velut stipendiũ esse, quod Principibus datur pro labore quem perferũt in gubernandis populis: certũ est stipendium non dari Deo, atque ideò non sunt Principes ministri Dei ad recipiendũ tributa, sed ad gubernandũ populos. Vnde quando S. Thomas ait, hoc ipsum, id est, pro ipso, nõ significat pro Deo, sed pro recipiendo tributo seruientes, vbi author deceptus est. Quantũ ad illud quod postmodũ author citat D. Thomã, ad probandũ Ecclesiasticos priuilegiis Principum, exemptos esse à tributo dando: hoc ipsum verè dicit D. Thomas, éstque historiis congruum, vt inferiùs dicemus. Illud autem non dicit D. Thomas quod ipsi author adfingit, eos iure diuino hoc priuilegium non habere: sed potiùs contrariũ: docet enim D. Thomas Principes suis priuilegiis Ecclesiasticos à tributo exemisse, quia

hoc

hoc naturali æquitati consentaneum erat, volens dicere, in hoc Principes ius naturale quod similiter diuinum est, confirmasse. Vltimò, quòd hic author neget, Ecclesiam habere potestatem puniendi pœna mortis, nescio vbi tale quid legerit: nisi fortè apud hæreticos Valdenses, Hussitas, Marsilium Patauinum, & eiusmodi farinæ homines, qui Ecclesiam vtrumque gladium habere negabant. Verum est Ecclesiã materiali gladio non vti, nec reos pœna mortis afficere, verùm non ideò quod nequeat, sed quia mansuetudini Ecclesiasticæ consentaneum nõ videtur, atque ideò eiusmodi delinquentes Iustitiæ seculari committit. Audi S. Bernardum l. 8. de consideratione ad Eugenium sic loquentem: Vterque ergo Ecclesię, & spiritualis scilicet gladius & materialis, sed is quidem pro Ecclesia, ille verò & ab Ecclesia exercendus est: ille sacerdotis, is militis manu, sed sanè ad nutum sacerdotis & iussum Imperatoris. Hanc D. Bernardi doctrinam approbauit Papa Bonifacius in extrauaganti Vnam sanctam, de maior. & obedient. finit author dicens, D. Paulũ, dũ ait obediendum Principibus, non cõsilium, sed prę- ceptum dare: quod verũ est, sed intelligi debet modo suprà explicato, obedire nempe eos debere Principibus, qui iusto titulo sunt eis subiecti, & in iis negotiis ad quæ eorum authoritas se extendit, vnde sequitur Ecclesiasticos non esse obligatos ad obediendum Principibus secularibus, immunes enim sunt, sed tantùm laicos, & hoc quidem in ciuilibus negotiis ac Deo non contrariis. Ex quibus videre licet quantum hoc tempore Deum ostendat Respublica Veneta, quæ non solùm Ecclesiasticos in carceres conijcit, sed laicos pariter & Ecclesiasticos vi

cogitne summi Pontificis interdictũ obser
negotium hoc merè sit spirituale & Eccles

D E F E N S I O.

Marsilius.

IAm dictum est cap.primo,hanc vocem,*a*
ta,Typographicum errorem fuisse, & q
ita non esset,pro Authore dici potest D. T
explicare,pro ipso recipiendo seruientes ,
dem est ac,ad tributa:esse tamen errorem ty
phicum apertè constat, quia Authori dicer
cit,*sunt enim ministri Dei*,& vox,*ad tributa*,re
vt hanc ab Authore dedita opera positam
ci nequeat. Non mirum videri debet typo
dictionem illam,ad tributa, per incuriam
siquidem Domini Cardinales super Indice
impresso hoc anno 1606,declarant multa v
errorem typographi posita fuisse,dicendo
in Appendice secundæ classis sub litera I.
Io.Bodini Andegauensis Dæmonomania
prohibetur:liber verò de Republica & M
ad facilem historiarum cognitionem,tamd
hibita sint , quousque ab Authore expurg
approbatione Magistri Sacri Palatij prodie
quidem fortasse per errorem librarij factu
tur : vnde si tot verba posita esse possunt p
rem librarij,multò verisimilius credendum
hac in propositione per errorem librarij
fuisse.Voces,[ira & vindicta,]eædem sunt,
vox,vindicta, Apostoli multorúmque San
patrum sensui magis congruit, Author ea
Iam accedamus ad errores.

Errat I.quia dicit tributum Deo non dar
co id quod Ministris datur qui Deum repr

Deo dari:ſicut de eleemoſyna quæ fit pauperi, dicet Saluator die iudicij, Matth. cap. 25. [Quod vni de minimis meis feciſtis, mihi feciſtis: & eodem modo de eleemoſyna & ſacrificio Deus loquitur, Matth.9.[Miſericordiam volo,& non ſacrificium:] quò reſpiciens D. Hieronymus in Gloſſa ſupra hũc locum, dicit, [per hoc enim quod illis tributa datis, Deo ſeruitis:ſunt enim Miniſtri Dei.]

Errat II. quia concedit D. Thomam dicere Clericos tributum non ſoluere, ex priuilegio Principum, qui hoc æquitate quadam concedunt, deinde dicit ipſos illud non ſoluere quòd ſint immunes priuilegio Principum, ſed quia ſunt immunes de iure diuino. Huc vſque non probauit Dominus Cardinalis hanc immunitatem, ſicut erat pollicitus. Cur D.Thomas dicit Clericos non ſoluere tributum ex priuilegio Principum, ſi immunes ſint de iure diuino? dicere ſufficiebat eos tributum non ſoluere quia ſunt immunes de iure diuino, ſed quia cap. Geneſ. 47. citat, vbi legitur Regem Sacerdotes Ægyptios à tributo exemiſſe, qui ſanè exempti non erant de iure diuino, erant enim idololatræ, concludit à pari, Clericos etiam à tributo exemptos eſſe, priuilegio Principum, & non de iure diuino:imò D.Iuſtinus Martyr ſecundũ Gloſſ. contrariũ innuit,quòd nempe ſoluere tributum, ſit de iure diuino:[Vectigalia,tributáq; à vobis,Imperatores, inſtituta vbiq; ante omnes conamur pẽdere,ſicut nos ipſe Chriſtus docuit, nã cùm ſciſcitarẽtur ab eo nũ oporteat tributũ dari Cæſari, reſpõdit, reddite quæ ſunt Cæſaris,Cęſari.Propterea D.Ambroſius Mediolani Archiepiſcopus ſcribẽs ad Epiſcopũ Vercellẽſẽ lib.5. epiſtolarũ,ep.32. [Si tributũ

petit Imperator,nō negamus, Agri Eccle
tributum, si agros desiderat Imperator, p
habet vendicandorum,tollat eos si libitu
peratori non dono,sed non nego:]quid d
Ambrosius in præsentibus hisce occasion
nemini quicquam tollitur? Si Principem
re potestatem tollendi, sibique vendica
ecclesiæ pro suo arbitrio, absque quòd ips
sul erat, ei resistere debeat? Denique tan
fecit Ecclesia, bono publico, etiam cum d
Ecclesiasticorum sumptu, subuenire, vt in
Lateranensi legatur, quemadmodum cita
[Clericus tametsi à tributorum prestation
tamen si ad id necessitas adegerit, propr
bonis parcendum non est, quatenus Reip
luti consulatur.]

Errat III. quia strictum gladium ma
tradit in manus Pontificis, quod in D. Pet
stus reprehendit, quum ei dixit, Ioh.18. [m
dium tuum in vaginam: ac sanè prolixo hî
ne opus esset, at ne tædium pariam, monere
Deum noluisse Dauidem ipsi ædificare te
2.Reg. c.7. quia erat vir Sanguinum, & mu
ciderat, sed ipsum à pacifico Salomone ędifi
luit: vt nempe ostenderet quàm alienus gl
terialis vsus esse debeat ab Ecclesiastico exe
eos qui gladio vtuntur, irregulares esse, ob i
rem Dauidem Christiani typum, armis S
matum contra Gigantem Goliath ire non p
sed cum funda & saxis, quæ sunt verbum D
hoc non solùm facit mos Christianorum, q
Cardinalis probat, vt tradatur brachio sæcu
etiam diuina verba S. Ambrosij epist.2.ad V

nianum Imperatorem, vbi dicit, [Dolere potero, flere potero, gemere potero, aduersus arma, milites Gothos: lacrymæ meæ arma mea sunt, talia enim munimenta sunt Sacerdotis, aliter enim nec debeo, nec possum resistere:] vbi vox illa notanda, *nec debeo*. Tandem Dom. Cardinalis robur sumit à textu D. Bernardi, qui contra ipsum Cardinalem facere mihi videtur, loquitur Bernardus de Ecclesia cum eius oppositis, quæ ex Secularibus & Sacerdotibus, ex militibus & Clericis est composita, in qua potestas adest temporalis & imperatoria, dignitas spiritualis & pontificia: Iam ait D. Bernardus: [Vterque ergo Ecclesiæ & spiritualis gladius & materialis,] at non ambo sunt cuiuslibet: [sed hic quidem,] scilicet materialis, [pro Ecclesia: ille verò] nempe spiritualis, [ab Ecclesia exercendus: ille sacerdotis, is militis manu.] Ecce Sacerdotem gladiũ non gestare: [gladium non portat, sed sanè ad nutum sacerdotis, & iussum Imperatoris.] Quæ duæ dictiones oppositæ sunt, ac ostendunt eum qui iubet vt quis occidatur, non esse Sacerdotem, sed Imperatorem, ergo ipse, & non sacerdos, habet potestatem gladij, adeò vt [ad nutum] significet non ad iussum, sed quòd postquàm aliquem Sacerdos exauguraueit, tradendo brachio seculari, velit intelligi quam mereatur pœnam hoc tradendi actu, quem vocat nutum, quia nec verbis illud vrgere potest, nec imperio facere vt sententia sortiatur effectum. Si Bonifacius aliud nõ dicat præter id quod D. Bernardus, conuenimus. An D. Bernardus, an D. Ambrosius sint hæretici, an rationes & authoritates adductæ sint hæreses, prudẽti Lectori considerandum relinquo. Deinde volentes Domini Ecclesiastici maiorem authoritatem eã

quæ ipsis competit, si gladij authoritas ipsis competeret, eam exercerent, at non exercent, ergo ipsis non competit: hoc argumento vtuntur seculares, eóque validissimo, nam frustra est potentia, quæ non reuocatur ad actum, præsertim ab iis qui talem se authoritatem habere iactant.

Errat vltimò, quia cùm adhuc non probarit Clericos in causis ac negotiis temporalibus immunes esse, imò cùm rationibus iam dictis contrarium ostenderimus, concludit, solos laicos obseruare D. Pauli præceptum teneri. Cur posteà non malè fecerit Princeps, vt vim vi repelleret, dum sub grauibus pœnis iniunxit, ne in suo Dominio interdictum obseruetur, sub finem defensionis opportuniùs dicemus.

Manet igitur probatum Primæ huius propositionis doctrinam Catholicam esse, sanam, bonam, & Oecumenicā, ac in nulla eius particula Dominum Cardinalem eam refellere, aut eius veritatem imminuere potuisse.

DEFENSIO SECVNDÆ PROPOSITIONIS.

Cap. IIII.

Secunda Authoris Propositio.

CHristus Saluator noster, licèt tanquam Dei Filius æqualis Patri, Rex sit Regum, & Dominus Dominantium, nihilominùs cùm vestitus esset carne nostra mortali, nec ante mortem, nec post sanctissimam eius resurrectionem, vnquam exercuit Principis tēporalis potestatem. Nō habuit regnum tēporale, vt Pilato dicenti, Rex es-tu? tu dicis, rēspōdit: verùm aduerte, licèt Rex sim, nihilomin⁹ regnū meum

meum non est de hoc mundo, id est temporale. Ideò quum populi illi ab eo miraculosè quinque panibus & duobus piscibus pasti, eum Regem facere vellent, aufugit ne raperent, & facerent eum Regem. Nec vllum iudicare voluit, vnde cupientibus vt Sententiam in quadam eorum controuersia ferret, respondit: Quis me constituit iudicem supra vos? Imò ministrum Cæsaris Pilatum pro suo iudice agnouit. Non haberes in me potestatem, nisi tibi data esset desuper, vt notat D. Thomas in epistola ad Romanos.

OBIECTIONES.

Bellarminus.

HÆc secunda propositio nil commune habet cum præsenti negotio, in quo non de regnis temporalibus, sed de Ecclesiasticis sermo est, & solùm ad authoris peruersum animum erroresque patefaciendum valet. Dico igitur verum esse, quòd Christus, quà homo mortalis, secularis Principis potestatem nõ exercuerit in hoc mũdo: venit enim, vt ipse ait, pati & seruire, mundum docere rerum temporalium & honorum contemptum, & exemplo humilitatis & obedientiæ, monstrare superbis & inobedientibus viam paradysi. Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis, Matth. 20. Filius hominis non habet vbi caput suum reclinet, Lucæ 9. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, Matth. 11. Scitis gratiam Domini nostri Iesu Christi qui propter nos egenus factus est, cùm esset diues, 2. Corinth. 10. Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem

autem crucis,Philipp.2. Sed debebat hic a
iunxisse, Christum etiam vt hominem, si
potuisse rerum omnium temporalium d
assumere, se Regem facere aut Imperatore
officium magis allubuisset. Vt enim ait D
nes c.11. Omnia ei dedit pater in manus, &
lus cap.1.epist.ad Hebr. Quem constituit
vniuersorum. Neque dicere debuisset, C
post resurrectionem non exercuisse po
Principis temporalis, quin adiungeret, C
post resurrectionem,etiam vt hominem, g
se totum mūdum, non vt Principem temp
sed vt Principem æternum, superiorem
Principibus temporalibus, vt D. Iohanne
initium Apocal.Qui est primogenitus mor
& Princeps Regum terræ.Et ipse Christus
mihi omnis potestas in cœlo & in terra, M
quæ potestas propriè temporalis non est,
æterna, nihilominus est supra res omnes t
les & æternas. Christus enim, etiam qua
summus erat Pontifex, cum excellentiæ p
quinimò caput erat hominum & Angeloru
Superiorem non habebat in terris, nec a
iure iudicari poterat, sed tantùm de facto,
ipse id fieri permittebat. Atque hoc signific
stolus,dum dicit: Humiliauit semetipsum,
2. Vnde ad ea verba: Non haberes potesta
uersus me vllam, nisi tibi data esset desuper
videtur Christus Pilatum pro iudice sibi à
to agnoscere, respondetur per potestatem
permissionem intelligi,éstque eius loci sen
tum nil potuisse facere aduersus Christum,
id non permisisset, quo etiam modo locus

telligitur: Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum, Lucæ 12. Et hæc responsio est sanctorum patrum; Chrysostomi & Cyril. in expositione cap. 19. D. Iohannis. Verùm quia D. Thomas in cap. 13. epist. ad Rom. intelligit eum locum de potestate quam habent Principes à Deo, dicimus potestatem Pilati, vt Cæsaris ministri, fuisse à Deo, à quo legitima omnis potestas descendit: Sed quòd hæc potestas ad Christum se extenderit, factum esse ex ignorantia Pilati, qui Christi dignitatem nesciebat; eúmque ideo, ceu priuatum eius patris ciuem, iudicabat: Quemadmodum si hoc tempore Clericus sub nomine, & habitu laici sisteretur iudici seculari, ea potestate iudicari posset qua reliqui laici iudicantur: non ideò tamen sequitur Clericos, laicorum iudicio subiectos esse, aut Christum subiectum fuisse Pilati iudicio.

DEFENSIO.

Marsilius.

NEgat Dom. Cardinalis, agi in præsentibus negotiis de regno temporali, attamen de alio quæstionem non esse constat. Pontifex duo prohibet Serenissimæ Reipublicæ. Primum; ne iudicare possit Ecclesiasticos qui delicta commiserunt, merè temporalia, quæ vt Couarruuias ait, spiritualia non attinet. Secundum, ne leges ferre possit de bonis vllis immobilibus ab Ecclesiastico Dominio nondum possessis, in quæ bona nondum ipsis est ius quæsitum. Peto quia authoritate Summus Pontifex hæc prohibeat: sanè non Principis temporalis authoritate, quia non est ditionis Venetæ dominus in temporalibus, eâ igitur quam habet vt Pastor vni-

uersalis. Iam autem quoniam authoritatem illam quà Pastor est vniuersalis, habet vt Christi Vicarius, necesse est quam Christus authoritatem in temporalibus exercuerit ostendere: ipsius enim authoritas est norma eius authoritatis quam habet Pontifex, iuxta eiusdem Christi verba, Ioh. cap.20. [sicut misit me Pater,& ego mitto vos,]quibus verbis Iurisdictionis authoritatem Petro & Apostolis communicauit, vt fatetur Dom. Cardinalis: & prætereà, quia non est discipulus supra magistrum, neque seruus super Dominum suum, Lucæ cap. 6. & ex verbis, Pasce oues meas, colligitur quòd sicut Christus non fuit Pastor in temporalibus,sed in spiritualibus: ita Pontifex, iure Pontificatus, vt ait D. Bernardus, authoritatem non habet vel dominium in temporalibus, & speciatim quum leges temporales non impediunt cursum ad vitam æternam, imò ciuilem pacem stabiliunt, ad illius Dominij conseruationem ac libertatem diriguntur, in quo peculiaris fit Religionis Catholicæ & Pietatis professio, atque etiam eò tendunt vt Iustitia foueatur, cuiusmodi sunt leges omnes Dominorum Venetorum à 200. Senatoribus bonitate & religione claris obsignatæ, ac secretis suffragiis confirmatæ. Quamobrem si Author vt hæc omnia probet, laborat primùm in probando quam Christus Dominus noster potestatem exercuerit in temporalibus, valdè ad rem loquitur,& non temerè,vt ait D.Cardinalis.Iam ad errores accedamus.

Errat I. quia dum fatetur Christum, nullam in hoc mundo temporalem potestatem exercuisse, quod etiam dicit Author, ait tamen illum dicere debuisse, quòd eam exercere potuisset, si voluisset.Et

ſet. Et quamuis veriſſimum eſſe fatear quod dicit Illuſtriſſima ſua Dominatio, quia Chriſtus non ſolùm homo erat, ſed Deus, & ambæ naturæ in vno ſuppoſito vnitæ erant, & actiones, iuxta regulam Philoſophicam, ſunt ſuppoſitorũ, & Idiomata communicantur, iuxta Theologos, nihilominùs tamen ad id quod dicitur, hunc totum Authoris ſermonem ad rem non facere, reſpondetur quæſtionem noſtram eſſe de facto, non de poſſibili, quandoquidem cùm Pontificis authoritas, Chriſti ſupremi Paſtoris exemplo nitatur, vt rectè dicit & affirmat D. Cardinalis, dicere ſufficiebat quibus vſus ſit actionibus ad paſcendum ſuas oues, non verò tractãda erat illa quæſtio, quibus actionibus vti potuiſſet, ſi voluiſſet: nã potuiſſet etiã extraordinaria quadam potẽtia Mũdũ cõuertere, omnes vno nutu ſãctificare abſq; ſanguinis effuſione, &c. Siquidẽ, nõ eſt impoſſibile apud Deum omne verbũ, Lucæ 1. ſed quia nõ valet argumentũ à poſſibili ad factum, ideò non tractauit Author quid Chriſtus facere potuerit in temporalibus, ſed quid reuera fecerit.

Errat II. quia præſupponit Chriſtum Dominum noſtrum, vt hominem mortalem, habuiſſe dominium in temporalibus, attamen doctè Maldonatus etiam Ieſuita cap. 27. Matth. explicans ea verba, [Regnum meum non eſt de hoc Mundo,] contrarium validè probat: dicit enim, tribus modis dici poſſe, Chriſtum temporale Mundi dominium habuiſſe, vt homo erat, hæreditate, electione, aut quia in pluribus Scripturæ locis Rex vocatur, vt homo: quod denotaret ipsũ huius mũdi regẽ fuiſſe, aut naturali iure, id eſt hæreditate, aut humano, id eſt electione, aut diuino, quia hoc Scriptura dicit: ſed ipſe

Rex non fuit hæreditate, quia licèt è regia stirpe Iuda fuerit, tamen regnum illud in Ieconia finiit, prout Deus minatus fuerat, ac peculiari quodam modo regnauit, nec vllius Regis filius aut hæres fuit. Non fuit Rex electione, ignoratur enim illum vnquam à populis Regem electum fuisse, imò quum id tentarent, aufugit. Superest igitur vt Rex temporalis fuerit, licèt potestatem suam non exercuerit, quantum ex scripturis colligere est: verùm Scripturæ non de regno temporali sed de Spirituali loquuntur, vt explicat D. Augustinus tract. 15. in Ioh. ipséque Maldonatus, secundum bonorum omnium Theologorum sententiam, locorum eorúmque validissimorum partem maximam huc adducens: igitur vt homo mortalis temporale dominium aut potestatem non habuit, ideóque tale dominium non exercuit: vnde concludit optimè, [Qua verò parte Christus homo erat, non erat vniuersi orbis terrarum temporalis Rex, vt & Augustinus eo loco quem modò nominauimus, & omnes boni Theologi sentiunt, aut enim naturali, aut diuino, aut humano iure Rex esset: naturali non erat, quia Regis filius non erat, quod est naturalem esse Regem: diuino non erat, quia omnia sacrarum literarum testimonia, quæ de eius loquuntur Regno, vt Augustinus ait, & omnes boni Theologi affirmant, de spirituali intelliguntur: humano non erat, quia non fuerat orbis terrarum consensu Rex electus, & cùm Iudæi vellent eum rapere, vt Regem facerent, aufugit: Ioh. 6.] Igitur cùm tẽporale Dominium, vt mortalis homo, non habuerit, illud nec potuit exercere, nã nõ est actus, vbi nõ est vlla potentia ad illum actum, iuxta regulam:

lam: quod debet intelligi, qua parte homo erat, & vt loquitur Dom. Cardinalis, vt mortalis homo: nã vt Deus, dubium non est, (idque fatetur Author,) quin sit Rex Regum, & Dominus Dominantium: nec opus est verba facere de Christi Domini nostri potestate æterna, prout eam vocat Illustrissima sua Dominatio, quæ post Resurrectionem ei data fuit: nam de temporali potestate quæstio est, non autem de æterna, quam sanè Vicario suo non dedit.

Errat III. in horum duorum locorum expositione, [Sciens quoniam omnia dedit ei Pater in manus: &, Quem constituit hæredem vniuersorum,] ea de Regno temporali intelligens, cùm tamẽ Maldonatus, D. etiam Augustini, bonorúmque omnium Theologorum authoritate, affirmet ea intelligi, vt reuera debent, de spirituali Christi regno, quod in Euangelio, Regnum cœlorũ dicitur: quòd si verba illa de Regno temporali possent intelligi, mendacium protulisset Christus, quod absit, quum dixit, [Regnum meum non est de hoc mundo, & Regnum meum non est hinc.] Ioh. cap. 19. siquidem quod affirmabant Scripturæ, negasset, ipsum nempe Regem esse temporalem. Quamuis, vt dixi, dato nõ concesso, Christum vt hominem, habuisse Dominium temporale, vt vt sit, illud non exercuit, quemadmodum fatetur ipse Dom. Cardinalis, quod Authori sufficit.

Errat IV. quia dicit locum illum Ioh. 19. [non haberes in me potestatem, nisi tibi datum esset desuper,] nõ de ordinaria Iudicis potestate, sed de permissiua intelligi: primò quia Christus Pilato ad rem non respondisset, qui de potestate iudiciaria loquebatur, [nescis quia potestatem habeo dimittere

te, &c.] Secundò, quia potestatem permissiuam habuit non solùm Pilatus, sed omnes etiam Iudæi, de qua verum est locum illum intelligi, quem citat Dom. Cardinalis, [hæc est hora vestra, & Potestas tenebrarum,] quæ ideò tenebrarum esse dicitur, & non data desuper. Tertiò, quia Potestas Permissiua dici nequit data, sed potiùs non negata, aut certè non impedita desuper. Quartò, quia Potestas Permissiua ea dicitur, qua Deus permittit vt quis in peccatum incidat, sed hanc ei non dat desuper, aliàs enim ad peccatum concurreret, quod est falsissimum: ob id S. Thomas dicit, fatetúrque Dom. Cardinalis, de ordinaria Iudicis, vt ministri Cæsaris, potestate locum illum intelligi: neque id Illustrissima sua Dominatio negare potest. Imò D. Augustinus locum illum explicans, non haberes in me potestatem, nisi tibi datum esset desuper, dicit, [Discamus ergo quod dixit,] nempe Christus, [quod & Apostolum docuit, quia non est potestas nisi à Deo: quicquid sit de actu malè vtentis ea. Et quia plus peccat qui innocentem occidendum Potestati liuore tradit, quàm ipsa potestas, si eum timore alterius Potestatis maioris occidit, talem quippe Deus dederat illi Potestatem, vt esset etiam [sub Cæsaris Potestate:] vnde alius illustrissimæ suæ Dominationis error colligitur, quia Pilati ignorantiæ tribuit, quod D. Augustinus, aliique omnes timori non offendendi Cæsarem adscribunt: & D. Bernardus in epistola ad Archiepiscopum Senon. ait, [Romani Præsulis Potestatem Christus super se quoque fatetur fuisse ordinatam:] & in eadem epistola ad eundem: [Quid secularitatem contemnitis? Secularior nemo Pilato, cui

to, cui

to, cui Dominus aſtitit iudicandus, non haberes, inquit, in me Poteſtatem, niſi tibi datum eſſet deſuper: iam tunc pro ſe loquebatur, & in ſe experiebatur, quod pòſt per Apoſtolos clamauit in Eccleſiis, Non eſt Poteſtas niſi à Deo.

Errat IV. quia non negant D. Ioh. Chryſoſtomus & D. Cyrillus, Chriſtum de Poteſtate iudiciaria ordinata loqui, ſed ſolùm dicunt, Chriſtum, cùm vitare poſſet iudicium illud, ſiue abſcondendo ſe, vt fortè quando ipſum lapidare voluerunt, ſiue vt Deus, ad ſe vocando duodecim Legiones Angelorum, dictam tamen iudiciariam poteſtatem non impediuiſſe: ex quo non arguitur, poteſtatem illam à Deo non fuiſſe, ſed potiùs oppoſitum. Hoc propterea intelligitur à Theologis de impediendi poteſtate Chriſti, abſoluta, nō ordinaria, nam oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam, Lucæ cap. 24.

Errat V. quia rationis loco affert quod eſt in quæſtione, videlicet Summum Pontificem à nullo iudice temporali iudicari poſſe in temporalibus, ergo Chriſtus, qui ſummus erat Pontifex, à Pilato iudicari non potuit, in eo quod ipſi imputabatur de vſurpata Iuriſdictione: hic modus argumentandi vocatur Petitio principij: aliquis enim contrario potiùs modo argumentaretur, nempe, quia Chriſtus Dominus noſter, Principis temporalis iudicium non vitauit, imò dixit, illam Poteſtatem eſſe datam deſuper, & quouis modo erat Summus Pontifex: ergo Romanus Pontifex eam in eiuſmodi caſibus vitare nō debet. Actiones Chriſti debēt eſſe regula actionum Romani Pontificis, non

verò actiones Romani Pontificis, action
Errat VI. quoniam ad D. Thomæ verb
tionem affert, quæ est ipsius sensui contrar
ctoris Angelici doctrinâ indigna, cui ab
Magistro dictum fuit, [Benè scripsisti de
maj ,] & hoc loco teneor etiam pug
patria, pro Præceptore & conterraneo me
sanctam & catholicam doctrinam, in mat
nibus Theologicis, potissimùm verò in hi
teor: Verba ipsius D. Thomæ hæc sunt: [C
enim communiter de Deo & de creaturis
Deo in creaturas deriuatur. Potestas autē de
hominibus dicitur Iob. 36. Deus Potestates
cit, cùm ipse sit potens, vnde consequens e
[omnis humana potestas sit à Deo: Danieli
minabitur excelsus in regno hominum, &
que voluerit, dabit illud: & Ioh. 19. non
potestatem aduersum me vllam, nisi tibi da
set desuper: Itaque de iudicandi potestate, q
muniter dicitur de Deo, & de creaturis, no
de Permissiua loquitur.
Errat vltimò dum Presbyteri detenti in
laici, & coram seculari iudice adducti, exe
proponit, qui se Presbyterum esse sciens, no
ret Iudici, exemptionem prætendens, illum
lo potestatem in se habere, sed contrarium
[tu non habes in me potestatem desuper:
cùm hoc non dixerit Christus, sed contrariu
iusmodi prætensionem non denotauit: vbi
notandum, Dominum Cardinalem inducer
byterum lapideum in habitu laico, qui se Pr
rum esse prætendens, id nesciat dicere, vel bu
stendere: scio contrarium fieri, nam in illis d

bus in quibus Principes exemptionem à potestate sua clericis concesserunt, in criminalibus causis, multi ad vitandum seculare iudicium, falsas clericatus bullas sibi fieri curant, & Dominus Cardinalis vult, vt qui reuera eas habet, id nesciat dicere, vel eas ostendere, sed contrarium fateatur, Iudicem nimirùm ordinariam in ipsum potestatem habere: hæc non modò falsa sunt, verùm quæ vix credantur.

AVTHOR.

TAndē iussit vt Principi seculari tributū daretur, id est Cæsari: reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari. At qui opponunt se huic propositioni, dicentes, licèt Christus soluerit tributum pro se & Petro, subiunxisse tamen se soluere non teneri. Nunquid filij debent soluere tributum? quibus verbis Principis temporalis authoritatem ostendit, qui à tributo est immunis. Ad hoc dubium respondetur indigenas, vt aiunt Doctores quidam, filiorum nomine designatos, huic tributo minimè obstrictos fuisse, cúmque ipse & D. Petrus ex ea regione ortum ducerent, dixisse ipsos non teneri persoluere, aut potiùs ob sanctissimam eius Diuinitatē, innuere voluisse se ad tributū illud non obligari: Verùm quia hanc reddere causam, altum nimis erat & occultum sacramentum, cuius illi Principis exactores capaces non erant, ideò dixisse, Sed ne scandalizentur: vnde constat quanti duxerit Christus, Principis ministris scandalum non præbere, veram & realem, ab ipsis tamen non intellectam exemptionem allegans. *Alii vt huic propositioni contradicant, aiunt Christum è templo eiecisse ementes & vendentes, sed hoc ceu Propheta, zelo fecit, vnde ad

hanc rem citat Euangelista Dauidis verba, zelus domus tuæ comedit me. Alij dicunt ipsum quando discipulos misit vt asinam & pullum adducerēt, iniunxisse illis vt domino dicerent, quia Dominus his opus habet, id est totius mundi dominus. Sed hic locus ita non est intelligendus, vt inde Principis authoritas eliciatur: verùm vt innuat cœli & terræ Dominū adeò modis omnibus pauperem fuisse, vt ipsum animalia illa mutuò petere oportuerit, sicut Doctores exponunt. Nec ratio deest, nā si Principis authoritate vti voluisset, non dixisset, his opus habet, sed quia Dominus ita præcipit, alióve modo. Tandem qui hanc nostram propositionem probatu difficilem iudicant, dicunt omnes, Christum, quando triumphans die Palmarum, in Ierosolymā intrauit, Principis temporalis authoritatem exercuisse: vnde Euangelista Prophetiam citat, Ecce Rex tuus venit tibi, mansuetus sedens super asinam, & super pullum filium asinæ. Sed rem attentè perpendenti demum innotescit Saluatorem, licèt promissus esset Rex & Messias, dum tamē vtili hoc abiectóque modo Ierosolymam ingrederetur, Principis temporalis authoritatem non exercuisse, quin potiùs significasse ipsius regnum non esse, vt Pilato dixit, de hoc mundo, at spirituale & æternum: etenim Reges temporales alio apparatu in Regnorum suorum ciuitates intrant, quàm quo Christus, qui Ierosolymam pauperrimè est ingressus, sedens super asinam, & pullum filium asinæ. *(à Bellarmino prætermissum.)

OBIE-

OBIECTIONES.

Bellarminus.

CHristum iussisse vt Cæsari tributum daretur, verum est, sed non ad rem, cùm nemo neget soluẽdum esse tributum Principibus, ab illis qui obstricti sunt, vt inquit D. Paulus: Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal &c. Rom. 13. Sed quantum ad tributum quod pro se & Petro soluit Christus, videtur tibi arrisisse hæresis Marsilij Patauini, qui dixit Christum non condescensione, sed necessitate coactum persoluisse tributum. Quæ hæresis condemnata est à Papa Iohanne XXII. in extrauag. licet, vt refert Cardinalis Turrecremata in summa de Eccles. lib. 4. part. 2. cap. 37. Non enim aliam exemptionem affers, vt probes Christum ad dandum tributum obligatum non fuisse, quàm quia erat indigena ac tales filiorum nomine designabantur: & quia diuinitatem habebat, secundum quam erat filius Dei, & vt talis soluere non tenebatur. Prima ratio est planè futilis & vana, quia non solùm indigenæ non erant exempti, verùm ipsi soli tributum illud dare tenebantur, vt Exodi c. 30. apparet, vbi impositum fuit tributum omnibus filiis Israel, vt quilibet dimidium sicli persolueret, id est duas drachmas. Hoc tributum posteà sibi vendicarunt Romani, vt scribit Iosephus lib. 7. de bello Iudaico, c. 26. Secunda ratio Christum eximit vt Deũ, non vt hominẽ, ideó que vt homo secundum te obstrictus erat: hoc asserebat Marsilius Patauinus, & idipsum ex tuo sermone colligitur, vis enim probare Christum non fuisse Principem tempora-

lem,quod vt probes,pro vltima & præcipua ratione addis Christum iussisse vt Principi seculari tributum solueretur: quæ ratio nullius est momenti, nisi Christum soluisse tributum addideris. Quoniã autem vis tui argumenti in his consistit, ideò struis obiectionem aduersus te ipsum, dum dicis aliquos opponere, Christum obligatum non fuisse ad soluendum tributum,sed soluisse, ne tributi exactores scandalizaret.Modò igitur abs te peto. Christus vt homo, erat-ne ad soluendum tributum obligatus, nec-ne?Si dicis fuisse obligatum, declaras te assèclam Marsilij,qui tanquam hæreticus condemnatus fuit:si ais non fuisse obligatum, fatearis necesse est argumentum tuum nullum esse,téque ad rem non loqui:Res ita habet, Christum etiam vt hominem, vnáque Apostolos ad tributum dandum obligatos non fuisse:Christus enim vt homo,non erat persona humana,sed diuina,nec erat filius adoptiuus, sed naturalis Dei,qui Rex est super omnesReges,atque ideò nulli Regi soluere tributum tenebatur.Et quia quum Princeps aliquis ad quippiam dandum non est obligatus,neque familia eius est obligata, ideò nec Apostoli Christi familiares, eiúsque domestici ad reddendum tributum obligati erant.Atque hinc D.Hieronymus in cap.17.Matth. & Augustinus 1. lib.quæstionum Euangel.q. 23. colligunt Clericos obligatos non esse ad soluendum tributum Principibus secularibus,quia sunt familiares Christi,& ob honorem Christi exempti: Intermitto reliqua tua verba referre circa secundam hanc propositionem, sunt enim leuia,nec responsione opus habent, cùm aduersum nos non pugnent.

Marsilius.

RAtio ab authore allata,est ad rem,nam si Christus Rex temporalis fuisset,non iussisset Cæsari tributum solui,sed dixisset, reddite mihi, quia Rex sum temporalis,non verò Cæsar: diuersimodè posteà Dom.Cardinalis in hac obiectione errat.

Errat I.quia Authorem hac voce,*Tu*,compellat, quod ipsum non credo facere honestatis defectu, aut quòd ignoret ciuilitatis terminos, aut per contemptum,sed per iram.Ita fit,vt quum lis oritur & contentio,initium sumatur ab his titulis , Vestra Excellentia,aut dominatio,& ab hoc,in vulgari lingua vsitato,*Vos*,deinde finis sit per hanc compellationem,Tu.

Verum est neminem debere pati se ab ira, aliòve prauo affectu vinci,sed Apostolum imitandum esse,[Modestia nostra nota omnibus hominibus:] licèt non mirer,Illustrissimam suam dominationem per vocem,*Tu*,illum compellare, qui etsi non nisi bonus est Catholicus, ipse tamen modis omnibus eum censet hæreticum,vnde

Errat II.quia cùm dixerit,vt fertur,Marsilius Patauinus,Christum necessitate coactum soluisse tributum,dicit ipse idem ab Authore proponi , cùm tamen Author contrarium asserat,Christum nempe,cùm vt Dei filius tributum soluere non teneretur,illud nihilominùs soluisse ne Principis Ministris scandalum præberet:qui hoc dicit, non asserit Christum illud soluisse necessitate coactum,sed condescensione,nempe ad vitandum scandalum.

Errat III.quia certò determinat tributum de quo

agitur hoc loco, illud esse quod Deus in templo sol ui iussit, Exodi c.30. atque hoc Exodi, illud esse quod Augustus imposuit, & Christi Domini nostri tempore exigebatur, & ad hoc probandum citat Iosephum l.7.cap.26. sed Iosephus de tributo quod Augustus imposuit, non loquitur, sed de illo quod imposuit Vespasianus, qui multis annis post Christi & Augusti mortem vixit.

Errat IV. quia cùm inter Doctores dubium sit, quale esset tributum illud Templi, vt ait D. Hilarius, an scilicet illud Augusti, vt volunt Recentiores, in singula capita, quod census dicebatur, an illud Primogenitorum, vt ait D. Iohan. Chrysostomus, an verò aliud exteris, aliud ciuibus esset impositum, vt ait Titelmanus, determinatè affirmat Dom. Cardinalis, tributum de quo agitur hoc loco, esse illud Augusti, absque quod vllam rationem adferat, imò falsum Iosephi locum citans, & addens tributum Augusti cum templi tributo idem fuisse.

Errat V. quia cùm author veræ expositioni adhæreat, Christum ad soluendum tributum obligatum non fuisse, quia Dei filius erat, & filij tributum non soluunt, quod ipsorum Patris Regis nomin eexigitur. Domin. Cardinalis ex hac negatiua enunciatione, affirmatiuam educit, contra dialecticas omnes regulas, dicens, Ergo Author censet Christum, vt homo erat, ad soluendũ tributum obligatũ fuisse: cùm, si quis dicat Romanos non debere Sanctitatis suæ, vt Christi vicarij, præceptis resistere, non ideò sequatur ipsi, vt principi temporali, esse resistendum: siquidem qui vnum negat, alterum non

non affirmat,quando non ſunt contraria ; ſed diſparata,vt in caſu noſtro : verùm ſcio cur hoc dixerit,vt Marſilium Patauinum commemoraret, ſed id faciendum tempeſtiuè:Authori enim rationem adducere ſufficit,quam Chriſtus adfert , ipſum vt Dei filium ad tributum ſoluendum obligatum non fuiſſe,vt nempe ſoluatur argumentum, non ab ipſo Authore,ſed ab aliis in contrariam partem allatum:nec propterea dicit Chriſtum Dominum noſtrum obligatum fuiſſe vt hominem , ad tributum ſoluendum.

Errat VI.quia cùm Chriſtus Dominus noſter vt probaret ſe exemptum eſſe à tributo , dixerit ſe Dei filium eſſe, vlteriùs ipſe progreditur , addens D.Petrum exemptum fuiſſe , eo quòd eſſet è familia Chriſti,qui Dei filius erat:verùm Chriſtus non de familia , ſed de filio loquutus eſt , nec famulos habuit,ſed diſcipulos,& quamuis filij Regis famuli quamdiu ipſi inſeruiunt , à tributo ſint immunes, tamen diſcipuli non erant famuli Chriſti, [non dixi ſeruos vos,ſed amicos, non veni miniſtrari , ſed miniſtrare.] Quinetiam hæc eius expoſitio repugnat textui,Publicani enim præſupponentes D.Petrum ſoluere teneri tributum, ab illo tantùm petierunt an eius quoque Magiſter ſolueret , qui pro ambobus illum ſoluere voluit,pro ſe , ne præberet ſcandalum Publicanis,& pro D.Petro , quia tenebatur:vbi animaduerto primò D. Petrum nec Sacerdotem nec Papam tunc fuiſſe:ſecundò, vrgente neceſſitate Eccleſiaſticos etiam Priuilegio Principum exēptos,vt inquit D.Thomas, tributū ſoluere debere,ſtater enim quo D. Petrus tributum ſoluit,

in ventre piſcis repertus fuit, vt ſignificaretur Eccleſiaſticos debere in Principum ſubſidium, tributum ſoluere, de bonis illis quæ à Piſcibus, id eſt à fidelibus Chriſtianis per eleemoſynam acceperunt: quod iam ſuperiùs cum Gloſſa diximus.

Errat VII. quia vim argumenti authoris non vult intelligere, ſiquidem authori, vt probet Chriſtum non exercuiſſe Dominium temporale, hoc ſufficit, vt nempe Chriſtus dixerit, [Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari:] ſed quia nonnulli eo argumento vtuntur, non contra verba, [Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari:] ſed contra totum ſermonem in genere, vt oſtendant Chriſtum ideò regem temporalem fuiſſe, quia dixit ſe tributum ſoluere non teneri, reſpondet author, Chriſtum hoc ideò non dixiſſe quòd eſſet rex temporalis, ſed quia Dei filius erat. Optaret Dom. Cardinalis nos eſſe hæreticos, & alij quidam magnoperè id cupiunt, [ex abundantia cordis, os loquitur,] Lucæ cap. 16. [Nauſeat anima eorum ſuper cibo iſto leuiſſimo.] Num. cap. 21. Interim tamen manna eſt ipſa Ditionis populíque Veneti Religio, ſed non ſumus, non erimus, Deo iuuante, quales nos eſſe Illuſtriſſimæ ſuæ Dominationes optare videntur.

Errat VIII. quia falsò citat locum D. Hieronymi; qui planè oppoſitum dicit: Sancti illius verba hæc ſunt: [Dominus noſter ſecundum carnem, & ſecundum Spiritum filius regis erat: vel ex Dauid ſtirpe generatus, vel omnipotentis Verbum Patris, ergo tributa quaſi regum filius non debebat, ſed qui humilitatem carnis aſſumpſerat, debuit adimplere omnem iuſtitiam, nóſque infœlices,] (& de ſe loquitur qui erat Preſbyter, & vt quidam volunt, Cardinalis)

nalis)[Christi censemur nomine, & nihil dignum facimus tanta maiestate, ille pro nobis crucem sustinuit, & tributa reddidit, nos pro illius honore tributa non reddimus, & quasi filij Regis à vectigalibus immunes sumus?] quo loco non solùm non dicit immunitatem esse de iure diuino, sed valdè conqueritur, vt ait Iansenius, quòd Ecclesiastici pro honore Christi illud non soluerent, quasi Regis essent filij, nempe immunes iure diuino: quis non videt quàm fuerit alienus Sanctorum animus à nostrorum temporum prætensionibus? sed hoc me imprimis malè habet, rem Sanctis velle imponere cuius contrarium dicant. Legatur Iansenius, qui dicit in hunc locum immunitatem esse Priuilegium Principum secularium, & non iure diuino.

Errat IX. quia itidem peccat in citando loco D. Augustini l.1.qq.Euangelicarũ,q.23. cuius hæc sunt verba:[Quod dixit ergo, liberi sunt filij, in omni Regno intelligendum est liberos esse Regis filios, non vectigales, multò ergo magis liberi esse debent in Regno terreno filij illius Regis, sub quo sunt omnia Regna terrę.]Hunc locum explicans D. Thomas Aquinas, 2.2. q.104.art.1. ad primum, ita loquitur: [Ad primum, Respondeo, illos qui facti sunt filij Dei per gratiam, liberos esse in quolibet Regno, secundum mentem, à seruitute, scilicet peccati, non autem liberos esse à seruitute corporali:]In quibus verbis tria aduerto: Primùm, de Ecclesiasticis non loqui D. Augustinum, vt ait Dom. Cardinalis, sed de omnibus Christianis: secundum, non loqui de libertate vel immunitate ab oneribus corporalibus, sed de spiritus libertate, & seruitute peccati, tertium, D. Thomam colligere ex hoc

loco nullam esse à Deo libertatem, quæ nos à Regis temporalis dominio, in temporalibus, immunes reddat, iuxta id quod idem D.Thomas & D. Augustinus Ecclesiæ Doctores scripserunt in cap. 13.epist.ad Romanos.

Quamuis Iansenius verborum D.Augustini (in quibus videtur asserere omnes Christianos à tributo liberos esse, de Ecclesiasticis non loquendo, vt dicit Dom.Cardinalis) meliorem & magis literalem expositionem adferat, quia dicit, ipsum argumentari in numero plurali, vt Christus argumentatus est: nihilominus tamen intelligi debet in singulari numero, nempe de solo Christo: exempli gratia, si Regis Galliæ filius diceret, Si in omnibus Regnis liberi sint à tributo, Regis filij: ergo multò magis liberi esse debent in Regno Galliæ, Regis filij, id est, ego. Sic ait D.Augustinus dixisse Christum D. Petro: [In omni Regno liberi sunt Regis filij, nô vectigales, Ergo multò magis liberi esse debent in Regno terreno filij illius Regis, sub quo sunt omnia Regna, id est, ego, [sed ne scandalizentur, &c.] Hæc vera est eius loci expositio, vbi quis euidentissimum Dom. Cardinalis errorem non videt? sanè apud nullum Sanctum inueniet immunitatem esse de iure diuino, sed contrarium potiùs, vt superiùs dictum est, & inferiùs dicetur occasione sumpta ab hisce duobus citatis locis tam alienis à sensu de quo agitur, Lectorem monere volo, vt suspectos habeat hos magni momenti locos, quum à Dom. Cardinali citantur, nec eorum verba referuntur, vt in his ab ipso Domino pro se citatis, aliísque contrà facientibus euidenter constat.

Defensio

Defensio tertiæ Propositionis.

CAP. V.

Tertia Authoris Propositio.

CVm Christus Iesus Dominus noster Principis temporalis authoritatem non exercuerit, dicendum non est eum hanc authoritatem Petro, & successoribus qui eius Vicarij sunt, concessisse, non est enim Vicarius maior principali suo. Vnde Sotus lib.4. Sentent. tractans hanc materiam, & Cardinalis Bellarminus de authoritate Papæ, rectè dicunt, se mirari Canonistas quòd sine vlla ratione, vel Noui Testamenti authoritate affirmare ausi sint Papam esse dominum totius orbis directè in temporalibus: doctrina verè scandalosa & parùm solida. Scio equidem nonnullos, præter Canones, qui ceu leges humanæ, concurrentibus diuinîs, parem authoritatem habere non possunt, citare D. Thomam Aquinatem de Regimine Principum c. 10. & 19. eiusdem libri, vbi dicit: Summus Pontifex est dominus totius orbis in temporalibus, verùm hic liber non est D. Thomæ, vt rectè ostendit Cardinalis Bellarminus lib. de Potestate Papæ: * quia præter certissimas alias coniecturas, hæc vna est, quòd scilicet lib.3.c.20. successionis meminerit Adolphi Imperatoris post Rudolphũ & successionis Alberti post Adolphum, quæ contigêre, prima quidem anno 1292. altera anno 1299. & D. Thomas obiit anno 1274. Citant deinde alium locum D. Thomæ, lib.2. Sentent. distinct. 44. vbi ait esse in summo Pontifice apicem vtriusque potestatis, temporalis & spiritualis: qui textum legit, secus D. Thomam sensisse agnoscit: siqui-

dem postquàm dixit in temporalibus obediendum esse potiùs Principi temporali, quàm spirituali,& in merè spiritualibus, spirituali potiùs quàm temporali, concludit, nisi esset, summus Pontifex, cui, cùm in suis prouinciis vtramque habeat iurisdictionem, proprij subditi non minùs hoc quàm illo modo obedire debent. *(à Bellarmino prætermissum.)

OBIECTIONES.

Bellarminus.

TErtia hæc propositio similis est secundæ, nihil enim facit ad præcipuum authoris scopum, & solùm valet ad malam ipsius mentem, & exiguam in citandis authoribus synceritatem patefaciēdum. Ad rem non facit, nam vult ostendere excommunicationis & interdicti sententiam à Papa Paulo V. Domino nostro intortã, nullam & inualidam esse: ad hoc probandum, dicere Pontificē non esse mundi regem temporalem, perinde est ac si diceret, Regē Galliæ neminem ad triremes adigere posse, quia non sit episcopus: ad infligendum enim excommunicationem & interdictũ, non requiritur authoritas regia & temporalis, sed pontificia & spiritualis: sicuti ad pœnam triremium infligendam, non est necessaria potestas spiritualis, cùm sufficiat temporalis. Exigua synceritas in citandis authoribus, in eo deprehenditur quòd è Soto & Bellarmino citat: neuter enim terminis tam immodestis vtitur, vt dicant mirari se Canonistas, quòd ausi sint, absque vlla ratione vel authoritate Noui Testamenti, asserere, Papam esse dominum totius orbis directè in temporalibus, quæ doctrina verè scandalosa est &

est & parum solida. Hæc admiratio ab ipso excogitata, nostris in scriptis nullibi inuenietur, multò minùs quòd dixerimus doctrinam illam Canonistarum absolutè scandalosam, & absque ratione esse: quin nec diximus absolutè Canonistarum eam esse sententiam: nouimus enim ipsos etiam Canonistas hac in re discrepantes esse: & Sotus pro se citat Iohannem Andream, Bellarminus verò pro sua opinione Turrecrematam & Nauarrum, ac poterat etiam citare Innocentium IV. in cap. Nouit. de iudiciis, & glossam eo in loco, vbi adiungit distinctionem, directè & indirectè. Differentia porrò quæ est inter hos authores, non consistit in eo vt tribuant vel auferant Papæ potestatem supremam in negotiis temporalibus, omnes enim eam concedunt, exceptis hæreticis: Sed consistit in modo, quòd pars eorum credat Papam habere potestatem illam eo modo, quo eam habent Principes sæculares: pars altera autem existimet potestatem Papalem, propriè & in se spiritualem esse, posse tamen in ordine ad res spirituales, plenissima authoritate de temporalibus rebus disponere, vt inter alios diuinè demonstrat author opusculi de regimine Principum lib. tertio capit. 11. & 13. siue ille Diuus Thomas sit, siue alius. Bellarminus enim non negat absolutè illum librum esse Diui Thomæ, sed refert aliquos de ea dubitare, & non sine causa: refertur enim in eo opusculo historia quædam, quæ post mortem Diui Thomæ contigit, & ipse Bellarminus ait fieri posse vt illa historia postmodum in eo libro inserta fuerit ab alio, atque ideò non subsistens in eo responso,

librum illum non esse D. Thomæ, aliud addit solidius, scilicet eius libri sententiam cum aliis eiusdem exponendam esse. Sed magna authoris temeritas non impunis relinquenda est, qua vtitur dum de sacris Canonibus loquitur, & ait: Scio equidem aliquos præter Canones, qui ceu leges humanæ, cum diuinis collatæ parem authoritatem habere non possunt, citare D. Thomam &c. Hic est magnus sacrorum Canonum contemptus, qui ab ore viri catholici nunquam prodiit: quantum enim apparet, is author nihili facit, an doctrina sua sacris Canonibus consona sit, necne, sed nec etiam eos proponenti dignatur respondere, ac si nullius essent authoritatis: deinde hos appellans absolutè leges humanas, acsi ductu Spiritus S. facti non essent, loquitur modo sanctis Patribus inusitato, qui eos semper sanctos, & sacros à Deo inspiratos nominãt. Audi hac de re S. Leonẽ ad Anatoliũ. Nimis hęc improba, ait, nimis sunt praua, quæ sacratissimis Canonibus inueniuntur esse contraria. Demũ quũ addit sacros Canones, diuinis concurrentibus, parẽ non posse habere authoritatem, Significat Canones in hac materia contrarios esse legibus diuinis, atque ideò parui faciendos esse: quæ reprehensio non solùm authoribus Canonũ, ac si leges Deo contrarias statuerint, sed etiã toti' Ecclesiæ iniuriosa est, quæ eosdem Canones ceu regulas à Spiritu S. per summos Pontifices aut sacra Concilia datas veneratur.

DEFENSIO.

Marsilius.

SI verum vnquam fuit illud adagium, Tuo te gladio iugulas, est hac occasione verissimum, nam

nam Dom. Cardinalis suomet exemplo manet con futatus: dicit Regem Galliæ, si quem adigat ad triremes, id facere potestate temporali, non verò spirituali, quā non habet: peto autem si Pontifex Paulus V. prohibeat ne Serenissima Respub. Veneta leges eas condat, de quibus est controuersia, qua potestate id facit? non spirituali, hæc enim ad iudicia, bonáque temporalia non extenditur: ergo temporali, at hanc non habet, ergo eas leges prohibere nequit. Et quemadmodum Rex ad triremes adigit, quia Rex est, non quia Episcopus: ita Pontifex cùm sit Papa, & non Rex temporalis ditionis Venetæ, eas leges prohibere nequit quas prohibet, & dum hoc facit, nec ei obedientia exhibetur, qui non obedit, non peccat, quia imperandi in eiusmodi rebus potestatem non habet. Iam veniamus ad errores.

Errat I. quia authoris scopum suo modo exponens, ait illum abs re loqui & temerè. Verum est authoris scopum esse, probare Censuras Pontificis nullas esse, sed quia vt hoc faciat, oportet eum primò probare Serenissimam Rempublicam non peccare, siquidem Censura in eum qui non peccauit, nulla est: ideò scribit hanc Propositionem, in qua probans Pontificem imperandi authoritatem non habere, concludetur Rempublicam obedire non teneri, & non obediendo non peccare.

Errat II. quia putat velle authorem probare Censuras nullas esse, ex defectu authoritatis spiritualis. Author probat censuras esse nullas, quia Domini Veneti suam Iurisdictionem retinendo ac defendendo, non peccant quod in Pontifice defectum arguit authoritatis non spiritualis,

ſed temporalis: Authoritas ſpiritualis facit vt poſſit excommunicare, ſed defectus authoritatis temporalis Cenſuram nullam reddit, quia nemo obedire tenetur ei qui in ipſum authoritatem non habet, & non obediendo non peccat, & non peccando in vllius generis Cenſuram non incurrit.

Errat III. quia negare nō poteſt Illuſtriſſima ſua Dominatio, quin Author hac in propoſitione verum dicat in re, quamuis ſermonem eius & citationes reprehendat. Igitur dicere non poteſt ipſi malam eſſe mentem: Is malam habet mentem qui [de nocte conſurgens,] vt ait Spiritus S. Prouerb. c. 27. [cum falſitate benedicit proximo ſuo voce grandi,] ſed omnino maledicenti ſimilis erit, nam quomodo probatur in conflatorio aurum, & in fornace argentum, ſic probatur homo ore laudantis.] Prouerb. 27. Ideò ſub finem, [Meliùs eſt à ſapiente corripi, quàm ſtultorum adulationibus decipi.] Eccl. 7. Itaque ſatius eſt verum dicere, & ab hominibus reprehendi, quàm adulari, & à Deo puniri, ſecundum Apoſtolum, ad Gal. capit. 1. [Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.]

Errat IV. quoniam admirationem vocat immodeſtiam, & Soti ab ipſo citati admirationem, cum Authoris epiphonemate confundit: nam verba illa, quòd ea doctrina ſit ſcandaloſa & parùm ſolida, nam ſunt Soti aut Bellarmini, ſed authoris, quæ verba, ſunt laudes, ſi conferantur cum eo quod dicit Dom. Cardinalis de Auctoris doctrina, attamen authorem reprehendit, & doctrinam in concreto, ipſe verò author de doctrina loquitur in abſtracto, quod conceditur, nam quod maius ſcandalum,

lum,quàm cùm de homine perfecto dixerit Salua-
tor,Matth.c.19.[Si vis perfectus eſſe, vende omnia
quæ habes,& da pauperibus: non eſt diſcipulus ſu-
per Magiſtrum:] contrà determinare,illum,qui a-
lio quouis Epiſcopo ad perfectionem, & paupe-
ris Chriſti imitationem magis eſt obligatus, eſſe
Dominum totius orbis in temporalibus? Prætereà
quale fundamentum,doctrina, verbis & exemplo
Chriſti contraria habere poteſt?

Errat V. quia negat Sotum mirari Canoniſtas,
& tamen Sotus diſtinct.25.quæſt.1.art.1. citat Au-
guſtinum Trienſum, Syluestrem, & Panormita-
num,qui ſunt iuris periti,vt ipſe ait, vel Canoni-
ſtæ, eorúmque opinionem de poteſtate Papæ di-
rectè in temporalibus,Commentum vocat, id eſt
fabulã,cuius ipſos patronos eſſe dicit,id eſt defenſo-
res,ac ſpeciatim de Syluestro conqueritur, & mira-
tur quòd à D.Thomæ, præceptoris ſui opinione
diſceſſerit, quæ etiam eſt Theologorum: Dom.
Cardinalis non modò Sotum citat, ſed in manu-
ſcriptis ſuis lectionibus primíſque libris, Soti verba
legebantur,quod ſi iam non concedit, neque di-
xiſſe vult, parùm refert, in ipſius libris ſexcentæ
mutationes quotidie deprehenduntur,ſufficit, hoc
dicit Sotus ab ipſo citatus: quamuis hoc ad præci-
puam queſtionem parùm faciat:id dixiſſe velit,nec-
ne,mihi perinde eſt,modò Sotus id dixerit, cuius
doctrina, imò phraſis, verbáque ipſa,quantoperè
Domino Cardinali arriſerint,notum eſt.

Errat VI. quia magna cum ſubtilitate, non
vult opinionem Canoniſtarum eam dici, quam
plures Canoniſtæ docuerint, licèt vnus ſit inter
eos Theologus, nec Theologorum eam quam

plures Theologi dixerint, quamuis vnus ſit Canoniſta. Theologiæ initiati hoc norunt, quod appellatio & denominatio fit à maiori parte: quinimò ipſe Dominus Cardinalis cùm hac diſtinctione pergit, & quæſtionis titulum, vt reliqua argumenta prætermittam hoc modo proponit: probatur opinio Theologorum: igitur contraria eſt Canoniſtarum, inter quos licèt in vltimis hiſce exemplaribus Nauarrum citet, qui eſt Canoniſta, non Theologus, tamen ob rationem dictam, nihil refert. Eorum opinio qui dicunt Pontificem eſſe Dominum in temporalibus, dicitur Canoniſtarum, quia ſcripturæ authoritate non nititur, quibuſdam Canonibus exceptis, id eſt legibus in Decretis, & Decretalibus, ſed opinio contraria, eſt Theologorum, quia verbo Dei, & ſcriptura nititur.

Errat VII. quia dicit omnes concedere ſummo Pontifici poteſtatem ſupremam temporalem, hæreticis exceptis: ergo, vt multos omittam. Nauarrus in c. Nouit, eſt hæreticus, nam hæc habet verba: [Quare dicendum eſt Papam, nullam habere Poteſtatem laicam à Deo, neque ſupremam, neque mediam, neque infimam.] Quod ad me attinet, hæreſin cenſeo illam opinionem quæ expreſſè eſt contra ſacram ſcripturam, qualis ſanè eſt eius qui dicit Papam habere ſupremam authoritatem temporalem. Chriſtus Dominus noſter dicit, Matth. c.16. [Tibi dabo claues Regni cœlorum,] & ipſe dicit, [regni terrarum.] Chriſtus ait, (Matth. c. 20. Lucæ c.22)[Reges gentium dominantur eis, vos autem non ſic,] ipſe verò, [vos autem ſic.] Chriſtus dicit, Ioh. cap.19. [Regnum meum non eſt de hoc mundo,

mundo,] ipse verò, [imò est de hoc mundo, & totius mundi.] Christus ait, Ioh.20. [Sicut misit me Pater,& ego mitto vos,]ipse verò,[Non sicut misit me Pater,ego mitto vos.] Duæ sunt supremæ potestates,duo Christiani orbis capita, vt ait Vgo de Sãcto Victore,l.2.de sacr.p.2.cap.4. [Terrena potestas caput habet Regem: spiritualis Potestas habet Summum Pontificem.] Et Gelasius Papa in epist. ad Anastasium Imperatorem, quæ legitur in Decreto,dist.96.Can.Duo sunt. [Duo sunt Imperator Auguste, quibus principaliter mundus hic regitur, Authoritas sacra Pontificum, & Regalis Potestas.] Hoc etiam adeò certum fuit apud Innocentium III. cap. Nouit, vt hæc dixerit: [Cùm Rex superiorem in temporalibus neminem recognoscat:] igitur vt verum est quod dicit Dom. Cardinalis, recognosci à Rege Pontificem, dicendo ipsum supremam habere potestatem temporalem?. Fateor me ad hæc verba obstupescere, nam illi qui in Pontifice authoritatem indirectam concedunt, in hunc excessum non prorumpunt, sed eam mitigant, dicentes illud, *indirectè*, esse spirituale, non per se, sed per accidens, & accessoriè, vrgente necessitate, maximè ex consensu partium: sed dicere supremam esse ac temporalem, fateor scandalum esse mihi: stante non solùm vera doctrina, sed illa etiam ipsius Dom. Cardinalis, l.5. de Rom. Pont. c. 3.& 4.

Errat IX. quia non dicit Author, quòd censeat Dom. Cardinalis librum illum non esse D. Thomæ, sed dicit ipsum satis ostendere non esse D. Thomæ,atque hoc tam rectè probat Author vt ipsi

nil opponi queat:ob id forsan Dom.Cardinalis, rationem Authoris adferre omisit, quod neque hoc loco, neque alibi facere debuit, cùm synceritatem esset pollicitus,sed nos omnia proponemus, & speciatim illud quod prætermisit inter duos asteriscos.* Insuper illud effugium, quod Dom. Cardinalis recens addidit in suis operibus, eam nempe historiam libro illi insertam esse, præter hoc quòd sit improbabile, quia nullam coniecturam aut rationem adfert,cur voluisset quispiam, historiam dictam libro illi inserere?in quem finem? à quo tempore inserta est? qui hæc audet proponere, omnem historiis fidem detrahet. Eadem habet respõsa Dominus Cardinalis Baronius, quando argumentum ab historia solutũ non facile deprehẽdit, dicens,hæc aut illa verba inserta fuisse: Trecenti sunt & plures, anni,librũ illum legi,nec vllus vnquam animaduertit, vel dicere ausus est verba illa ab aliquo interposita fuisse:& iam Dom.Cardinalis,ad Pontificis authoritatem in temporalibus augendam,eámque supremam reddendam, citra rationem aut coniecturam vllam,inserta hæc fuisse asseuerat.

Errat X. quia licèt verborum D.Thomæ expositionem tradat, quam ipse ore proprio solidiorem appellat, tamen haud facit illud responsum, vt liber sit D.Thomæ,imò non est necessarium, dicere nãque sufficiebat non esse D. Thomæ, vt ostenderetur, illum sibimet non aduersari, quod erat in quæstione.

Errat X I.quia temeritatem irremissibilem & venia indignam illud vocat, quod si temeritas est, etiam competet Illustrissimę suę dominationis,nam Canones, qui in hac materia adferuntur, duo sunt.

Canon,

Canon,[Quicunque litem,]Can.[Quæcunque cõtentiones,]11.q.1. quos citans Dom. Cardinalis lib. 5.de Rom. Pont.c.5.primò nõ appellat sacros,deinde eos reiicit ceu nullius authoritatis,sic dicẽs,[Respõdeo ex illis Canonibus priorem esse Theodosij Imperatoris,qui ex pietate,non ex debito, id honoris Ecclesiæ detulit:] Id ipsum scilicet quod dixit author de Constantino, fuitque ob id reprehensus ab Illustriss.sua dominatione,& paulò post,[quem iam esse abrogatum per alios Canones, Glossa ibidem asserit.] Prætereà fuit Canon à Gratiano malè citatus, nam Theodosius quod in Canone dicitur, non concessit:[Posteriorem Canonem perspicuum est non esse alicuius Principis qui posset leges condere.] Cur igitur cùm Authori sermo sit de duobus hisce Canonibus, dum ita loquitur, nec eos sacros vocat,tãtoperè clamitat Dom. Cardinalis, vocans istud peccatum irremissibile, ac si esset in Spiritum sanctum,eiusmodi exaggerationes,scriptoribus fidem & authoritatem penitus tollunt.

Errat XII. quia Canones quos ipsemet refutat, factos esse dicit ductu Spiritus S.

Errat XIII. quia dicit dandum semper esse Canonibus sacrorum epithetum: ipsemet verò dicens Canonem illum, *Quicunque* abrogatum esse per alios Canones, vocem sacrorum prætermittit, & de probatis loquitur.

Errat XIIII.quia cùm sit epithetum,sacri,tum ciuilibus, tum Canonicis legibus commune, vt in ciuilibus, ita & in Canonicis legibus, sæpe omittitur,imò non citatur sacer Canon.*Quicunque*,sed Canon *Quicunque*.

Errat XV. quia licèt Conciliorum & Ecclesiæ

quæ errare nequit, definitiones, de fide, ſacræ ſint, & Spiritus S. ductu factæ, tamen ſexcenti alij Canones de rebus particularibus, ſine errore in fide dici nequeunt facti ductu Spiritus S. ipſe enim Ioh. 16. [docet nos omnẽ veritatem,] & Pontifices in Canonibus particularibus ſæpè errarunt, & errare poſſunt, nec vllus de hoc dubitat, idque Dominus Cardinalis concedit ſæpiùs in ſuis libris de Poteſtate Romani Pont.

Errat X V I. quia author eos Canones attulit, qui ab aduerſariis adferri ſolent, ſúntque iam dicti, & ſimiles, ipſe verò dicit illum loqui de omnibus Canonibus, & in omni materia.

Errat X V I I. quia concurrentiam vocat contrarietatem, & tamen poſſunt concurrere duo iura, nec vnum alteri aduerſari, exempli gratia, prçceptum de audienda Miſſa, cum eo concurrit de iuuando ęgro, non obſeruatur illud de audienda Miſſa, vt obſeruetur hoc de iuuando ægro, iuxta Chriſti præceptum, [miſericordiam volo, & non ſacrificium.] An igitur vnum alteri eſt contrarium? quis vnquam hoc dixit? ita ſunt multi Canones, qui vbi obſeruari poſſunt abſque maioris obligationis, iuris nempe diuini & naturalis, præiudicio, benè eſt: Sed quum hoc fieri nequit, cedunt Canones naturæ legi, neque hoc, contrarietas, ſed ſubornatio appellatur.

Errat vltimò, quia Canones indifferenter vocat Regulas à Spiritu S. per Pontifices & Concilia, præſcriptas, ſine vlla diſtinctione, qua in re illos omnes promiſcuè authoritate æquales facit Sacræ Scripturæ, quæ eſt diuinitus inſpirata, & Eccleſiæ quæ non poteſt errare definitionib⁹ de fide, imò dat eis iſtud epithetum:

epithetum: interim tamen in multis Canonibus errores deprehensi sunt, ac reuocantur, & qui eos constituit, etiam abrogare potest: cùm contrà in Sacra Scriptura, & in definitionibus de fide, talia non reperiantur, nec ibi quicquam emendari, aut reuocari possit: & huius alia non est, quàm authoris ratio, quòd nempe sacra Scriptura sit à Deo inspirata primo loco, secundo loco definitiones de fide supradictę: verùm Canones, qui errores continent, vel continere possunt, leges sunt humanæ. Qui contra hanc doctrinam loquitur, à veritate Catholica est admodum alienus.

AVTHOR.

AD infringendum robur nostræ huius Propositionis, dicunt quidam Alexandrum VI. Papam Indias Hispaniarum & Portugalliæ Regibus distribuisse, ipse enim vt Christi vicarius, earum Princeps erat temporalis: & Leonem III. eadem ratione Carolo Magno dedisse Imperium occidentis: verùm hi toto cœlo aberrant: siquidem Alexander non tanquam dominus *Indiarum* (à Bellarmino prętermissum) Sed tanquam iudex compromissarius, ab ipsis Regibus, ad sopiendam & extinguendam dissidiorum flammam electus, per iudicium determinauit maria diuidenda esse, & vt classis vnius per hoc, alterius per aliud mare nauigaret, & quod quisque acquireret, hoc iure belli suum esset, iuxta diuisionem ab ipso factam, vt referunt historici * illorum temporum Leonem III. verum est cùm à populo Romano de Sede Apostolica

deturbatus, & à Carolo Magno ad eandem restitutus fuisset, effecisse vt populus eum Imperatorem proclamaret, vt ait Platina: quod factum Historici modò populo Romano adscribunt, qui Imperium videns à Græcis malè gubernari, antiquo iure alium Imperatorem elegerit, modò dicunt, Carolum cùm Rerum esset dominus, ab Irene & Nicephoro Imperatore comparasse titulum: modò Irenem & Nicephorum hac diuisione contentos fuisse. Vt vt sit, certum est Pontificem è sede Apostolica detrusum, nihil possidentem, Carolo nõ dedisse Occidentis Imperium, quod iam habebat, eiúsque iure belli erat Dominus. * An verò absolutè titulum ipsi cõcesserit, etiam incertum est: licèt ad hoc & id genus alia quæ aduersus Propositionem nostram adduci possunt, responderi debeat, Pontificem cùm authoritatem à Christo in temporalibus non habuerit, vt dictum est, & in sequenti Propositione clariùs dicetur, si authoritatem illam exercuerit, vel id fecisse ex legitimorum Dominorum consensu, vel quòd ipse potestatem etiam aliquam temporalem haberet, vno è quatuor supradictis modis: verùm per id non probatur ipsum authoritatem habuisse directè in temporalibus à Christo Saluatore nostro: præterea multa fiunt à quibusdam; de quibus si quæratur quo iure fiant, non sit inuentu facile. * *à Bellarmino prætermissum.*

OBIECTIONES

Bellarminus.

QVemadmodum propositio non est ad rem, ita nec etiam rationes pro & contra: in detegẽdis itaque huius Neotheologi erroribus tantùm immo-

immorabor. Dicit itaque Alexandrum VI. maria diuisisse Regibus Hispaniæ & Portugallię,& decreuisse vt quicquid iure belli acquirerent; hoc ipsorum esset. Vbi si verba hæc, iure belli, significant iustum bellum, quod præsupponit acceptā iniuriam ab eo cui bellum infertur; vt docet August.l. quæstionum in Iosue, q.10. benè dicit: si autem denotāt bellū inferri posse infidelibus Indianis, licèt Christianos non infestent, solùm ad acquirendas terras; non benè loquitur,& cōtra meliores omnes Theologos, vt sunt Card. Caietanus in com. 22. quæst. 66. Sotus l.5. de Iustitia & iure q.3. art. 5. & in 4. Sent. distinct.5. q.1. art. 10. & Victoria 2. relationum de iure belli: qui dicunt infideles veros esse prouinciarum suarum Dominos: vt enim D. Thomas docet 22.q.10.art.10. Fides & gratia non destruunt naturam; atque ideò non tollunt iustum dominium, quod homines habent antequàm fidem accipiant; nec licèt ad Prouincias acquirendas exire, vt ad capiendas feras irrationales venatum exiri solet. Eapropter Sotus dicit Alexandrum VI. Indias non assignasse Castilliæ & Portugalliæ Regibus, sed tantùm concessisse vt cum Prædicatoribus in nouas illas insulas euntibus, armatam manum mitterent; qua Prædicatores nouíque Christiani defenderentur: Quibus etiam addi potest, Alexandrum VI. Pōtificem, tanquam Christiani orbis caput, cùm belli periculum ob commercium cum Indis, inter Principes Christianos prospiceret, voluisse solum Castiliæ Regem nauigare ad Indias Occidentales, Portugalliæ verò Regem ad Orientales. Attingit postmodum hic author translationem Imperij factam à Papa Leone III. & cùm nō ignoraret cōtrouersiam

quæ eſt hac de re inter Matthiam Illyricum hæreticum Lutheranum, & Bellarminum, voluit vt ſemper ad deteriorem partem inclinat, hæretici errores ſequi: vnde ait Carolum Magnum à populo Romano imperium habuiſſe, aut titulum à Nicephoro & Irene comparaſſe, aut Nicephornm & Irenem diuiſioni Imperij conſenſiſſe, ac ſummatim certum eſſe Pontificem Occidentis Imperium Carolo Magno non dediſſe. Cùm tamen Bellarminus authoritate triginta trium Hiſtoricorum, decem Imperatorum, & omnium Imperij Electorum, ſeptem Summorum Pontificum, & euidentibus rationibus, omnes titulos quibus Imperium aliquod acquiritur, examinans, probet Carolum Magnum à Papa Leone III. Summo Pontifice Imperium accepiſſe: Vnde Illyrici & noui huius Theologi opinio, in hiſtoria hæreſis, & in Theologia temeritas vocari poteſt, ſiquidē hiſtoricis omnibus & ſacris Canonibus aduerſatur. Et vt omittantur alia loca, Innocentius III. cap. Venerabilem, de elect. ſic ait: Romanum Imperium in perſonam Magnifici Caroli Sedes Apoſtolica à Græcis tranſtulit ad Germanos. Et Clemēs V. vnà cum Generali concilio Viennenſi in Clement. quæ incipit, Romani Pontifices, id ipſum repetit. Quomodo igitur temerarius nō eſt qui duobus ſūmis Pōtificibus, & integro Generali Concilio contradicit? Nec verū eſt Platinam contrarium ſcripſiſſe, nā ſolùm dicit: Papa decreto & precibus populi Romani creauit Carolum Imperatorem, ſignificare volens, populum decreuiſſe rogandum eſſe Papam, vt Carolum Imperatorem facere dignaretur. Nec eſſe poteſt vt Carolus iure belli Romanum Imperium acquiſierit, cùm aduerſus Romanos bellum nun-

nunquam gesserit. Minùs verum est ipsum ab Irene & Nicephoro titulum comparasse, quæ sunt Matthiæ Illyrici figmenta absque vllo fundamento. Nec verum est Carolum à populo Romano habuisse imperium, nunquam enim Populus Romanus aut Senatus habuit hanc potestatem, & omnes antiqui Imperatores, aut ab exercitu aut ab antecessore electi fuerunt, ac proinde Maximus & Balbinus, Imperatores à Senatu electi, subitò à militibus occisi fuerunt: dedignabantur enim accipere Imperatorem à Senatu, vt refert Herodianus cap. 8. historiæ suæ. Ideò etiam D. Hieronymus epist. 85. ad Euagrium, inquit, Imperatores eligi ab exercitu. Demum non obstat Papam Leonem non possedisse Imperium quum Carolo Magno illud commisit: non enim possessionem, sed titulum solum & ius dedit, quibus fiebat vt legitimus esset Princeps earum Prouinciarum, quas Imperatores Occidentales gubernare solebant, & dignitates ac prærogatiuas haberet, quas alij Imperatores habuerant. Vt autem hoc fieret, Pontificē Imperium possidere minimè opus erat, sed eum esse Pontificem sufficiebat, ac proinde potestatem Apostolicam habere, quæ, prout orbi Christiano vtile est ac necessarium, de Christianorum Regnis & Imperiis disponere potest, vt summi Pontifices sæpe factitarunt.

DEFENSIO.

Marsilius.

DIxerat author Pontificem iure Pontificatus, tēporale Dominiū exercere nō posse, quia Vicarius nō sit maior suo Principali: & quoniā Christi

Domini nostri actiones, esse debent actionum sui Vicarij regula, ideò valdè ad rem adducit nunc duo aduersariorum argumenta à facto, ad veram in iure doctrinam impugnandum, alterum Alexandri VI. alterum Leonis III. qui duo Pontifices temporale Dominium exercuisse videntur, ille Indias Hispaniæ & Portugalliæ Regibus diuidēdo, hic verò Imperium in Occidentem transferendo, vel potiùs Carolum Magnum Occidentis Imperatorem declarando, quæ duo argumenta, sola hac ratione soluit, quòd nempe id non fecerint iure Pontificatus. Posteà rationem reddit facti, non ex propria sententia, sed iuxta Historicorum sententiam: quod an ad rem faciat, nec-ne, prudenti Lectori considerandum mitto: & præterea recentiores omnes Doctores qui de hac materia disputant, hæc duo proponunt argumenta: sed tam exigua est Illustrissimę suę Dominationi, Propositionibus contradicendi cum veritate, occasio, vt non mirum sit si sępissimè quod non est, impugnet.

Errat I. quia digressionem facit de bello iusto, ac de modo conuertendi Indos: quam præterire poterat, aut aliam facere de nauigatione, quia dicit Author illam diuisionem à Pontifice factam fuisse, ne alter alterius nauigationem & acquisitiones impediret. An Reges Hispaniæ & Portugalliæ iustas fecerint acquisitiones, nec-ne, hic non est dicendi locus, maximè cùm de Catholicis illis & Christianissimis Principibus cogitari non debeat, eos non nisi magna cum ratione, & religione omnia fecisse: hîc agitur tantùm de Marium diuisione ab Alexandro facta. Author deinde præsupponit, tam nauigationem quàm acquisitiones, legitimas esse debuisse, id est iure

est iure belli, vt reuera fuerunt, nec in dubium res certas reuocare opus est: quod in Catholici Regis Hispaniæ Philippi III. naturalis mei Domini defensionem dictum sit, qui dominia illa iusto titulo possidet.

Errat II. quia dicit Alexandrum, eiusmodi fecisse diuisionem, nec dicit an de iure, vel de facto, sed dicit eam fecisse vt Christiani orbis caput, & tamen habet omnis Christianus duo capita, vnum in Spiritualibus, Pontificem, alterum in temporalibus, naturalem scilicet ac legitimum Principem temporalem huius aut illius ditionis: non fecit eam Alexander vt Princeps temporalis, igitur vt spiritualis, sed vt spirituali, iam probatum est, de iure non competere eiusmodi potestatem, & quando competeret, non erant illæ Christianorum, sed infidelium regiones, ergo factum excusare oportet sicut Author illud, vnà cum historicis excusat, quòd nempe hoc fecerit vt Iudex à partibus electus, & compromissarius. Verum quidem est, hoc iudicium ipsi potiùs, quàm aliis comittendum fuisse, quòd esset Christi Vicarius, & supremum eorum caput in spiritualibus, neque hîc Pontifici denegatur illud indirectè, quod ei concedunt multi Theologi, nam illud, indirectè, non denotat authoritatem, vel iurisdictionem absolutam in temporalibus, sed accessoriè, casu, consulendo, admonendo, arguendo, in omni patientia & doctrina: propterea Nauarrus cap. Nouit. de iudiciis, solidíque omnes Doctores, quum de his & similibus Pontificum actis loquuntur, vbi indirectè miscuerunt se negotiis secularibus, partium simúlque prætendentium consensum requirunt, quo primaria nititur autho-

ritas exercendi dominium in re quapiam tempora-li,& non iure Pontificatus.

Errat III. quia dicit Alexandrum id fecisse, vt Christiani orbis caput, & contra communem opinionem, circa factum illud loquens, non probat quod dicit: prætereà regiones infidelium diuidere, non spectat ad caput Christiani orbis, [quid mihi de his qui foris sunt iudicare?] ait D.Paulus, 1.Corinth.5.c.3. Insuper Caput erat in spiritualibus, non in temporalibus.

Errat IV. quia cùm fideliter author citet quod de Leonis III. facto referunt Historici, ipse dicit, illum in hæresim in historia incidere, quia refert quod dicit Illyricus. Primò quia hæresis esse nequit in historia, quæ profana est, & non è Sacra Scriptura: secundò, quia dictum Illyrici non probat, & vt Catholicus eum non nominat: tertiò, quia author responsa illa non adducit ex propria sententia, sed tantùm vt ostendat Leonem quod fecit, non fecisse iure Pontificatus, siquidem Historici non conueniunt, dum scilicet hic ad vnam, ille ad aliam causam id refert.

Errat V. quoniã Illustrissima sua Dominatio præsupponit ostendisse in tractatu suo de Translatione imperij, Leonem id fecisse iure Pontificatus, attamen Historici quos adducit, Imperatorum & Pontificum dicta, non de iure loquuntur, sed de facto: præterea plerique illi Historici, ne dicam omnes, intelligi possunt de vnctione, de coronatione, ac de omnibus illis ceremoniis, quas personæ sacræ faciunt in Regum coronationibus, vt

bus, vt Rhemorum Archiepiscopus in Christianissimi Coronatione, qui ob id non propriè eum creat, & Regem facit: Patriarcha Constantinopolitanus Imperatores Orientis coronabat, nec ideò vllus vnquam dixit, quòd eos faceret Imperatores. Sed esto vt præter hoc, Leo cum populo concurrerit ad Carolum Imperatorem proclamandum, eíque titulum tribuendum, non propterea cõcluditur, id fecisse de iure, vel authoritate quam haberet id faciendi. Hac occasione liceat mihi circa hoc factum sententiam meam cum omni synceritate aperire. Certum est Pontificem, cùm Imperatorem Constantinopolitanum titulo Imperatoris Occidentis spoliare vellet, in maius orbis Christiani bonũ, vt id fecisse dicit Dom. Cardinalis, primò illum canonicè monere, ac modo solito citare debuisse; quod non legitur vnquam fecisse Leonem. Secundò, titulum illum possedisse, eúmque cui vellet dare potuisse quod certum est in ipso non fuisse, nam vt Papa, iure Pontificatus, non est dominus similium titulorum, nec vllus ex antecessoribus res ciuiles fecerat. Tertiò fuisse simpliciter necessarium ad Christiani orbis conseruationem, Carolo dare hũc titulum, debile est & mancum: sufficiebat enim vt Carolus esset Rex Occidentis, & Catholicus, ad bonam administrationem, præter hoc quod titulus non facit vt quispiam suos populos regat, vt par est, sed Potentia, Prudentia, & Religio. Quartò, illum potuisse titulum Imperatori, cuius erat, tollere, neque hoc dici debet, nã [nõ eripit mortalia, qui regna dat cœlestia.] Superest igitur, vt ipse Leo vidẽs Carolum Occidentis esse dominum iure belli, quia

omnes ei obediebant, licèt bellum cum omnibus non gessisset, cùm speciatim designatus esset scito populi Romani, eum coronarit, & vnxerit Romanorum Imperatorem, precibus eorum motus: ad hoc faciendum inductus fuit, vt ait Platina cum aliis, scito populi Romani, & precibus: quod licèt ab ipso factum fuerit iuxta omnes hasce considerationes, non ideò tamen existimo, Carolum apud se planè certum fuisse se titulum illum de iure possidere, donec annis 12. ab hoc facto, fuerit à Michaele Imperatore Constantinopolitano vocatus Imperator Occidentis: qui hac ratione cessit iuri suo, & suas omnes prætensiones in Carolum transtulit, cùm antecessores eius ad illud vsque tempus, alium Carolo quàm Regis titulum non dedissent. Igitur si Christianè, iustè, legitimè, hanc de translatione Imperij causam adferre possimus, cur ad emendicatas doctrinas confugiemus? Nec mirum est, quòd in hujus translationis principio non ea sit iustitia, quæ requireretur, nam omnia Imperiorū titulorúmque temporalium principia quum transferuntur inuitis Dominis, hoc defectu laborant, cui postea remedium adfertur, vel pacifica possessione, vel partium consensu. An verò illa Michaelis cessio innueret Papam in posterum aut populum Romanum, aliósve potestatem habituros creandi Imperatorem Occidentis, hic non est de eo disputandi locus.

Errat VI. quia dicit authorem Pontificum & Concilij dictis aduersari, cùm tamen non ita sit: Author enim solùm dicit, id non fecisse Leonem iure Pontificatus: illi autem Pontifices & Concilium de facto loquuntur, & forsan de alio iure humano, de quo non agit author.

Errat

Errat VII. quia cũ ſuperius Illuſtriſſima ſua Dominatio in ſua ad Primam propoſitionem reſponſione dixerit, authoritatẽ eligendi Principem, vrgente neceſſitate eſſe penes ſubditos & populum, iam negat populum Romanum, Carolum Imperatorem eligere potuiſſe.

Errat VIII. quia Imperatoris electionem ab exercitu factam probat, cùm tamen eſſet violenta electio. Auguſtus qui tribunitiam poteſtatem habuit poſt Cæſarem, legitimum Romanorum Principem, ab exercitu electus non fuit, ſed à populo, à quo etiam Conſularem dignitatem accepit: electio verò faciebat exercitus, violenta erat, cui tamen populus Romanus, cùm aliter non poſſet, conſentiebat. Diuus Hieronymus autem de facto loquitur, ſed non dicit hunc, & non alium fuiſſe modum legitimum Imperatores eligendi: Veſpaſianum à Populo eligi voluiſſe cum eadem Auguſti poteſtate, certum eſt, vt in celebri illo Capitolij marmore legitur, titulo legis Regiæ &c.

Errat IX. quia factum militum eorum probat qui Maximum & Balbinum interfecerunt, hæc tamen fuit actio violenta, & quia Senatus eos elegerat, ſpectante ad Populum electione, cùm Romanorum ſtatus eſſet Democratia.

Errat X. quia cùm Platina & alii dicant Pontificem magna voce Carolum Magnum Imperatorem declaraſſe, eúmque coronaſſe ſcito & precibus populi Romani, ipſe decretum illud interpretatur, non quòd populus decreuiſſet vt Pontifex eum proclamaret & coronaret Imperatorem, ſed quòd eum rogaſſet, vt ipſe propria authoritate id faceret: qui

hanc verborum detorſionem non videt, dicere poteſt Romanum populum, cùm neceſſitatis caſu iure ad ſe poteſtatem eiuſmodi perueniſſe exiſtimaret, decretum illud feciſſe. Ipſe verò præter rationem, & verborum ſenſum, vult rem Pontifici tribuere, quam iure Pontificatus facere non potuit: atque interim rationes ordinarias, probandi factum Pontificis, deſerit, ad extraordinarias & imperceptibiles confugiens.

Errat XI. quia per illud quod eſt in quæſtione, probationem inſtituit: ait enim ſufficere ad Imperia transferenda, eſſe Pontificem, & hoc probat, quòd pauci quidam Pontifices tale quid facere auſi ſint, quorum plerique tentarunt quidem, ſed eis non benè ceſſit: & licèt paucis quibuſdam, & rarò benè ceſſerit, hoc non probat Pontificem id facere, aut facere poſſe, quia ſit Pontifex: argumentum enim à facto ad ius non valet, maximè quum ius facto repugnat, enimuerò cùm Pontificatus quà Pontificatus, neque Chriſti Domini noſtri, neque omnium Pontificum exemplo, per multa ſecula, neque ex vllo Scripturæ loco, adnexum habeat iſtius Dominij exercitium, quando Pontifices id exercuerunt, vt reddatur huius ratio, non ad Pontificatum, ſed ad humanum aliud præſcriptum, aut violentiam, aut titulum, confugere oportet.

Errat vltimò, quia dicit Authoris doctrinam, quòd ſcilicet Pontificatui iure diuino, nullum temporalis Dominij exercitium adnexum ſit, in Theologia errorem & in hiſtoria hæreſim eſſe: ego verò dico errorem eſſe in hiſtoria, & veræ Theolo-

ræ Theologiæ parùm consonum, contrarium asserere, vt superiùs probatum est.

Defensio quarta Propositionis.

Cap. VI.

Quarta Authoris Propositio.

AVthoritas à Christo Saluatore nostro, promissa Diuo Petro sub clauium metaphora, est merè spiritualis: Tibi dabo claues regni cœlorum, non dicit regni terrarum. Et ratio id dictat, quod in hymno Ecclesiæ legitur: Non eripit mortalia, qui regna dat cœlestia. Nam quo pacto regnum temporale & Monarchia gubernanda sint, iam ab initio Mundi, authoritate Magni illius Monarchæ totius vniuersi, nempe Dei, constitutum erat, itaque Christus Saluator noster monarchiam temporalem non fundauit, superest igitur vt fundarit spiritualem, quod apertè videre est in Diuo Iohanne capit. 20. vbi cùm dixisset, Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra, omnino eandem Apostolis vnà cum Diuo Petro limitatam concedit: Insufflauit in eos, & dixit, accipite Spiritũ S. quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Quo in loco ex ipsa actione quam Christus exercet, & ex verbis quæ profert, colligitur summi Pontificis authoritatẽ spiritualẽ esse, & de peccato, & in animas tantùm, iuxta orationis Ecclesię verba ad D. Petrum, Qui beato Petro potestatem animas ligandi atque soluendi tradidisti: quæ limitata est, vt dixi. Quinimò authoritas excommunicandi data D. Petro, est con-

ditionalis, Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, & Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus, Quo loco Saluator excommunicandi authoritatem concedit, verùm peccato, & in eo pertinaciâ præsuppositis.

OBIECTIONES.

Bellarminus.

ADeò in minuenda Pontificis dignitate hic author pergit, vt in suspicionem veniat credendi Pontificem esse tantùm simplicem aliquem Sacerdotem & Parochum, aut nullam iurisdictionem habere, nihílque aliud posse, quàm ad legis diuinæ obseruationem hortari, quod Concionatoris officium est, baptizare, confessiones excipere, quod Parochorum est: qua in re videtur renouare velle hæresim Valdensium, Marsilij Patauini, & Iohannis Hus, quam hac ætate recentiores omnes hæretici amplectuntur: Sed accedamus ad eius verba. Primò ait potestatem Pontificiam merè spiritualem esse. Ad quid illud merè? non-ne melius erat dicere, principaliter spiritualem esse. Nauarrus quem tanti facis, & legi vis, in capit. Nouit. de iudiciis, & solidissimum Doctorem appellas, dicit quidem Pontificis potestatem non merè esse temporalem, sed non dicit merè spiritualem esse, ac si nullo modo rerum temporalium dispositionem attingere possit. Quinimò dicit potestatem esse eminentissimam, quæ cùm in se spiritualis sit, ac proinde temporali superior, possit ac debeat dirigere temporalem, quum aberrat, vt superiùs dictum

ctum est. Nec obstat Christum dixisse, Tibi dabo claues regni cœlorum ; non verò, Tibi dabo claues regni terrarum , neque dictum Ecclesiæ, Non eripit mortalia , qui regna dat cœlestia, fuisséque Monarchiam temporalem iam fundatam. Per hæc enim significatur Christi regnum, cuius claues Petrus habuit , non esse regnum temporale, quod acquiri non possit, quin alius illud amittat: sed eiusmodi regnum esse quod omnia Regna gubernat , ita vt iis dominium non tollat qui iure ipsum possident : aliàs enim dicere etiam posses, nec Deum habere potestatem in res temporales , quia non eripit mortalia,qui regna dat cœlestia. Dicit secundò, Christum Apostolis ac Diuo Petro dedisse potestatem limitatam,supra peccatum scilicet,Iohan.enim 20. Insufflauit, & dixit : quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Hæc planè est eorum hæresis,qui omnem Pontifici & Ecclesiæ iurisdictionẽ tollunt: quæ hæresis verbis ipsius Christi eodem loco , paulò antè citata verba , damnatur : nam priusquàm diceret , quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, dixit, sicut misit me pater, & ego mitto vos. Quibus verbis absolutam potestatem & illimitatam dedit , loco sui Ecclesiam gubernandi , atque ideò aiunt Theologi, eum his verbis potestatem iurisdictionis, aliis verò verbis potestatem ordinis dedisse, & quando postmodum capite sequenti Diuo Petro dixit: Pasce oues meas, certum est non restrinxisse potestatem ad absolutionem peccatorum , sed potestatem amplissimam dedisse gubernandi regendique totam Ecclesiam : hoc enim verbum , Pasce,

idem eſt quod in Græca lingua in qua ſcripſit Iohannes, cum eo quod eſt Apocalypſ.19. Et ipſe reget vos in virga ferrea: & illo Micheæ 2. iuxta tranſlationem ſeptuaginta Interpretum: ex te exibit mihi Dux, qui regat populũ meum Iſrael: adeò vt iuxta modum loquendi Scripturæ, D. Petrum paſtorem creaſſe, idem fuerit ac ſeũ totius Eccleſiæ rectorem, gubernatorem ac Principem conſtituiſſe. Quum verò dixit ei Matth.16. Quodcunque ſolueris, & quodcunque ligaueris, non reſtrinxit ad peccata poteſtatem, nec etiam ad perſonas, quia non dixit, quemcumque ſolueris aut ligaueris, ſed quodcumque: volens ſcilicet exprimere poteſtatem quandam vniuerſalem ligandi & ſoluendi, id eſt, imperandi, condendi leges, atque etiam liberandi & ſoluendi, prout opus fuerit, ad ducendum & introducendum fideles in regnum cœlorum, cùm habeat pleniſſimam authoritatem præſcribendi omnibus ea quæ credenda & facienda ſunt, remouendi etiam obſtacula omnia, quæ in via ſalutis occurrere, nóſque morari poſſunt, vt fuſiùs libr. 1., de Pontifice oſtendimus. Dicit tertiò Pontificem habere tantùm poteſtatem in animas, & hoc colligit ex oratione illa: Deus qui beato Petro animas ligandi atque ſoluendi poteſtatem tradidiſti. Si valet hæc ratio, Principes etiam ſeculares non niſi in animas poteſtatem habebunt, quia D. Paulus dicit, Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Vnde hic author aut nimium rudis eſt, non attendens, in Scriptura animam accipi pro toto homine, aut ſimplices, verbis Eccleſiæ malè intellectis decipere voluit. Ac fortaſſe diuina prouidentia ad

tollen-

tollendam viam eiusmodi deceptionibus, Breuiarij reformatoribus inspirauit, vt ex illa oratione vocem hanc, animas, auferrent, vt neque antiquitus in ea fuit, nec esse debet, cùm oratio ex verbis Euangelij deducta sit: Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris. Addit demum, excommunicandi potestatem conditionalem esse vt quæ peccatum & in eo pertinaciã præsupponat. Quæ doctrina noua est & falsa, nec author vllus adduci poterit qui tale quid dicat. Verum est præsupponi peccatũ, & in eo pertinaciã: cùm enim excõmunicatio pœna sit grauissima, sine culpa eáque grauissima, qualis est peccatum mortale, infligi nequit. Verum etiam est præsupponi inobedientiam, aut potiùs contumaciam, nec sufficere quodcunque peccatum ad excommunicandum, nisi adiungatur pertinacia, dixit enim Dominus, & si Ecclesiam non audierit. Vnde excommunicari aliquis non potest, quia fur sit vel adulter, nisi priùs admonitus obedire recuset. Sed multùm inter se differunt, fieri enim potest vt aliquis in peccato quopiam sit pertinax, de quo ab Ecclesia non sit admonitus, & eiusmodi, licèt pertinax, excommunicari non potest: & è contrario fieri potest vt aliquis sit inobediens, & excommunicari possit, etiamsi in inobedientia postmodum pertinax non sit, & verba Domini, si Ecclesiam non audierit, significant inobedientiam, non pertinaciam, propriè loquendo. Nec opus est vt in probatione huius multùm laborem, sunt enim hisce authores pleni: aduersarius autem assertionem suam non nisi vnica authoritate malè intellecta probauit.

DEFENSIO.

Marsilius.

Est adeò perspicua hæc propositio, vt maximè mirer Dom. Cardinalem inuenisse quod ei opponeret, tamen vt solidè respondeatur, eam priùs explicare necessum est. Nō loquitur Author de omnibus Potestatibus quas à Christo Domino nostro Diuus Petrus eius Vicarius accepit, duæ namque fuerunt, altera ordinis, & altera Iurisdictionis: hoc loco eius quæ est ordinis non meminit author, Iurisdictionis modò potestatem definiens, quam dicit esse merè spiritualem. Primò quia Christus Dominus noster nullam Iurisdictionem temporalem exercuit, hæc Iurisdictio quam Christus D. Petro dedit, pars est illius quam Christus ipse exercuit, ergo nullo modo est temporalis, sed merè spiritualis. Maior syllogismi superiùs fusè est probata, minor ex verbis quæ habet Ioh. 20. clara est: [sicut misit me pater, & ego mitto vos.] Certa igitur est consequentia, quòd nempe hæc Iurisdictio nullo modo sit temporalis. Ergo est merè spiritualis. Secundò, hæc Iurisdictio vel Potestas, non est omnis ea quam habuit Christus, vt Ecclesiæ caput, Apostolis enim Excellentiæ Potestatem non communicauit, iuxta omnes Doctores, nec eam quoque Regni sui spiritualis, quæ à Dom. Cardinali æterna dicitur, sed omnino habuit initium, quamuis in æternum sit duratura, hac suam Ecclesiam occulto quodam modo gubernat: eam enim solus in cœlo exercet: ergo Ramus est eius Potestatis, de qua Saluator dicit, Iohan. 20. [Data est mihi omnis potestas.] Christi siue vt summi Sacerdotis, siue vt

Regis

Regis, potestas est merè spiritualis, vt Diui Augustini, bonorúmque omnium Theologorum authoritate probatum est: ergo ramus eius, nimirùm potestas Petro data, est merè spiritualis. Tertiò, Potestas data Diuo Petro, est soluendi, & ligandi potestas, id est, remittendi & non remittendi peccata: Potestas remittendi peccata, est merè spiritualis: Ergo Potestas data Diuo Petro, soluendi & ligandi, est merè spiritualis. Quartò qui definit habitum ex fine, eum optimè definit: Sic Aristoteles virtutem definit, [est quæ bonum facit habentem,] finis Potestatis Pontificis, secundum omnes, est vita æterna: qui merè est spiritualis: ergo qui dicit Potestatem eius esse merè spiritualem, rectè dicit, quia definit eam ex fine suo. Vltimò, si Potestas Iurisdictionis à Christo data Diuo Petro, non esset merè spiritualis, sed temporalis, tunc materiales claues sumpsisse, eique & aliis Apostolis dixisset, Accipite claues, quorum remiseritis &c. sed cùm spiritualem illam fecerit actionem, Insufflauit, dicens accipite Spiritum Sanctum; dubio procul ostendit Potestatem non esse temporalem, sed merè spiritualem, & hoc ipsum dicit author, ex actione scilicet Saluatoris, & ex verbis quæ protulit, colligi esse merè spiritualem. Iam ad errores accedamus.

Errat I. quia argumentatur à genere ad speciem, sic dicens, Potestas Pontificis iuxta authorem, est merè spiritualis, Ergo vix credit Pontificem esse simplicem Sacerdotem, aut Parochum. Hoc planè est illius argumentum qui diceret: Dicis Leonem esse animal, ergo dicis Leonem esse formicam: & huius, Dicis potestatem

Regis Christianissimi esse temporalem, ergo dicis Regem Christianissimum esse patremfamilias: qui dicit Potestatem Pontificis esse merè spiritualem, non dicit eam ad vnam familiam contrahi, vel sine iurisdictione esse, vt est ea Parochi, sed concedit eam esse in omnes animas ipsi subditas.

Errat II. quia dicit hæresin esse si quis dicat Pontificis Potestatem esse merè spiritualem, at ego dico huius contrarium, non esse admodum Sacræ scripturæ consentaneum: non enim conuenit cum loco D. Iohannis, cap. 20. [Sicut misit me pater, & ego mitto vos.] Potestas quam Saluator exercuit à Patre missus, fuit merè spiritualis, vt probatum est, ergo cùm sit Pontificis potestas, ramus potestatis quam Christus exercuit, est merè spiritualis. Verum quidem est eam in omnes proprios subditos extendi de iure diuino, quod quia authores nominati à Dom. Cardinali negarũt, condemnati fuerunt, non verò quòd dixerint esse merè spiritualem, aliud enim est dicere Pontificem non habere iurisdictionem, & aliud iurisdictionem eius merè spiritualem esse.

Errat III. quia dicit Nauarrum scripsisse Pontificis potestatem non esse merè temporalem, quod perinde est ac si dixisset, Pontificis potestatem esse temporalem, sed accessoriè spiritualem: hoc denotant illa verba, non est merè temporalis: at Nauarrus errorem adeò grauem nunquam scripsit: planè oppositum dicit. Verba Nauarri hæc sunt numero 41. [Credimus autem id quod Notabile hoc nostrum tertium habet, scilicet Romanum Pontificẽ, quatenus solùm est Romanus Pontifex, & Vicarius Christi

Christi summus,nudus ab omnibus priuilegiis, & donariis humanis , nullam habere potestatem laicam,neque summam,neque mediam , neque infimam,neque actu,neque habitu : habere verò id quod nostra conclusio affixa valuis habuit , scilicet Potestatem Ecclesiasticam nouè à Christo Seruatore N.institutam,qualis nunquam ante illius institutionem in orbe fuit, quæque est species potestatis distincta à Laica,& longè nobilior ea , vt aurum est species metalli distincta à specie plumbi , & nobilior ea,quæque directè solùm amplectitur supernaturalia,indirectè verò eatenus naturalia , quatenus sunt necessaria ad consecutionem finis supernaturalis,ob quem sunt instituta. In quibus verbis plura deprehendo.Primum ne suspicionem quidem esse eius quod Dom.Cardinalis ascribit Nauarro , Pontificis nimirum potestatem merè temporalem non esse,imò planè contrarium dicere. Secundum, potestatem omnem laicam quam habet, eam priuilegiis ac donariis humanis habere,non vt Christi Vicarium. Tertium,ipsum , vt est Christi Vicarius, nullam potestatem laicam habere, nec supremam, nec mediam,nec infimam. Quartum,non habere eiusmodi potestatis actum , neque habitum , id est facultatem exercendi eam,licèt non exerceat, & vt nonnulli dicunt,gladium in vagina. Quintum,potestatem eius esse Ecclesiasticam,eam scilicet quam Christus instituit,quæq; nunquam in Mundo fuit, prius quàm Christus eam institueret , Sextum, nihil eam commune habere cum laica potestate , imò penitus ab ea distinctam esse , sicut aurum à plumbo planè differt : & quemadmodum aurum non est plumbum , neque plumbum est au-

rum,ita Pontificis poteſtas nullo modo eſt temporalis,& Poteſtas laica nullo modo eſt Pontificia. Septimum, directè illam amplecti ſupernaturalia, id eſt gratiam, quam dat per Sacramenta, quæ ſupernaturalis eſt. Octauum, indirectè illam vti rebus naturalibus à Chriſto, in finem ſupernaturalem inſtitutis, nempe aqua ad baptizandum, oleo ad extremam vnctionem, pecuniis ad eleemoſynam, præcipiendo vt (1. Corinth. cap. 9.) qui ſeruit altari, viuat de altari, & non alligetur os boui trituranti, prout Chriſtus inſtituit, ad finem ſupernaturalē aſſequendum. Hæc eſt poteſtas quam dicit Dominus Cardinalis Nauarrum vocare non merè temporalem, an loquitur vſpiam de poteſtate temporali? imò nec de ea loqui ſomniauit, & quamuis ſpiritualem poteſtatem dicat vti rebus naturalibus, eas tamen ſeculares, temporales, aut ciuiles non vocat, ſed naturales, quas etiam reſtringit ad eas quæ ſunt in finem ſupernaturalem inſtitutæ, & non quatenus naturalia ſunt, ſed quatenus ſpiritualia, id eſt bonitate finis amicta, qui ſupernaturalis eſt, iuxta Chriſti inſtitutionem.

Quomodo igitur verum eſt, quod Dominus Cardinalis dicit, Nauarrum Pontificis poteſtatem, laicam & temporalem appellare, quamuis non ſit merè laica & temporalis, ipſúmque ſe ingerere poſſe, quatenus Pontifex eſt, ad exercendum dominium & iuriſdictionem temporalem? ſed Illuſtriſſimæ ſuæ Dominationi non eſt inſolens, vt ſæpiùs vidimus, Authores pro quadam opinione citare, qui planè contrarium dicant.

Errat I. quia dicit Regnum Papæ, omnia alia Regna gubernare, neſcio an etiam Regnum magni

Turcæ

Turcæ, vel Tartari, aut Chinæ Regis gubernet: Pontifex Regna non gubernat, Pastor est Christianorum, tempus demum est auellendi ex animo Catholico fixam hanc regnandi cogitationem, non est discipulus super Magistrum, neque seruus super dominum suum.

Errat V. quia Pontificem Deum fingit, qualem Philosophi agnouerunt, nempe Causam primam, dicit enim, sicut Deus omnia Regna gubernat, nec Regibus ea tollit, ita Pontificem omnia Regna gubernare, ea propriis Dominis non auferendo. Est adeò enorme hoc dictum, tam amplum Idololatriæ aditum præbet, vt ita leuiter illud præterire nequeam. Igitur Pontifex est omnipotens, omniscius, est vbique per præsentiam, essentiam, & potentiam: gubernat enim immediatè omnia Regna, vt ea Deus gubernat. Nescio quî fieri possit, vt in humana & Christiana mente radices egerit eiusmodi cogitatio.

Errat VI. quia dato, non concesso, Pontificem regna gubernare, vt ea Deus gubernat: causas secundas sinit Deus operari, concurrit modò cum eorum operationibus, cum bonis positiuè, cum malis permissiuè: cùm igitur sint bonæ Dominorum Venetorum operationes, cur eos Pontifex operari non sinit? ne mihi dicat malas sibi videri, velléque ob id remedium adhibere, nam si malis omnibus mederi aggrederetur, primò Deum non imitaretur, qui dissimulat, cáque permittit: secundò oporteret vt alia cœpta maiora sibi proponeret, quàm hæc sint velle duos captiuos, nimirùm vt Summo Turcæ Regnum auferret, Indias omnes conuerteret, omnes ad vnitatem Eccle-

ſiæ reduceret,& ſimilia, quæ dum nequit Pontifex peragere,facilè conſtat non ita ſe habere quod Dominus Cardinalis dicit ipſum omnia Regna gubernare,vt ea' Deus gubernat.

Errat VII. quia dicit quòd ſicut Deus omnia Regna gubernat, nec tamen vlli Regnum aut Poteſtatem aufert,ita ſummus Pontifex omnia regna gubernat,Regibus poteſtatem non auferens. Primò quoniã verba illa dicit Eccleſia de Chriſto homine & non de Deo,vt ait Dominus Cardinalis, à quo ſibi Herodes metuebat, ne Regnum ſibi auferret: [Hoſtis Herodes impie, Chriſtum venire quid times?Non eripit mortalia,Qui regna dat cœleſtia] Deinde quia nemo temporalem poteſtatem in alterius regno poteſt exercere, vt Princeps independens, quin eam eius Regni Principi tollat: nemo,niſi alterius paupertate,diues euadit.

Errat VIII.quia dicit hæreſim eſſe,ſi quis dicat iuriſdictionis poteſtatem Apoſtolis datam, eam eſſe quam Chriſtus ipſis dedit,Ioh.20. Neſcio quo alio loco Chriſtus Apoſtolis Iuriſdictionis poteſtatem dederit,ſiquidem omnes Doctores aiunt, imò & ipſemet dicit,Chriſtum eo loco hanc eis dediſſe,vbi Saluator tria dicit, primum eſt,Ioh.cap.20.[Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra:]quod affert,vt oſtendat ſe poteſtatis ſuæ partem, ipſis communicare voluiſſe. Secundum,[ſicut miſit me Pater,& ego mitto vos,]id eſt, à Patre miſſus ſum ad tollendum delendúmque peccata, & omne illud faciendum (quod Dominus Cardinalis dicit, contra ſecundam Propoſitionem ſcribens) atque ita mitto vos, ô Apoſtoli,ad idem faciendum:quibus verbis omnem ſuam ſpiritualem poteſtatem

cis

eis non communicauit, non enim dedit eis potestatem absoluendi sine Sacramentis, nec instituendi Sacramenta &c. neque Regnum suum Spirituale & cœleste: ergo intelligitur hoc, *sicut*, limitatè, & non illimitatè, vt dicit Dominus Cardinalis. Tertium, [Insufflauit in eos, & dixit, accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt:] vbi limitat vocem (*sicut*) nempe Do vobis iurisdictionem Spiritualē in animas & peccata: & hoc ita esse, dubium non est, quia promissionis est adimpletio: promissio facta fuit D. Petro, & Apostolis, sub metaphora ligandi & soluendi, cum clauibus in carcere claudendi, & cum eisdem liberandi: certum est peccati seruitutem, eam esse à qua nos Christus liberauit: vt in prima Propositione est probatum, igitur libertas est gratiæ. Propterea Saluator, quod sub metaphora promiserat, Matth. 18. verbis propriis Iohan. 20. explicat, dicens, [quorum remiseritis peccata, remittuntur, quorum retinueritis, retenta sunt,] nam liberare cum clauibus, & claudere, ligare, & soluere, remittere, & retinere peccata, verba sunt idem significantia, quædam propriè, quædam metaphoricè.

Errat IX. quia dicit Pontificis potestatem esse illimitatam, nec vllam rationem vel authoritatem adfert, interim tamen nescio vt stet hæc Propositio: solus enim Deus potestatem habet illimitatam. Principalis potestatem habet illimitatam, non autem Vicarius: præterea credo esse contra fidem, dicere omnem potestatem quam Christus habuit, vt Ecclesiæ, caput, quámque

nunc in cœlo retinet, Pontifici cõmunicasse, quod proculdubio asseritur, dum dicitur Pontificis Potestatem esse illimitatam.

Errat X. quia cùm de sola Iurisdictionis potestate loquatur author, quam Saluator dedit Ioh. 20. cum illis verbis, [accipite spiritum sanctum &c.] ipse transit ad vocem illam, *Pasce*, quæ ambarum potestatum, ordinis nempe & Iurisdictionis, exercitium complectitur.

Errat XI. quia cùm Author Pontificis potestatem, ad hos vel illos subditos non restrinxerit, sed in genere loquutus sit, omnem eam Iurisdictionẽ spiritualem ipsi concedens, quam ei Christus reliquit: dicit eum Pontifici denegare Iurisdictionem. Existimo Dominum Cardinalem putare se cum stipitibus loqui, qui vel minimam ratiocinationis scintillam, aut super eo quod dicitur considerationem non habeant, sed fallitur.

Errat XII. quia citra vllam occasionem transit ad explicationem illius, *Pasce*, dicens Græcè significare, Rege: non nego Christum spiritualem esse Regem & Pastorem Ecclesiæ, & quemadmodum Reges temporales in Scriptura vocantur Pastores in temporalibus: ita Christum Pastorem, esse quoque Regem in spiritualibus: ac Pontificem esse Christi Vicarium, Pastorem, & Proregem, cum Potestate limitata in spiritualibus, quæ omnino est eminentissima, cùm sit in animas & Christianos: sed hinc non nascitur Pontificem esse Regem temporalem, aut spiritualem, vt est Christus, vel habere ipsum potestatem vllam temporalem iure Pontificatus. Quinimò D. Iohannes bis vtitur ea voce Græca βόσκε, & semel hac ποίμαινε, quam per illas

duas

duas explicat, quę, sine controuersia, significant *pasce*, imò ποίμαινε propriè significat, *pasce*, vt hoc loco, & per metaphoram Rege, vt in Apocalypsi, quod contra ipsum facit: sed explicemus vocem *Pasce*, cum SS. Patribus: [Ter dictum est Pasce, ad significandum, quod habentes curam animarum debent subditos pascere pastu verbi Dei, & boni exempli, & prout potest etiam subsidio temporali: sed illud quod hîc dicitur pasce, aliqui mali mutant in tonde, quia multùm student circa subditos exactionem temporalium exercere, & de pastu dicto triplici non curare.] D. Iohan. Chrysostom. Homil. 87. [Perpende verba, pasce agnos meos, id est fideles meos non tuos, non vt rem tuam, sed vt meam tracta, propterea petiui an me amares, quia rem meam tibi commendare volui, & à te tanquam meam tractari, quem amorem erga me profiteris, erga illos exerce, ipsisq; exhibe, pasce autem non te, sicut illi faciebant pastores, de quibus dicitur Ezech. 34. Væh pastoribus Israel qui seipsos pascebant, ille se ipsum pascere dicitur, qui propriam vtilitatem, gloriam, & commodum, non ipsorum fidelium quos gubernat, non Dei gloriam ex regimine quærit.] D. August. in tract. 132. in Iohan. [Qui hoc animo pascunt oues vt suas velint esse, non Christi, se conuincuntur amare, non Christum, vel gloriandi, vel dominandi, vel acquirendi cupiditate, non subueniendi, non Deo placendi charitate: contra hos igitur vigilat toties inculcata vox Christi, quos Apostolus gemit, sua quærere, non quæ Iesu Christi:] & in eodem loco: Sicut oues meas pasce, non sicut tuas, gloriam meam in ejs quære non tuam, lucra mea

non tua, hoc idem docuit ipsemet Petrus, 1. epist. cap.5. Pascite, inquit, qui in vobis est gregem, prouidentes, non coactè, sed spontaneè, non turpis lucri gratia, sed voluntariè, neque dominantes in Cleris, sed forma facti gregis ex animo.] Hæc sunt veri Pastoris exercitia, sic intelliguntur voces, *Pasce*, &c. non verò quòd pascere sit Pontifici regnare temporaliter, & in Reges omnes temporales: imò Sancti planè contrarium dicunt, illum nempe vitare debere lucra, acquisitiones, gloriam, dominium. &c.

Errat XIII. quia hoc, [quodcumque solueris,] de re omni intelligit: hoc modo Pontifex omnem nodum posset soluere, omnes carceres aperire, omnia Regna transferre, mancipia quæcunque sunt in Turcico dominio liberare, pro suo arbitrio, imò difficultates omnes in qualibet materia soluere, quis doctrinæ huius falsitatem non deprehendit? Christus venit ad animas liberandas à seruitute peccati, & vt Redemptor, vt omnes Theologi dicunt: hoc Pontifici incumbit, cooperari, in hac redemptione, soluere, & ligare peccata: non opus est falsis istis opinionibus colorem inducere, vt inde concludatur, Pontificem esse rerum omnium dominum, nec enim ita res se habet.

Errat XIV. quia cùm vox, *anima*, modò pro toto homine, modò pro anima sumatur, secundum materiam qua de agitur, ipse ab vno loco ad alium argumentatur, sine vlla similitudine: quia D. Paulus de temporali Dominio loquitur, vox, [Omnis anima,] intelligitur de potestate in hominum corpora, & in temporalibus: quia verò Christus spiritualem potestatem dedit D. Petro, vox, animas, in oratione Ecclesiæ, animam significat, non verò corpus in

pus in ſpiritualibus, & non in temporalibus.

Errat XV. quia dicit eos qui ex Breuiario vocem, *animas*, abſtulerunt, à Spiritu S. inſpiratos fuiſſe: neſcio an Spiritus S. diſſidiorum ſit author, hoc ſcio, vnum è donis & fructibus ipſius, eſſe pacem. Orationis illius authores ſibi propoſuerunt explicanda verba hæc, [quodcunque ligaueris,] per vocem, *animas*, ex illo loco [quorum remiſeritis peccata,] ſiquidem peccata ſunt in anima, non in corpore, ne ſcilicet vllus crederet, Pontificem eſſe Dominum in temporalibus & ſpiritualibus, bonorum ſcilicet corporum, & animarum, omniáque ſoluere & ligare poſſe, vt videtur credere Dominus Cardinalis, ídque explicarunt per vocem, *animas*, ex qua explicatione, ad omnia diſſidia quæ inter Papam & Principes, de meo & tuo, oriri poſſunt, remedium deſumitur: vt contrà, qui vocem illam è Breuiario nuper abſtulerunt, denuò diſſidiis ac litibus fomentum pararunt: inſuper notum eſt omnibus, è Conciliorum, Canonum, aliorúmque Doctorum libris, ex ipſis etiam Breuiariis & Miſſalibus ablata eſſe, & adhuc auferri ea quæ Principibus Laicis fauent, vt periculum fiat num ſenſim, & progreſſu temporis ſtabiliri poſſit opinio de illimitata Poteſtate Pontificis in temporalibus: adeò vt qui libros anno 1530. vel 1550. editos, cum hodiernis confert, ſiue Concilia, ſiue alia deſcribant, vindemiã manifeſtò deprehẽdat, vnde mirũ eſt nos poſt vindemiam paucos aliquot racemos in Sereniſſimi Principis noſtri defenſionẽ inueniſſe. Hæc eſt ratio, qua ſucceſſu temporis, fides ſcripturis omnibus abrogabitur, & Eccleſia Dei euertetur, quod per occaſionem mihi à Domino Cardinali oblatam,

dictum sit, & charitatis gratia, tum quòd in primis optem ne amplius hoc modo scripturæ deprauentur, quod itidem omni cum humilitate & reuerentia dictum sit.

Errat X V I. quia dicit, in antiquis Breuiariis, vocem, *animas*, non adfuisse: at ego vidi Breuiaria manuscripta, plusquam ducentorum annorum, & alia edita ante centum, in quibus adest vox, *animas*, & quando non adesset, inseri deberet, ad tollendas dissidiorum occasiones.

Errat vltimò, quia vocem inobedientiæ, cum pertinaciæ voce confundit: certum est, si quis legi cuipiam non obediat, eum excommunicari non posse, vt etiam certum est aliquem in peccato pertinacem, nisi fuerit monitus, excommunicari non posse. Verùm Author neutrum dicere somniauit: dicit modò, ad aliquem excommunicandum, oportere illum peccasse, & sæpiùs monitum non resipiscere, quod, quid est aliud, quàm in peccato pertinacia? enimuerò si quis peccasset, & monitus resipisceret, non posset excommunicari: sed quia persistit, etiam monitus, ob id excommunicari potest: adeò vt pertinacia, sit vltima causa excommunicationis, cuius signum est euidens, quòd monitus non resipiscat, vnde non omnis inobedientia, materia est excommunicationis, nec omnis pertinacia, sed ea quæ monitionem præsupponit, de qua authori sermo est: & cùm de hac Doctores omnes loquantur, non est authoris doctrina aut noua, aut falsa: quia verò non est immorandum in rebus manifestis ad quintam Propositionem transeamus.

DEFEN-

IOH. MARSILII. DEFENSIO QVINTÆ PROPOSITIONIS.

Cap. VII.

Quinta Authoris Propositio.

LIcet aliqui ſint, qui neſcio quo fundamento nixi, aſſerunt perſonas & bona Eccleſiaſtica, exempta eſſe à poteſtate Principis iure diuino, nihilominùs contraria opinio, nempe de iure humano tantùm exempta eſſe, melior eſt, & ſacræ diuinæque ſcripturæ, dictis ſanctorum patrum, & hiſtoriis magis conſona.

OBIECTIONES.

Bellarminus.

SI hic author alicuius eſſet reuerentiæ erga ſanctam Eccleſiam, nunquam ita liberè & abſolutè loqueretur, perſonas & res Eccleſiaſticas iure ſolùm humano exemptas eſſe. Concilium enim Tridentinum generale, ſeſſ. vltima, cap. 20. clarè docet immunitatem Eccleſiaſticam ordinatione diuina, & decretis Eccleſiaſticis inſtitutam eſſe. Quis igitur Chriſtianum ſe huic & tantæ authoritati opponere audeat? neque hæc authoritas ſola eſt, priùs enim Colonienſe Concilium parte 9. cap. 20. illud ipſum verbis hiſce declarauit: Immunitas Eccleſiaſtica eſt res antiquiſſima, & introducta iure pariter diuino & humano. Et in Concilio Lateranenſi ſub Leone X. ſeſſ. 9. ſic legitur: Nullo nec diuino nec humano iure habent laici poteſtatem aliquam in perſonas Eccleſiaſticas. Quæ verba propriè contraria ſunt huius authoris verbis, qui dicit Principes laicos iure diuino habere poteſtatem in perſonas

Ecclesiasticas. Ex quo magna nimis huius noui Goliath temeritas apparet, qui se huic agmini exercitus Dei, quale est Concilium generale, audet opponere. Et antè hæc Concilia, Bonifacius Papa in capit. Quanquam de censibus, hac de re ceu planè nota, & ab omnibus recepta, scripsit, quòd personæ & res Ecclesiasticæ à potestate seculari, iure diuino liberæ sint. Ante hunc Pontificem, Iohannes VIII. referente Gratiano d.96.can.Si Imperator: scripsit, Deum omnipotentem ordinasse vt Sacerdotes & alij Clerici non ordinentur vel iudicentur à potestate sæculari, sed solùm à Pontifice. Quod Pontifex hic de personis, multò antè, Papa Symmachus vnà cum toto Romano Concilio III. in eius præsentia celebrato, de bonis Ecclesiæ dixit. Hoc autem cum sacra scriptura conuenit: legitur enim Genes. 47. quòd Ioseph Patriarcha, cùm esset Vicarius generalis Pharaonis, exemerit Sacerdotes ab oneribus, quæ reliqua plebs ferebat: & 1. Esdræ, cap. 7. ab eisdem Artaxerxes Persarum Rex similiter Sacerdotes Hebræos absoluit: lumen enim naturale, quod immediatè est à Deo, dictat hoc esse conueniens. Vnde Alexander III. Papa in Concilio Lateranensi pulcherrimam hanc protulit sententiam: Non æquum est Ecclesiam Dei, tempore Christianorum Principum, minùs liberam esse, quàm fuerit tempore Pharaonis, cap. Non minùs, de immunit. Eccles. Sed videamus quibus argumentis suam probet sententiam hic author, dum dicit sententiam eorum qui asserunt exemptionem personarum & bonorum Ecclesiasticorum de iure humano esse, Sacræ Scripturæ, Sanctis do-

ctis doctoribus, & historiis magis consonam esse.

DEFENSIO.

Marsilius.

PEruenimus ad clauem veri sensus Catholicæ & solidæ authoris doctrinæ: ideò priusquàm ad eius defensionem transeamus, operæ precium est, aliquot Propositionibus declarare in quonam authoris opinio differat ab opinione Domini Cardinalis, eorúmque qui vulgò sub hęreticorum titulo citantur.

Prima propositio. Magnum est discrimen inter hæc duo verba, non esse subiectum & esse immunem: is enim Principi alicui non est subiectus, ad quē potestas illius Principis non extenditur, exempli gratia, Gallus qui vulgò degit in Gallia, non est Venetorum Principi subiectus, quoniam huius Principis potestas non extenditur ad eos qui Galli sunt, & in Gallia degunt: sed qui Venetus est, & Venetiis degit, si Venetorum Principi, eiúsque legibus non pareat, & hoc ei permittatur, non dicetur id facere quia non sit Principi subiectus, sed quia vel à Deo, omnium domino, vel ab ipso Principe exemptus sit: adeò vt quum dicit author, exemptionem vel immunitatem Ecclesiasticam non esse de iure diuino, non intelligat in causis, in rebus, in delictis Ecclesiasticis & Spiritualibus, in his enim Clerici à potestate legitimi & naturalis ipsorum Principis immunes dici nequeunt, cùm in his ei subiecti non sint. Superest igitur vt intelligat in bonis illis, in causis illis & delictis, quæ intra potestatis Principis terminos continentur, qui sunt temporales & politici: ex quo

multorum error elicitur, & ſpeciatim illuſtriſſimæ ſuæ Dominationis, quæ ex hoc quod author dicit non eſſe Clericos à Principis naturalis poteſtate immunes iure diuino, infert, Ergo Princeps leges poteſt condere de Re diuina facienda; de Sacerdotum coniugio: non enim valet conſequentia, non ſunt immunes à poteſtate temporali, ergo ſunt ſubiecti in cauſis delictíſque ſpiritualibus: vitanda eſt hac in materia homonymia, quæ multis olim, & etiamnum hodie errandi occaſionem præbet: itaque quum loquitur author de exceptione, exemptione, immunitate à poteſtate ſæculari, neceſſariò id accipiendum in illis cauſis, bonis & delictis, in quibus, dempto omni priuilegio diuino vel humano, aliquis Principi ſæculari neceſſariò ſubiectus eſſet.

Secunda propoſitio. Quatuor ſunt opiniones in hac materia hæreticis tributæ, quæque ceu damnatæ, reiiciuntur. Prima eſt Marſilij Patauini, & Ianduni; qui dixerunt, vt fertur, Chriſtum ſoluiſſe tributum, neceſſitate coactum. Secunda Caluini, qui dixit, in omnibus cauſis, exceptis merè Eccleſiaſticis, Clericos Principi ſeculari ſubiectos eſſe ex officio: vnde negat poſſe illos eſſe immunes, aut vllum immunitatis priuilegium eis prodeſſe poſſe. Tertia eſt Petri Martyris, qui dicit, Principes nullũ poſſe Clericis exemptionis priuilegiũ concedere, quod ſi fecerint, peccare, quoniam eiuſmodi conceſſio eſt contra ius diuinum. Quarta eſt Brentij & Melanchtonis, qui dicunt Clericos, etiam in cauſis merè Eccleſiaſticis, Principi ſeculari ſubiectos eſſe. Hoc totum deſumptum eſt ad verbũ lib. 1. cap. 28. de Clericis, Dom. Cardinalis: vnde colligitur

colligitur quàm fuerit vel affectata ignorantia, vel supina malignitas illius qui dixit in authoris doctrina esse Brentiana dogmata, Caluiniana, & Martiana Patauiana: siquidem author non asserit cũ Marsiliana Patauina, siquidẽ author non asserit cũ Marsilio Patauino, si modò fuerit opinionis illius damnatæ, Christum soluisse tributum, necessitate coactum, sed ne scãdalum præberet. Nec dicit cum Caluino subiectos esse clericos, in causis omnibus & delictis criminalibus, sed in iis à quibus exempti non sunt, quæ exemptio non est de iure diuino, sed priuilegio principum. Non dicit cum Petro Martyre, eiusmodi exemptionem à Principibus concedi non posse, imò contrà, ab ipsis concedi. Demum non dicit cum Brentio, clericos in spiritualibus causis subiectos esse, potestatem enim distinguit in temporalem, & spiritualem: & quando de subiectione, vel exemptione clericorum loquitur, intelligit tantùm in rebus temporalibus, ad quas dicta potestas extenditur, non verò in rebus merè Ecclesiasticis & spiritualibus, nisi per accidens.

Tertia Propositio. Authoris sententia hæc est, clericos à Principis secularis potestate non immunes esse iure diuino, sed priuilegio Principum, vel expresso, vel tacito, id est receptis Canonibus ritè publicatis, multóque vsu approbato in hac materia. Hanc esse Catholicam opinionem fatetur eodem loco dominus Cardinalis, qui censens in vltima hac editione, exemptionem esse de iure diuino, contra id quod in aliis suis libris crediderat de hac materia, loquens de Medina & Cauarrunia, Catholicis authoribus, & qui cum Authore

veram ſentētiam hac in parte ſequuti ſunt, quamuis dicat eos liberè loquutos eſſe, ita ſcribit: [Sed operæpretium erit ad eas obiectiones breuiter reſpondere, quas Didacus Couarruuias, & Ioh. Medina, C. de Reſtit. q. 15. (qui liberiùs aliis locuti ſunt) in medium protulerunt: obiiciunt enim primò extare legem diuinam, qua clerici eximantur à iuriſdictione Principum Laicorum &c.] reſpondet ad eorum argumenta, ceu ad Catholicorum Doctorum argumenta, quamuis alioquin ea non ſoluat, vt vltimam hanc ipſius additionem legenti patebit: Sed quid in hoc immoror? Si ex iis quæ in prima & ſecunda propoſitione dicta ſunt, conſtat D. Thomā huius opinionis expreſſè fuiſſe, non ſolùm in epiſtola ad Romanos, explicando verba hęc, [cui tributum, tributum: & illa, ergo liberi eritis:] ſed etiam in 2.2. q. 104. arg. 1. ad primum, D. Auguſtini authoritatem explicando in qq. Euang. q. 23. D. Chryſoſtomum & D. Auguſtinum, explicantes epiſtolam ad Romanos cap. 13. Hoc etiam non minùs quàm Medina, expreſſè dicit Cornelius Ianſenius in ſua concordia, verba illa explicans cap. 17. D. Matth. [ergo liberi ſunt filij:] qui doctor eſt Catholicus & ſolidiſſimus. Nec mirum eſt non adeſſe hîc authorum cateruam, quia pro cōtraria opinione ſunt etiam pauciſſimi, éſtq; in ſcholis nouum hoc dubiū, & ſi quis liberè ſcribat, ſemetipſum retractare cogitur, vt cōtigit domino Cardinali, vel deletur è libris, quod ad hanc rem facit, vel minæ iactantur, adeò vt Sotus ſub finem huius materiæ, quamuis liberè loquutus eſſet, quia tamen clauſulam ſine fundamento adiecit, quę totum illud deſtruebat quod ſolidè ſuperius

periùs dixerat, cùm aliter non posset, quæstionem suam terminauit, dicens, [Seruū hominem multa decet sentire, & pauca loqui.] Ac sanè author ipse Propositiones illas nō scripsisset, nisi fuisset necessitate coactus, propter euidens periculū animarum, & pro defensione Principis adeò Catholici, vt est Venetus: multa vigente pace reticētur quæ litium & contentionum tempore, non possunt non dici veritatis gratiâ: probatum itaq; manet, exemptionis sententiam Catholicam esse ac solidam, multósq; pro se Catholicos authores habere, & quãuis liberè prolata fuerit, hoc adductis causis adscribi debet, nec ideò quòd author ab aduersariis arguatur, & odio habeatur, malè fecit: cùm verissimum sit Comici dictum: [Obsequium amicos, veritas odium parit.]

Quarta Propositio. Authoris sententia eò solidior est & verior, quia nullus Scripturæ locus, vt fatetur ipse dominus Cardinalis, imò nullum concilium, nullus Canon, nullus è Sanctis Patribus, contrarium censet, vt in defensione dicetur: ac de D. Augustino, de D. Hieronymo, iam dictum est, qui citari solent pro contraria sententia, quæ est paucorum tantùm Canonistarum, Can. Si Imperator, D. 96. & in cap. Quanquam, de censibus, in 6. & Ioh. Driedonis l. 1. de lib. Christiana, c. 9. qui licèt dicant clericorum immunitatem esse de iure diuino, non intelligunt quòd sit de iure diuino scripto, nec minùs de iure naturali, nec per consequentiam necessariam, sed per quandam probationem, nimirum quòd cùm legatur in Scriptura Pharaonem Ægypti Sacerdotes qui erant Idololatræ, & Artaxerxem quoque populi

Iſraëlitici Sacerdotes à tributo exemiſſe, videatur conueniens, à ſimili, vt Principes à tributo Sacerdotes Chriſtianos eximant: quod argumentum licèt è ſcriptura eliciatur, quę eſt ius diuinum, attamen cōtra ipſos facit: nam è ſcriptura colligitur, Principes ſeculares, nō verò Deum, eiuſmodi immunitatem dediſſe, & hoc ipſum eſt quod dicit auhor: prætereà non valet argumentum à ſimili, dici enim poſſet: In veteri lege, quæ eſt ius diuinum, nubebant Sacerdotes, ergo eſt de iure diuino, vt Sacerdotes nubant in lege Euangelica. Ipſemet autem Dominus Cardinalis, loco citato, dicit ea verba, de iure diuino, à prædictis authoribus iuxta modum expoſitum accipi:

Quinta Propoſitio. Noua domini Cardinalis opinio, & abſque vlla ratione vel authoritate recèns in Eccleſiam introducta, circa hanc materiam, in tribus conſiſtit. Primum eſt, clericorum immunitatem à ſeculari poteſtate, non eſſe de iure diuino ſcripto, quia nullus eſt ſcripturæ locus, qui hanc immunitatem præcipiat, nec etiam de iure naturali, morali, quod etiam à Theologis vocatur ius diuinum, quale eſt ius decem præceptorum, &c. qua in re cum Authore, cum Medina, & Couaruuia conuenit.

Secundum eſt, ipſum per ius diuinum, intelligere quandam conuenientiam, & conformitatem cum citatis illis duobus exemplis Pharaonis, & Artaxerxis: vnde colligit Principes Chriſtianos idem facere debere, ſed non propterea dicit illos ad hoc obligatos eſſe: ita vt omnino fateatur Principum ſecularium eſſe, eiuſmodi dare immunita-

munita-

munitatem, vel exemptionem: ſed eos tamen obſtrictos non eſſe ex illis ſcripturæ & locis, quòd in illis huiuſcemodi obſtrictio non legatur.

Tertium, nouum, vt dixi, & hactenus inauditum eſt illud [de iure diuino, ſignificare de iure gentium,] quod probat, quia ius gentium è iure diuino naturali deriuatur, ergo eſt diuinum: eſſe verò de iure gentium probat, dicens omnes gentes exemiſſe Sacerdotes, nec dicit à quibus, an à tributis, an à cauſis, nec probat vniuerſalem illam propoſitionem omnes gentes id feciſſe, vt nec eam probare poſſet, quia falſa eſt: nec pro ſua opinione doctorem vllum citat, qui dicat [de iure diuino, ſignificare de iure gentium:] nec denique oſtendit immunitatem eſſe de iure omnium gentium: legatur cap. 29. lib. eius de clericis recèns in lucem editi.

Quamuis hæc opinio per ſeipſam corruat ceu minimè ſolida & noua, circa hanc tamen plura animaduertere, non erit inutile. Primum, diſcrimen eſſe magnum inter ius diuinum, quod eſt ſcriptum & naturale; & ius gentium, quod (quamuis ſecundariò ſit naturale, vt ait diuus Thomas, cùm è naturalis & diuini principiis eliciatur vt & ius ciuile) omnino non eſt diuinum, ſed gentium, & humanum: nec vllus vnquam hoc dicere cogitauit, eſſe diuinum. Secundum, non omne illud quod gentes quædam faciunt, dici poſſe ius gentium, ac proinde diuinum: enimuerò vindicta, in communi eſt vſu apud gentes, attamen non eſt de iure diuino, imò à Christo domino noſtro prohibetur,

Mattth.cap.5. [Audiſtis,quia dictum eſt antiquis, Odio habebis inimicum tuum, ego autem dico vobis,diligite inimicos veſtros:] Sacerdotes nubere, commune fuit omnibus gentibus: ergo præcipitur vt inter Chriſtianos nubant Sacerdotes, éſtque de iure diuino, quis conſequentiam hanc faciet? Tertium eſt, non eo quòd aliqui Principes id conceſſerint in re quapiã particulari, vt Sacerdotibus in tributis, dici debere, immunitatẽ in omnibus rebus eſſe de iure gentium, quia multæ gentes hoc non fecerint,nec faciunt:exempli gratia, lege Naturæ omnes Primogeniti erant Sacerdotes, iuxta communem ſententiam, ergo dicetur omnes mundi primogenitos à tributo ſaltem immunes fuiſſe, quod ſolum domini Cardinalis argumentum probat, hæc autem reſponſio viro tantę literaturæ digna non videtur. Quartum ſi eius argumentum quòd immunitas ſit de iure gentium, aliquid probaret, non probaturum aliud, niſi Principes debere à tributo Sacerdotes eximere, ſed quæſtio noſtra in hoc non conſiſtit, verùm aut in rebus omnibus temporalibus ſine Principis priuilegio immunes ſint Eccleſiaſtici. Quintum, ius gentium id dici quod ab initio mundi fuit immutabile, eritque ſemper,vt ius legitimæ ſeruitutis & dominij: ius nubendi ad humanæ ſpeciei conſeruationem,quódque gentes omnes indiſcriminatim obſeruarunt, & obſeruant, Turcæ Ethnici, Chriſtiani, Iudæi, &c. verùm quòd Sacerdotes Chriſtiani ſint immunes, de iure gentium eſſe nequit, à Chriſto enim inſtituti fuerunt, nec etiam gentes omnes, Sacerdotes ſuos exemerunt. Vltimò animad-
uer-

uertendum quòd cùm Christus Dominus noster humilitatem & subiectionem tam expresſè iniunxerit, ac D. Paulus, eius nomine absolutè dixerit, Rom. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: quamuis immunitas de iure gentium fuiſſet, ab omnibus nempe gentibus obseruata, quòd, inquam, ei derogatum fuiſſet per ius diuinum positiuum, ſicuti Christus illud gentium institutum de vindicta sumenda de inimico, tollere potuit noua lege, atque hoc quòd nuberent Sacerdotes, aboleuit nouo consilio, in Ecclesia Latina deinde præcepti instar obseruato. Cùm abundè id declarauerim quod tum author, tum alij in præsenti materia sentiunt, ad propositionis defensionem veniamus.

Author duo dicit: primum est, personas Ecclesiasticas, vt res ipsorum, à sæculari potestate non esse exemptas, intellectis, vt dictum est, iis tantùm rebus ad quas illa potestas extenditur, hoc enim vox exemptionis denotat, secundum, exemptionẽ habere dictos Ecclesiasticos non de iure diuino, sed de iure humano, non descendendo ad ius vllũ particulare, vt nempe quæratur an hoc ius sit humanum, an gentium, ciuile, aut Canonicum, licèt cùm Medina & aliis in hac parte citatis sentiat, nempe exemptionem esse Priuilegio Principum: iam veniamus ad obiectionum errores.

Errat 1. Illustriſsima sua dominatio, quia dicit, Sacrum Concilium Tridentinũ determinaſſe, immunitatem esse de iure diuino, attamen in Sacro Concilio Tridentino, seſſ. 25 cap. 20. ab ipso citata, non adest eiusmodi determinatio, sed tantùm

quando ſacrum Concilium loquitur de immunitate & libertate Eccleſiaſtica in genere, hoc ei dat epithetum,[diuina ordinatione conſtitutam:]non verò dicit,vt qui eiuſmodi immunitatẽ in temporalibus, aſſerit non eſſe de iure diuino, ſit anathema: vel non determinat, eſſe de iure diuino, quin potiùs in genere loquitur, immunitatem eam includens, quę eſt in cauſis Eccleſiaſticis, & ſpiritualibus; vt verò debeant intelligi verba illa, diuina ordinatione conſtitutam, è Gloſſa colligitur, in Cap. Quanquam, de cenſibus, in 6. ad quam Doctores confugiunt, quotieſcunque reperitur eſſe immunitas in temporalibus, diuina ordinatione conſtituta, vel de iure diuino, quæ ſic habet, [eſt de iure diuino, id eſt, deducitur ab exemplo Ioſephi Patriarchę, & Artaxerxis Regis Perſarum, quod non ſignificat eſſe de iure diuino, inſtar præcepti, ſed Principes eam concedere iuxta duo illa exempla Scripturæ, quæ eſt ius diuinum: ſed author non negat conueniens eſſe vt Principes his exemplis ducti, immunitatem eiuſmodi à tributis concedant, nec ducit eos vbi hanc, iuxta hæc exempla, conceſſerint in dictis tributis ſpeciatim, de quibus ſolis agitur, illam reuocare debere, extra caſum neceſſitatis: ſed aſſerit nec in ſcriptura, nec in iure diuino præceptum eſſe, quo immunes ſint clerici, aut res eorum, abſque quod Principe immunitatis priuilegium illis non concedente: adeò vt cùm aliud non dicat Concilium, quàm quòd citatus Canon, ſciri debeat, primò ipſum nil determinare, ſecundò de immunitate in ſpiritualibus loqui: tertiò ſi de immunitate

munitate in temporalibus verba faciat, id esse per quandam decentiam, probabilitatem, & similitudiné, vt Glossa, & alij Doctores, dicunt, quod ab Authore non negatur, qui de iure diuino propriè loquitur, & non per similitudinem: & hæc est causa ob quam Medino, Iansenius, Couarruuias, & alij, cùm propria opera post concilium ediderint, nemo dixit eos vllam contra concilium opinionem habuisse: attamen cum authore hac in parte senserunt. Pręterea sessio illa 25. cùm Galli Pręsules à consilio discessissent, & Hispani protestati essent, præproperè tractari materias, facta fuit magna cum festinatione & præcipitantia, vt eiusdem consilij diariorum verbis vtar, cùm Acta citare non possimus, quę non leguntur, vt antiquorum conciliorum acta, quod nostrorum temporum calamitati adscribendum est, & ideò PP. sub finem adiecisse puto hæc verba, vt si quæ difficultates circa consilij determinationes imposterum occurrerent, his Pontifex remedium adhibere studeret, siue Prouinciarum viros doctos, vbi dictę difficultates orirentur, siue Concilium generale conuocando, alióve modo Christianæ Reipublicæ quieti & paci consuleret. Dico igitur, primò, verba concilij perperam citari à Domino Cardinali, non enim dicit Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum immunitatem in temporalibus esse institutam ordinatione diuina, sed dicit, ne Principes permittant vt inferiores Magistratus violent Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum immunitatem, quæcunque illa sit, diuina ordinatione constitutam, nempe vel merè sit Ecclesiastica, siue vt ait Glos-

ſa, temporalis, ob exempla quæ in ſcriptura leguntur, à Principibus conceſſa: non enim negat datam eſſe à Principibus, exemplo Pharaonis & Artaxerxis, immunitatem in temporalibus. Secundò dico, cùm non inueniatur in quo Scripturæ loco adſit eiuſmodi immunitas, imò contrarium legatur apud D. Paulum, Rom. 13. explicandum eſſe ſacrum concilium, vt ipſum Gloſſa explicat, ne falſum dixerit.

Errat II. quia concilium Colonienſe, præter hoc quòd ſit Prouinciale, non autem generale, nihil determinat, ſed iuxta Gloſſam loquitur, & clàrius quàm Tridentinum, dicit enim, non iure diuino & humano iniunctam eſſe immunitatem, ſed introductam eſſe dicit, quia Principes exemplo Pharaonis & Artaxerxis, vt legitur in Scriptura, quæ ius eſt diuinum, moti ſunt vt Eccleſiaſticis aliiſve, priuilegia concederent, tributum non ſoluendi; non quòd alicubi Scriptura hoc præcipiat, ſed vltrò bonum illud exemplum ſumentes.

Errat III. quia concilium Lateranenſe, vt paſſim fatetur Illuſtriſſima ſua Dominatio, non habetur pro generali, & quod dicit, non indubitatū cēſetur, ſed eſto ita ſit, ſi intelligat in rebus Spiritualibus & merè Eccleſiaſticis, Principes in clericos poteſtatem non habere, per ſe verum eſt: at ſi dicat clericos in cauſis criminalibus, ac temporalibus rebus immunes eſſe, quia hoc non habent de iure diuino, vt probatum eſt, non debet admitti: & præterea non poteſt illud aliter intelligere quàm Gloſſa explicet, quod non negatur.

Errat

Errat IIII. quia Authorem appellat Goliath; sed eum potius crederem Dauidi similem, quia pugnat pro castris, & non contra castra Dei, id est, pro doctrina Apostolorum, & Sacræ Scripturæ summi Sacerdotis Christi Saluatoris nostri, & sanctorum etiam P.P. nec aduersus concilia, vt probatum est, quicquam adfert.

Errat V. quia canon Bonifacij intelligitur prout eum Glossa intelligit, atq; vt etiam dicit ipse dominus Cardinalis, cap. 28. l. 1. de Clericis.

Errat VI. quia tam Papa Ioh. VIII. quàm Papa Symmachus, intelligi debent in causis merè Ecclesiasticis, iuxta modum explicatum, & non aliter, licet de duobus hisce Pontificibus alibi opportunius dicturi simus: hoc certum est, non determinasse illos quicquam aduersum nos, vt eorum determinationes legenti patebit.

Errat VII. quia duo pro se exẽpla adfert, quę duobus modis contra illustrissimã suam Dominationẽ faciunt: primo, quia dicit Pharaonem & Artaxerxem, Sacerdotes exemisse: igitur concedit quod dicit Author, Principum esse immunitatis priuilegia dare: secundo, quia dicit, naturæ lumen dictare hoc immediatè Principibus, & ipse in Tractatu suo dicit, immunitatem à naturæ lumine non immediatè doceri, sed de iure gentium, & per quandam similitudinem.

Errat VIII. quoniam ea quæ lumen naturale dictat, non opus est à Principibus priuilegio concedi, & D. Thomas, qui dicit clericos immunes esse speciatim priuilegio Principum, propter naturalem quandam æquitatem, sano modo est intelligendus, videlicet priuilegium illud niti

ratione, quæ dicitur æquitas naturalis, qua ciuiles omnes leges nituntur, sed propterea non dicuntur esse de iure diuino naturali, at ciuiles, reuocabiles, &c.

Avthor.

QVia præter hæc quæ diximus, in prima propositione, quòd Sacerdotes in antiqua lege subiecti fuerint Principi sæculari, præterquàm quòd Salomon priuauerit Abiathar summo Hebræorum sacerdotio, vt cap. 2. lib. 3. Regum videre est. Tempore primitiuæ Ecclesiæ vsque ad Iustinianum Imperatorem, nullum in iure legitur priuilegium, immunitatis Ecclesiasticis concessæ.

OBIECTIONES.

Bellarminus.

ET nos in confutatione primæ Præpositionis demonstrauimus Sacerdotes & Leuitas in antiqua lege subiectos fuisse Principi Ecclesiastico: & quoniam author dixerat Mosem fuisse Principem politicum, cui subiecti erant Sacerdotes, testimoniis Scripturę & SS. Patrum probauimus Mosem summum Sacerdotem fuisse. Ad exemplum Salomonis responderi potest, Salomonem illud fecisse, tanquam diuinæ voluntatis ministrũ, prædictum enim iam fuerat, Heli posteritatẽ cessaturam, ideò subiungit scriptura, vt impleretur sermo Domini, quem loquutus est super domum Heli in Silo. Huc accedit quòd facta Principum non sint leges. Verùm quòd ante Iustinianum non extiterit in Ecclesia priuilegium immunitatis, fal-

tis, falsum est manifestè. Constantinus enim Imperator qui ducentis annis Iustinianum pręcessit, & primus Imperatorum qui palàm se Christianũ professus est, quàm primùm Ecclesiasticos liberos à communibus Reipublicæ oneribus declarauit, vt legitur in epistola eiusdem Constantini ad Auilinum, quæ refertur ab Eusebio lib. 10. cap. 17. historię Ecclesiasticę: & pręter hoc Constantini priuilegium, multa alia sunt in Codice Theodosiano, Imperatorum Iustiniano antiquiorum, vt refert à te citatus Couaruuias, cap. 31. quæstionum practicarum.

DEFENSIO.

Marsilius.

INcipit author aliquot adferre exempla, quæ Illustrissimam suam Dominationem valdè exagitant, quia non nisi de immunitate à tributis hactenus est locutus, quam dicit Pharaonis & Artaxerxis exemplo in Sacra Scriptura doceri: nunc verò cùm illi probanda sit Clericorum immunitas in causis criminalibus, à quibus nec ipse quidẽ Iustinianus in Nouella eos eximit, magnis se inuolui difficultatibus sentiet, vt in errorum notatione conspicuum euadet.

Errat 1. quia dicit se in prima Propositione probasse Mosem summum fuisse Sacerdotem, hoc non negauit author, sed dixit quidem, Mosem, cùm summi Sacerdotij officium Aaroni renunciasset, nihilominus tamen iudicasse Leuitas, vnde apparet ipsum vt principem politicum, non vt summum Sacerdotem id fecisse; si enim summi Sacerdo-

Sacerdotis proprium hoc fuisset, Aaroni faciendū reliquisset, qui summi Ecclesiæ Sacerdotis typus fuit, non verò Moses.

Errat II. quia legenti textum facilè patet Salomonem aduersus Abiathar, 3. Reg. cap. 2. egisse via ordinaria, non autem ex particulari reuelatione (licèt quatenus minister diuinæ iustitiæ) omnis enim Princeps secularis, est [Minister Dei in iram, ei qui malè agit] vt ait Apostolus, Rom. 13. éstque hoc manifestum Domini Cardinalis effugium.

Errat III. quia per vocem, [vt impleretur sermo Domini,] intelligit, hoc Deum fecisse, speciatim id iniungendo Salomoni, sed aliter res se habet, nam diuina sapiētia, Sap. cap. 8. [vt procedat à fine vsque in finem fortiter, disponit omnia suauiter, id est viis ordinariis, quum de reuelatione extraordinaria non constat.) Hoc igitur modo exempla non erunt adferenda, quia confugi & Dominus Cardinalis ad ea responsa, de quibus poëta dicit, [nisi Deo dignus vindice nodus inciderit.

Errat 4. quia dicit Principum facta non esse leges, vt ego dicā nec facta etiā Pontificum esse leges, eorum speciatim qui eius non sunt sapientiæ cuius erat Salomon, quo tempore iudicauit Abiathar, nempe antequàm peccaret, quamuis error sit grauissimus dicere ipsum, cùm diuinam sapientiam, potissimùm ad rectè iudicandum, obtinuisset, in iudicando Abiathar errasse.

Errat vltimò, quia cùm loquatur author, secundùm subiectam materiam, & secundum antecedentia sequentiáque exempla, de immunitate à foro, ac de omnibus Ecclesiasticis. Illustrissima sua dominatio loquitur in genere. Author non

negat Constantinum, aliósve Imperatores ante Iustinianum, immunitatis priuilegia concessisse Ecclesiasticis, spectat enim ad Principes hæc dare priuilegia, sed loquitur de immunitate à foro, iudiciisque publicis, ipsum forum ex lege quadam in corpore iuris, distinguens, vt in prima Propositione dictum est, quod nemo fecit ante Iustinianum, atque author ille codicem proculdubio diligenter legerat, nec in re tam perspicua falli potuit.

AVTHOR.

DIuus Paulus ait: Ad tribunalis Cæsaris sto, Cæsarem appello: & inter sexcenta exempla alia, legitur in vita Ottonis I. Christianissimi imperatoris, quòd propria authoritate Iohannem Papam XII. ob mores pessimos deposuerit.

OBIECTIONES.

Bellarminus.

AD hoc argumentum antiquitus à nonnullis hæreticis propositũ, optimè respõdet Cardinalis Turrecremata lib. 2. cap. 96. suæ summæ: D. Paulum fuisse coactum appellare ad Cæsarem, eúmque pro iudice suo agnoscere, de facto, non de iure: tunc enim Diui Petri potestas non agnoscebatur, nec credebatur, atque ideò si Paulus dicere voluisset, non cognoscere se alium iudicẽ, quàm Christi Vicarium, risum mouisset Iudæis, à quibus erat accusatus, & gentilibus, à quibus erat iudicandus: & ita ipsemet dicit, coactus sum appellare Cæsarem. Quod attinet ad historiam Papę Iohannis, & Ottonis Imperatoris, duę fal-

ſitates & errores in tam paucis verbis authoritate propria, continentur, quę duo verba falſiſſima ſunt de facto, & de iure. De facto, quia Otto ſciens ſe tanquam Laicum non poſſe iudicare Eccleſiaſticum, petiit à Concilio Romæ congregato, vt determinarent quid fieri deberet. Sancta Synodus, quid decernat, edicat. Ita loquitur Otto ad Concilium: itaq; Otto non depoſuit ſummum Pontificem, authoritate propria, ſed authoritate Concilij. De iure: in nullo enim authore Catholico inuenietur, Pontificem ab Imperatore deponi poſſe, ſed Imperatores quidem à Pontifice, vt Otto IV. fuit depoſitus ab Innocentio III. Fridericus II. ab Innocentio IV. & multò anteà Henricus IV. à Gregorio VII. adeò vt author in hac ſua opinione præter hęreticos antiquos & recentiores, ſocios alios non habeat, ſpeciatim verò Marſilium Patauinum, vt teſtatur Cardinalis à Turrecremata lib. 4. ſummę part. 2. cap. 37. Verùm nec à Concilio Pontifex iudicari poteſt, niſi ratione hæreſis, in quo omnes Catholici conueniunt, & hic eſt alter authoris error, quia Papa Iohannes XII. non fuit accuſatus de hęreſi, ſed de malis moribus, & Concilium illud quod depoſuit Papam Iohannē XII. non fuit Concilium legitimum, ſed Conciliabulum, ſchiſmaticum, & acceptatum, ideóque paulò poſt abrogatum. Legat qui ſcire volet hanc hiſtoriam, tomum decimum Cardinalis Baronij, aut breuitatis ergò additionem Onuptrij ad Platinam.

DEFEN-

DEFENSIO.

Marsilius.

HOc argumento vtuntur multi Catholici, quòd si hæretici eo vsi sint, alio fine id fecerunt quàm quo catholici: certum est, nec Turrecrematam, nec Illustrissimam, suam dominationem argumentum soluere, vnde errat:

Primò, quia cùm doceat D. Paulus vt christiani Principum sæcularium iudicium subeant, multóque magis in causis appellationis vbi qui appellat, de inferiori iudice conqueritur ad redimendam vexationem, dicit hoc D. Paulum non fecisse de iure, ergo contra ius, ergo peccauit: & quamuis de aliis loqui possimus de facto, & non de iure, nihilominùs tamen Apostolum D. Paulum adeò temerè peccati arguere non decet.

Errat II. quia vocem, coactus, alio quàm D. Paulus sensu accipit: ita namque D. Paulus eam intellexit, vt si iniustè à Festo iudice inferiare tractaretur, ad redimendam vexationem, superiorem appellare coactus foret, iuxta communem eorum qui appellant, loquendi vsum, & dominus cardinalis ait ideò coactum fuisse, ne risum moueret, si D. Petrum appellasset.

Errat III. quia dicit D. Paulū ne risum moueret. D. Petrum non appellasse. Peto. D. Paulus quū D. Petrum non appellauit, an benè vel malè fecit? Si benè, ergo immunitas non est de iure diuino: si malè, cur id fecit, an fortè ne risum moueret? igitur aliquis ne risum moueat, potest malè facere, veritatem reticere, speciatim verò id potuit Apostolus? qui dicit, prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus

autem ſtultitiam 1. ad Cor. c. 1. quid verò mouet magis riſum quàm ſtultitia? ſed non propterea D. Paulus prædicare deſtitit, quòd à Gentilibus ſtultitia putaretur eius prædicatio, quin potiùs gloriæ, ſummæ'que prædicationis ipſius virtuti hoc tribuit. Verum dico, ferre non poſſum, vt quis de D. Paulo & ſcriptura, ad improbabilem opinionem ſtabiliendam de qua nullum eſt præcepti ſignum in ſcriptura, hoc modo & ita liberè loquatur.

Errat I V. quia dicit, vt qui Papæ Iohannis, & Ottonis hiſtoriam ſcire voluerit, dominum Cardinalem Baronium, & additiones Onuphrij ad Platinam legat. De domino Cardinali Baronio nil aliud dicam, niſi Hiſtoricum eſſe adhuc viuentem, cuius opera ſuſpecta ſunt vbi de immunitate agitur, imò quum aliud adferre nequit, improbat antiquos omnes Hiſtoricos, quòd ſi quem admittat, verba ſumit pro ſe facientia, quæ verò contra ſe, in illo hiſtorico inſerta eſſe dicit, vt in hac ipſa hiſtoria, Luitprandi authoritatem per annorum 700. ſpatium in Eccleſia probatam, aliorúmque eius temporis ſcriptorum authoritatem reiicit: cùm itaque non tanti fiant in Mundo eius annalia, quanti putabat, ſítque liber in lucem breui prodituruṡ, cuius inſcriptio eſt, errores Cardinalis Baronij, vbi ſigillatim oſtenduntur pluſquàm 20. errores quos in antiquiſſima hac Papæ Iohannis hiſtoria neganda commiſit, de ipſius authoritate loqui non opus eſt. In additione Onuphrij, præter hoc quod recentiſſimus eſt, nil contra authorem reperio, imò facit pro ipſo, dum legitimam Leonis electionem admittit: veniamus itaque

que ad errores, quos dominus cardinalis committit, historiam veram esse præsupponendo, & modum impugnando.

Errat v. quia dicit Ottonem non potuisse de iure exaugurare Iohannem ob delicta criminalia, Pontifices verò Imperatores exaugurasse de iure: hactenus contrarium probatum est de iure, scilicet Pontificem in temporalibus non habere ius auferendi Regna, iure Pontificatus, & neminem de iure diuino, à secularis Principis potestate immunem esse in criminalibus delictis. Illustrissima verò sua dominatio argumentatur à contrario sensu, nec scio quo fundamento.

Errat vi. quia legitimam Iohannis exaugurationem concedit, eámque concedere cogitur, quia eius ope Leo creatus fuit, & pro Papa legitimo habitus, quicquid dicat Ciacconus, de quo, pace omnium dixerim, [Quicquid delirant Reges, plectuntur Achiui:] ergo dicendum est vel Iohannem seipsum exaugurasse, & hoc falsum est, vel à concilio fuisse exauguratum & hoc negat dominus Cardinalis, vel Ottonem sanctissimũ Imperatorem, ipsum exaugurasse, Salomonis exemplo, qui seditiosum Abiathar summo Sacerdotio abdicauit & condemnauit, atq; id ipsum dicit author: quod si iustè factum fuerit, quemadmodum factum fuisse dicendum est, legitimæ successionis ergò, id quoque Ottonem fecisse opportet authoritate propria, cùm Iohannes atrocissimis suis delictis, Imperatorem ad id faciendum coëgisset, quod nullus communiter auderet facere, ob

Reuerentiam quæ debetur sanctę Sedi: & quamuis omne id Otto fecerit suadente concilio, vnde dixit, [Sancta Synodus edicat,] nihilominùs tamē vt referunt illorum temporum Historici, (Luitp. Reg.) tulit ipse definitiuam sententiam cum suo Placet.

AVTHOR.

ET si immunitas est de iure diuino, quare Papa Adrianus I. vult vt Carolus Magnus habeat authoritatem eligendi Romanum Pontificem, in cap. Adrianus, quod & Leo VIII. fecit in gratiam Ottonis primi, vt in ea ipsa distinctione legitur, quæ est 63. can. in Synodo?

OBIECTIONES.

Bellarminus.

SVbtilitatem argumenti huius valdè miror. Quid negotij cōmune habet immunitas Ecclesiasticorum, cum nominatione personæ ad Pontificatum? Ideò hoc tempore Galliarum Ecclesiastici immunes non sunt, quia Rex personas nominat vacantibus Ecclesiis. Et vbicunque sunt Iuspatronatus, quandoquidem patroni qui, vt plurimùm sunt Laici, ius nominandi habent, deperdita est immunitas? Habuerit igitur aliquandiu Carolus à Pontifice priuilegium, sede vacante nominandi aliquem ad Pontificatum, non deò tamen Imperator vllam Pontifici authoritatem dedit, vel eam auferre potuit, cùm, vt superiùs diximus nominatæ personæ, aut aliàs canonièi electæ, Deus ipse det Pontificalem potestatem, per

per quam eiuſcemodi perſona, iure diuino ſit ſuperior, & caput omnium Chriſtianorum, ſiue Principum, ſiue priuatorum. De priuilegio Imperatori Ottoni à Leone Papa conceſſo, idipſum dici poſſet, ſi priuilegium illud non fuiſſet vanum, & irritum. Et hoc dictum ſit, poſito eo quod ſcribit Gratianus in citatis canon. Adrianus, &, In ſynodo. Verùm Illuſtriſſimus noſter & doctiſſimus Cæſar Baronius tomo 9. annalium, pag. 523. clariſſimis documentis demonſtrat, nunquam eiuſmodi priuilegium conceſſum fuiſſe Imperatori ad eligendum ſummum Pontificem: atque ita totum aduerſarij argumentum corruit, habens nimirum conſequentiam malam, & antecedens falſum.

DEFENSIO.

Marſilius.

IAm dixi dominum Cardinalem Baronium in in materia immunitatum non habere authoritatem, & audiui ipſum ſicut hactenus ſibi liberum fecit, emendare Patres Canones, & Hiſtoricos, ita correcturum concilia ſuo modo, & ad ſuum finem, ac huiuſmodi licentiam ſibi arrogaturum, quod abſit: certum eſt ipſum non emendaturum textum D. Pauli, D. Chryſoſtomi, D. Thomæ, diui Auguſtini, & aliorum, adeò vt Illuſtriſſimæ ſuæ dominationis nouitates non ſint attendendæ, ſed potiùs domino Cardinali reſpondendum, qui

Errat 1. quia dicit nominationem ad Pontificatum, referre nominationem ad ſacerdotia & hoc

falsum est, nam Pontificatus non est sacerdotium, sed suprema est dignitas spiritualis à saluatore instituta, quòd si est sacerdotium, igitur Imperator habet ius nominandi.

Errat I I. quia si personarum Ecclesiasticarum immunitas est de iure diuino, nemo potest Principibus eos subiicere, maximè verò illum qui tantæ est dignitatis, siquidem grauiter peccaretur: ergo immunitas non est de iure diuino: hoc argumentum vidit dominus Cardinalis Baronius, propterea Canones improbare conatur. Argumentum itaque verum est ratione antecedentis, & ratione consequentiæ: nec sunt improbandi. Canones tam antiqui: negat etiam Leonem fuisse verum Pōtificem, legitima cuius electio à Leone qui se IX. vocauit & ab omnibus Pontificibus ad hæc vsque tempora est probata dato vno inconuenienti multa sequuntur.

AVTHOR.

HÆc doctrina non solùm est D. Pauli, vt propositione prima probaui, sed etiam D. Ioh. Chrysostomi, D. Thomæ Aquinatis, Soti Theologi præstantissimi, dist.21.l.4.sent. Couarruuiæ cap.31. practicarum quæstionum, qui etiam pro se citat Innocentium I I I.Papam, Alciatum, Ferrariensem, Medinam, aliósque, & duo hi authores, Sotus nempe & Couarruuias, in hoc particulari negotio plurimi faciendi sunt, cùm vterque post concilium Tridentinum scripserit.

OB-

IOH. RAVISII. OBIECTIONES.

Bellarminus.

Diuus Paulus, & D. Ioh. Chrysostomus non loquuntur de immunitate Ecclesiasticorum, sed solummodò docent quemlibet obligatũ esse obedire suis superioribus, vt suprà dictum est. D. Thomas non negat immunitatem esse de iure diuino, licèt affirmet esse de iure humano, quia potest esse, & est de iure humano & diuino, vt loquũtur sacri Canones. Sotus quamuis neget immunitatem esse de iure diuino strictè, nihilominus ait consentaneum esse lumini naturali, & adiungit neminem Principum, nec omnes simul huic immunitati derogare posse. Vnde manifestè doctrina Soti contraria est negotio Venetorum, qui tot modis immunitatem Ecclesiasticam, ac si penes eos esset, huic derogare quando libuerit, violare & proscindere audent. Nec verum est Sotum post Concilium Tridentinum scripsisse, quia licèt primæ sessioni celebratę sub Paulo III. interfuerit, nihilominùs mortuus est antequàm Concilium finiretur, atq; ita non vidit vltimũ illud decretum, quo declaratur immunitatem Ecclesiæ & personarum Ecclesiasticarum, diuina ordinatione introductam esse, quod decretum si vidisset, neutiquam illi contradixisset. Couarruuias, vt suprà attigimus, nimis semper visus est partialis pro Iurisdictione regia: attamen is ipse docet Pontificem iusto titulo potuisse liberare Ecclesiasticos à potestate sæculari, nullúmque vel summum Principem huic immunitati derogare posse. Quapropter apparet etiã Couarruuiã improbare factũ Venetorũ,

atque ideò nescit author quid dicat, dum notat hos authores plurimi faciendos esse. Demum silentio prætereundum non est quod addit author, Couarruuiam citare pro sua opinione Innocent. tertium. Quo in loco notandi sunt duo errores, authoris vnus, Couarruuię alter. Author errat: nunquam enim Couarruuias citauit pro se Innocent. tertium quem sibi nouerat esse cōtrarium. Couarruuias errat, quia pro sua opinione citat Innocent. Quartum in comment. super cap. de maiorit. & obediēt. & tamen Innocentius IV. ibidem ait, immunitatem factam à summo Pontifice cum Imperatoris consensu, non esse plenam, atque ideò fateri oportere à Deo ipso Ecclesiasticos à potestate Principū sæcularium exemptos esse. Quî poterat clarius dicere Innocent. IV. immunitatem Ecclesiasticam esse de iure diuino? & nihilominùs audet Couarruuias dicere, Innocentium negare supradictam immunitatem esse de iure diuino. Vnde Panormitanus super cap. Nimis de iureiurando, refert Innocent. IV. censere, immunitatem Ecclesiasticorum esse de iure diuino. Ecce igitur quantis paucula illa authoris verba erroribus scateant, qui non contentus fuit allegasse Sotum & Couarruuiam, verùm etiam probationes eorum subiicit his verbis.

DEFENSIO.

Marsilius.

Ad Propositionis probationem, addere quicquam non opus est: veniamus itaque ad errores.

Errat

Errat I. quia dicit D. Paulum, & D. Ioh. Chrysostomum loqui in genere, at illos in specie loqui iam probatum est.

Errat II. quia dicit D. Thomam censere immunitatem esse de iure diuino: iam probatum est illum docuisse hanc esse priuilegio Principum in certa ratione & æquitate posito, qua priuilegia omnia, & humanæ leges nituntur, ac probatum etiam libros illos de Regimine Principum non esse D. Thomæ.

Errat III. quia dicit Sotum & Couarruuiam asserere, omnes simul Principes illi immunitati derogare non posse, quam semel concesserint, vel receptis summorum Pontificum Canonibus, admiserint, & absolutè loquitur, cùm tamen hi authores cum conditione loquantur, nempe, [ordinariè,] nam speciatim Sotus dicit, posse ad vim vi repellẽdam, in quibusdam rebus, immunitatis priuilegium auferri, quo pacto etiam Couarruuias & Medina debent intelligi, iuxta illud quod ab omnibus Doctoribus asseritur in materia de priuilegiis quibus derogari nequit, nisi cogente necessitate, [& propter finem superiorem] &c. Et Pontifex priuilegiis à se concessis quotidie derogat.

Errat IV. quia Dominos Venetos accusat de violatis priuilegiis immunitatis Ecclesiasticę, quod falsum est: nam Domini Veneti iudicarunt semper Ecclesiasticos in grauibus & atrocibus delictis, obseruantes prout ipsis visum est quod in Nouella Iustiniani continetur, non quòd ad eam sint obligati, sed quia iudicarunt esse conueniens in suo ipsorum Dominio id obseruare, quod Iusti-

niano visum est conueniens obseruare in suo. Quod spectat ad leges illas circa bona, iam dictum est illas esse de rebus temporalibus, quæ nondum peruenerunt in Dominium Ecclesiasticorum: quod non dubium est quin fieri possit iuxta omnium opinionem, & legem quam tulerunt anno 1333. ampliare potuerunt eadem authoritate, qua tulerũt illam, cui nunquã Ecclesiastici cõtradixerũt. Quoad alias immunitates, quas prędicti Domini cõcesserunt Ecclesiasticis sui Dominij, siue priuilegiis, siue Canonibus receptis, siue consuetudine, eas illæsas tuentur, earúmque iuxta sacrum concilium sunt protectores, nec vnquam priuilegium vllum immutabunt, nisi ad vim vi repellendam, ad redimendam vexationem, quod ab omnibus Doctoribus conceditur, & propter bonum Commune euidentissimum.

Errat v. quia Innocentius IV. vult vt Imperatoris consensus quæratur in materia immunitatis, & ob id eum citat Couarruuias.

Errat VI. quia dicit Authorem hallucinatum fuisse in citando Innocentio III. pro Innocentio IIII. Error fuit typographi: nec in propositione adest, tertius, totidem literis, sicut imprimendum curauit Dominus Cardinalis, vt errorem redderet inexcusabilem, sed per numeros, nempe III.

Errat vltimò, quia magna cum subtilitate dicit Sotum non scripsisse post Conciliũ, sed medio concilij tẽpore: Author hoc voluit, Sotum fuisse in cõcilio, & post concilium editum fuisse, vt etiam Couarruuias, Medina, & alij, editi fuerunt, quos tamẽ nemo damnauit quasi aliquid concilio contrarium dicãt: vnde colligitur citari falsò concilium, dicendo

do ipſum determinaſſe immunitatẽ eſſe de iure diuino; ſi enim hoc determinaſſet, prædicti authores damnati fuiſſent.

Avthor.

ET eorum demonſtratio eſt efficaciſſima: nam pręter authoritatem affirmatiuam D. Pauli, D. Ioh. Chryſoſtomi, D. Thomæ: præter conſuetudinem primitiuæ Eccleſię, adferunt etiam duo argumẽta negatiua validiſſima, quæ talia ſunt: Si clerici & bona Eccleſiaſtica immunia sũt iure diuino, vbi hoc ius habetur? in quo Euangelio? in qua epiſtola Apoſtolica? in quo libro Noui aut Veteris Teſtamẽti? Alterum argumẽtum eſt, Neminem ſęcularium Principum Chriſtianorum de trãquillo Reipublicę ſtatu ſollicitum, hanc libertatem curare, ſed permittere vt Eccleſiaſtici immunitatibus iis fruãtur, quibus ipſe vult eos frui, quę verò immunitates ipſi nõ vidẽtur è re eſſe, non permittere vt iis fruãtur. Et quamuis nonnulli per legem humanam intelligãt Canonẽ: nihilominus quantum colligitur ex Doctrina primę Propoſitionis, intelligendum eſt Priuilegium Principis, & conſuetudo ab ipſo Principe diſſimulata, aut Canon receptus, qui non eſt ſupra ius diuinũ. Atq; ideò cùm ſecularis Princeps poteſtatem habeat in omnes ſuos ſubditos de iure diuino: nõ video, quomodo hæc eius poteſtas diminui poſſit, vel auferri à Canone, qui ius humanum eſt: iuxta tritam Iuriſconſultorũ regulam, Quotieſcunque concurrunt duo iura, minus debet cedere maiori.

OBIECTIONES.

Bellarminus.

AD rationes affirmatiuas iam responsum est, nec oportebat eadem toties repetere, tantũmodò vt liber maior euaderet. Ad primam rationem negatiuam respondeo multos authores Catholicos tam Theologos quàm Canonistas, fusè hanc materiam, tractasse, in quorum libris quærenda sunt eorum sententiæ fundamenta. Et nos superiùs paucis attigimus aliquot loca veteris & noui Testamenti, vt ille est Gen. 47. & alius 1. Esdræ, cap.7. & Euangelij Matth. cap. 17. Ergo liberi sunt filij, vbi per filios intelliguntur Ecclesiastici, secundum expositionem Hieronymi & Augustini. Nec solùm per ius diuinum intelligitur Scriptura Sancta, sed etiam lumen naturale, siue ratio, aut lex naturalis. Et hoc modo loquitur Iohannes Driedo, 1. de libertate Christiana, cap. 9. immunitatem Ecclesiasticam esse de iure diuino, est enim à ratione & lumine naturali indita: quilibet enim naturaliter intelligit personas & res Deo cõsecratas, proprias esse Dei, ideóque rationem nullam esse ob quam Principes sæculares in eas habeant potestatem. Hoc verò esse lumen naturale, inde colligi potest quòd in omnibus religionibus seu veris, seu falsis, hæc immunitatis lex obseruata sit. Ita legimus Exodi cap. 30. & Numer. 1. apud Hebræos, Leuitas, & Genes. cap. 41. Ægyptios Sacerdotes, & 2. Oeconom. Aristotelis, Græcos mystas, liberos & immunes fuisse: id ipsũ apud alios populos in vsu fuisse testatur Cæsar C. 6. de Bello Gallico, & Plutarchus in vita Camilli,

& alij

& alij authores, quos breuitatis causa omitto. Ad secundam rationem negatiuam respondeo, rationem illam apud Sotum aut Couarruuiam nõ legi, sed eam ex proprio cerebro authorem effinxisse: nec ratio est, sed calumnia aduersus omnes Principes, ac si essent Machiauellistæ, aut concederent & tollerẽt Clericis immunitatẽ, prout vtile vel inutile fuerit Reipublicę. Nos verò scimus, in Ecclesia Dei multos esse Principes religiosos & pios, Deũ timentes, vt par est. Sed si verũ esset, quod tamen non conceditur, multos Principes non permittere immunitatem, nisi quatenus vtilis est Reipublicæ, quis erit ille modus argumentandi? Multi Principes non concedunt immunitatem: ergo nõ est de iure diuino? quod perinde est ac si diceret: Multi Christiani furantur, mœchantur, falsa testimonia dicunt, ergo præcepta nõ furaberis, non mœchaberis, nõ falsum testimonium dices, nõ sunt de iure diuino. Probandum fuisset, Principes non cõcedentes immunitaté, nisi quando eis placet, benè facere, aut non malè facere: & tunc rectè concluderetur non esse de iure diuino, sed è simplici facto, aut vt meliùs dicatur, ex præuaricatione simplici vnius legis, colligi non potest, eam legem non esse de iure diuino. Discursus postmodũ authoris, circa ius humanum, an ius canonicum, an priuilegium Principis aut cõsuetudo sit, omnino vanus est: immunitas enim Ecclesiasticorũ præterquàm quòd sit de iure diuino, iuris etiã humani est omnib. modis. De hac enim exemptione inueniũtur plurimę leges ciuiles, multi Canones, & antiquissima consuetudo, quod quidẽ nonnisi ab iis qui nihil legerũt, negari potest Demũ hæc cõclusio, quòd Prin-

cipi sæculari, non possit auferri, vel imminui potestas in Ecclesiasticos, per qualemcunque Canonem, cùm sit Canon de iuro humano, potestas autem Principis de iure diuino: falsa est, collecta ex falsis principiis quæ repugnat omnibus Doctoribus Catholicis, tam Theologis, quàm Canonistis. falsam esse manifestum est: aduersatur enim plurimis decretis & conciliis, summis Pontificibus, ipsismet etiam legibus Imperialibus, & lumini naturali, vt suprà demonstratum est. Ex falso principio collectam esse, probatum est in respõsione ad primam Propositionem, vbi declaratũ est, potestatem Principum in laicos non esse de iure diuino, vnde nec in clericos de iure diuino erit. Esse autem hanc rationem contra omnes doctores Catholicos, tam Theologos quàm Canonistas, clarè apparet Sotus enim & Couarruuias antesignari inter eos, qui dicunt immunitatem Ecclesiasticam non esse de iure diuino, scribunt summum Pontificem potuisse eximere Ecclesiasticos, omnésque Principes teneri hanc immunitatẽ agnoscere, nullúmque eorum, nec omnes simul eam tollere vel imminuere posse: & hoc quidem dicunt iisdem in locis, quæ ipse author pro se allegat. Hinc sequitur hunc authorem Venetos docuisse doctrinam nouam erroneam, scandalosam, schismaticam & seditiosam: & si quidem negauerit eam esse nouam, alios tamen non inueniet authores & socios, quàm hæreticos & schismaticos, ac speciatim Petrum Martyrem Lutheranum, qui scribens in epist. ad Romanos, & cap. 13. exponens, hæc eadem omnino verba adfert, quæ scribit hîc noster aduersarius.

DE-

Marsilius.

QVãtum librum facere potest sola eius quod dictum est commemoratio: nec ea responsio liber est, sed epistola duorum foliorum, adeò vt immeritò Illustrissima sua Dominatio Authorem arguat: vnde.

Errat I. quia dicit authorem rationes affirmatiuas repetere vt magnum librum faciat: eas non repetit, sed commemorat iuxta omnium scriptorũ consuetudinem.

Errat II. quia dicit se rationi negatiuæ respondisse, attamen, vt probatum est, Illustrissima sua Dominatio non respondit, imò soluta sunt omnia eius argumenta, insuper vt suam de iure diuino opinionem tueretur, cùm nullum in Scriptura locũ pro se reperiret, incidit in doctrinam nouissimam, dicens immunitatem esse de iure gentium, & hoc, de iure gentium, significare, de iure diuino: sed non mirum est, cùm enim Illustrissima sua Dominatio scribere deberet gratificandi causa, vt creditur, contra id quod iam anteà scripserat, iuxta probatos authores, non potuit quin incideret in eiusmodi nouitates.

Errat III. quia dicit doctrinam de reuocatione priuilegiorum, cogente necessitate, non esse authorum illorum citatorum, attamen non modò est eorum doctrina, sed etiam omnium qui materiam tractant de priuilegiis, nec propterea Machiauellistæ dici debent: hæc enim secta magis est alibi disseminata quàm Venetiis: Venetiis ad aliud non attenditur, quàm ad quietem publicam, ad

Religionem, ad Iuſtitiam, & vrgente aliqua neceſſitate, ad vim vi repellendam; res omnes à Deo permiſſas, ab Authoribus Catholicis, & de iure naturę, quod omnibus etiam Mundi authoribus tacentibus, ipſum nobis eſſet lex, ad Rom. c. 1.

Errat IV. quia diuiſionem illam iuris naturæ, Canonici, priuilegij Principis, conſuetudinis reprehendit, omnes tamen eam huc adferunt, eſtque neceſſaria.

Errat V. quia loquitur manifeſtè contra textum D. Pauli, ad Rom. c. 13. [omnis Poteſtas eſt à Deo:] & contra textum Sap. 16. [ad vos ergo Reges ſunt hi ſermones] & paulò poſt, [quoniam data eſt à Domino poteſtas vobis, & virtus ab Altiſsimo:] dicit verò dominus Cardinalis, ſe probaſſe poteſtatem Principis in Laicos, non eſſe de iure diuino, ſed de iure humano, multóque minùs in Clericos. Qualis ſit hic modus loquendi, eũ audienti conſiderandum mitto: quod de immunitate aſſerit Illuſtriſsima ſua dominatio, dici nullo modo poteſt, quin Sacris literis contradicatur.

Errat VI. quia dicit Principi poteſtatem auferri & imminui poſſe à Canone, quod falſum eſt de iure, nec id dicet vnquam bonus vllus Theologus: fatebitur quidem Pontificem poſſe Principem admonere eúmque hortari vt ſuos Canones de immunitate recipiat, ſed quòd eum poſsit cogere de iure diuino, vbi de rebus ſpiritualibus & iuſtis non agitur, hoc ego nuſquàm legi: imò D. Bernardus reprehendit Papam Eugenium, [quid alienos fines inuaditis? ſi voles vtrumque, perdes vtrumque.]

Errat VII. quia licèt verùm ſit poſſe ſummum Ponti-

Pontificem canones facere circa immunitatem, aliáque, tamen canon vim non habet, vbi legitimè non est promulgatus, & receptus, cùm enim sit lex humana secundùm omnes doctores, vt obliget, essentialibus hisce duobus conditionibus opus habet: vnde sacrum concilium Tridentinum non obligat in quibusdam Prouinciis, quòd nec ritè promulgatum, nec receptum fuerit, aliíque pariter canones in aliis locis non obligant: nec vllus Doctor, quod sciam, de hoc vnquam dubitauit: & Couarruuias, Sotus, Nauarrus, requirunt semper præter canonem, partium prætendentium consensum: aliàs enim cùm non sit Pontifex, dominus totius orbis in temporalibus, iure diuino, quum facit canones qui Iurisdictioni Laicæ damno sunt, oportet vt vim habeant, eos niti consensu illius qui iurisdictionem habet, aliâs essent inutiles: hæc doctrida certissima est apud iam citatos, Couarruuiam, Sotum, Nauarrum, cap. Nouit Medinam, eósque omnes qui solidè loquuntur.

Errat VIII. quia dicit Principes non posse Canonem receptorum authoritatem minuere, quod verum est, & hoc dicunt Sotus & Couarruuias, sed intelligitur ordinariè, & quia postquàm Canonē aliquem receperint, indecēs esset leui de causa priuilegium ei tollere: sed nemo negat posse priuilegio derogari, vrgente aliqua necessitate, vt legitur in iis omnibus qui tractant materiam de priuilegiis, imò Pontifices quotidie suis priuilegis derogant.

Errat vltimò, quia falsam illationem faciens, magnis contumeliis authorē afficit, ad quas non

respondetur : concludere sufficit doctrinam ab Authore propositam, verissimam esse, Catholicam, & maximè firmum fundamentum in sacris literis & sanctis Patribus habentem, doctrinam verò domini Cardinalis epitheta illa mereri, quæ prudens Lector ei dabit, vbi defensionem nostram legerit.

Defensio Sextæ Propositionis.

Cap. VIII.

Sexta Authoris Propositio.

DVm Princeps Venetus, legitimus & naturalis Dominus sui status, qui excepto Deo, nullum alium superiorẽ agnouit vnquam, leges statuit supra bona Ecclesiasticorum, quę sub suo Dominio sunt, punit Ecclesiasticos in grauib⁹ & atrocibus delictis, ac de bonis nondũ ad Ecclesiasticos deuolutis disponit, ídque authoritate quam à Deo immediatè habet, qua nunquam priuatus fuit, aut concesso priuilegio, aut Canone recepto, imò in eius possessione est, immemorabili multorum sæculorum, non annorum modò consuetudine, non peccat: Ratio est, quia qui contra legem aliquam non facit, non peccat: multò minùs peccare dici debet is qui legem obseruat: (à Bellarmino prætermissum) & prætereà qui retinet quod suum est, non peccat: nec cogi debet vt eorum opinionem sequatur, qui immunitatem de iure diuino esse volunt: etenim omnis Christianus in eligenda opinione quam sequatur, liber est, modò sit Chatholica, quinimò Doctoris alicuius opinionem contra reliquum vulgus amplecti,

non

non est peccatum, vt rectè Nauarrus probat in suis præludiis: ergo peccatum non erit, D. Pauli, ac tot tantorúmque doctorum in prima & quinta proposit. citatorum, doctrinam amplecti: quinetiam, vt verum dicam eos excusare nequeo, qui immunitatem Ecclesiasticam putant esse de iure diuino, videntúrque mihi modò parùm fundati modò parùm circumspecti, modò nimis temerarij, modò nimis adulatores.

OBIECTIONES.

Bellarminus.

TAndem post multas ambages author redit ad propositum, & scopum suum penitus explicat. Sed quia loqui non potest, nisi omnis generis errores in suo discursu immisceat, eo modo Venetorum Principem depingit, acsi esset Monarchia absolutus, dicens eum esse naturalem sui status dominum. Si ita est, Respublica Veneta libertatem perdidit, nec verè vocari potest Respublica, quia Dominum habet, & naturalem Dominum. Dominus ille est qui de suo facere potest quod vult, vẽdere illud, donare oppignerare, commutare. Dominus autem naturalis est, qui dominium habet ex hæreditate, successione sanguinis, aut ortu, non electione, aut donatione. An hoc modo conueniat Duci Veneto, vt sit naturalis Dominus Status Veneti, iudicio vniuscuiusque qui res eius Reip. norit, id committo. Præterea dicens hæc author Principem Venetũ non agnoscere superiorẽ in temporalibus, excepto Deo, quid est hoc aliud quã facere eum Dominũ abso-

lutum, vt ſunt Reges, in quos Reſpublica omnem ſuam poteſtatem tranſtulit? Verum ſi Reſpublica Veneta, vera & libera Reſpublica eſt, vt ipſa pręt endit, non tranſtulit in Principem ſuam omnẽ poteſtatem, ſed partem illam ei cõmunicauit, quæ ſibi placuit, quã etiam augere & minuere, totámq; auferre poteſt, vti etiam Principem pœna mortis punire, quum ſe Dominus faceret, vt iam ſemel exemplum prębuit in perſona Marini Fallerij: ac proinde Dux Venetus nõ ſolùm pro ſuo ſuperiori in temporalibus, Deum agnoſcere debet, ſed etiã Rempublicam, vel potiùs magnum concilium. Sed mittamus ipſos errores, qui ſi Venetos non premunt, multò minùs exteros prement. Veniamus ad ſtatum controuerſiæ. Affirmat hic Author Ducem Venetum non peccare ſtatuendo leges in præiudicium Eccleſiæ, vt ſcilicet incarcerentur Eccleſiaſtici, quam ob cauſam reprehenſus eſt à ſummo Pontifice, & dum eidem non obediret, excommunicatus: ipſum verò non peccare, tripliciter probat. Primò, quia habet à Deo poteſtatem immediatè in perſonas & bona Eccleſiaſtica. Secundò, quia hac poteſtate, nec per priuilegia, nec per canones receptos priuatus eſt. Tertiò, quia in poſſeſſione eſt, tempore iam immemorabili. Has rationes diſcutiamus. Prima ratio falſa eſt, non ſolùm ob ea quæ diximus in primæ Propoſitionis refutatione, Sed etiam ob id quod author adiungit hoc in loco, & per euidentem experientiam. Dicit enim hîc Author, Ducem punire poſſe Eccleſiaſticos in grauibus & atrocibus delictis, quod arguit ipſum à Deo non habere immeditè poteſtatem, ſed à quopiam alio qui eam limitate

limitatè concessit: nam si de iure diuino immediatè potestatem haberet in Ecclesiasticos, eam haberet in omnes excessus tam graues quàm leues, atroces quàm non atroces. Dicit pariter Ducem disponere posse de bonis nondum ad Ecclesiasticos deuolutis, quid ea limitatio significat? aliud nihil, quàm quòd non habeat potestatem absolutam in bona Ecclesiastica, atque ideò non habere à Deo immediatè: nõ si hoc modo haberet, nemo eius potestatem restringere & limitare posset, vt nemo Pontificis potestatem limitare potest. Ad hæc quæro, an Respublica imminuere & augere possit authoritatem Ducis, cúmque Magistratu abdicare, & an viuat ad modum legum Venetarum, nécne? certum est posse, aliàs enim libera non esset. Dux igitur immediatè à Deo potestatem non habet, sed à Republica, & ita potestas Ducis humana, est limitata, subiecta potestati maiori, etiam humanæ. Secunda ratio similiter falsa est: quia si Dux aut Princeps non est spoliatus potestate sua per priuilegia personis Ecclesiasticis ab ipso concessa: hoc ideò est quòd spoliari non possit, nisi vestitus, & Princeps Venetus non fuerit vnquam tali potestate vestitus, cùm Respublica Veneta modò exerta sit, quando Ecclesiastici à potestate laica iam immunes erant: quamuis etiam dici possit, dum laicus fit Ecclesiasticus, tunc Principem priuari sua potestate, quam in eiusmodi personam habebat, ob priuilegium diuinum Ecclesiasticis datum, & Canones plurimos in toto orbe Christiano receptos, quibus nec vllus Princeps, nec omnes si-

mul derogare possint, vt paulò superius demonstrauimus authoritate Soti & Couarruuiæ, quos pro se allegauerat aduersarius. Et si non fuisset aliud, sufficere debuisset Canon ille celeberrimùs, si quis suadente, 17. quæst. 4. vbi omnes illi excommunicantur, qui clericis aut monachis violentas manus iniiciunt, reseruata absolutione sedi Apostolicæ: nec ibi excipiuntur Principes, aut alij Domini sæculares. Et hic Canon, non modò nunquam fuit reuocatus, sed Martinus V. in Concilio Constantin. cùm vellet excommunicationis illius seueritatem mitigare, ordinando vt cum excommunicatis versari liceret, eos nihilominùs excepit qui nominatim declarati sunt excommunicari, & qui palàm iniiciunt manus in personas Ecclesiasticas: tales enim sine alia declaratione via ivoluit, neque illis prodesse hanc suam indulgentiam. Tertia ratio possessionis immemorabilis refutatur ipsismet Venetorum verbis: non enim aliam ob causam anno 1605. renouarunt legem quandam, aut vt illi vocant, Partem factam iam anno 1536. ne Ecclesiis donentur bona immobilia, nisi quòd nunquam ad hoc vsque tempus obseruata fuisset, vt ipsi fatentur. Accedit hisce: quæ possessio, quæ consuetudo valere potest aduersus veritatem, charitatem, & iustitiam? atque ideò nimis est enormis falsitas, Ducem Venetum non peccare, dum eiusmodi leges ponit, & personas Ecclesiasticas in carceres coniicit. Deinde qui hoc tempore videt vel audit grauissimos & horrendos Ducis Veneti, quos perpetrat, excessus, dum Sacerdotes & Religiosos in vincula coniicit,

ad vio-

ad violandum Apoſtolicum interdictum Eccleſiaſticos cogit,monaſteria militibus implet,ac demũ ceu Valens olim Imperator, & Hunericus Vandalorum Rex, Arrianus vterque publica perſecutione Eccleſiam moleſtat, qua ratione dicere poteſt,ducem hunc non peccare, niſi fortè ab affectibus ſuis excæcatus,&, vt inquit Apoſtolus, in reprobum ſenſum datus ſit. Omitto reliqua Authoris verba,quum dicit,eum non peccare, qui non agit contra legem,qui obſeruat legem,& qui ſequitur doctrinã D. Pauli,ſunt enim res notæ nimis,& dignæ potiùs leui puerulo, quàm graui Theologo. Verùm vltima cenſura quam adhibet author,dum ait eos qui volunt immunitatem Eccleſiaſticam eſſe de iure diuino,ſibi videri, modò parùm fundatos, modò parùm circumſpectos, modò nimis temerarios, modò nimis adulatores, non eſt cenſura lata aduerſus homines, ſed blaſphemia in Spiritum S. prolata. Cùm enim hæc ſententia expreſſa ſit à Conciliis generalibus Lateranenſi & Tridentino, ac verè dicatur, Concilia generalia congregata eſſe à Spiritu S. atque ideò rectè dicatur cum Concilio primo Hieroſolymitano: Viſum eſt Spiritui S. & nobis,hinc ſequitur Spiritum S. modò parùm eſſe fundatum, modò parùm circumſpectum, modò nimis temerarium, modo nimis adulatorem, ſi aduerſarius in ſua cenſura non mentitur.

DEFENSIO.

Marſilius.

CVm prius author probauerit Principis tẽporalis Poteſtatẽ eſſe immediatè à Deo, quãuis

humanus ſit modus eam conſequendi, nullúmque ſubditum ab ipſomet Deo exemptum fuiſſe à legibus iuſtiſque mandatis illius poteſtatis: ampliùs, Pontificis poteſtatem, quamuis ſit ſpiritualis, prohibere non poſſe ne temporalis poteſtas iuſtum ſuum Dominium in ſuos ſubditos exerceat: & duobus hiſce principiis euidenter probatis, neceſſariam conſequentiam educit nimirùm, Pontificem dum Spirituali ſua poteſtate imperat Principi Veneto, ne temporalem ſuam exerceat in ſuos ſubditos, obligatum non eſſe Principem Venetum ad obediendum, & quum non obedit, non peccare: non video quàm rectior via eligi potuerit, interim tamē Dominus Cardinalis authorē ambages egiſſe dicit. Verùm quoniam aſſerit eundem authorem non poſſe loqui, niſi omnis generis errores immiſceat, erit quoq; neceſſe vindicare illum ab hac calumnia, probando non eſſe errores in Authoris dictis, ſed potiùs in Obiectionibus, eóq; magis inexcuſabiles, quòd opponens errando, alterius doctrinam erroris inſimulet.

Errat 1. quia cùm ſereniſſima Reſpublica, ſit Princeps naturalis ſui Dominij, nec vnquam in Authoris Propoſitionib9 ſermo de Duce factus ſit, ſed vel de Senatu, vel de Republica, vel de Principe, Dominus Cardinalis vocem Principis cum voce Ducis, & ſimul cū hac Poteſtatem perſonarū confundit, adeò vt per Principem Venetum intelligat Ducem, Dux tamen eſt ſolum caput Reipublicæ, quæ verus eſt Princeps: eſt adeò inſignis hic error Domini Cardinalis, vt eum quilibet videat & cognoſcat, & hoc vnum reliquæ ſuarum Obiectionum partis vim & authoritatem infirmare potuit.

Errat

Errat II. quia ostendit se authorem adeò parui pendere, vt existimet, illum nescire distinguere Principem quando Rempublicam & quando Ducem significat, qui persona est particularis, prima tamen in Republica: aut illos qui hoc authoris opus recognouerunt, adeò cæcos fuisse, vt errorem tam euidentem non animaduerterint: sed Dominus Cardinalis ita est sollicitus ac diligens in spinis inter flores inueniendis vt mirum non sit, illum quandoq; res confuso quodam & deprauato modo videre, ac erroris nomen virtuti tribuere.

Errat III. quia cùm in hac Responsione non fiat mẽtio Ducis, sed Reipublicę, & Senatus neq; hîc agatur nisi de ipsius Dominio & Potestate, facile illi erat intelligere, vocem Principis, cùm sit generica, ac tam Imperatoribus & Regibus, quàm Rebuspublicis cõmunis, hoc loco non Ducẽ, sed Rempublicã significare: præter hoc quòd aliũ sensum authoris verba non patiantur: dicit enim Principẽ Venetum nunquã superiorẽ in temporalibus agnouisse, excepto Deo: de Duce id intelligi non potest, qui cùm esset Marci procurator, ducẽ agnoscebat suum Superiorem, nunc verò cùm Dux sit, Superiorem agnoscit suam Rempublicam.

Errat IV. quia cùm Author in sua Responsione nusquam mentionem fecerit de Duce, nec de eius persona, & ne minimũ quid dixerit quod ad ipsum eiúsve dignitatem referatur, ipse tamen non modò voce Ducis vtitur, sed etiã ab omni ratione alienissimus, de persona eius sermonem instituit: ex quo nonnulli contemplationibus dediti (magno cum fundamento) collegerunt, istud non errorem

esse à Domino Cardinali, casu factũ, sed dedita operâ, vt occasioné sumeret Propositionum Authorem in odiũ cõiiciendi apud Rempublicam libertatis suæ amãtissimam, dicendo illũ facere Ducem Reipublicæ Dominum, atque de persona Ducis sit agendi vt in animis totius Reipublicæ sinistra quędam excitaretur opinio, vel affectatæ potentiæ, vel minus puræ religionis: quod ex ipsius sermonibus euidenter colligitur, qui aliò non tendunt, quàm vt serant dissidia, odia & seditiones. Verum quidẽ est, sicut hoc faciendi occasio fuit nimis longè petita, effectum etiam nullum fuisse: quinimò aduertẽtes Domini Veneti, quàm iniustè velit Dominus Cardinalis authorem illum apud ipsos in inuidiam rapere, eum amabunt, eiq; magis fauebunt quàm anteà vnquam: & conscij virtutis sui ipsorum Ducis, ac quàm sint actiones eius à calumniis alienæ, quas in ipsum ingerit Dominus Cardinalis, & videntes continua testimonia suæ integritatis, magnanimitatis, prudentię, & religionis, immortales Deo gratias agunt, quòd in hisce motibus, tam fidelẽ & securum Ducẽ ipsis prouiderit, virum, qui postquàm omnibus Reipublicæ muneribus functus est & apud multos Principes, Serenissimę Reipub. nomine legationes obiit nobilissimas, factus etiã generalis præfectus in terrestri militia & Procurator D. Marci, nulla vnquam vel minima sinistrè de se loquendi occasione data, qui potiùs omnibus his magna cum laude & admiratione peractis hodie demum ceu Caput, maiori quàm hactenus vnquam honore & fama, Rempublicam regit.

Errat v. quia authori imponit quòd dixerit, Ducem leges condidisse: Author eiusmodi fatuitatem

tatem non dicit: Princeps Venetus, id est Respublica, ea est quæ leges condit, non verò Dux, & author nusquam Ducis meminit.

Errat VI. quia dicit latas esse Venetiis leges, quę Ecclesiasticis & Ecclesiæ damno sint: quotiescunque Scripturæ locus adferetur aut Ecclesiæ definitio tanquam de fide, quòd eiusmodi leges à Republica Veneta statui non possint, quòd Ecclesiastici ob delicta sæcularia non possint incarcerari, quòd Papa iure Pontificatus sese possit in similibus rebus immiscere: dicemus leges illas esse contra Dei legem: sed dum Princeps temporalem authoritatem à Deo absolutam habet, iuxta Apostolos D. Petrum, & D Paulum, iuxta Sanctos Patres, iuxta definitionem de fide, Nicolai primi in epistola ad Michaëlem, quæ potestas ei à Pontifice in materia & delictis temporalibus limitari nequit, vt probatum est, qua Princeps ipse nunquam fuit priuatus, actiones quas edit, Ecclesię non præiudicant dum intra suos limites manet, nec eos transgreditur. Dici potiùs posset Sanctitatem suam, dum Spiritualis Potestatis limites transgreditur, Principum temporalium quietem perturbare posse, imò opus esset vt sæpius dicta pij Bernardi memoria repeteret, [Apostolis interdicitur Dominatio, indicitur ministratio. Petrus dare quod non habuit, non potuit, qui dixit illi claudo, argentum, & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do, nempe corporalem sanctitatem, ope Sanctitatis quá habebat, ac potestatis faciẽdi miracula, & demũ ea, [Quid alienos fines inuaditis? si voles vtrũq; perdes vtrũq; Quũ verò Sãctitati suæ de hac immunitate verba fiunt,

radicem & fundamentū quo nititur inquirere deberet,an ſit illud in Scriptura, an in Patribus, in priuilegio Principum,vel conſuetudine: & conſiderare diuerſos eſſe regionum ritus,diuerſáq; priuilegia:tandémque videns Dominorum Venetorum finem eſſe optimum,non modò æternæ vitæ non contrarium, ſed idoneum ad Rempublicam Chriſtianam & Catholicam integris ſuis viribus conſeruandam,& ad Iuſtitiam retinendam, tum quoque vt Clerici ſe promptè ac ſeuerè caſtigatū iri ob delicta ciuilia memores,in officio contineantur,eorū actiones ſuo ſilentio probare: nam qui cōcedunt Pontifici authoritatem, quandoque ſeſe immiſcendi indirectè in temporalibus, eam ipſi concedunt vrgente ſumma quadam neceſſitate, & quum ad vitam æternam via ſubditis præpeditur: iam verò quoniam actiones & leges Dominorum Venetorum non modò viam non præpediunt ad vitam æternam,ſed eam potius magis planam facilémque reddunt, quam videt neceſſitatem ſua Sanctitas,ob quam prohibere debeat leges politicas,quæ ſunt extra Iuriſdictionis ſuæ terminos?

Errat v I I. quia fingit pro more ſuo, ſe vim argumenti non percipere:author argumētatur,nō à poteſtate quam habet Princeps in genere à Deo,ſed ab ea poteſtate cuius exercitio ſe nunquā ſpoliauit,ſiue priuilegio conceſſo,ſiue recepto Canone,aut longa conſuetudine,quæ lex eſt,ad probandum actiones quas edit, iuxta poteſtatem illam,bonas eſſe & legitimas:ipſe verò arguit à particularibus hiſce actionibus, Principem aliam à Deo poteſtatem non habere. Princeps à Deo poteſtatem habet in res omnes temporales, ſed eam exercet

exercet in has, non in illas: nam illas concesso priuilegio exemit à sua potestate, has verò minimè, quod non arguit Deum concesśisse ipsi potestatẽ limitatè, vt ait Illustrisśima sua Dominatio, sed ipsũ sibimet eam limitare per concessa priuilegia, siquidem nemo potest Principis temporalis potestatem limitare in temporalibus, quando non est tyrannica, nec vllum habet superiorem præter Deum, multò minùs quum ad optimum finem exercetur.

Errat VIII. quia tribuit authori vt dicat, Ducem posse punire, disponere, leges condere: Author nec voce Ducis vtitur, nec voce potest: sed dicit Principem, id est, Rempublicam punire, disponere, leges condere: res sunt admodum diuersæ, actus & potestas, posse leges condere, & leges condere.

Errat IX. quia in eo est, vt omnino velit authorem de Duce loqui: Author de Republica loquitur, quæ authoritatem habet in temporalibus, non autem Dux: Respublica enim ea est quæ Iurisdictionem Principis Veneti exercet, non autẽ Dux.

Errat X. quia dicit authoritatem Reipublicæ in subditos, esse ab hominibus, authoritatem verò Pontificis à Deo. Hic error anteà fuit refutatus expresśis verbis D. Pauli, Rom. 13. Sap. 6. éstque manifestè contra Sacras literas.

Errat XI. quia dicit cùm orta sit Respublica, quo tempore immunes erant Ecclesiastici, illam spoliari non potuisse eo quo nũquam induta fuit: Dominus Cardinalis probare tenebatur Ecclesiasticos, tunc immunes fuisse, solùm enim Friderici II. priuilegium adfert, quod nullius est momenti, imò dici potest id nuper tantùm fuisse, nec vllius

pretij deberet esse apud Ecclesiasticos, cùm ipse post illud priuilegium excommunicatus fuerit, & Imperio abdicatus à Gregorio IX. ac proinde omnes eius constitutiones abrogatæ fuerint. Sed Domini Veneti Iustinianum Imperatorem Sanctissimum imitati sunt, cuius Nouella nunquam abrogata est, nec vllam Ecclesiasticis immunitatem abstulit, quam haberent, imò alia ipsis concessit.

Errat XII. quia dicit Principem vi characteris, authoritate spoliari quam habet in suos subditos: cùm hoc sit expressè contra D. Paulum, & Sanctos suprà citatos in prima Propositione, nihil addam. Si Baptisma non liberat à subiectione Principis, multò minùs Clericatus, vt optimè argumétatur Medina, q. 15. de Restitutione, quod etiam argumentum à Nauarro censetur insolubile, cap. Nouit. de iudic. Notab. 6.

Errat XIII. quia dicit Scripturam, Legem diuinam, Canones, Concilia, immunitatem Ecclesiasticis concessisse: Scriptura hoc non præcipit, vt fatetur Illustrissima sua Dominatio in vltimo suo tractatu, neque lex Naturæ, quæ diuina est, id dictat: Concilia rem eiusmodi nunquam definierunt, nec Canones tanquam de fide, vt probatum est: quòd autem extent quidam immunitatis Canones facti à Pontificibus: vbi ritè promulgati & recepti fuerunt, dico esse adhuc illos in robore suo, & extra casum extremæ necessitatis, vt loquitur Sotus, & vt Couarruuias, ordinariè eis derogari non debere, vt in materia de Priuilegis definitur: sed hoc ad rem non facit, quia Domini Veneti nullum vnquam Canonem recepe-

receperunt, qui repugnet legibus quas hodie ſtatuunt.

Errat xiv. quia citans Canonem dict. 17. quęſt. 4. [Si quis ſuadente diabolo in Clericum manus violentas iniecerit] præſupponit Dominos Venetos ſuadente diabolo, manus violentas in Clericos iniecisſe: at hoc non fecerunt ſuadente diabolo, ſed ſuadente Deo, atque iuſtitia: Canon de priuatis iniuriis & offenſis loquitur, aliàs enim Iudices etiam Eccleſiaſtici huic ſubiecti eſſent: itaque Canon ille in ditione Veneta obſeruatur: nam ſi priuatus aliquis ſuadente diabolo manus in Clericum iniicit, & in excommunicationem incidit, abſolui poſtulat.

Errat xv. quia dicit Rempublicam ius non poſſidere iudiciorum quæ exercet, & legum quas cõdit: quod quàm falſum ſit, optimè probatum eſt à Doctiſsimo P. Magiſtro Paulo, Ordinis ſeruorum in ſuis conſiderationibus. Duo tantùm dicam, dicam, Legem quæ extat de hac materia, latam priùs fuiſſe anno 1333. non autem anno 1336. vt dicit Illuſtriſsima ſua Dominatio: nec, quia lex aliquando non obſeruatur, Princeps authoritate priuatur eam condendi, inſtaurandi, vel ampliandi: eadem enim authoritas qua primùm fuit lex condita, ſufficit ad eam inſtaurandam, ampliandam &c.

Errat xvi. quia Duci tribuit quod totius eſt reipublicæ, quæ id facere poteſt ad vim vi repellendam; & ne hæreſis in ditionem ſuam introducatur: & quia certò ſcit cenſuras nullas eſſe, nec de hoc dubitat: & quia immemorabiliter hoc poſsidet, nunquam ſcilicet huiuſ-

huiusmodi interdictum in suo Dominio obseruatum fuisse.

Errat XVII. quia Respublica milites non locat in Monasteriis, vt dicit Dominus Cardinalis: & qui hoc retulit, verum non dixit: & multò minus verum est Ecclesiam publica persecutione molestari, imò quod facit Respublica, in Ecclesiæ tutelam facit: quod si non ita est, dicat Dominus Cardinalis quam hæresin foueat Respublica, quæ nil aliud pretendit, nisi vt ius suum conseruet: vnde,

Errat XVIII. dum Rempublicam cum Arrianis Principibus comparat. Dicam semel, credunt Domini Cardinales Bellarminus & Baronius, homines terrefacere his suis Hæreticorum & Schismaticorum epithetis: nõ ignoratur quid sit Schisma, quid Hæresis, & si generale Concilium haberetur, vbi congregata esset tota Ecclesia, quę errare nequit, vt suadet sacrum Concilium Tridentinum sessione vltima, liquidò constaret qui sint Hæretici, qui schismatici: interim dicere sufficit Rempublicam non esse talem, imò maximè Catholicam, si aliàs vnquam: hæ tandem controuersię finientur, & Domini Veneti non alij iudicabuntur, quàm qui semper fuerunt.

Errat XIX. quia cùm fateatur Illustrissima sua Dominatio, Concilium Lateranense non esse Generale, nec Tridentinum de immunitate loquatur, de qua opinionis contrariæ Authores loquuntur, cúmque neutrum in hoc negotio quicquam definierit de fide, dicendum non est habere illa parem authoritatem cum illo Canone, de quo dicitur [Visum est Spiritui S. & nobis.]

Errat vltimò, quia author epitheta illa non tribuit iis qui volunt immunitatem esse de iure diuino, largo modo, id est, per comparationem, & similitudinem, vt ait Glossa, & intelliguntur Canones & concilia: sed iis qui dicunt, esse immunitatem de iure diuino, iniuncta scilicet in scriptura, expressis verbis, vel de iure diuino naturali, alióve modo, quibus non dubium est quin eiusmodi epitheta conueniant.

Defensio Septimæ Propositionis.

CAP. VIII.

Septima Authoris Propositio.

DVm serenissima Respub. nō est reus, nec peccat, id faciens quod in superiori Propositione dictum est, si à summo Pontifice Paulo v. in Monitorio censurarum ab ipso promulgatarum excommunicetur, & loca sacra inhibeantur, &c. nulla est eius sententia, non solùm de iure positiuo, ob non seruatum ordinem præscriptum à Canone de sententia excommunicationis, in 6. vt in Manifesto legitur, sed etiam de iure diuino: nā potestas excommunicandi, est cōditionalis, si peccauerit in te frater tuus: adeò vt vbi non est peccatum, locum non habeat excommunicatio, sitq; sententia in eum lata qui non peccauit, vana, ex defectu materiæ. Ne quis autem quantumuis rudis, putet serenissimam Rempub. licèt vt suprà est probatum, non peccarit neque peccet retinendo quod suum est, peccare nihilominus dum detre-

termino assignatis. Nec interposita est appellatio, nec cùm Papa ipse sit supremus Iudex, interponi potuit. Atque ideò obseruatus est exactè integer ordo iudiciarius, præscriptus à Canonibus de sententia excommunic. in 6. Decebat aduersarium producere Canonem aliquem, ac docere qua in re non fuerit obseruatus: sed quia facere hoc non poterat, sufficit ei generalibus solùm terminis hanc rem attigisse, vt imperitos deciperet. Prætereà dicit sententiam Domini nostri nullam esse de iure diuino, ex defectu materiæ, quia excommunicatio, pœna est, quæ absque culpa infligi nequit, atque ideò cùm Respublic. Veneta non peccarit, eam excommunicari non potuisse. Ad hoc respõsum est, & probatum peccasse grauiter Rempublicam, primò iniquas Ecclesiæ leges statuendo, personas Ecclesiasticas incarcerando, deinde dum manet inobediens summo Pontifici, & malè facta emendare non vult. Et quum fuisset dubium, num Respublica peccasset, nécne, certum est eius rei iudicium non ad Remp. sed ad Pontificem ceu iudicem supremum, pertinere. Quod quidem nec aduersarius negare potest, qui propositione quarta asseruit Papæ potestatem esse super peccata: si igitur Papa iudex est super peccata, ad ipsum pertinebit discernere an res quæpiã peccatum sit, necne, quemadmodum in figuram huius rei, in veteri Testamento, sacerdotum erat iudicare leprosúsne aliquis esset, necne. Cùm autem summus Sacerdos iam iudicauerit Ducem Venetorum grauiter peccasse, & infectum esse lepra spirituali: atque ideò cum à consortio fide-

lium mediante excommunicatione ſeparatit, quo modo defendi aut excuſari poteſt? Dicere autem conſtantiam in bona opinione non eſſe pertinaciam, verum eſt, quamdiu quæſtio eſt dubia, ſed quando à Iudice iudicata & definita eſt, qualis hęc eſt de qua loquimur, perſuaſio eius qui Venetorum partes defendendas ſuſcepit, non eſt ampliùs opinio, ſed error, & cõſtantia in ea, pertinacia eſt.

DEFENSIO.

Marſilius.

DEfenſio ſeptimæ huius Propoſitionis eſt facilima, ſuperius enim Illuſtriſſimæ ſuæ Dominationis obiectiones validè ſunt de iure confutatæ, atque ideò ſupereſt modò vt quot errores in expoſitione facti committat, oſtendamus.

Errat 1. quia dicit Pontificem antequam proferret ſententiam contra Dominos Venetos, ter eos Canonicè admonuiſſe, primum tamen ipſius monitorium, non fuit monitorium, ſed ſententia declaratoria, & definitiua, quam nullum monitorium præceſſit. Ampliùs in tertio Monitorio cauſa adeſt emphiteoticorum, vt Romæ loquuntur, de qua nec in primo, nec in ſecundo monitorio fit mentio, adeò vt vel hoc ſolo nomine, ſi non alio, ſententia nulla ſit. Prætereà quando Monitoria non ſunt monitoria, ſed ſententiæ, quales hæ Sanctitatis ſuæ, hoc defectu laborant inexcuſabili, quique cauſam omnem nullam reddit, iuridicæ nimirum citationis defectu: ſed quia de hac materia egit eruditiſſimè ac determinauit in Authoris defenſionem R.P.M. Paulus Venetus Ordinis ſer-

ſenatorum in ſuis conſiderationibus, nihil addam.

Errat II. quia dicit Authorem debuiſſe pluribus oſtendere iuris poſitiui defectum, ſiquidem author eum ceu euidentem præſuppoſuit, quia Venetiis, nil toti populo erat notius: inſuper non multum in eo poſuit, nouit enim quid à Romanis reſpondeatur, quando Pontifex facit contra Canones, illum ſcilicet ſupra Canones eſſe: quod an verum eſſe queat in caſu noſtro, conſiderādum mitto domino Cardinali, cùm innititur ille Canon ordini fraternæ correctionis à Saluatore præſcripto, quem Pontifex immutare nequit.

Errat III. quia dicit Pontificis ſententiam non eſſe nullam de iure diuino, & Illuſtriſſima ſua dominatio dixit anteà dominos Venetos peccare grauiſſimè: non enim nego illam dixiſſe, eos peccare grauiſſimè: ſed non verum eſt illam hoc probaſſe, ſiquidem nullatenus probari poteſt, cum peccare qui non facit contra aliquam legem, qui retinet quod ſuum eſt mordicus, qui Deo potius obedit quàm hominibus, qui vim vi repellit: hæ ſunt dominorum Venetorum actiones. Ergo non peccāt: quod ab Authore validè probatum eſt, nec dominus Cardinalis eius doctrinæ quicquam oppoſuit, quod vel ſpecie tenus probabile quid haberet, ne dum quid certum aut demonſtratiuum, vt ipſe ait.

Errat IV. quia cùm dixiſſet author Pontificis poteſtatem extendi ad res ſpirituales, & eſſe ſuper peccato, infert ſpectare ad Pontificem iudicare ſemper & in omni cauſa an ſit peccatum, néene:

Tertius error est, quia dicit, in hisce controuersiis sufficere vt Papa dicat dominos Venetos peccare, ad credendum sic esse, attamen peccatum facit primùm intentio praua, iuxta D. Bernardum, [tolle voluntatem, & infernus non erit,] deinde quòd sit dictum, factum, concupitum, contra legem Dei, iuxta diuum Augustinum: itaque quum quis rectam habet intentionem, nec contra legem vllam quid facit, licèt Papa dicat eum peccare, non peccat, quod intelligitur secundùm omnes, vt dictum est, in re certa: iam autem quia Domini Veneti certò sciunt se non peccare, & optimam intentionem habent, eis hoc scire sufficit, nec opus habent ad Papæ iudicium confugere, maximè in controuersia in qua vult esse iudex & pars.

Errat v. quia dicit supremum Iudicem iudicasse, Ducem esse lepra infectum, ergo est infectus: cùm tamen Sacerdos antiquus de lepra non iudicaret, sed diceret, Leprosus es, ergo nolo in Templum intres: quod iudicium ad omnem medicum spectat, & ad quemlibet etiam, quum apparet lepra, nec latet aliquem esse leprosum. Insuper si quis è Sacerdotibus antiquis dixisset aliquem esse leprosum, cùm tamen sanus esset, ludibrio esset habitus. Tertiò, vt sciatur an aliquis sit leprosus in rebus dubiis, eatur ad Sacerdotem vel ad Doctores, at quum quis certus est se sanũ esse, & non leprosũ, non opus est Medicũ consulat, nisi fuerit phantastico illi similis, quę cùm sanus esset, quia dixit ei Medicus ipsum febricitare, febris ilicò corripuit, & obiit: denique si supremus Iudex, nempe Christus, qui errare nequit, diceret contra Dominorum Venetorum iudicium ipsos in eo peccare,

Defensio Octauæ Propositionis.
Cap. X.

Octaua Authoris Propositio.

ERVM est D. Gregorium Pontificem dicere, Pastoris sententiam iustam, iniustámve timendam esse. Sed hoc ad rem non facit: quia magnum est discrimen inter Iudicis Ecclesiastici sententiam iniustam,& eam quę nulla est, vt affirmant doctissimè Nauarrus de censuris Ecclesiæ, cap. 27. & Sotus 4. Sentent. distinct. 22. addentes iniustam timeri, at nullam minimè obseruari debere. Quapropter cùm censurę à summo Pontifice Paulo v. promulgatæ, vt dictum est, nullæ sint ac futiles, quia sunt instar scripti alicuius in aqua vel aëre formati, hoc est sine fundamento & materia, censeo eas non debere obseruari, in Ecclesia quoque vestra nihil innouandũ esse(à Bellarmino prętermissum.)Nam licet Nauarrus loco cit. de inualida & nulla excommunicatione sic loquatur:Sentẽtia, subaudi Iudicis Ecclesiastici, inualida seu nulla, nil aliud operatur in foro interiori siue exteriori, quàm quòd obligat excommunicatum ad seruandum eam, quoad populus sibi persuadeat vel persuadere debeat causas nullitatis propter scandalum: nihilominùs tamen hæc doctrina mihi valdè fauet: siquidem toti populo Veneto nota est nullitatis causa, & si cui nõ esset, ex eo quod omnibus edicto suo declarauit Serenissimus Princeps, innotescere deberet: vnde tãtum abest vt sit timẽdum scandalũ, vt potiùs dicã me Religiosos quosdã excusare non posse, qui siue

ignorania, siue prauo alio affectu peccent, ciuitate excedere maluerunt, quàm in Sacramentis administrandis pergere, sicuti in publicum & Religionis bonum ipsis à Principe iniungebatur: quo quidem facto omnes scandalizarunt, quia ipsi sibi fuerunt lex, nec ab Ecclesia cathedrali aliisque omnibus antiquissimis & sanctissimis ordinibus religiosis exemplum sumere voluerunt: quibus cum Christo dicam satius fore vt suspenderentur molæ asinariæ in colla eorum, vt non scandalizarent pusillos istos. Prætereà Principis sui naturalis libertatem defendere, qui fouet & conseruat populo pacem, libertatem, religionem, est de iure naturæ, hoc est, diuino: & Ecclesiastica decreta sunt de iure positiuo: quod illi cedere debet, multóque magis quando constat de nullitate: vnde quidam hallucinantur existimantes hanc controuersiam esse de fide, cùm sit duntaxat de moribus: quòd si quid sit expressum in sacris literis, quod quidem rem de fide constitueret, est serenissimi Senatus sententia, quæ à D. Paulo expresse docetur. Itaque, mi Domine, perge modò in celebrando, communicando, iisque omnibus faciendis, quę in Ecclesia vestra ante dictarum censurarum promulgationem fiebant, non solùm quia sic te statuisse scribis, sed vt scandalum vites, tam quia sententia nulla minimè est obseruanda, quum de nullitate constat, quàm vt te à tuo capite, Principe videlicet in iurisdictionis controuersiis non separes, absque vlla ratione: quin etiam existimo ob eandem causam, eum qui die saltem festo Missam non audiet, peccaturum: iam relinquet eam sine legitima vlla causa, cùm vbique celebre-

celebretur, & sententia nulla sit. Noli timorem agnoscere, vbi timor non est: noli tripidare, vbi non est timor: ne committe vt dicatur te Principi tuo ac Serenissimæ Reipublicæ fidem non seruasse, Filij matris meæ pugnauerunt contra me: sed enitere vt Apostolico pręcepto pareas, Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam. Hęc dico, non quòd de constantia tua dubitem, cùm certò sciam te non minùs aliis omnibus huiusce Ciuitatis, vitæ pro tuo Principe exponendę paratissimum esse: verùm vt causæ ipsius æquitas, quę tibi nota est, multò magis hoc meo responso tibi innotescat. Denique scias velim Dominos Venetos licet sub capitali poena iusserint vt Religiosi omnes apertas sinant Ecclesias, &, sicut hactenus, sacra officia peragant, hoc non fecisse, veritos ne qui sunt benè affecti, verámque doctrinam sequuntur, vt plerique omnes, secus essent facturi, quàm fecerint, pergentes nempe in celebratione, diuinorúmque omnium ministeriorum exercitatione: verùm ne quis isthęc vano quodam metu desereret in ea Ciuitate quę semper Catholica fuit, & nunc, si aliàs vnquam, se talem profitetur. Itaquè ferre non vult vt in pietatis exercitiis vlla mutatio appareat, vel vt eorundem intermissio cuipiam sese præcipitandi ansam præbeat, cui malo pro Ecclesiæ conseruatione Princeps modis omnibus de iure diuino mederi tenetur. Multas alias authoritates, & rationes, in hoc tractatu pro me adducere potuissem, sed eas propter accelerationẽ quam requiris, & breuitatis studio, missas facio, amplam huius materiæ tracta-

cipia, vanáque fundamenta proſtrauerimus, ac demonſtrauerimus ſententiam Domini noſtri Pauli Papæ v. validam & iuſtam, atque ita firmam & ſolidam eſſe, ac ſi marmori vel aeri inciſa eſſet, tutò concludere poſſumus eam timendam & obſeruandam eſſe, atque ideo Sacerdotibus Venetis, & ſub eorum Dominio exiſtentibus, omni cum diligentia ſeruandum eſſe interdictū illud, niſi offendere velint Maieſtatem diuinam, & perdere ſalutem animarum ſuarum & populorum. Et hęc circa has octo Propoſitiones dicta ſint. Verùm quia Aduerſarius ſub finem Propoſitionum ſuarum, inter alia abſurda, multos errores admiſcet, paucis eos ſigillatim detegemus.

Primò ait ſecundum doctrinam Nauarri, ſententiam excommunicationis quando nulla eſt, timendam eſſe & obſeruandam, donec populus de nullitate eius certior fiat, & hoc ad vitandum ſcandalum. Et adiungit populum plenè de nullitate excommunicationis per Ducis edictum inſtructū eſſe. Hoc idem eſt ac ſi diceret, quando Iudex affirmat ſuam ſententiam eſſe iuſtam & validam, reus verò eam iniuſtam & nullam pronunciat, reo credendum eſſe, non Iudici. Doctrina ſanè tanto Theologo digniſſima. Et quæ ſententia erit vnquam iuſta validáque, vbi Reo credendum fuerit?

Secundò dicit ſe Religioſos quoſdam excuſare non poſſe, qui Venetiis excedere maluerunt, quàm officia diuina peragere, in quo plurimos ſcandalizarint. Excuſatione opus non habent hi religioſi: quòd ſi propter eorum obedientiam erga Pontificem nonnulli ſcandalizati ſunt, dicendum eſt illis, quod Saluator olim Phariſæis, Sinite illos, cæci

ſunt,& duces cæcorum,Matth. 15.

Tertiò dicit iuris eſſe diuini,defendere libertatem Principis ſui naturalis, ſententias autem Eccleſiaſticas eſſe iuris humani, quod iuri diuino cedit. Multum olei videtur hic Doctor perdidiſſe in iure diuino,quod ei ad ſingula verba in buccam venit: ex quo etiam naſcitur quòd tam diuinè argumentetur: Defendere libertatem Principis eſt de iure diuino:Ius humanum cedit iuri diuino,Sacerdotes igitur ad defendendam Ducis ſui libertatem,contemnere debent excommunicationes & interdictum Papæ.Sed nos ita reſpondemus, ſi eſt de iure diuino defendere libertatem Principis alicuius terreni, multò magis de iure diuino erit defendere libertatem Eccleſię,quæ ſponſa eſt cœleſtis Principis:præterea dicimus, libertatem quã hoc tempore Dux Venetus prætendit, libertatem eſſe coniiciendi in carceres,eos qui ſubditi eius nõ ſunt,& ſtatuendi leges contra iuſtitiam & pietatẽ, ac proinde de iure diuino eſſe eam non defendere,ſed potiùs impugnare:quibus adiungimus,ſententias Eccleſiaſticas,quoad poteſtatem, eſſe de iure diuino,& in Euangelio fundatas,Matth.18.

Quartò dicit aliquos decipi,putantes cõtrouerſiam hanc de fide eſſe,cùm ſit ſolùm de moribus, & ſi quid eius expreſſum ſit in Scriptura, quod quidem rem de fide conſtitueret,eſſe illud pro opinione Reipublicæ Venetæ,ſic expreſsè à D.Paulo edoctę. Reſpondeo principalem controuerſiam non eſſe de fide:ſed eos qui patrocinium ac defenſionem ſuſceperunt Reipublicæ Venetæ, errores in materia de fide in ſuis tractatibus immiſcuiſſe: Et aduerſarius qui ſolita ſua prudentia ait

Vene-

torum opinionem à diuo Paulo edoctam esse, non aduertit res eas quæ à diuo Paulo expreſsè edoctę sunt, non posse nominari opiniones, sequeretur enim de diui Pauli doctrina dubitari posse, cùm opinio incerta sit & dubia. Veritas est, quòd opinio Venetorum nullo modo apud D. Paulum inueniatur, sed hoc quidem apud eundem, Hebr. 13. scriptum reperitur: Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis, ipsi enim peruigilant, tanquam pro animabus vestris rationem reddituri: Et contra doctrinam hanc, quæ non opinio, sed catholica & certissima fides est, agunt hoc tempore Veneti, decepti à vobis, non Doctoribus, sed seductoribus.

Quintò dicit Sacerdotes non debere separari à capite suo, quod est Princeps. Quid aliud diceret Protestantium hęreticorum aliquis in Anglia? Quis vnquam audiuit Principem sæcularem caput esse Sacerdotum, ac proinde caput Ecclesiæ, nisi postquàm Rex Angliæ Henricus VIII. desciuit à Papa, & nominari voluit caput Ecclesiæ Anglicanæ? attamen ait iste non de fide, sed de moribus agi.

Sextò laudat Ecclesiasticos Venetos, qui parati sunt ad vitam exponendam pro suo ipsorū Principe. Noua isthæc species est Sanctorum, qui exponere vitam volunt pro Principe cogente eos ad perpetranda sacrilegia, & ne obediant Vicario Christi. Hactenus in laudem sanctorum lectum est in officio diuino: Isti sunt triumphatores, qui contemnentes iussa Principum, meruerunt præmia æterna. Deinceps dicendúm erit: Isti sunt triūphatores, qui contempserunt Deū, vt seruarent

iussa Principum, si nouis hisce Doctoribus fides adhibenda est.

Septimò dicit Dominos Venetos statuisse pœnam capitalem Religiosis nisi Ecclesias apertas sinant,& celebrent officia diuina, ne scilicet vano timore hæc intermittantur in ea ciuitate,quæ semper catholica fuit,& nunc,si aliàs vnquam, se talẽ profitetur. Ad hoc non ego respondebo, sed dabo locum Spiritui S. vt ipse respondeat per os Samuelis,1. Reg.15. Nunquid vult Dominus holocausta & victimas,& non potiùs,vt obediatur voci Domini? melior est enim obedientia quàm victimæ, &auscultare magis quàm offerre adipem arietum, quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare,& scelus Idololatriæ,nolle acquiescere. Et vt non dicatur fieri hîc sermonem de obediẽtia Deo debita,audiat quid dicat Dominus Lucæ 10. Qui vos audit,me audit: qui vos spernit,me spernit. Itaque certò sciat Respubl. Veneta diuina officia & sacrificia Deo facta contra obedientiam Vicarij Christi,non placere Christo, nec placare, sed magis excitare iram Dei aduersus offerentes, vt eos, qui Sacerdotes ad offerendum compellunt.

Octauò monet vt doctrina legatur Nauarri solidissimi Doctoris,in cap.nouit.de Iudiciis,not.3. & in Manuali cap.27.de censuris,dicens se eum in omnibus supradictis fautorẽ habere. Adhortatur demum, vt quisquis periculum declinare voluerit, se recipiat ad securissimum notabilis illius doctrinę portum: quòd singuli Ecclesiastici,si aliqua immunitate fruantur,ea fruantur non iure diuino, sed ex priuilegiis Principum, quę ab ipsis, reuo-

reuocari, minui, & pro arbitrio ampliari & extendi possunt. Respondeo Nauarrum immeritò ab eo adferri, ac si faueret erroribus eius hactenus edoctis. Et quia libri impressi sunt, ac omnium manibus teruntur, iudicio Lectoris rem committo. Sed quòd Principes seculares reuocare possint aut minuere priuilegia immunitatum quæ habent Ecclesiastici, est doctrina tam falsa & recens, vt, sicuti superiùs diximus, eam in specie Couarruuias ipse improbauerit, qui vnus tamen est authorum Ecclesiasticæ immunitati minùs fauentiũ

Cùm iam satisfecerim, vt existimo, omnibus huius authoris obiectionibus, restat solùm vt moneam, horter, & orem (vt ex toto corde facio) nobilissimam illam Rempublicam & serenissimum eius Principem, vt attentè considerent quibus Doctoribus se credant. Et ne longiùs abeam, hic Doctor, cui respondendum suscepi, ait Nauarrum totum sibi fauere, & tamen Nauarrus in summa c.25. n.16. dicit, peccatum esse cogere Ecclesiasticos, aut eisdem pręcipere ne seruẽt interdictum. Et cap. Nouit. de iudiciis, notab. 6. num. 30. Clericos & Monachos immunes esse à potestate Principum sæcularium iure diuino, quoad causas criminales, & alia Clero adnexa, additque hanc esse cõmunem sententiam Theologorum & Canonistarum. Igitur ex Nauarri sententia peccat contra ius diuinum Princeps ille, qui Ecclesiasticos aut Monachos in carceres coniicit, aut eosdem præsumit iudicare in causa criminali: peccat etiam contra ius diuinum, quando clericis aut Monachis præcipit vt Missas celebrent aut diuina officia: sunt enim hæ res spirituales: ac

tandem peccaret contra ius diuinum, si immunitatẽ eam quam clerici & Monachi habent à Deo, tollere aut minuere conaretur. Ecce igitur quàm falſa vos docuerit hic doctor, & quomodo ſub Nauarri nomine vobis impoſuerit. Idem faciunt omnes alij à quibus huc vſq; ſimilis materiæ libri, nouitatibus omnes & medaciis referti, in lucem prodierunt. Admoneo ſimul & rogo, vt cogitetis neminem filiis meliùs cupere, quàm Patrẽ & Matrem, & ideò dixiſſe Paulum, etiamſi multos habeatis pædagogos, non tamen habetis multos Patres. Mater veſtra eſt ſancta Eccleſia Romana, Pater veſter eſt ſummus Pontifex, qui loco Chriſti vos alit, & educat, donec perfecti ſitis & capaces hæreditatis Paradyſi. Ideò præſupponere debetis multò meliùs vobis cupere hanc matrem, & hunc patrem, quàm pædagogos iſtos, qui vos contrarias regulas docere conantur: Vltimò tandem hortor & obſecro attendatis diuina iudicia, quæ ſæpius etiam in hac vita manifeſtata ſunt. Legitur in vita Staniſlai Epiſcopi & Martyris, Papam Gregorium VII. ob peccata Regis Boleſlai tuliſſe interdictum in vniuerſam Poloniam, excommunicaſſe Regem, eidémque titulum Regium abſtuliſſe. Quia verò mãſit prædictus Rex induratus & impœnitens, Deus eum caſtigauit, faciens vt incolis contemptui, exteris execrationi eſſet: & quia nec dum cõuertebatur, ſecundũ flagellum ſubiunxit Deus, vt vna pars Regni rebellaret, in altera diſſentiones, & ſeditiones graues oborirentur: & cùm neque hoc ſufficeret, adiunxit tertium flagellum, vt ceu mente captus, dum per ſyluas vnà cum canibus errabundus diſcurreret,

reret, tandem die quodam repentina morte corrueret, & à propriis canibus diſcerperetur. Ecce finem horrendum eius qui excommunicationem & interdictũ Vicarij Chriſti ſpreuit,& nihilominùs hic nunquam auſus fuit præcipere,ne excommunicatio & interdictum ſeruaretur.Eundem finem habuit Ludouicus Bauarus Imperator, qui contemnens cenſuras Papæ Iohannis XII. & poſt hunc, Papæ Benedicti XXII.die quadam ex improuiſo irruente ſuper eum equo, ſubitanea morte extinctus,tantum ſpatij non habuit vt à peccatis & cenſuris abſolui potuerit, vt ſcribit Iohannes Villarus l.12. cap. 105. Idem Deus modò eſt qui tunc,eiuſdémque potentiæ cuius tunc: atque ideò ſi tam ſeuerè puniuit eos qui ad contemnendum cenſuras neminem impellebant,ſed ipſi tantùm eas ſpernebant, inſoliti nihil faceret, ſi hoc tempore puniret eos qui non ipſi ſolùm cenſuras nihili faciunt, ſed minis etiam mortis alios ad earum cõtemptum impellunt. Obediamus ergo Sp. S.qui in Pſalmo nos hortatur, Hodie ſi vocẽ eius audieritis,nolite obdurare corda veſtra. Et alibi: Nolite tangere Chriſtos meos. Et alibi. Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus,& pereatis de via iuſta.

DEFENSIO.

Marſilius.

PRæterit dominus Cardinalis reſpõſionis Authoris finem, vt mutilata & deformis deſinat

in piscem, sed defectui supplebimus, ne vllo præcipuorum suorum membrorum priuata videatur. Quia verò Illustrissima sua dominatio determinat falsam esse authoris propositionem, quòd eam è falsis principiis educat, ab ipso nomino pro stratis, nihilominùs cùm liquidò constet, hæc stare & quàm maximè firma esse, nulla subesse videtur occasio, quæ ad eiusmodi determinationem aliud responsum dare cogat, nisi quicquid superiùs in defensionem adductum est, repetendum foret: ideò ad errorum notationem transitum faciemus.

Errat 1. quia duas actiones multùm inter se discrepantes confundit: actionem scilicet Iudicis superioris, qui pro tribunali sedens, Iudicis sibi subiecti sententiam iudicat nullam & inualidam, & actionem priuati alicuius, qui censet & habet eandem Iudicis illius sententiam pro nulla & inualida, quia talem eam iudicat ob certam quam habet de ipsius nullitate persuasionem: enimuerò prima illa actio iuridica exerceri non potest, nisi ab eo, qui eiusmodi authoritatem & superioritatẽ habet: hanc verò secundam quilibet iudicio præditus exercere potest. Princeps Venetus, aut alij, dum iudicant, censent, & habent censuras suę Sanctitatis pro nullis & inualidis, id non faciunt tanquam Iudices ei superiores in similibus causis, sed tanquam ij quibus ob rei perspicuitatem, illas eo pretio habere licet, quod cùm priuato cuilibet facere sit liberum, multò magis Principi licebit ad libertatem, pacem, & Religionem in sua Ditione conseruandam.

Errat

Errat II. quia dicit quum ſententia quæpiam iniuſta eſt & nulla, non Reo, id dicenti, ſed Iudici credendum eſſe. Author non dicit, aut Iudici, aut Reo credendum eſſe: nam vtrumque ſententia poteſt attinere, vt ita ob animi affectum vterque hallucinetur: verùm dicit ei fidem adhibendam qui certis & euidentibus rationibus opinionis ſuæ veritatẽ patefacit, neq; in hoc malè facit, cùm omnino id liceat, nulla enim vis & potentia iudicium & liberum hominis arbitrium cohibere poteſt ne quid ipſe pro certo affirmet, inductus ad hoc affirmandum & cenſendum à perſpicuitate & certitudine rationum quarundam, vel ne ij quibus declaratur & patefit eiuſmodi certitudo & perſpicuitas, idem, affirment & cenſeant: imò illi ipſi qui iniuſtæ ſententiæ executionem violentam in ſe patiuntur, quamuis eius executionem vitare nequeant, publicè tamen conqueruntur de iniuſtitia, nec ideò vituperari debent: igitur nec ij ſunt vituperandi qui nullitatem & iniuſtitiam cenſuræ contra ſe publicatæ patefaciunt, cùm non ſolùm eam nullam eſſe, ac iniuſtam cenſere & affirmare, ob huius perſpicuitatem, ſed eam quoque non obſeruare poſſint.

Errat III. quia dicit Religioſos qui Venetiis exceſſerunt, ſcandalum non præbuiſſe: nihil dicam quod ipſe finxerim deſignabo tantùm pauca quædam quæ audiui à populo ſcandalizato: dicebat primo paucos aliquot Religioſos iudicium ſuum præferre non debuiſſe Eccleſiæ Cathedrali, cuius obſeruantia Religioſis data erat ceu regula obſeruantiæ in cenſurarum materia, nec debuiſſe exemplo ſuo damnare alios æquè doctos & religioſos

ac ipsi sibi esse persuadebant. Secundò, dicebat illos id facere quòd Galeros purpureos, Episcopatus, & gratiam suæ sanctitatis ambirent, non autem quòd reuera causam esse iustam existimarent. Tertiò, cùm eos Princeps defendisset, protexisset, & adiuuisset in omnibus ipsorum necessitatibus & angustiis, malè facere dum fidem ei denegarent in causa temporali, in qua Princeps ipse æquum bonúmq; diceret. Quartò, non respondere huic facto professionem quam facerent, abeundi scilicet in regiones remotissimas, inter Indos, & Hæreticos, vt eos conuerterent, qui partim sunt ethnici, partim excommunicati, cùm interim à fidelibus illis discederent qui iniustè erant excommunicati & interdicti. Tandem nonnulli dicebant, quòd si omnes reliqui illos in hoc discessu imitati essent, Dominium Venetum fuisse instar paganismi sine Sacerdotibus, vnde liberrimè lupi ouile Christi deuastassent. Scandali occasionem augebant verba quę dictitabant ipsi Religiosi, esse nimirùm Pontificem Christiani orbis Monarcham, eíq; obediẽdum esse in omnibus, siue temporalia fuerint, siue Spiritualia, & ab omnibus. Hæc sanè sunt scandala excusationem non admittentia, quæ nisi ab eorum authorum cæcitate manarint, eò magis culpandas esse ipsorum actiones dici debet.

Errat IV. quia concedens, Principi suo naturali obedire, & ad eius defensionem cõcurrere, esse de iure diuino, ac sententiam Pontificis esse de iure humano, consequentiam negat absq; vlla ratione, subditos nimirum benè fecisse dum suo Principi potiùs quàm sentẽtiæ Pontificis obediuerunt, nec instan-

instantia quam adiungit Illustrissima sua dominatio, magis vrget quàm prima responsio, dum dicit si est de iure diuino Principis terreni libertatem defendere, multò magis est de iure diuino defendere libertatem Ecclesiæ, quæ sponsa est Principis cœlestis: quod verum est, sed non ad rem, quia Domini Veneti nullam Ecclesiæ libertatē tollere prætendunt. Omnia namque in suo robore relinquentes, circa delicta & bona propriæ ipsorum Potestati subiecta leges statuunt æquissimas, & ordinaria iudicia, quod semper fecerunt, absque eo quòd alij Pontifices huius antecessores quicquam ideò mouerint, sed potiùs suo silentio iustis ipsorum operationibus assensum dederunt. Cùm itaque Venetiis nemo reperiatur, qui libertatem Ecclesiæ tollere procuret, non est quòd eam Ecclesiastici vindicare nitantur.

Errat V. quia vocem Ducis cum voce Principis confundit: Dux nihil ex seipso facit Venetiis, sed Princeps, id est Respublica, ea est quæ ordines assignat, & leges condit: atque ideo personę Ducis inuidiam conflare non opus est, ei tribuendo quod toti Reipublicę competit.

Errat VI. quia dicit Principem Venetū eos qui non sunt eius subditi in carceres coniicere: contrarium superiùs iam probatum est, Clericos nempe in delictis grauibus quę spiritualia non attinent, immunes non esse, ac proinde esse subditos, & libertatem à Christo Domino nostro Ecclesię suę concessam, Spiritus esse libertatem, & ratione seruitutis peccati, vt diuinè probatū est, præter alia multa argumenta, & authoritates, diuinissima illa doctrina D. Thomæ in epist. ad Rom. cap. 13.

Errat VII. quia dicit leges, de quibus agitur, à

Dominis Venetis latas, repugnare iustitiæ & pietati: ad hoc nihil dicam, quia hæc Illustrissimę suę Dominationis obiectio ab Illustrissimo Domino Antonio Quirino Senatore amplissimo, eloquentissimè & solidissimè refutata est in suo cõsilio recens in lucẽ edito, & à multùm R.P.N. Paulo Veneto ordinis seruorũ in suis cõsiderationibus.

Errat VIII. quia monet sententias Ecclesiasticas, quoad potestatem, esse de iure diuino, quod non negatur, dum intra suos limites manent, sed quum eos transgrediuntur, lædentes illos qui temporali sua Potestate vtuntur, non modò non sunt de iure diuino, quoad Potestatem, sed sunt contra ius diuinum, & præter omnem rationem.

Errat IX. quia concedens hanc controuersiam non esse de fide, sed de moribus, adiungit illud quod nec Illustrissima sua Dominatio, nec alij adhuc monstrarunt, neque diuina fauente gratia, monstrabitur, nempe in libris conscriptis ab iis qui Serenissimæ huius Reipublicæ partes tuentur, errores esse in fide: error in fide est, quum dicitur aliquid aut contra sacram Scripturam, aut contra Ecclesiæ definitionem, quæ non potest errare tanquam de fide, quod nemo probabit dictum vnquam fuisse ab vllo qui Serenissimæ Reipublicæ causam defendendam suscepit. Quum de re tanti momenti agitur, subsistere non licet in vniuersalibus, sed ad particularia veniendum, vt sermoni fides indubitata concilietur: intereáque benè de his sentiendum qui accusantur & reprehenduntur, nec tamen reprehensionis causa demonstratur.

Errat X. quia confundit principium cum conclusione,

ſione, quæ virtute continetur in principiis. Principium vnde Reipublicæ Venetæ opinio elicitur, eſt de fide, & apud D. Paulum, ad Rom. cap. 13. [Omnis anima Poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit:] ſed concluſio eſt opinio certa, in iis omnibus fundata quę ſuperius dicta ſunt. Author non dixit principium à D. Paulo poſitum opinionem eſſe, ac verò dixit certam eſſe opinionem illam quę pro fundamento habet principium de fide, à D. Paulo poſitum: hunc itaque in modum ſubtilitas Domini Cardinalis euaneſcit.

Errat XI. quia locum D. Pauli, [Obedite prępoſitis veſtris, & ſubiacete eis: ipſi enim peruigilant tanquam rationem pro animabus veſtris reddituri] intelligit quòd ſit eis obediendum in omnibus: attamen D. Paulus, qui de Principibus temporalibus dixerat, [Omnis anima Poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit,] ne ſibi ipſi repugnet, eſt intelligendus, vt omnes eum intelligunt eo loco, de Poteſtate Spirituali, & in animas, quod oſtendit ratio quam dicti Præſules Deo ſunt reddituri, dicens eam fore pro animabus, non autem pro rebus temporalibus.

Errat XII. quia dicit Dominos Venetos facere contra dictam Apoſtoli doctrinam, iuxta authoris verba: author nunquam locutus eſt contra Apoſtolum imò propoſitione quarta ſtabiliit & confirmauit dictam Apoſtoli doctrinam, nec vnquã Domini Veneti rem vllam ei quod iubet Apoſtolus contrariam fecerunt, vt in tota hac defenſione demonſtratum eſt, Spiritualem Poteſtatem ordinatam in Pontifice agnoſcentes.

Errat XIII. quia Author non locutus eſt de ca-

pite in Spiritualibus, quod æst Pontifex, sed de capite in temporalibus, quod est Princeps, cui subditus multis variisque nominibus obstrictus est: legatur Homil. 23. D. Ioh. Chrysostomi in epist. ad Rom. sed Protestantes aliter loquuntur, Principem temporalem dicentes caput etiam esse in Spiritualibus, quod non dicit author. Hoc loco communem illam Theologorum doctrinam commemorare mihi liceat, nempe finem qui operationem laudabilem & bonam reddit, esse primarium, non secundarium & consequentem: exempli gratia, Christus Dominus noster mortem optauit, eique sponte se exposuit, quod cùm euenire non posset absque peccato Iudæ, Pilati, Scribarum, & Pharisæorum, non ideò dici debet, Christum pro fine habuisse horum peccatum ac suam illam immensę Charitatis operationem, eo nomine culpandam esse: siquidem finis secundarius considerari non debet, sed tantùm primarius, vt de actionis alicuius bonitate & iustitia iudicium feratur: ita dico subditi finem esse, temporali suo Principi obedire in iis quæ potest ipse illi imperare, quod vbi pręstare nequit nisi desinat sententiis nullis Pontificis obedire, dicendum non est, illius subditi actionem esse in Pontificis cõtemptum, ipsius enim finis est illi obedire cui est obligatus, quíque potest ipsi imperare, non autem contemnere Pontificem, eiúsque censuras, quas tamen omnino per necessariam consequentiam non obseruat, finem superiorem & primarium, inferiori & accidentario præferens.

Errat XIIII. quia author nõ dixit subditos qui vitam exponunt vt Principi obediant, eúmque defendant, esse martyres, sed dixit eos non malè, imò benè

benè facere: nec de iis dici poterit, Isti sunt triumphatores, qui contempserunt Deum, vt seruarent iussa Principũ, sed potiùs, Isti sũt triũphatores, qui vt seruarẽt iussa Dei, obediuerunt suis Principibus.

Errat xv. quia vocẽ Dei cõfundit cũ voce hominis. Samuel de voce Dei loquitur; qui errare nequit, & author loquitur de voce hominis, ad Hebr. c. 5. qui circundatus est infirmitate, & hoc modo intelligũtur verba. [Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit: id est, quando Præsules iusta dicunt, & propriȩ Potestati cõformia, audiri debent: alias malè fecisset D. Paulus, qui [restitit in faciem D. Petro, quia reprehensibilis erat,] Gal. 5. Et si hȩc vniuersalis vèra esset, qui doctrinam Iohannis XXII amplexi essent. benè fecissent, cùm tamen manifesta fuerit hæresis: dicebat enim animas beatorum non videre Deum quum primùm è corporibus migrarent, sed oportere eas vsque ad Iudicij diem expectare, vt eum viderent: hanc fuisse Ioh. XXII doctrinam, expresse dicunt Adrianus Papa VI. & Gerson. Serm. de Assump. Denique cur summistæ dicunt censuras nullas obseruari non debere, si in omnibus, voci Pontificis aut inferiorum Præsulum obedire oporteat? quinimò vult Saluator examinari doctrinam, dicens Matth. 7. à fructibus eorum cognoscetis eos: & D. Paulus 2. ad Tim. 4. significans fore tempus quo nonnulli Præsules doctrinam sanam non haberent, sed ab humanis suis affectibus duri se paterentur, discipulum suum Timotheum admonet, ne sit ex eorum numero: vnde constat non esse cuiuis & in omnibus auscultandum, sed iis qui Sacræ Scripturȩ, veritati, exemplo Christi & sanctorum consona proponunt.

Errat xvi. quia Nauarri doctrinam repugnarē dicit authoris doctrinæ, cuius tamen pars ex ipsis Nauarri verbis hactenus & valdè conformis clarè apparuit, & paulò inferiùs idem de reliqua doctrinæ authoris parte demonstrabitur.

Errat xvii. quia falsam & nouam doctrinam vocat eam qua possunt Priuilegia minui, ampliari, &c. interim tamen Pontifices spirituali suâ potestate res eiusmodi quotidie faciunt, cur ergo Principes sua temporali idem non poterunt? Couarruuias & Sotus intelliguntur communiter & extra casum necessitatis, sed in casu necessitatis, exempli causa ad vim repellendam, vt ait Sotus, vel ob aliam causam, vt omnes ij dicunt qui agunt de Priuilegiis, negari non potest Authoris doctrinā esse antiquissimam, tam de iure quàm de facto.

Errat xviii. quia Nauarrus hoc vtens argumento, [Plus differt Christianus à Pagano, quàm Clericus à Christiano, sed Christianus remanet subditus Principi laico, ergo multo magis Christianus post clericatum remanet subditus Principi laico: statuit hoc argumētum esse insolubile, nec solui posse nisi immunitas de iure humano esse dicatur: legatur ipse Doctor, incipiendo à numero citato à Dom. Cardinali vsque ad Corollarium.

Errat xix. quia verum est, quòd iubere aliquē Interdictum validum non obseruare, peccatum sit, & hoc ipsum dicit Nauarrus, sed loquitur author de inualido & nullo, de quo dum verba fiunt, confugere oportet ad eiusdem Nauarri doctrinam, quæ legitur in Manuali cap. 27. à num. 3. ad finem vsque, & in has propositiones reducitur.

Prima,

Prima, Nemo tenetur nostra ætate seruare Interdictum aliquod nisi denunciatum.

Secunda, Neque tenetur seruare interdictum quando est nullum in se,& nullitas est sufficienter publicata,exceptis religiosis, qui debent illud obseruare,si Ecclesia Matrix id obseruet.

Tertia,Interdictum est nullum in eisdem casibus,in quibus est nulla excommunicatio.

Quarta,Excommunicatio est nulla,siue inualida,quando continet intolerabilem errorem,quem habet illa,quæ datur contra aliquem,ex quo rectè aliquid fecit.

Quinta,Excommunicatio inualida, seu nulla, nihil aliud operatur in foro interiori,siue exteriori, quàm quod obligat excommunicatum ad seruandum eam, quoad populus sibi persuadeat, vel persuadere debeat,causas nullitatis ad euitandum scandalum.

Sexta, Idem dicendum de suspensione & Interdicto nullo, quod dictum est de excommunicatione nulla.

Cùm igitur Princeps virtutis opus iniunxerit,vt scilicet nõ obseruetur,interdictum nullum,quod vergebat in periculum diuini cultus,& religionis, non peccauit,imò Nauarri doctrinam ad verbum obseruauit.

Errat xx.quia nemo negat Pontificem esse Vicarium Patris nostri qui est in cœlis, quantũ spectat ad res spirituales,sed præterea dicimus,Principem esse patrem populi in temporalibus: imò quemadmodum filius meritò patri non obedit,ei tollere volẽti bona quæ sua sunt particulariter,vel causa dotis,vel castrensi, vel quasi castrensi, ita

Princeps Pontifici, licèt patri suo in spiritualibus, obedire non debet, quum ei bona temporalia, suámque temporalem iurisdictionem auferre prætendit.

Errat XXI. quia cùm Dom. Cardinalis Baronius dixerit Rempub. Venetam esse decrepitam, ideóque delirare, ipse contrà dicit eam esse tam tenellę ætatis, vt pædagogis opus habeat: Serenissima Respublica nec decrepita est, nec ætatis tenellę, sed ætatem consistentem habet, quicquid determinat, id magna cum prudentia, iustitiam semper & pietatem sibi proponens, nec vllo indiget qui eam in temporalibus, & in suarum prouinciarum, suorúmve subditorum gubernatione erudiat, cùm Senatores habeat Sapientissimos: quod Authores faciunt, illud est ex se ipsis, vt iustam causam sui Principis, ac veritatem defendant.

Errat XXII. quia pædagogi nomen cum Doctoris nomine confundit, cùm tamen Cicero distinguat illud in suo Dialogo de Amicitia: pædagogi enim exercitium seruile est, & eorũ qui pueros sequuntur: Doctoris verò munus liberale est ac nobile, docere scilicet ex cathedra: nec vllum noui pædagogum qui scripserit hactenus pro Serenissima Republica, sed pro ea scripserunt, scribùntque Doctores celeberrimi, & integra Collegia.

Errat XXIII. quia exemplum adductum Regis Boleslai ad rem nõ facit, siquidem Rex ille homo fuit impius, & sceleratissimus, Respublica verò, collectio est Senatorũ Catholicorum, & piorum, Iustitiæ & Religionis amantium.

Errat

Errat XXIIII. quia si omnibus iis qui interdictum non obseruarunt, iusseruntque ne obseruaretur, moriendum fuisset eo modo quo periit Boleslaus, aut veneno, sicut Bauaro contigit, non autē morte repentina, vt ait Illustrissima sua Dominatio: Christianissimi Philippus Pulcher & Ludouicus XII. hoc modo periissent, imò totum ipsorum Regnum: quod cùm ita non euenerit, indicio est, non omnes qui iubent ne interdictum obseruetur, aut qui illud non obseruant, eo modo obituros. Hanc meam defensionem volo claudere commemoratione duplicis exempli Pontificum, siquidē & Illustrissima sua Dominatio duo Principum temporalium exempla protulit: primum est Iohannis XII. qui cùm eos Episcopos excommunicasset, qui Ottonis I. mandato causam suam discusserant, obedientiam ei non præstiterunt, imò declarata fuit nulla eiusdem sententia, nihilominùs quantum sciri potest, nullus ex eo Concilio miserè periit: at contrà Pontifex ille mortem adeò infamem, & miserabilem subiit, vt sit nefas dictu, postquàm priùs, instar Boleslai, per syluas aliquandiu cum feris errasset. (Platin Luithpr.)

Secundum est Bonifacij VIII. qui cùm Regem Galliæ Philippum Pulchrum excommunicasset, eiúsque Regnum interdixisset, nec præstita illi fuisset obedientia, tandem miserè mortuus est, de quo sic scribit Platina: Moritur autem hoc modo Bonifacius ille, qui Imperatoribus, Regibus, Principibus, nationibus, populis, terrorem potiùs quàm Religionem inijcere

conabatur,quique dare regna, & auferre, pellere homines,& reducere conabatur, aurum vndique conquisitum plus quàm dici potest,sitiens: discant igitur huius exemplo.Principes omnes tam religiosi quàm sæculares præesse clero ac populo non superbè,& cōtumeliosè, vt hic de quo loquimur, sed sanctè & modestè,vt Christus Rex noster, eiúsque discipuli ac veri imitatores,& malint à populis amari,quàm timeri,vnde tyrannorum pernicies oriri meritò solet.

Hæc duo exempla nolo applicentur præsenti summo Pontifici, cuius,seu vicarij clarissimi Domini nostri, Maiestatem humillimè ac profundissimè cernuus veneror, sed eos commemoraui vt videat Dominus Cardinalis argumentum suum ab exemplo nullam habere vim, tum quia simile illud non quadrat, tum vt intelligat si Principes quidam interdicti & excommunicati miserè perierunt,dari etiam Pontifices qui cùm alios interdixissent & excommunicauissent,miserè & ipsi perierunt.

Tandem illustrissimam suam Dominationem rogatam velim vt ignoscat mihi si cùm aliter non potuerim propter conscientiam,quàm defensionē hanc suscipere,ausus sum,humilis ipse & infimus, Ecclesiæ Cardinali respondere:nullus enim quantumuis magnus debet indignari, quòd vbi scriptis suis innocentem offenderit,contrà defendatur veritate innocentia, speciatim verò eâ modestiâ,quā semper professus sum in scriptis meis;quę censuræ Sanctæ Ecclesiæ erroris nesciæ submitto.

Ex his omnib.quę huc vsq;dicta sūt in defēsionē doctrinę octo propositionū, manifestè colligitur doctri-

doctrinam illam sanam, Catholicam, ac veram esse, & consonam sacris diuinisque literis: generalibus Conciliis, sacris Canonibus, sacris Constitutionibus Imperialibus, exemplo Sanctorum Romanorum Pontificum, Regum, & Imperatorum sapientissimorum, doctrinæ Sanctorum Patrum, & speciatim Glossę, D. Augustini, D. Hieronymi, D. Chrysostomi, D. Iustini Martyris, D. Irenæi, D. Ambrosij, D. Bernardi, D. Thomæ Aquinatis, D. Gregorij Papæ, Tertulliani, Theophilacti, eorúmque Doctorum qui post sacrum Concilium Tridentinum editi sunt, videlicet Nauarri, Medinæ, Couarruuiæ, Soti, Victoriæ, & Cornelij Iansenij.

Tres etiam illas Propositiones, de quibus est controuersia, verissimas esse, Catholicas, & solidissimas, è prædictis sacrarum literarum, Conciliorum generalium, Sacrorum Canonum, Constitutionum Imperalium, Historiarum, sanctorum & catholicorum doctorum locis eductas, & hæ sunt:

Prima: Summus Pontifex, nudus, vt ait Nauarrus, [à donariis & priuilegiis Principum, & iure Pontificatus,] vt ait D. Bernardus, [nullam habet laicam potestatem, neque supremam, neque mediam, neque infimam, neque actu, neque habitu.]

Secunda: In rebus & delictis tẽporalibus, quæ spiritualia non attinent, vt Couarruuias dicit, Ecclesiastici à Principis sæcularis potestate non sunt immunes omnino, & de iure diuino, Sed tantùm in quibusdam rebus & delictis, aut priuilegio ipsorum Principum, aut Canone Pontificis ab ipsis recepto, aut approbata consuetudine.

Tertia: Censura de cuius nullitate liquidò constat, non modò non obseruari, sed nec etiam timeri debet. Itaque ex tota prædicta Doctrina dici illud potest, quod Spiritus Sanctus de candida columba dixit, ET MACVLA NON EST IN TE, maximè in duabus illis suis alis, nempe in Catholicæ Religionis, Serenissimæ Reipublicæ, & in libertatis eiusdem defensione, quæ duæ prærogatiuæ cùm ipsi sint propriæ & adhuc virgines, speramus in Domini Dei gratia, illum eas in sua virginitate sine macula conseruaturum.

Quod cùm ita sit, vt dictum est, Illustrissimos & Reuerendissimos Dom. Cardinales huic negotio delegatos, & Illustriss. ac Reuerendiss. Ordinarios rogatos velim ne prohibeant hanc nostram Defensionem in toto orbe Christiano legi, & ne hac in parte potentia sua vtantur, quæ pusillis præbet scandalum, sed potiùs iustitia ad ædificandum: cùm enim Illustrissimus Dominus Cardinalis, absque vlla ratione, vt probatum est, doctrinam infamarit in toto terrarũ orbe ceu hæreticam, schismaticam, erroneam, scandalosam &c. æquitas postulat in omnibus legibus, vt contrà, eius doctrinæ defensio, præsertim adeò iusta & rationi consona legatur: & exemplum sumant ab ipsismet suis aduersariis in hac controuersia, Dominis scilicet Venetis, qui in ditione sua lectionem permittunt librorum recèns ab Illustrissimis Dominis Cardinalibus Bellarmino, & Baronio, aliisque in lucem editorum: quamuis alioquin obtrectationibus & calumniis aduersus ipsos referti sint, neque vili quopiam metu ab hac permissione deterrentur: idque multò magis ab Illustrissimis suis Dominationibus permitti debe-

ret, quòd libri qui pro Serenissima Republica emittuntur, præter veritatem quam continent rectè probatam, Christiana modestia & humilitate ornati sint, quam discere omnes nitimur à diuino Magistro, qui & exemplo suo & verbis eam nos docuit, dicens, [Discite à me, quia mitis sum & humilis corde,] Matth.c.11.

De doctrina verò Domini Cardinalis aliud non dicam hoc loco, nisi paucis quod superiùs fusè dictum est, ipsum tres illas suas Propositiones nostris contrariis nullo modo probasse, nimirùm de suprema monarchia Pontificis in temporalibus, ac de limitata ipsius Potestate, de Clericorum immunitate in rebus omnibus de iure diuino, de censuris obseruandis licèt nullæ sint: enimuerò nullum Scripturæ locum, nullum Concilium, aut sacrum Canonem benè intellectum, nullum è sanctis patribus aut solidis doctoribus pro se attulit: quod non doctrinæ penuriæ adscribendum est, sed conditioni causæ, quam supremum Iudicem precor, vt in veritatis & innocentiæ subsidium, cum vniuersali totius Christiani orbis gaudio decidere velit.

LAVS DEO.

Excellentissimi Domini, Capita Excelsi Consilij Decem, subsignati, Certiores facti à Do. Reformatoribus studij Patauini, ex relatu facto à Reuerend. Theologis huic negotio delegatis, & à Circ. Secretario Senatus Iacobo Vico, cum iureiurando, in defensione Ioh. Marsilij scripta in fauorem Respõsionis octo Propositionũ, contra quam scripsit Illustriss. & Reuer. Do. Cardinalis Bellarminus, ab ipsis diligentissimè recognita, & considerata, nihil esse

contrarium Sanctæ Fidei Catholicæ, Principibus, & bonis moribus, ac typis esse dignam, concedunt vt in hac ciuitate possit imprimi.

Datum die 11. Sept. 1606.

D. Laurentius Lauredanus. } Capita Excelsi Consilij Decem.
D. Ioh. Pasqualigus.
D. Hieronymus Priulus.

Illustr. Consilij Decem Secretarius
Io. Baptista Padauinus.

1606. 12. Septembr. Relatum in lib. fol. 158.
Antonius Lauredanus offic.
Cont. Blasph.

PRO

LECTORI.

CVm in hac Defensione sæpiùs dixerim Authores in multis palinodiam canere coactos fuisse, vel ex eorum libris multa syncerè dicta in fauorem potestatis Principum temporalium expuncta fuisse, ad firmandam his modis opinionem de Suprema Authoritate Papæ in temporalibus, Lectorem monendum putaui citationes à me adductas, desumptas esse ad verbum ex iis libris qui incorrupti sunt, & Authorum opinionem syncerè continent:& quò vetustiora sunt exemplaria, & à nostris hisce temporibus remotiora, eò meliora esse: speciatim verò Lectorem monitum cupio, caput Nouit, de iudiciis, editum Romæ anno 1575 apud Iosephum de Angelis, cum licentia Superiorum, esse textum illum quem ego & author octo propositionum sequuti sumus, cùm syncerè Nauarri & Parisiensium opinionem referat,quæ postmodum in aliis editionibus ita fuit immutata, vt non ampliùs ea sit, imò contraria euaserit, nempe Gaetani : qua in re tria moneo, primum est, ab antecedentibus & consequentibus non elici insertam opinionem, sed veram anno 1575 editam, & à nobis citatam : secundum est postquàm Nauarrus iuxta illam textus mutationem, sententiam protulit Bartoli sententiæ consonam,eundem Nauarrum sine vlla causa tribuere Bartolo quòd dicat sententiam ab ipso Nauarro electam,hæresim esse:tertium,sententiam Parisiensium, quæ hîc Nauarri esse dicitur, non illam esse quæ post annum 1575.in eius operibus inserta est, &

Gaetanum authorem habet, ſed illam eſſe quam eodem anno ipſe incitato textu Romano explicauit, ad Portugalliæ Regem ſyncerè ſcribens.

Inſuper eſt quòd moneam, editum eſſe Romæ Bellarminum contra Propoſitiones & Gerſonèm, Latinè redditum à Theologo anonymo, cum epiſtola tamen de rebus ſacris, qui etiam libellus eſt de rebus ſacris: vnde colligitur quàm iniquè à Domino Cardinali, octo propoſitionum author fuerit reprehenſus, quòd ob iuſtas cauſas nomen ſuum reticuerit, aut Gerſonis interpres, quòd ſuum non declarauerit.

PRO

PRO D. IO. MARSILIO PRESBYTERO NEAPOLITANO SACRÆ THEOLOGIÆ doctore.

CORAM vobis Reuerendo P. Inquisitore Generali Venetiarum cōparuit Dominus Ioannes Marsilius Presbyter Neapolitanus Sacrę Theologiæ Doctor, & exposuit qualiter ad eius notitiam peruenit, quod Romæ affixæ fuerint, & publicatæ quædam literæ citatoriæ, siue monitoriæ, in quibus ad instantiam Reuerendi D. Ludouici Boidi I.V.D. Sanctæ Romanæ, & Vniuersalis Inquisitionis Procuratoris fiscalis, tanquam per edictum publicum ab Illustriss. & Reuerendiss. DD. Card. Generalib. Inquisitoribus, ipse comparens citatus fuit, attento quod iudicialiter constaret ad prę fatum comparentem non patere tuum accessum, & notorium esset in eius propria persona literas eiusmodi citatorias, ac monitoriales exequi nō posse, ad personaliter comparendum in Romana Curia in Officio Sanctæ Inquisitionis, & respondendum coram ipsis, vel eorum commissario generali de fide, ac se expurgandum ab obiectis de quibus in processu sub pœnis, vt in præfatis literis continetur, ad quas &c. Cui citationi cùm ipse comparens parere nullo modo possit, cùm ipse ab hac Ciuitate

Venetiarum ſub pœna capitis diſcedere non valeat, neque illi ad Romanam Curiā pateat tutus acceſſus, neque per interiacentia loca ſecurus tranſitus, ac pręterea notorium ſit, quod coram ſuſpectis iudicibus citatur, attento quod notorium apud omnes eſt, quod ipſe comparens ſumpſerit defendendam quandam Epiſtolam continentem octo propoſitiones in materia Cenſurarum à Sanctitate ſua contra Venetam Rempublicam fulminatarum, quę à præfatis Illuſtr. Dominis prohibitæ fuerunt, & contra quas Illuſtr. Dominus Cardinalis Bellarminus integrum edidit tractatum, quam ob rem valde eidem comparenti Iudices præfati, ſalua ſemper in omnibus illorum reuerentia, ſuſpecti redduntur, cúmque in Ciuitate Venetiarum adſit Sancti Officij Inquiſitionis Tribunal, in quo ter in Hebdomada illius officiales conueniunt, reſident, & ius dicūt, quod etiam conſueuit à tempore ſuæ inſtitutionis vſque in præſens, cauſas fidei cuiuſcumque generis tractare, in illis procedere, & etiam per definitiuam ſententiam terminare, neque vnquam ad hanc ciuitatem vllæ citatoriæ, aut monitoriales literæ contra quaſuis perſonas ab Officio Sanctæ Inquiſitionis Romanæ conſueuerunt decerni, ſed omnes eiuſmodi cauſæ in eo Tribunali iudicantur, vnde nulla apparente cauſa propter quam præfatus comparens extra hanc ciuitatem debeat citari, meritò illius ſuſpicio augetur, Quibus ſtantibus prout ſtant, & ipſe comparens quatenus opus ſit legitimè probare ſe offert, proteſtatur coram vobis, quod paratus eſt quodlibet iudicium fidei in hac ciuitate ſubire, & ab omnibus ſibi obiectis ſe expurgare, & ſi quando poterit ſecurè ex hac ciuitate, & Dominio

exire,

exire, paratus est ad quæcunque loca sibi non suspecta, & coram non suspectis iudicibus cõparere, & fidei suę rationem reddere, protestans, pariter, quod semper tenuit, ac in præsentiarum tenet Sanctam Fidem Catholicam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quæ continetur in professione Fidei Sanctæ Memoriæ Pij IV. quam sæpe emisit, & paratus est vsque ad effusionem sanguinis confiteri. Quapropter ad nullos actus contra ipsum in Romana Curia, aut in ipso S. Inquisitionis Rom. Officio de iure deueniri posse. Protestans de nullitate omnium, & singulorum, quæ in eius absentia, stantibus præfatis legitimis impedimentis agentur, aut tractabuntur, saluis omnibus aliis rationibus, & iuribus sibi in præmissis, & in aliis quomodolibet competentibus, & nihilominus si quidquam contra huiusmodi suam protestationem attentatum fuerit ex nunc, prout ex tunc, de iniustitia, & de grauamine, & de illorum nullitate protestatur, ac ab eis, & ab illorum quocumque ex nunc prout ex tunc, prouocat, de nullitate dicit; & appellat ad illum, siue ad illos, ad quem, vel ad quos, ac ex nunc prout ex tunc Apostolos petit, non se astringens, &c.

Præsentata, & Acceptata in Tribunali Sanctæ Inquisitionis Venetiarum, vt statim Romã transmitteretur intra tempus in monitorio præfixum, coram Notario, & Testibus, vt in Actis. die 9. Septembris. 1606.

TRACTATVS
ET RESOLVTIO
circa valorem excommunicationum.

IOH. GERSONIS THEOLOGI
& Cancellarij Parisiensis, Doctoris Christianissimi.

PIO

PIO ET RELIGIOSO LECTORI.

Vulgato rumore, & sparsa passim fama in inclyta hac Ciuitate Parisiorum, ipso die Sanctissimæ Natiuitatis Domini & Saluatoris nostri, contra Serenissimam æquè ac Religiosissimam Venetorum Rempublicam fulminatas fuisse Excommunicationes, ac Censuras, & comminatas huius Maledictiones, & Interdicta (quod tamen vt rationi minime consonum, ita vix credibile videtur) idque ea potissimum de causa factum fuisse, quod auitam illam suam cœlestis & euiterni numinis beneficio concessam libertatem alieno cordatè & prudēter submittere renuat arbitrio. Ego probatorum quorundam Authorum reuolutione, seriò inquirere cœpi, quænam huiusmodi Excommunicationum, Censurarum & Interdictorum sit vis & energia, vbi præter demeritum delinquentium improuidè, inconsultéque omni æquitatis & Iustitiæ contempta ratione fulminantur. Et quidem Sacri Concilij Tridentini Decretis accuratè inspectis, legēdo verba hæc digna vt aureis conscripta literis perpetuo duraturæ æternitati cōsecrentur. (Quamuis Excōmunicationis gladius neruus sit Ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in officio populos valde salutaris: sobriè tamen, magnáque cum circumspectione exercendus est, cum experientia doceat, si temerè, aut leuibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quàm formidari, & perniciem potius parere, quàm salutem: (in votis mihi maximè fuisset, vt quemadmodum Sanctissimi illi Patres in Spiritu Sancto haud dubiè con-

gregati, Prælatis Ecclesiarum & fidelium cœtui præpositis. Antistitibus regulam ab iisdem in huiusmodi remedij applicatione & vsu salutifero obseruandam præscripsere: sic pariter deuotas & religiosas piorum conscientias informassent, quidnam earum muneris foret ac officij, quando earum Præsides ac Inspectores formæ à Christo Seruatore, Apostolo, & Antiquis veterum Canonum Sanctionibus traditæ & præscriptæ ex diametro aduersantes, Censuras intentant Ecclesiasticas, aut in subiectos populos Excommunicationes fulminant: Et cum hic desiderio viderem meo fieri nequaquam satis, Classicorum quorundam inspiciendo authorum vigilias, ecce pre reliquis vnus sese mihi nihil tale cogitanti & inopinè obtulit Ioannes ille Gerson popularis & Sympatrida meus, Doctoris Christianissimi non immerito à bonis omnibus cognomine donatus, æterna sanè vir memoria dignissimus, tum ob vitæ innocentiam & sanctitatem, tum ob inexhaustos pariter in hac celebri Vniuersitate quondam exanthlatos labores, Sacram longa annorum serie Theologiam omnium cum publicè profitendo, tum etiam in Constantiensi Concilio, vbi doctrina, exemplo, & authoritate qua pollebat, Regis Gallorum Christianissimi ad prædictum Concilium Orator destinatus, resplendens, indefessè admodum pro vnione S. R.E. procuranda, & perniciosissimo schismate tunc temporis suscitato penitus extinguendo cum desudarit, immortalem nominis gloriā citra iniuriam omnem est consecutus. In huius inquam tam præclari profecto viri Opusculis passim euulgatis, præter reliquas quamplures pulchras & elegantes sanè considerationes (in qui-

quibus ſemper reuerẽter Eccleſiaſticam authoritatem iuxta Diuinorum placita mandatorum exercitam, venerari ſe officiosè, & obſeruare ſedulò, vt decet, oſtendit, & maxima ac diſcreta ſeueritate reprehendit abuſus in eandem, temporum iniuria & quorundam malitia & aſtutia inuectos, qui ſua quærendo, non quæ ſunt Ieſu Chriſti, propriæ priuatæque amplitudini ſtudent non publico Eccleſiæ inuigilant profectui) hæc duo reperi Opuſcula, quæ, cum rebus quæ in præſens aguntur valde opportuna & propoſito admodũ ſubſeruire noſtro iudicarim negocio, ad animarum Diuino timore & zelo inflammatarum conſolationem, volui ab aliis ſeiuncta Opuſculis ſeparatim euulgare, hac potiſſimum motus ratione, vt quilibet pietatis ſtudioſus & timoratæ vir conſcientiæ, ea perlegendo, exoptata perfrui conſolatione poſſit ac tranquillitate, excuſſo penitus timore omni haudquaquam metuendo, quem reprobis in multiplicis demeriti pœnam paſſim Diuina ſolita eſt Maieſtas potenter immittere, ſicut Regius noſter Pſaltes cecinit: *Trepidauerunt timore, vbi non erat timor*, & iuxta doctrinam Apoſtoli, confortati in Domino, & in virtutis ſuæ potentia, arripiant ſcutum Fidei, illúdque indiſcreto fulmini opponant, gladium Spiritus accipiendo quòd eſt Verbum Dei, Chriſtianam libertatem Chriſtiano planè animo & heroico, cum pietate tamen & moderatione, quam enixiſſimè tueantur, & defendant.

ITEM AB EODEM DOMINO Cancellario circa materiam excommunicationum, & irregularitatum resolutio.

CONSIDERATIO PRIMA.

Contemptus clauium ecclesiasticarum causat quasi formaliter,& principaliter excommunicationis, vel irregularitatis detrimentum. Sic enim solent communiter Domini Iuristæ dicere; quod irregularitas contrahitur,dum aliquis excommunicatus se immiscet sacris in contemptum clauium. Fundatur autem hæc consideratio principaliter ex illa lege Euangelica Matth. 18. [Si peccauerit in te frater tuus,]sequitur : [dic Ecclesiæ:si Ecclesiam nõ audierit,sit tibi sicut Etnichus,& Publicanus.]

CONSIDERATIO SECVNDA.

Contemptus clauium potest interuenire multipliciter in aliquo. Vno modo directè, & causaliter: & hoc propriè dicitur fieri ex contemptu : quando scilicet contemptus est causa actionis principaliter: ita quod non fieret actio, nisi esset ad contemptum clauium:quemadmodum si quis dicat Episcopo excommunicanti : Ego in despectum vestri , & vestri præcepti nihil agã illius quod iubetis. Alio modo fit contẽptus implicitè: quia videlicet est contumax in obedientia: quãuis non ex inobedientia,vel propter non obedire : sed propter aliquod aliud delectabile vel vtile,aliquis peccat contra prælati iussionem: tertio modo dicitur contemptus interpretatiuè omnis voluntaria transgressio cuiuscunque præcepti,

cepti, & isto modo reperitur contemptus in omni peccato, præsertim mortali, directè, vel indirectè, verè, vel interpretatiuè.

Consideratio tertia.

Contemptus primo modo rationabiliter demeretur excommunicationem, consequenter irregularitatem; similiter & secundus, dum iungitur contumacia. Sed tertius contemptus non semper est excommunicationis ecclesiæ, nec consequenter irregularitatis demeritorius. Dicitur, ecclesiæ, notanter: quia omnis peccans mortaliter est à Deo, & apud Deum excommunicatus: sed non semper per ecclesiasticam sanctionem.

Consideratio quarta.

Contemptus neutro modorum prædictorum dicendus est interuenire contra præceptum aliquod prælati: quando manifestè, & notoriè prælatus abutitur in huiusmodi præcepto clauium potestate: & hoc dum scit, & cognoscit ille, qui non obedit: nec aliundè generat in se, vel in aliis scandalosum contemptum clauium: Quoniam in hoc talis non est inobediens clauium potestati: sed erroneo clauium abusui.

Consideratio quinta.

Contemptus clauium magis inuenitur quo ad culpam in prælato, taliter (vt præmittitur) abutente sua potestate: quam in non obediente: si comparatio recipiatur abusiua. Est igitur quandoque meritorium, & honorificatiuum ecclesiasticæ potestatis, quod tali prælato in faciem resistatur cum appositione inculpatæ tutelæ: quemadmodum restitit Paulus Petro.

Consideratio Sexta.

Contemptus clauium quandoque posset inueniri in vno qui non pareret sentētiæ sui prælati, vbi; & quando alius in eadem sententia non obediens, nullo modo contemptus esset reus, præsertim apud Deum. Cuius ratio est: quoniam vnus reputat sententiam iustam, aut quomodolibet obediendum illi: alius vero non: sed scit certitudinaliter, aut probabilitate sufficienti, suum prælatum male vti in præiudicium clauium, & in destructionem ecclesiæ.

Consideratio Septima.

Contemptus clauium debet inuestigari ex potestate legitima, & vsu legitimo potestatis illius qui præcipiendo excommunicat, vel irregularitatem comminatur. Alioquin prælati possent inducere qualemcumque vellent super illos seruitutem: si suis sententiis iniquis, & erroneis semper esset obediendum. Et ita patet, quod hoc commune dictum: *Sententia Prælati, vel Iudicis iniusta timenda est:* indiget glossa. Alioquin non est generaliter verum: si timenda dicatur, quia est sustinenda: nec repellenda: immo in casu, pati illam esset asinina patientia, & timor leporinus, & fatuus.

Consideratio octaua.

Contemptus clauium plus habet periculi erga personam Summi Pontificis, quàm erga inferiores. Quoniam ab abusibus inferioribus patet recursus ad Papam per appellationis subsidium, & si dicatur quod ita potest à Papa fieri appellatio ad Concilium generale. Dixerunt olim ante Concilium generale Pisanum & Constantiense, quod hoc nullo modo licebat: & allegant iura sua pro se valde (sicut

cis

eis videtur)expressa. Sed constanter nunc asseritur, quod est hæresis damnata per Constitutionem expressissimam, & practicatam in Concilio prædicto Constan.prout alibi diffusius est ostensum. Respondetur igitur aliter quod non pro leuibus causis(vbi etiam liceret)potest aut debet pro appellationibus prosequendis Concilium celebrari:sicut habetur recursus ad Papam.

Consideratio nona.

Contemptus clauium non incurritur in multis casibus quibus Papæ mandato non obeditur: dum scilicet abutitur enormissimè,& scandalosissimè potestate sua in destructionem non in ædificationem, sicut tamen dicit Apostolus ideo potestatem datã esse.Exemplũ:si Papa vellet thesauros ecclesiarum diripere,aut hęreditates vsurpare,aut in seruitutem abiectam clerũ,cum suis bonis,redigere, & iuribus suis spoliare sine causa,quis diceret ista debere tolerari?Quis non censeret posse dici Papæ:cur ita facis? quis non assentiet,in faciem sibi resistendum?

Consideratio decima.

Contemptus clauium etiam non semper inuenitur apud illos, qui nedum non obediunt sententiis excommunicationum promulgatis per Papam, vel suos: sed etiam non est iudicanda esse apud illos,qui per potestatem secularem aduersus tales prætensas sententias tueri se procurant. Lex enim naturalis dictat , vt possit vis vi repelli. Constat autem, quod tales excommunicationes non debent dici ius , sed vis & violentia , contra quam fas habet liber, vel homo, vel animus se tueri.

Consideratio Vndecima.

Contemptus clauium, & consequenter excommunicatio, vel irregularitas non incurritur, dum in præmissis casibus dicit aliquis Iuristarum, vel Theologus iuxta conscientiam suam, quod huiusmodi sententiæ non sunt timendæ, vel tenendæ, & hoc præsertim si obseruetur informatio, seu cautela debita, ne sequatur scandalum pusillorum, qui æstimant Papam esse vnum Deum, qui habet potestatem omnem in cœlo, & in terra. Veruntamen expellenda est talium stultitia per informationes idoneas: qui si nolint acquiescere, ipsi iam sunt judicandi de scandalo non dato, sed accepto, hoc est, de scandalo Pharisæorum, & ex malitia: non pusillorum, & ex simplicitate vel ignorantia.

Consideratio Duodecima.

Contemptus clauium dicendus est magis foueri, quam tolli, dum debentes abusui clauium resistere, diuiduntur inter se, & impediunt se, vel per stultitiam, vel per ignauiam, ne communi consensu fiat ambulatio in domo Domini: dum alij fauent abusibus, alij tollere volunt. Veritas est, quod omnis via fauorabilis, & humilis, tentanda est cum summo Pontifice, dum male informatus, fert per se, vel suos, iniustas sententias, quod desistat & reformet: sed si nihil prodest humilis sedulitas, arripienda est virilis, & animosa libertas.

DISCVS-

DISCVSSIO ILLIVS ASSERTIONIS Sententia Pastoris etiam iniusta tenenda est, per eundem Cancellarium.

CAsus est: Quidam se gerens pro Commissario Papæ, posuit in suo processu publico assertionē, quæ sequitur: [Sentētiæ nostræ etiāsi essent iniustę sunt tenēdæ,& timēdę.] Quæritur super hac assertione. Primo, si sit falsa,& erronea. Secundo, si sit iudicio fidei reprobanda. Tertio, si assertor sit ad iudicium fidei rationabiliter euocandus. Arguitur quod sit vera: quia secundùm Gregorium, Sententia Pastoris, siue iusta, siue iniusta fuerit timenda est. Cui consonat Vrbanus Papa, dicens, quod valdè timēda est sententia Episcopi, licèt iniustè liget. Sed Papa nedum est Pastor & Episcopus, sed supremus Pastor & Episcopus. Sed contra est dictum Hieronymi, super epistolam Pauli ad Philemonem, & fundatur in dicto Esa. 5. [Si quis dixerit iniustum iustum, abominabilis est apud Deum.] *& Gregor. in homil.* 27. [Ipse ligandi, atque soluendi potestate se priuat, qui hanc pro suis voluntatibus, & non pro subditorum iuribus exercet.] *Et idem*: [Tunc est vera absolutio præsidentis, cum interni Iudicis sequitur arbitrium.] *Et idem*: [Non debet is pœnam sustinere canonicam, in cuius damnationem non est canonica prolata sententia:] constat autem quod sententia iniusta non est canonica.

Ponuntur pro decisione propositiones, quæ sequuntur, ad examinandum.

Hæc assertio proposita in processu publico, si sit

erronea in fide & moribus, non est dissimulanter prætereunda, cùm sit scandalosa, & ex deliberatione posita. Hæc assertio est vna propositio conditionalis includens vnam consequentiam talem, Si sententiæ nostræ sunt iniustæ, illæ etiam sunt timendæ. Hæc assertio conditionalis sic resoluta, si sit falsa, est impossibilis: patet hæc propositio, sicut, & præcedens ex regulis infallibilibus Logicorum: addendo quod assertio prædicta continet istam Vniuersalem, quod omnes sentētiæ dicti Commissarij quantumcunque iniustæ sunt tenendæ. Hæc assertio falsa est, quoniam oppositum consequentis stat cum antecedente: quoniam stat, aliquas sententias Pastoris, vel Papæ, & suorum Commissariorum non esse tenendas, immo nec timendas, dum sunt iniustæ. Et hoc in multis casibus. Primo, si sententia lata sit post appellationem legitimam, vt notauit Innocentius III. in epistola ad Archiepiscopum Senonen. Secundo, si contineat errorem intolerabilem: vt notauit idem. Et hoc multipliciter potest euenire, cùm nullus Pastor viuens in terris, immo nec Papa, sit impeccabilis, quin possit abuti sua potestate; cùm circundatus sit infirmitate: vt dicitur ad Hebr. Vnus casus est: si sententiet expressè vel etiam implicitè contra fidem & Scripturam sacram. Alter, si sententiet in præiudicium veritatis vitæ & iustitiæ; vt si volens rapere sponsam alterius, ferat in contranitentes sententiam excommunicationis. Alter, si sententiet in præiudicium iustæ libertatis, vt si volēs vsurpare ciuitatem vnius Principis ferat sententiam excommunicationis in nolentes eam sibi tradere: & ita de multis similibus : vt si excommunicare velit illos qui suo Regi, & suis edictis rationabilibus: obediunt.

bediunt. Notauit hæc Inno. vbi prius: & habetur fundamentaliter, ex ineffallibili lege diuina, & naturali: cuius deductionem hîc omittimus. Hæc assertio est impossibilis: sequitur hæc ex præcedentibus. Notando quòd iura quibus inniti videtur, non loquuntur tali modo conditionali & hypothetico: nec dicunt quòd sententia Pastoris sit tenenda: quia longè aliud est dicere, quòd sententia aliqua sit timenda, & quòd sit tenenda: quia tyrannica iniquitas etiam timeri potest, sed non teneri debet: immo contemni, vel persequi. Hæc assertio censenda est erronea contra bonos mores & canones: patet: quia cùm spectet ad mores, & canones (sicut constat) & non est eis conformis in veritate, immo nec esse potest, sicut patet ex præcedentibus, sequitur quod est eis dissona atque contraria. Hæc assertio debet in fide meritò suspecta reputari: patet ex præcedentibus, & hoc accipiendo fidem pro obiecto fidei, pro Scriptura sacra & iure diuino. Hæc assertio reddit assertorem suum in fide suspectum: & ita consequenter ad iudicium fidei rationabiliter euocandum, qui compellendus erit, vel se exponere, vel reuocare, vel (si pertinaciter renuerit) relinquendus erit iustitiæ seculari. Consequenter ad aggrauationem dictæ assertionis, cum protestatione, quòd hoc fit ad finem ciuilem & ecclesiasticum, & pro defensione Catholicæ veritatis, & ecclesiasticæ libertatis: & non ad ingerendum crimen læsæ Regiæ maiestatis, inferuntur propositiones, quæ sequuntur.

Rex Christianissimus Francorum iurauit in sua consecratione defendere, & tenere iura & libertates ecclesiarum Regni sui.

Rex idem pluries à viginti annis circa habuit conuocationem,& Concilium Prælatorum,& Vniuersitatum Regni sui: ad quorum deliberationem, & requestum conclusit solemniter per arrestum curiæ suæ supremæ parlamenti, quod Ecclesia Gallicana, in se,& in membris suis, ad suas antiquas, & legitimas libertates reduceretur, nominatim in collatione beneficiorum per Ordinarios,& in electionibus faciendis.

Rex idem, & legitimus filius suus nunc regens, nouissimè post quatuor,& quinque annos fecerunt idem arrestum solemniter publicari cum adiectione pœnarum in rebelles.

Rex idem debet reputare quod sententiæ cuiusque Pastoris, etiam Summi Pōtificis,factæ,vel latæ in oppositum mediatè, vel immediatè,sunt iniustæ: &continent errorem intolerabilē contra publicam iustitiam:& in vsurpationem indebitam: & ex consequenti nec tenendæ sibi sunt , nec necessariò timendæ:præsertim cum obtulerit in facie Concilij Generalis Constan.se paratum velle prouidere statui Summi Pontificis,sicut alij Reges , & regna pro parte sua. Dicitur hic quod non necessariò timendæ: quia possunt timeri à timoratis conscientiis in aliquo casu, quamuis non ob hoc sint tenendæ. Multum enim differt dicere quod sint tenendæ& dicere quod sint timendæ. Et ideo assertor prædictus qui addidit de suo,quod sententiæ Pastoris iniustæ sunt tenēdæ,valde temerariè,& scandalosè,& erroneè videtur fuisse locutus:nec iura,quibus inniti videtur,loquūtur modo suo, immo lōgè modestius, ita vt possint ad verum sensum reduci , non autem assertio sua, modo quo posita est;sicut patet ex propositio-

positionibus ante dictis.

Rex idem potest se tueri contra procedentes in eum, vel suos, occasione prædicta, sicut contra volentes vsurpare possessiones temporales Regni sui: immo magis, quantum spiritualia, & ecclesiastica potiora sunt temporalibus.

Rex idem debet habere subditos suos (præsertim ecclesiasticos) fauorabiles in dicta prosecutione: & obedientes, iuxta monitionem Apostolicam, debent obedire Regi tanquam præcellenti, & hoc præcipuè dum vtitur sua legitima potestate in obseruationem proprij iuramenti, & ecclesiasticæ libertatis tuitionem.

Rex idem debet protegere subditos suos, si præmissorum occasione, & propter obedientiam sibi factam pati habeant, & assumere causam in se. Et sub hac protectione subditi, tam seculares, quam ecclesiastici, debent, & possunt in quiete viuere, non plus sapientes, quam oportet.

Rex idem potest rationabiliter conqueri de subditis suis, præsertim ecclesiasticis, si in prædicta reductione libertatum inueniantur tepidi, & tergiuersatores, & claudicantes: & potest ab eis per se, aut suos exigere rationes, quibus mouentur sentire contra deliberationes nedum Consilij sui, sed suorum Prælatorum, ac Vniuersitatum Regni sui. Cæterum de pœnis per eundem infligendis, iubet ecclesiastica modestia quiescere, nec habere sermonem.

RESPONSIO
CARD. BELLARMINI
AD LIBELLVM, CVIVS INSCRIPTIO EST,

Tractatus, & resolutio circa valorem Excommunicationum, Iohan. Gersonis Theologi, & Cancellarij Parisiensis.

ROMÆ

Apud Gulielmum Facciottum,

M. D. CVI.

Cum licentia Superiorum.

RESPONSIO CARDINALIS BELLARMINI,

AD LIBRVM, CVIVS INSCRIPTIO EST,

Tractatus & resolutio Ioannis Gersonis circa valorem excommunicationis.

QVAM verùm sit quod Christus ait: Qui male agit, odit lucem, Ioannis 3. manifestè apparet in eo, qui opuscula duo Ioannis Gersonis in linguam vulgarem transtulit. Cum enim nosset, quot falsitates in vnica eáque breuissima præfatione continerentur, quot, iisque non exiguis erroribus eadem opuscula scaterent, quamque parum ad scopum ab ipso præspeculatum ij ipsi conducerent, puduit eum nomen suum & Typographi prodere, quin immo vt occultior esset Parisiis se scripsisse simulat, cum tamen constet, eum & scripsisse & edidisse Venetiis. Ne is igitur sua hypocrisi lectores simplices decipiat, verba Præfationis suæ examinabimus, postmodum vero verba etiam Gersonis non ea fidelitate translata, quam profitetur.

I. *Primæ Præfationis ea sunt verba.* [Euulgato rumore, & sparsa passim fama in inclyta hac vrbe Pa-

risiorum, ipso die sanctissimæ Natiuitatis Domini, & Saluatoris nostri fulminatas esse censuras & excommunicationes aduersus serenissimam æquè ac religiosissimam Rempubl. Venetorum, idque ea potissimum de causa factum fuisse, quod alterius arbitrio recuset, libertatem suam à Deo sibi concessam submittere.]

Si singulas libertatis species inuestigabimus, quâ vel persona vel Respublica gaudere potest, non nisi sex sequentes inueniemus: libertatem arbitrij oppositam necessitati naturali; libertatem Christianam, oppositam seruituti peccati; libertatem ciuilem, oppositam iugo seruili; libertatem Reipublicæ oppositam subiectioni monarchicæ; libertatem Principis absoluti, in rebus temporalibus superiorem non agnoscentis, oppositam subiectioni Principis minoris respectu maioris, demum libertatem operandi male, oppositam seruituti iustitiæ, quam libertatem vnam & eandem esse cum seruitute peccati, ait S. Paulus ad Rom. 6. cùm serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ.

Non existimo huius Præfationis authorem loqui de libertate arbitrij, quæ naturalis est, nec vllo modo perdi potest, nisi sequamur errores Lutheranorum, & aliorum similium hæreticorum. Nec rationaliter loqui potest de libertate Christiana opposita seruituti peccati: hæc enim obediendo vicario Christi non tollitur, sed potius non obediēdo. Nec de libertate ciuili, qua serui carent, nec de libertate Reipublicæ Aristocraticæ, aut Democraticæ, qua carent populi potestati regiæ subiecti, aut dicamus monarchiæ, neque enim modernus Pontifex, nec antecessores sui de forma regiminis Venetæ vrbis immu-

immutanda cogitauerunt vnquam, quippe qui nouit nullam legitimæ poteſtatis formam, ſiue Regũ, ſiue Priucipum, ſiue populorum illa ſit, libertati Chriſtianæ, cuius ſummus Pontifex principalem habet curam, aduerſari, quin immo hanc varietatem ciuitati Dei, quæ eſt Eccleſia vniuerſalis non exiguo eſſe ornamento. Remanet libertas Principis abſoluti in rebus temporalibus ſuperiorem non recognoſcentis, & de hac veriſimile eſt loqui præfationis Authorem, ſed decipitur ſine dubio, quiſquis eſt qui dicit ſanctiſſimum contra Rempublicam Venetam promulgaſſe excommunicationem, ea de cauſa, quod renuat libertatem ſuam ſibi à Deo conceſſam, alterius voluntati & arbitrio ſubmittere.

Et ſi obiicitur, condere leges, puniréve delinquẽtes proprium eſſe Principis abſoluti: & nihilominus Paulum V. capita Reipublicæ Venetæ excommunicaſſe, quod ſibi inannullãdis quibuſdã legibus, de rebus tẽporalibus ab ipſa conditis, nec in dimittendis quibuſdam reis in carcerem coniectis obedire renuerint. Reſpondetur Paulum V. Pontificem excommunicaſſe capita Reipublicæ Venetæ, non ea de cauſa, quod in quacunque lege de re tẽporali abroganda obedire nolint, ſed quod obedire nolint in abroganda lege iniqua, impia, iniurioſa Eccleſiæ, offenſiua Dei, & proximi. Et quis Catholicorũ negare poteſt ad Pontificem, tanquam paſtorem vniuerſalem pertinere, reprehendere quemlibet Principem aut Rempublicam ob peccata ſua, eundemque poſſe, ſi obedire recuſent, cenſuris Eccleſiaſticis ad obediendum compellere. Ita videmus S. Gregorium, Mauritium Imperatorem, qui leges quaſdã ſeruitio diuino iniquas ſtatuerat, aſperrimè reprehendiſſe. Et Innocentius III. vt legitur in capit. no-

uit, de iudiciis, declarat apertè censuram peccatorum Principum totius mundi ad Pontificem pertinere. Non intendimus (ait) iudicare de feudo, cuius ad ipsum Regem videlicet, spectat iudicium, sed decernere de peccato, cuius ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam in quemlibet exercere possumus & debemus. Et paulò inferiùs. Cum non humanæ constitutioni, sed diuinæ potiùs innitamur, quia potestas nostra non ex homine, sed ex Deo est, nullus qui sit sanæ mentis ignorat, quin ad officium nostrum spectet de quocunque peccato mortali corripere quemlibet Christianum, & si correptionem contempserit per districtionem Ecclesiasticã continere: Sed forsan dicetur aliter cũ Regibus, aliter cum aliis agendum esse. Sed scriptum legimus in lege diuina, ita magnũ iudicabis ac paruũ, nec erit apud te acceptio personarum. Et hæc sunt verba Innocẽtij Papæ. Et Papa Bonifacius in extrauaganti vnã sanctã de maioritate & obediẽtia, optimè dicit potestatem tẽporalem, dũ errat à spirituali dirigẽdam esse. Quia etsi Princeps tempotalis absolutus alium Principem temporalem nõ agnoscat pro superiori, nihilominùs si Christianus est, cogitur pro superiori caput Christianitatis agnoscere, qui est summus Pontifex, Vicarius Christi in terris, cuius finis quandoquidẽ est bonũ spirituale animæ, ideò Principum temporaliũ regimini non se immiscet, quousque potestate sua in detrimẽtum propriarum animarum, aut populorum, aut in damnũ Christianitatis non abutuntur; sed cùm contrarium faciunt, potest & debet eos manu ducere, & dirigere, qui hoc non credit, non est Catholicus. Et si diceret leges illas nec præiudicium aduersus Ecclesiam, nec

pecca-

peccatum aliquod continere; responderem, iudiciū de lege peccatum, aut præiudiciū aduersus Ecclesiā contineat nec ne, ad eundem summum Pontificem, tanquam iudiciū supremū pertinere, quemadmodū iudicare de contractu ciuili, vsurarius ne sit, & peccatum ad eūdem iudicem Ecclesiasticum pertinet, ad quem pertinet cognitio causę. Ita Sanctissimus Dominus noster Paulus Papa V. Rempublicam Venetam reprehendit, non ideò quòd delinquentes subditos suos puniat, sed quia iudicare quoque præsumit personas Ecclesiasticas, quæ alium superiorem quam Ecclesiasticum non agnoscunt, non habita ratione sacrorum Canonum & censurarum grauissimarum, quæ feruntur in eos, qui manus iniiciunt in personas Deo deuotas & consecratas. Qui igitur seposita passione negotium hoc considerabit, intelliget Papam, Rempublicā alia libertate priuare nolle, quā illa operādi malè, quæ non à Deo, sed à Dæmone, & à propria malitia est, & vna est cum seruitute peccati, opposita veræ libertati Christianitatis. Et queādmodū Principes sæculares libertatē aliena rapiendi, occidendi, & similia scelera perpetrādi subditis suis non permittunt, quod tranquillitati, & bono regimini aduersentur, ita nec summū Pontificē, tanquā caput Ecclesiæ decet, permittere libertatem Principibus Christianis condendi leges aduersarias Ecclesiæ & saluti animæ. Et quemadmodū pastores nō permittūt gregi libertatē errādi quo placet, herbas depascendi venenosas, aquas bibendi corruptas & turbidas, nec nautā cōuenit nauē relinquere, vt à qualibet tempestate, ad saxa scopulósque feratur. Ita nec Pontifex pastor gregis Christiani, & primarius nauiculę Petri gubernator licentiam permittere de-

bet Christianis, vt se perdant, vt aliis perdendi salutem æternam occasionem præbeant. Demum quemadmodum iustè Reipublicæ Venetę non placet conscientiæ libertas, quæ hac tempestate hæreticis arridet, videt enim hac libertate quoslibet errores introduci, atque ea de causa sanctæ inquisitionis tribunal fouet & promouet: ita neque placere deberet eidem libertas statuēdi leges honori Deo, & bono Matris suæ spiritualis, quæ est sancta Ecclesia, contrarias, sed & beneuola fronte acceptare deberet se ea de re à Patre suo spirituali, qui Vicarius Dei in terris est, admonitam & correctam esse.

II. *Pergit author ad secundam falsitatem, dum ait:* [Ego probatorum quorundam authorum reuolutione, seriò inquirere cœpi, quænam huiusmodi excommunicationum sit, vis & energia, quando præsertim ob causas tam iniustas feruntur.

Hæc est secunda falsitas cum incredibili temeritate & intolerabili arrogantia coniuncta. Author enim præfationis definire audet, causas excommunicationis latæ à summo Pontifice aduersus Rempublicam Venetam esse iniustas. Et forsitan qui cum scriptore hoc ageret, deprehenderet eum in hoc negotio, nec satis instructum esse, nec latæ excommunicationis scire causas, quandoquidem ipse fatetur, sed sola fama Parisiis sparsa ad scribendum impulsum fuisse. Ac proinde, necesse est eum esse de grege eorum, de quibus Apostolus loquitur. Non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, Timot. 1. Possibile est ne te adeo temerarium esse, vt negotio nec dum probè intellecto, nullo adhibito studio, inconsultis Doctorib. audeas tamē sententiā tam absolutam aduersus Vicarium

carium Christi proclamare. Et posito quod ea in re multum operæ studiique impenderis, decuitne te adeo arrogantem esse, vt iniustitiæ argueres & condemnares, supremum mundi Iudicem, & hanc tuã sententiam toti mundo adminiculo typi palam faceres. Sed cum omnes rationes tuæ, ob quas excommunicationem summi Pontificis iniustam pronun cias, alio fundamento, quam fama non nitantur, quã scilicet spargebatur, Rempublicam Venetam, ideo quod nolit libertatem suam sibi à Deo datã arbitrio alterius subiicere, excommunicatam esse. Et nos iã clarè demonstrauerimus eam rationem falsam esse, iustitia etiam excommunicationis latæ à sanctissimo nostro, nota singulis, & calculo omnium, iis solum exceptis, quorum ea interest, & qui sensu magis quàm ratione ducuntur, approbata sit; verba plura in falsitate hac confutanda non perdemus.

III. *Tertia sequitur*. [Et quidem sacri Concilij Tridentini Decretis accuratè inspectis legendo verba hæc digna, vt aureis literis conscribantur. (Quãuis excommunicationis gladius, &c.) in votis mihi maximè fuisset; vt quemadmodum sanctissimi illi Patres, Ecclesiarum Antistitib. regulam ab iisdem in huiusmodi remedij applicatione, & salutifero vsu obseruandam præscripsêre, sic pariter conscientias deuotas & religiosas piorum informassent, quidnam eorum muneris & officij foret, cùm Præsules & Inspectores contra præscriptam à Christo Domino nostro, Sancto Paulo, & ab antiquis sacris Canonibus, formam censuras fulminant.

Non contentus est author falsitatem vnam contra Pontificem summum dixisse, sed adiungit aliam contra vniuersale Concilium; vt hoc modo & ca-

FFf j

put, & primaria sanctæ Ecclesiæ membra conuiciis afficiat. Reprehendit igitur author hic sacrum Concilium de insufficientia, quod cum præscripserit Prælatis, vt in causis leuibus excommunicatione non vtantur, neglexerit tamen simul erudire laicos, quomodo se gerere debeant, cum eorum Prælati ordinem præfixum, qui conformis sit ordinationi Christi, S. Pauli, & sacrorum antiquorum Canonum, intermittunt. Verum si voluisset totum sacri Concilij decretum peruoluere inuenisset idipsum, quod hic author se in votis habuisse simulat, cognouissétque quam inique insufficientiæ doctrinæ Cōcilium arguat. Decretum quod ipse allegat tertium est sessionis vltimæ, in materia de reformatione: & quemadmodum in capite decreti Prælati admonentur, ne excommunicationis armis temere & leuibus de causis vtantur, ita sub finem quoque instruuntur laici in magistratu politico constituti, quod ad ipsos non pertineat iudicare, an Prælatus in excommunicatione debitum ordinem obseruet, nec ne, ac proinde magistratibus sæcularibus præcipitur, ne impediant Prælatos, quo minus excommunicationem ferant, multominus mandent, vt latam reuocent sub prætextu, quod ordini debito conformis non sit: Nefas autem sit sæculari cuilibet Magistratui prohibere Ecclesiastico Iudici, ne quem excommunicet, aut mandare vt latam excommunicationem reuocet, sub prætextu quod contenta in præsenti decreto non sint seruata, cum non ad sæculares sed Ecclesiasticos hæc cognitio pertineat. Hæc sunt verba sacri Concilij, quod singulis rebus prospexit, docuitque officium sæcularis Magistratus non esse resistere violenter publica-

blicationi excommunicationum, vt modo facit Magiſtratus Reipublicæ Venetæ, deceptus ab iis, qui adulari quam veritatem docere malunt, ex quorum numero eſt is quoque, cui reſpondemus.

IV. *Pergens vlterius author adiungit, & dicit:* [Et dum cum hic deſiderio viderem meo fieri nequaquam ſatis multos authores euoluenti, ecce præ reliquis vnus ſeſe mihi obtulit Ioannes Gerſon Doctor Chriſtianiſſimus cognominatus, æterna ſane memoria dignus.]

Negandum non eſt Gerſonem fuiſſe Doctorem multæ & pietatis & ſcientiæ: ſed infœlicitas temporis, ob diuturnitatem ſchiſmatis in Eccleſia Romana induxit etiam, vt & alios quoſdam eius ætatis, hunc authorem, vt minus recte de ſedis Apoſtolicæ poteſtate ſentiret. Dum enim interueniente Concilio generali mederi ſchiſmati, & Pontifices diuerſæ obedientiæ inducere ſtuderent, vt prætenſiones ſuas Concilij declarationi ſubmitterent, ſupra modum Concilij authoritatem extollebant, pontificiam vero deprimebant. Hinc naſcebatur, vt in manifeſtos ſacræ ſcripturæ, communi ſententiæ Theologorum, qui ante, & tunc, & poſt hæc tempora vixerunt, contrarios errores laberentur. Quapropter Gerſonis authoritas in materiis Papalem poteſtatem concernentibus nullius eſt momenti: nec deerant ſcriptores alij magis ſecuri, qui adferri poterant, ad intelligendum quouſque ſe vis excommunicationis extenderet, vt ſunt S. Thomas. S. Bonauent. S. Antoninus, & infiniti alij, etſi ſuſpectum authorem, immo manifeſte erroneum in materia, de qua hic ſermo fit, non adduceret.

V. Super alia omnia digna eſt reprehẽſione, cauſa, qua impulſus author Præfationis, vt transferret, & in lucem ſpargeret hos duos Gerſonis tractatus. [Vt (ait ille) conſcientia quælibet pia & religioſa eos legendo conſolari poſſit, cum magnam illam pœnam non incurrat, quam diuina maieſtas reprobis ſolet immittere, vt timeant ea quæ timenda non ſunt. Trepidauerunt timore vbi non erat timor.] Ecce quo perueniat humana cęcitas; vtitur verbis Dei, vt Dei timorem auferat, Pſalmo 13. & 52. Regius Pſaltes ait: Homines impios non timere verum Deum, qui dignus eſt vt timeatur. Non eſt timor Dei ante oculos eorum, è contrario falſos timere Deos, in quibus potentia nulla eſt, illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Et modo nouitius hic Doctor verba Pſaltis in contrario ſenſu vſurpat, vt perſuadeat, Vicarium Chriſti non eſſe timendum, & conſequenter nec Deum, quia ipſe ad Vicarios ſuos ait: Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit, Luc. 10. Contrarius Neotheologi huius verbis S. Greg. hic enim hom. 26. ſerm. habens, de excommunicatione ait: Sententia Paſtoris timenda eſt, ſiue iniuſta ſit. Hic autẽ ait: Qui timet ſentẽtiam Paſtoris, quam ſibi perſuadet eſſe iniuſtã, cadit in pœnam reprobrorum, timentium vbi timendum non eſt. Neque malum quod ex hac doctrina oritur, hic perſiſtit, ſed indies magis magiſque vſque ad extremam animæ internecionem ſerpit. Qui enim non timet cenſuras ſummi Pontificis, multo minus timet cenſuras Epiſcopi, & qui decreta capitis Eccleſiæ ſpernit, nequaquam conſcientiæ ſibi ducit, ſpernendi quoslibet alios ordines ac ſtatus.

Hoc

Hoc artificio Martinus Lutherus multis persuasit libertatem Christianam consistere in hoc;vt scilicet quis habeat conscientiam largam, nec timeat præuaricari qualiacumque Ecclesiæ Decreta. Ex quo principio vidimus tot religiosos & Deo deuotas virgines,absq; vllo scrupulo septa monasterij egredi,sacrum habitum abiicere,connubia inire,tot populos,sacras imagines conculcare, obliuisci vigiliarum & festorum, nescire amplius quid sint Quadragesima, Confessio, Vesperæ,Missa. Ex hoc fonte demum non timendi amplius potestatem Vicarij Christi in terris cò nonnullas prouincias deductas esse vidimus,vt ne vestigium religionis Christianæ in eisdem supersit.

Tandem cùm authori huius Præfationis non sufficeret, abusum fuisse loco Testamenti veteris, sed abutitur etiam Nouo, dũ ait:[Sed iuxta doctrinam Apostoli corroborati in Domino, & in virtutis suę potentia arripiant scutum fidei,illúdque temerariis fulminibus opponãt, gladium Spiritus accipiendo, quod est verbum Dei.]

Non magis apertè Lutherus,nec Caluinus, abuti potuit verbis Dei aduersus Deum. Loquitur Apostolus in Epist.ad Ephes.cap.vltimo, de resistentia,qua fideles dæmonio infernali reluctari debent: Vt possitis stare contra insidias Diaboli: & paulo inferius: In omnibus sumentes scutum fidei,in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Vt etiam ait Petrus: Cui resistite fortes in fide. Et sanctus Iacobus: Resistite Diabolo, & fugiet à vobis. Et hic Neotheologus applicat hanc resistentiam ad censuras Sũmi Pontificis:ac si Apostolus loco eius, armate vos fide, & verbo Dei,ad resistendum,Dia-

bolo,dixiſſet,armate vos fide,& verbo Dei, ad reſiſtendũ Deo in ſuo vicario. Et quæ hęc fides eſt, aut quod hoc verbũ Dei,quod nos docet, Vicario Dei reſiſtere? quinimmo, quæ eſt hæc fides,quod verbũ Dei,quod non doceat,nos obedire & ſubiectos eſſe oportere Eccleſiæ ſanctæ Antiſtib. An non ait S.Paulus in epiſt.ad Hebræos: Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Nunquid Chriſtus ipſe ſic iubet, Matth.18. Si Eccleſiam non audierit,ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus?

Verũ tẽpus eſt,vt ad conſiderationes Gerſonis ipſius accedamus,demõſtremuſq; manifeſtè,eas aut nihil ad negotium præſens facere,aut erroneas eſſe.

Prima conſideratio eſt, [Irregularitatem & excommunicationem principaliter inniti contemptui clauiũ Eccleſiæ,hoc eſt,poteſtatis Eccleſiaſticæ.] Hæc conſideratio vera eſt,ſi intelligatur per contemptũ inobedientia,aut vt rectius dicatur contumacia,nec eſt contraria facto ſanctiſſimi Domini noſtri.

Secunda conſideratio eſt. [Contemptum clauium poſſe interuenire tribus modis,directè, indirectè, aut apparẽter.]Ita ait interpres parũ fidelis.Gerſon enim non declarat tertiũ modũ verbo apparenter, ſed verbo interpretatiue. Quæ verba ferè contraria ſũt.Apparẽs enim illud eſt,quod apparet & nõ eſt, interpretatiuũ quod nõ apparet & eſt.Sed parũ facit hic error,ad præſens negotiũ,de quo hic ſermo eſt.

Tertia conſideratio eſt, [Contemptus clauium primo & ſimiliter ſecundo modo rationabiliter demeretur excommunicationem,conſequenter irregularitatem: tertius tamen modus non ſemper eſt demeritorius excommunicationi,niſi Dei, qui enim peccat mortaliter,à Deo excommunicatio eſt.

In hac

In hac consideratione mali nihil continetur, quàm in vltimis verbis, propriè enim loquendo de excõmunicatione, verũ non est, cũ, qui peccat mortaliter à Deo excõmunicatũ esse, aliàs enim peccatores absque nouo peccato nõ possent interesse Missæ, aut aliis diuinis officiis, quod falsum esse omnibus cõstat.

Quarta consideratio. [Contemptum neutro modorum prædictorum dicendum esse interuenire, quando manifestè & notoriè Prælatus abutitur potestate clauium.]

Hæc consideratio est vera de abusu clauiũ in re essentiali, qualis esset, si Prælatus suam potestatem excederet, aut non præmissa admonitione vlla excommunicaret, aut præciperet sub pœna excommunicationis, res diuino præcepto contrarias. Tunc enim cum S. Petro dicendum esset: Obediendum est magis Deo, quàm hominibus, Actor. 5. Sed licet vera sit doctrina Gersonis, nihilominus Interpretis scopus multum esse potest venenosus: fortè enim persuadere vult hominibus, vt credant, excommunicationem latam à Sanctissimo Domino nostro, abusum esse notorium clauium, cùm è contrario legitimus & sanctissimus sit, vt clarè demonstrari posset, si de hoc agendum foret.

Quinta consideratio est. [Prælatum abutentem potestate clauium, magis spernere claues, & grauius peccare, quàm subditum non obedientem suo Prælato, atque hinc colligi, opus quandoque meritorium esse in eiuscemodi negotiis Prælato in faciem resistere, vt Paulus Sancto Petro restitit.]

In hac consideratione multa dicenda essent, sed quia ad rem nostram parum faciunt, duo tantùm dicamus. Primum est: Doctrinã Gersonis parum se-

curam videri, vt enim relinquantur comparationes, quæ secundum varias circumstantias variari possunt, ex quibus oriri potest, vt modò Prælatus malè sua potestate vtens, modò subditus non obediens peccet, si consideretur, solum ipsum vti malè potestate, & ipsum non obedire potestati: grauior noxa est obedire nolle, quàm vti malè potestate, qui enim abutitur potestate, facit peccatū iniustitiæ, & hominem sibi subditum offendit: qui autem non vult obedire Prælato iustè præcipienti, & eius excommunicationē spernit, peccatum rebellionis cōmittit, & in suo Vicario Maiestatem diuinam offendit. Ita enim dicit Christus: qui vos spernit, me spernit, Lucæ 10. & Apostolus 1. ad Thessal. ca. 4. Qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum. Et hic contemptus Dei in suo Vicario à Samuele Propheta l. 1. Regum c. 15. species quędā idololatriæ appellatur.

Alterum est, quòd licet in casu aliquo meritoriū esse possit, resistere in faciem Prælati, nihilominus ordinariè res est scandalosa, & grauis noxæ. Adducere verò hanc considerationem ad præsens negotiū, vt ad spernendum Vicarij Christi decreta subditi incitentur, res amandanda est. S. Paulus n. non restitit S. Petro, in materia obedientiæ, sed in materia certę cuiusdā obseruantiæ legalis, & ita placuit Deo, ad ostendendam mundo S. Petri humilitatem, permittere, vt in vno aliquo articulo obseruantiæ legalis, S. Paulus magis illuminaretur, quàm S. Petrus, & ea de causa S. Petrus fraternam S. Pauli correctionem libenter sustinuit, præsertim, cùm S. Paulus esset Apostolus, nec minùs repletus spiritu S. quàm S. Petrus, verùm in materia obedientiæ & reuerentiæ scimus, S. Paulum semper subditos ad obedien-

dum

dū suis Præsulibus admonuisse, quin & ipse Hierosolymam venit visitare S.Petrū, & conferre cum ipso Euangelium, quod prædicabat, licet idipsum quoq; ex reuelatione habuerit, vt de se ipso Paulus testatur in epist. ad Galat. c.1. Quæ igitur consequentia erit illa: S.Paulus Apostolus vas electionis, ausus est admonere S.Petrum: operantur ergo meritoriè populi resistentes in faciem Summo Pontifici, quando illis aliquid præcipit & mandat sub pœna excommunicationis? hæc cōsequentia non esset boni Dialectici, sed peruersi Schismatici.

Sexta consideratio est [Interuenire posse eiuscemodi casum, vt aliquis non obediendo Prælato sit contemptor clauium, vbi & quando alius in eadem sententia non obediens, nullo modo contemptus sit reus. Vnus enim reputat sententiam Prælati iustam esse, aut quomodolibet obediendum illi: alius autē non, sed scit certitudinaliter, aut probabilitate sufficienti, suū Prælatū malè vti potestate clauiū.] In hac consideratione nihil aliud dicendū occurrit, quàm non sufficere qualēcumq. probabilitatem, nec probabilitatē qualiscūq; abusus potestatis clauiū, ad hoc vt ad obediendum Prælato obligati nō simus. Quin imò iuxta cōmunem doctrinā, vt aliquis non sit obligatus obedire, opus est, vt certū sit & notorium, Prælatū in re essētiali sua potestate abuti. Est enim regula vniuersalis S.Augustini l.22. contra Faustum c.75. & ab aliis accepta, obligatū esse subditū ad obediendum, non solùm quando constat, superiorē nihil Deo contrariū iubère, sed etiā quando non est certus aliquid præcipere, quod sit contrarium Deo: in casu namque dubio obsequendum est iudicio superioris & non proprio, & tunc tantum obediendū non est, quando certum est, eum Deo cōtraria præ-

cipere. Est enim Deo obediendum magis quàm hominibus, vt supra diximus.

Septima consideratio [Contemptum clauiũ inuestigandũ esse ex potestate legitima & vsu legitimo potestatis illius, atque ideo glossa indigere dictũ illud cõmune. Sententia Pastoris vel Iudicis etiã iniusta timenda est.] Hæc est optima cõsideratio, & glossa huius dicti cõmunis reperitur in sacris Canonib. in quib. illud ipsũ dictum exstat, in decreto scil. Gratiani 11. q. 3. per multa capita, & sũma est, quòd sententia Pastoris timẽda sit, quando iniusta quidẽ, sed valida est, cũ scil. nulla pars essentialis deest, sed solũ accidentaria: exempli gratia: Legitimus Prælatus excommunicat suum subditum iustam ob causam, pręuia admonitione, non ex zelo puræ iustitiæ, sed odio particulari, quo illi infensus est, aut omissa trina pręmonitione, aut nõ declarata sententia in scriptis, eiusmodi excõmunicatio iniusta est, sed valida, atque ideò timenda. Quando ẽt re ipsa inualida esset, nesciretur tamẽ inualida, similiter timenda est. Nec laboro in probatione horum, sunt enim luce clariora, vt nec ipse Gerson ea negare possit. Et ex hac consideratione colligere quisque poterit, sententiam Sanctissimi Domini nostri Pauli V. aduersus capita Reipublicæ Venetæ fulminatam requisitis omnibus tam essentialibus quàm accidentalibus præditam esse, atque ideò timendam, cùm non modò valida, sed etiam iustissima sit. Si enim potestatem legitimam desideres, suprema est ea à Deo data, vniuersalissima, super omnes, qui se oues ouilis Christi, & membra mystici corporis Ecclesiæ, & ciues ciuitatis Dei, & domesticos domus Dei appellari volunt. Quòd potestas vniuersalis sit, manifestè ap-

paret

paret in istis verbis: Quodcũque ligaueris & quodcumque solueris, Matth.16. Quod sit supra omnes, ex aliis verbis colligitur: Pasce oues meas, Ioã.21. vbi non restringitur potestas ad has illas oues, sed includuntur omnes, quæ sunt suæ, & qui hoc non credit, non est orthodoxus. Si vsum legitimum requiris, inuenies, non defuisse multas præmonitiones, nec aliquid earum rerum, quæ ad iudiciariũ processum requiruntur. Si causam: fuit hæc defensio immunitatis Ecclesiasticæ, quam sacrum Concilium Tridentinũ sess.25.c.20. dicit esse fundatã in ordinatione diuina, & in sacrorũ Canonũ constitutionibus, pro quibus scimus multos Præsules vsque ad mortem decertasse: & Deus S. Thomam Cantuariensem multis ideò miraculis illustrauit, & verum Martyrem suum declarauit, vt postmodum Ecclesia eum quoque talem ostendit, quòd sanguinem pro libertate Ecclesiæ profuderit.

Octaua consideratio. [Abusus clauium plus habet periculi in summo Pontifice quàm in inferioribus. Quoniam ab abusibus inferioribus patet recursus ad Papam per appellationis subsidium, ab abusibus autem Papæ recursus non est nisi ad Conciliũ generale, quod non absque difficultate congregari potest. Et licet in initio Concilij Constantiensis multi putauerint, licitum non esse, à Papa ad Concilium appellare: nihilominus illud ipsum Concilium declarauit expressè, hæresin esse, negare superioritatem Concilij supra Pontificem.] Hæc consideratio continet errorem quendam apertissimum & grauissimum, & qui hunc errorem ad propositum præsentis negotij adducit, demonstrat se parum Catholicum. Et vt initium capessamus à Concilio Constantiensi, tria dicenda sunt.

Primum est, hoc Concilium nullibi declarasse, hæresin esse, negare superioritatem Concilij supra Papam, voluatur & reuoluatur integer Concilij codex, tale quid non inuenietur. Secundum est, quòd supra dictum Concilium sess.4. decretum faciat, quo declarat hoc ipsum Concilium Constantiense repræsentare Ecclesiam vniuersalem, & habere potestatē immediatā à Christo, cui potestati quilibet, etiam ipse Papa sit obligatus obedire. Et hoc decretū etiā à viris doctissimis non putatur intelligendū esse de quolibet Papa, sed de Papa dubio, qualis tunc erat, cùm tres diuersi Pontifices esse volebant, habebātq; asseclas suos, & hoc verissimum est, Ecclesiam habere potestatem declarandi, quis sit verus Papa eósque qui tempore schismatis de pontificatu certant, obligatos esse auscultare & obedire Ecclesiæ, & Cōcilii generalis decreto. Quòd autem Papa canonicè electus & indubiè pro Papa agnitus debeat obedire Ecclesiæ & Concilio, ex eo decreto minimè colligitur. Tertium est, istud decretum aliud robur non habere, quàm vt succurratur schismati, cùm enim eo tempore Papa Concilio præsens non fuerit, erat Concilium illud acephalum, atque ideò non habebat authoritatem declarandi res fidei, nec res alias maioris momenti. Et etiamsi postea Martinus Papa V. approbauerit Concilium Constantiense, approbauit tantum, quantum ad decreta facta per modum Concilij, vt fuerunt illa aduersus hæresin Ioannis VVicleffi, & Ioannis Huss, decretum autē superioritatis Concilij super Papā, non est factum per modū Cōcilij, hoc est, præuiis, examine, discussione, & disputationibus, nec per Patrū vota & suffragia, sed fuit decretū simpliciter institutū ad me-

dendum

dendum schismati, quantum necessarium videbatur.

Vnde paulò post Pius II. in Concilio Mantuano excommunicauit eos, qui à Papa ad Concilium appellabant, eandémque excommunicationem renouauit Papa Iulius II. teste Syluest. verbo Excō. 7. nu. 93. & eandem modò confirmant omnes Pontifices in bulla Cœnæ Domini. Demū Papa Martinus V. cum suffragiis eiusdem Constantiensis Cōcilij declarat suspectos de hæresi, circa multos articulos interrogandos esse, in particulari verò num credant, Pontificē habere supremam potestatem in Ecclesia Dei, certū autē est, si suprema potestas in Papa est, hoc esse non posse, si Conciliū sit supra Papam, alias enim suprema potestas in Cōcilio est, & non in Papa. Ex quibus apparet, Concilium Constantiense in decreto sessionis 2. ad modum à nobis explicatū intelligendum esse, alias enim sibi ipsi contrariaretur, & si admittenda est contrarietas, plus credendū est decreto secundo à Papa & simul à Concilio facto, quàm primo à Cōcilio sine Papa facto, id est à corpore sine capite. Sed relinquamus Conciliū Constantiense, opinionem Gersonis erroneam esse paucissimis verbis probari potest, authoritate nimirum scripturæ, & conciliorum, & ratione.

Scriptura sacra in nullo loco authoritatem dat Ecclesiæ aut Cōcilio supra suos Pastores, multo minus supra summū Pastorē, sed contrariū potius dicit S. Paulus in Actis Apost. ca. 20. Deus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. Et Vicario suo dicit Christus Matth. 16. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meā: vbi Christum cōstituere Petrū fundamentum Ecclesiæ, idem fuit, ac facere caput mysticum: quod enim in domo fundamentū, hoc caput

est in corpore. Videmus autem caput præesse & potestatem habere in reliquas corporis partes, non è contra. Ita quando Christus Ioan. 21. Petro dixit: Pasce oues meas, constituit illum Pastorem totius ouilis, & dubium non est, ouile non habere potestatẽ in Pastorem, sed potius Pastorem in ouile. Demum quando Dominus ait Lucę 12. Quis est fidelis dispẽsator & prudens, quem constituit Dominus super familiã suam, dubio procul declarat, Episcopum in Ecclesia particulari, & Papam in vniuersali, esse veluti Palatinos & domus Præfectos quosdam in familia Dei. Et quemadmodum Præfectus domus familiæ dominatur non contra: ita & Episcopus dominium habet in suam Diæcesin, hæc autem dominium non habet in Episcopum, nec Ecclesia etiam congregata in Cõcilio, dominiũ & potestatem habet in Papam, atque ideo etiam in eo ipso loco subiungit Saluator: Quod si dixerit seruus ille in corde suo, morã faciet Dominus meus venire, & cœperit percutere seruos & ancillas, edere, & bibere, & inebriari, veniet Dominus serui illius in die qua non sperat, & diuidet eum, partémque eius cum infidelibus ponet. Ex quibus colligitur, quando Præfectus domus perperã agit, Deũ nolle, vt à familia puniatur; sed iudicandi & puniendi eũ, sibi potestatẽ reseruasse. Cùm igitur neque Ecclesia, & consequẽter nec Concilium, quod Ecclesiam repræsentat, iuxta scripturas, vllã in Papam potestatem habeat, rectè sequitur, non posse ad Conciliũ appellari, esse autẽ recursum ad beneficium appellationis à Concilio ad Papam. Hanc eãdem veritatem ex scripturis deductam, ipsa etiam sacra Concilia confirmant.

Cum Papa Marcellinus, formidine mortis, grauissimum

uissimum illum errorem, sacrificando Idolis commisisset, congregatū fuit Conciliū Sinuessanum, vt ea de causa disputaretur, totū Conciliū cōfitebatur, non esse in sua potestate iudicare Papam. Prima sedes à nemine iudicatur. Et huius Concilij meminit Nicolaus I. in epistola ad Michaelē Imperatorē. Similiter Conciliū Romanū à Sancto Syluestro cōuocatū can. vltimo declarat, Primā sedē, quæ Papæ est, à nemine iudicari posse. Conciliū Calcedonēse, vnū ex quatuor primis Cōciliis generalib. in tertia actione, dānat Dioscorū Patriarchā Alexandrinū, & pariter totū Conciliū Ephesinum, quod Papā Romanū iudicare ausus sit. Si igitur primus Patriarcharū post Romanū vna cū toto Concilio generali, nō poterat iudicare Papā, manifestè deducitur, Cōciliū non esse supra Papā, alias enim ipsum iudicare posset. Paulò post, Concilium V. Romanum sub Papa Symmacho approbat, ceu propriū Decretū, sentētiā Ennodij. Aliorū hominū causas Deus per homines terminari voluit: Sedis istius Præsulē suo sine quæstione reseruauit arbitrio. Voluit Petri Apostoli Successores, cœlo tantū debere innocētiam. In Cōcilio octauo generali, actione 7. ita legimus: Romanū Pontificē de omniū Ecclesiarū Præsulibus iudicasse, de eo verò neminē iudicasse legimus. Paulus Æmilius libro 3. Historiæ suæ scribit, cùm magnum Conciliū in præsentia Caroli Magni, ob quasdā res Papæ Leoni III. obiectas, congregatū fuisset, omnes Episcopos vna voce clamasse, nemini licitum esse Summū Pontificē iudicare. Cōciliū Lateranēse sub Alexandro III. dū leges de eligendo Pōtifice statuēdæ essent, ait, in hac electione singulari industria opus esse, si enim erretur, recursum ad aliū superiorē

non ſuppetere, quod in terris Papa ſuperior nemo ſit. Legatur caput Licet extra de electione. Deinum Concilium Lateranenſe ſub Leone X. ſeſſio. 11. determinat expreſsè, Papam eſſe ſuper quodcunque Concilium, ac proinde ad illum ſolum pertinere, conuocare, transferre, & dimittere Concilium. Si igitur ipſa Concilia Papæ ſe ſubiecta pronunciant, quis audebit dicere, Concilium eſſe ſupra Papã, aut ab hoc ad Concilium appellationem inſtitui poſſe. Sed videamus, an ipſa ratio in ſcripturis Dei fundata, hanc eandem veritatẽ confirmet. Eccleſia ſancta non eſt Reipub. Venetæ, Genuenſi, aut ciuitati cuipiã comparanda, quæ Duci ſuo Imperiũ, quod placet, indulget, vnde naſcitur, vt Reſpublica Principe ſuperior ſit. Nec ſimilis eſt regno terreno, in quo populus anthoritatem transfert in Monarchas, vt tamen à dominio Regio quibuſdam in caſibus liberari queat, & redire ad regimen conſulare. Romanorum exemplo, qui à dominio Regio, ad regimen Conſulare deuenerunt. Eſt enim Eccleſia Chriſti regnum perfectiſſimum, monarchia abſoluta, & à populo nec depẽdens, nec originem trahens, ſoli voluntati & imperio diuino ſubiecta. Ego autem, ait Chriſtus Pſalm. 2. cõſtitutus ſum Rex ſuper Syõ montẽ ſanctum eius. Et Angelus ſanctus ait ad Beatam virginem Lucæ 1. Dabit ei Dominus ſedem Dauid Patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & Regni eius nõ erit finis. Et mille aliis in locis habetur idipſum. Hoc regnum independens eſſe ab hominibus, oſtendit Chriſtus, cum ait: Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, Ioannis 15. Et hoc ipſum nos aliquando profitebimur: Feciſti nos Deo noſtro regnum Apocal. 5. Et hæc cauſa eſt, quod hoc re-

regnum in scripturis familiæ assimiletur: Quis est seruus & prudens, quē constituit Dominus super familiā suā, Matth.24. Paterfamilias enim nō depēdet à familia, neque ab ipsa authoritatē acquirit. Cum igitur hęc verissima sint, necessaria cōsequētia cōcluditur Vicariū generalē Christi, non depēdere ab Ecclesia, sed à solo Christo, à quo omnis eius authoritas deriuatur; quo modo videm⁹ in terrenis regnis Progregē nō habere potestatē à regno, sed à Rege, nec iudicari aut puniri posse à populo, sed solū à Domino.

Vides igitur quantoperè deceptus sit Gerson; & qui eum sequitur seipsum decipit; contrarius porrò est, sacræ scripturæ, Conciliis, & manifestis rationibus. Et si quispiā obiiceret, quod ipse Gerson quoque solebat. Scriptum esse Matthæi 18. Dic Ecclesię, & si Ecclesiā non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Responderem, in eo loco nomine Ecclesiæ intelligi Prælatum, qui caput est Ecclesiæ, quem in modum exponit hunc locū Sanctus Chrysostom. homil.61. in Matth. & Papa Innocētius III. capit. Nouit. de Iudiciis, & docet hoc vniuersalis Ecclesiæ totius mundi praxis, omnium ætatum & temporum consensus, qui enim Ecclesiæ peccatorem denunciare vult, & obseruare hoc præceptum, non congregat Concilium, sed ad Episcopum, aut eius Vicarium recurrit.

IX. *Nona consideratio.* [Non incurritur contemptus clauium, quando Papa enormissimè & scandalosissime abutitur sua potestate.] Hæc consideratio in se vera est, sed iniuriosissima sanctissimo Domino nostro, & sāctæ sedi Apostolicæ, ac si hoc modo clauibus regni cœlorum abuti soleat. Simili astu & fraude hęretici nostri tēporis, vt mundo odiosā red-

derent poteſtatem Pontificiam, infamia in eam conuicia ſpargunt, quæ Anteſignanus & caput eorum Satanas ſuggeſſit. Veneti eius farinæ defenſores abhorrere & punire deberent.

X. *Decima conſideratio.* [Non incurrere eos contemptum clauium, qui per poteſtatem ſæcularem, aduerſus tales prætenſas ſententias tueri ſe procurant, lex enim naturalis dictat, vim vi repelli poſſe.] Hæc doctrina pernitioſa eſt, à qua infinita oriri poſſunt ſcandala. Licet enim ſententia hæc veriſſima ſit, vim vi repelli poſſe. Nihilominus limitationes multas admittit. Vt nimirum vis ſit iniuſta, nullum præter vim extet remedium, & vt continuo reſiſtentia fiat, & præter has alias, quas Syluester, verbo Bellum 2. & alij Doctores, qui de hac materia tractant, declarant: ac proinde, niſi magna cautela hæc ſententia in caſibus particularibus adhibeatur, grauiſſimarum perturbationum cauſa eſt. Dum apparitores captum vinciunt, certum eſt capto violentiam inferri, nec tamen licita eſt in lictores violentia, ea de cauſa, quod vis vi repelli poſſit. Qui per vim ad ſcamna triremium alligatur, loris & verberibus ad remigandum compellitur, violentiam procul dubio ſuſtinet, nec tamen vllus, qui iudicio præditus ſit, affirmabit, hortatori remigũ, ſub hoc prætextu quempiam violenter obſiſtere poſſe. Similiter cogitur à ſuperiori ſeu Eccleſiaſtico, ceu ciuili quiſpiam, vt reſtituat rem alienam aut famam, ſeruare fidẽ & promiſſum, dici tamẽ nequit, quod tali modo coactus violẽter reſiſtere poſſit, aut inſurgere aduerſus ſuum ſuperiorem. Et vt relinquamus infinita exempla. Frequenter magiſtratus aut Principes plebi, grauiſſimas exactiones & onera imponunt,

cæm-

eámque ad ſoluendum impellunt cogúntque non credo vllum tamen eſſe,cui placeat is, qui motus & ſeditiones in plebe excitaret, ea de cauſa,quod licitum ſit vim vi repellere. Et quæ metamorphoſis & confuſio in priuatis ædibus, vrbibus & Regnis foret,ſi omni vi vis opponi poſſet,ea de cauſa ſolummodo,quod naturale lumē, vim vi repellendam dictet. Verum ſi de vi ſermo ſit, qua Prælati vtuntur, dum cenſuris Eccleſiaſticis conſtringunt ſubditos ad obediendum, certum eſt, licitū non eſſe eis vi reſiſtere.Si enim qui non audit Eccleſiam,iuxta præceptū Domini pro Ethnico & Publicano habēdus eſt,ſane deterior cenſendus eſt,qui violenter Eccleſiæ reſiſtit. Quantum verò attinet ad recurſum Principū ſæculariū in materia excōmunicationis,à ſacro Concilio Tridentino ſufficienter proſpectum eſt, dum ſeſſione 25.& 13. Principibus ſæcularibus prohibet, ne Prælatos ab excommunicatione impediant, neque iubeant vt iam fulminatæ reuocentur, cum hoc ad officium eorum non ſpectet. Si demū ad negotium, de quo hoc tempore inſtituta eſt quęſtio procedamus, principium quod adducit,vim vi repellere licere, ad propoſitum nil facit. Vis enim quam Reipub. Venetæ ſanctiſſimus Dominus noſter infert,vis paterna, iuſta, & conformis eſt ſacræ ſcripturæ,ſacris Canonibus, omni tempore Eccleſiæ Antiſtitibus vſitata: adeſt & in promptu remedium,quamuis ad vim aut auxilium Principum non refugiant,obedientia ſcilicet & humilitas,ſine quibus alia omnia remedia vana ſunt.

XI. *Vndecima conſideratio.* [Iuriſtarum, aut Theologorum aliquem non incurrere contemptū clauium Eccleſiæ,dū in præmiſſis caſibus,iuxta

conſcientiam ſuam dicit, quod huiuſmodi ſententiæ non ſint timendę vel tenendę,& hoc præſertim, ſi obſeruetur informatio ſeu cautela debita, ne ſequatur ſcandalum puſillorum,qui æſtimant Papam eſſeDeum aliquem,qui habet poteſtatem omnem in cœlo & in terra.]

Hæc conſideratio,vt loquar de ea modeſtè, parũ conſiderata eſt:ſuffeciſſet enim Gerſonẽ dixiſſe, indoctum in re dubia poſſe ſe Iudici Theologi aut Iuriſconſulti cuiuſpiam famoſi, docti & boni cõmittere. Vt autem ad Theologum aut Iuriſconſultum quemcunque,in materia præſertim obedientiæ ſummo Pontifici ſumma debitæ recurratur, eſt temeritas, neque enim dubium, ſed certiſſimum eſt, in rebus dubiis ſuperiori obediendum eſſe, & tunc tantum obediendum non eſſe, quando dilucidum & manifeſtum eſt, ſuperiorem diuinis legibus oppoſitas pręcipere. Deinde quot Theologos ac Iuriſconſultos reperire eſt, qui aut ex ignorantia aut malitia decipi poſſunt? Et ſi hic te iſto, alius autem alio modo inſtruat,quem ſequeris? Principes profectò ſæculares nunquam permittent, vt reus lata ſemel ſententia reclamet, & dicat ad obedientiã ſe non teneri,ea de cauſa, quod Theologorum aut Iuriſperitorum aliquis in ſua conſcientia eum docuerit, ſententiam obſeruandam non eſſe: quanto minus ferendum hoc eſt, in materia obedientiæ Vicario Chriſti debitæ, cui omnes Chriſtiani obligati ſunt iure diuino obedire. Teneant puſilli & ſimplices Papã Deũ quendam eſſe, & poteſtatem omnem habere in cœlo & in terris, Deo plus placet eorum infirmitas & ſimplicitas, quam firmitudo eorum qui prudentes ſibi videri volunt, proin-

proindéque authoritatem Vicarij Christi, vt mos est nostræ ætatis sectariis omnibus deprimere conantur. Exiguum quid est Papam pro Deo in terris haberi, cum de omnibus, Principibus in Psalm. dicatur: Ego dixi Dii estis. Nec inconueniens est dicere, Papã potestatẽ omnem habere, in cœlo & in terra, cum Christus ipse dixerit. Quodcũque ligaueris super terram, erit ligatũ & in cœlis. Quod tamẽ à veris & doctis Catholicis sanè & rectè intelligitur. Et vt rem paucis complectar, credo dici posse & recte, tã eximiam esse summi Pontificis dignitatem & potestatẽ, vt pauci eius sublimitatem & splendorẽ capiant, & assequantur. Potest enim totum illud facere, quod ad deducendas in Paradisum animas necessarium est, remouere omnia obstacula, quæ mũdus & dæmõ dolose & fraudulenter opponũt. Hinc S. Cyrillus à S. Thoma in opusculo de primatu Petri citatus asserit, quemadmodum Christus à Patre plenissimam habuit authoritatem, ita Christũ quoque S. Petro, eiúsque successoribus, amplissimam in vniuersam Ecclesiam concessisse.

Duodecima consideratio est. [Contemptus clauium dicendus est magis foueri quam tolli, dum ij, qui abusui clauium resistere debent, diuiduntur inter se, & impediunt se mutuo. Veritas est, quod omnis via fauorabilis & humilis tentanda sit cum summo Pontifice, dum male informatus fert iniustas sententias, sed nihil prodest humilis sedulitas, arripienda est vtilis & animosa libertas.]

Hæc consideratio multum faciebat ad rem, Gersonis ætate, cùm enim tunc, trium Pontificum schisma esset, & horum quisque excommunicationes fulminaret aduersus sequaces alterius, expediebat

vt id temporis fideles inter se vnanimes Schisma tollere conarentur,& eas excommunicationes parui facerent,cum quis eorum Vicarius Christi esset, ignoraretur, atque ideo iis non obstantibus ad negotium vnionis Ecclesię attenderent. Verumtamen cum iam beneficio diuino vnus solum Papa indubitatus & certus sit,nihil ad rem facit hæc consideratio,nisi ad schisma,& membra aduersus caput excitandum.

RESP.

RESPONSIO BELLARMINI,

AD ALTERVM GERSONIS *Opusculum, cuius titulus est,*

DISCVSSIO ILLIVS ASSERTIONIS SENTENTIA Pastoris etiam iniusta timenda est.

IN *secundo opusculo is ipse Gerson refert*: [Commissarium quendam Apostolicum in processu quodam publico posuisse assertionem, quæ sequitur. Sententiæ nostræ etiamsi essent iniustæ, sunt tenendæ & timendæ.] Supra hãc assertionem censuram profert in plures propositiones diuisam, & sunt sequentes.

Prima, hæc assertio est falsa. Secunda, hæc assertio est impossibilis. Tertia, hæc assertio cẽsenda est erronea contra bonos mores. Quarta, hæc assertio suspecta est de hæresi. Quinta, hæc assertio reddit assertorem suum suspectum in fide, & ita consequẽter ad iudicium fidei euocandum, & compellendum, vt vel se exponat, vel reuocet, vel si pertinaciter renuerit, relinquendum esse iustitiæ sæculari.

Et hæc est summa iudicij Gersonis, quod quam rigidum sit, sequens discursus patefaciet.

Cõmissarius ille siue verus, siue fictitius, non con

tentus fuit dicere, solum sententias suas etiam iniustas timendas esse, qua in re conformiter S. Gregorij dicto loquebatur, sed etiam adiunxit obseruãdas esse, & licet rectius fecisset, hæc verba omittendo, nihilominus tam rigidam, qualis est ea Gersonis, censuram non demeruit, qui in malum sensum verba, quę in bono accipi poterant, traxit. Duo respondet Gerson Cõmissario, & de vtroque laconice & paucis sermocinabimur. Primo reprehendit, quod sine distinctione dixerit, sententias suas etiam iniustas timendas esse, videtur enim voluisse dicere, omnes etiam iniustas sententias timendas esse, cum tamen constet, non omnes iniustas, sed solum illas, quæ iniustæ quidem, sed validæ sunt, vt ex Gratiano 11.q.3. per totum colligitur, timendas esse. Ad hoc respondetur, Commissarium locutum esse eo sensu, quo D. Gregorius, & sacri Canones. Et quemadmodum S. Gregorius quando dicit: Sententiam Pastoris siue iustam, siue iniustam timendam esse, etiamsi indistinctè loquatur, non tamen censendus est dicere, omnem sententiam timendam esse, sed solum illam quæ non est nulla, licet iniusta sit; ita nec ex Commisarij verbis deducendum est, omnes sententias timendas esse, sed solum manifestè non inualidas, licet iniustas. Dicam paucis, calumnia quæ Commisarij verbis impingitur, S. etiam Gregorij verbis affingi posset.

Secundario reprehendit Gerson Commissarium, quod dixerit, sentẽtias quãuis iniustas timendas esse & obseruandas. Alia enim res est, obseruare, alia timere. Iniquitas Tyranni timenda, neutiquam tamen obseruanda est, & qui dicit eam obseruandam esse, falsum astruit, & in errore versatur.

Ad hoc

Ad hoc respondetur: Commissarium, quantum quidem credi potest, non locutum esse de obseruatione rei iniustæ, sed de sententia excommunicationis, in quantum pœna quædam est,& priuat hominem participatione sacramentorum, & conuersatione fidelium; & in hoc sensu rectè dicitur,sentētiā excommunicationis timendam & obseruandam esse; non sunt enim res diuersæ, timere excommunicationem, & eandem obseruare: qui enim timet, ab vsu Sacramentorum, & à commercio fidelium abstinet,& ita obseruat,& qui tali modo non obseruat,cū fidelib.cōmunicat,Sacramēta percipit,eā nequaquā timet. Atq; adeò ęquiuocat Gersō in sētētia quæ aliquid pręcipit,& sententia quæ aliqua re priuat. Cúmque super his æquiuocis totum suum discursum fundauerit,minimè mirum est quod in aëre ædificium suum struxerit. Verum ponamus ita se rem habere, locutus sit Commissarius,de sententia quæ aliqua re priuat sub pœna excommunicationis nec hoc modo mali aliquid locutus est. Vel enim ea sententia præcipit rem manifestè bonam, vt est restitutio rei alterius; aut rem manifestè malam, vt sunt furari, blasphemare; aut rem dubiam, mala ne an bona sit,vt est, ad bellum proficisci,de quo iustū ne an iniustum sit,controuertitur & dubitatur. Si rem manifestè bonam præcipit, obseruanda & timenda est, obseruanda est scilicet, faciendo hoc quod præcipitur,ne incurratur excommunicatio,& fieri potest eiusmodi sententiam iniustam esse,quādo scilicet tres admonitiones non præcesserint, & tamen validam ob rem bonam quæ pręcipitur, ob authoritatem præcipientis, & præuiam ad minus vnā monitionē.Si sententia dubia est,mala ne an nō

mala res præcipiatur, obſeruanda & timenda eſt, in caſu namque dubio, ſubdito ſtandum eſt iudicio ſuperioris, & non proprio innitendum, vt ſupra dictum, & communis ſanctorũ Patrum eſt ſententia. Si ſententia præcipit rem quæ manifeſtè peccatum eſt, tunc neque timenda neque obſeruãda eſt, & qui obſeruandam eſſe diceret, erraret; atque de hac aſſertione veræ ſunt quinque propoſitiones à Gerſone poſitæ. Sine dubio enim falſum eſt, ſententiam quæ ad peccandum obligat, obſeruandam eſſe; & impoſſibile eſt ſententiam ad peccatum vrgentẽ ad obſeruantiam obligare; ſed & erroneum eſt cõtra mores, quia docet malum facere; & contra fidem, dicens enim licitum eſſe male operari, hæreticus eſt; & impœnitens tradendus eſt iuſtitiæ ſeculari, vt pro de merito pœnas luat; & eiuſmodi ſententia, non ſolũ obſeruari nõ debet, ſed nec timeri. Ait enim Saluator: Noli timere eos qui occidunt corpus; & ſatius eſſet, mortem ſubire aliquem, quam eiuſcemodi legem obſeruare. Vnde quartum illud membrum à Gerſone poſitum non inuenitur, ſcilicet ſententiam aliquam debere, aut poſſe timeri, ſed non obſeruari, loquendo de timore, qui obſeruantiam inducit. Licet naturali timore Tyrãnus timeri poſſit, qui malum iubet. Nec etiam in hoc Commiſſarius deliquit, ſemper enim locutus fuit de ſententia iniuſta, ſed valida, qualis non eſt illa, quæ peccatum pręcipit, & notoriè nulla eſt. Vides igitur totã Gerſonis machinam in aere fabricatam, & quiſquis eũ trãſtulit, & in lucẽ ſparſit, vt Venetos ad contẽnendam iuſtam & validam ſummi Pontificis ſententiam pelliciat & inducat, oſtendit ſe plus malitiæ quàm iudicij & intellectus habuiſſe.

Huic

Huic considerationi adiungit Gerson propositiones aliquot ad docendum Regem Christianissimum, quid possit & debeat facere pro libertate Ecclesiæ Gallicanę, de quibus propositionibus non est opus, vt in præsenti negotio loquamur. Primò, quia singulæ nituntur in hoc principio, potestatem Cõcilij esse supra Papam, nec enim aliã ob causam Gerson autumat, Papam immutare non posse antiquos Canones, in quibus tunc Ecclesiæ Gallicanæ libertas fundabatur, quam quod à Concilio decreti fuerint, & ideo arbitrio & dispositioni Pontificiæ amplius non sint subiecti. Modo autem docuimus, hoc principium falsum esse, nec à Venetis hoc pro vero adstrui nobis persuademus. Secundo, quia post tẽpora Gersonis in Concilio Lateranensi à Leone X. derogatũ fuit pragmaticis, quibus Ecclesia Gallicana defendebatur, & cõcordata inter Leonem Põtificem & Regẽ Christianissimum icta & pacta sunt, vt libertas Gallicana contra Summũ Pontificẽ nec amplius quidẽ nominetur, quinimò Rex Christianissimus, & omnes Francię Episcopi, cum matre sua, quæ est Ecclesia Romana, & Patre qui Papa, Vicarius Christi & successor S. Petri est, pacem & concordiam colunt. Tertiò, quia libertas Gallicana, de qua Gerson, commune nihil habet cum libertate, quam modo Respublica Veneta prætendit, illa enim antiquis decretis & Canonibus fulciebatur, hæc autem & antiquis, & modernis è diametro est contraria.

LAVS DEO.

477.

APOLOGIA

ADVERSVS OPPOSITIONES

FACTAS

Ab Illustrissimo & Reuerendiss. Domino

CARD. BELLARMINO.

Ad Tractatus, & Resolutiones Iohan. Gersonis circa valorem Excommunicationum.

PATRIS MAGISTRI PAVLI Veneti, Ordinis Seruorum.

Iohan. cap. 18.

Regnum meum non est de hoc mundo.

VENETIIS
Apud Robertum Meictum.
M. D. CVI.
Cum licentia Superiorum.

Excellentissimi Domini, Capita Excelsi Consilij Decem, subsignati, certiores facti à Do. Reformatoribus studij Patauini, ex relatu facto à Reuerend. Theologis huic negotio delegatis, & à Circ. Secretario Senatus, Iacobo Vico, cum iureiurando, in Apologia pro Ioh. Gersone contra oppositiones Illustriss. Do. Cardinalis Bellarmini, Patris Magistri Pauli Veneti, ordinis Seruorum, ab ipsis diligentissimè recognita, & considerata, nihil esse contrarium Sanctæ Fidei Catholicæ, Principibus aut bonis moribus, ac typis esse dignam, concedunt vt in hac ciuitate possit imprimi.

Datum die 5. Sept. 1606.

D. Laurentius Loredanus.
D. Ioh. à Lege.
D. Hieronymus Priulus.
} Capita Excelsi Consilij Decem.

Illustr. Consilij Decem Secretarius
Ioh. Baptista Padauinus.

1606. 5 Septembr. Registratum in officio contra Blasphemiam fol. 158.

Ioh. Franciscus Pinardus Secretarius.

APO-

APOLOGIA P. PAVLI.

QVandoquidem necesse est respondere ad obiectiones factas contra duos tractatus Ioh. Gersonis, sanctitate & doctrina clari, circa valorem excommunicationum, non tam in ipsius authoris famæ adminiculum, quàm ad piam & iuridicam intelligentiam eiusmodi materiæ, & ad defendendum legitimam potestatem quam Deus supremis Principibus concessit: id exequar omni modestiæ & reuerentiæ genere, dicteria maledictáque missa faciens, dissona valdè & aliena à considerationibus quæ inter Christianos ac speciatim Religiosos, circa materias de animarũ salute occurrunt. Nec in propulsandis contumeliis Doctori tanto illatis immorabor, cùm ipse, si esset in viuis, iuxta propria documenta, Saluatorẽ imitaretur: Qui cùm malediceretur, non maledicebat. Aliam doctrinam non adducam, nisi quam docuerunt D. Apostoli, & successiuè Sancti Patres, aliíq. Doctores Catholici, qui ad hęc vsq; tempora sacras literas interpretati sunt, ac fideles instituerunt, quã ideò semper Sanctę Matris Ecclesiæ iudicio, quę errare nequit, subiiciam, ducens me hac ratione non modò conscientiæ meæ, qua potissimùm moueor, satisfacere posse, verùm etiam omnibus hãc meam Apologiam lecturis, quibus non minùs ingrata forent scio absurda conuitia & cauillationes, quàm futurum sit gratum & acceptum, quòd sermonis & affectus synceritate, defensionem eiusmodi ad Dei gloriam, & proximi ædificationem aggrediar. Porrò tædij vitandi causa, quod interdum repetitio

titulorum quorundam licèt debitorum parit, ego ipsi rerum essentiæ intentus, mittam iis attributis opponentem insignire quæ meretur, & hoc solo Authoris nomine cùm illo agam in sermonis mei progressu: Illustrissimæ ac Reuerendiss. suæ Dominationi debitam illam humilémque reuerentiam semper seruans, quæ ipsi debetur omni tempore, quemadmodum eam multò antè semper eidem sum testatus, quando etiam cum illo ante Cardinalatum agendum mihi fuit.

AVTHORIS PROEMIVM.

Quàm verum sit quod Christus ait: Qui malè agit, odit lucem, Iohan. 3. conspicuum euadit in eo, qui opuscula duo Iohannis Gersonis in linguam vulgarem transtulit: cùm enim nosset quot falsitates in vnica, eáque breuissima responsione continerentur, quot, iísque non exiguis erroribus eadem opuscula scaterent, & quàm parùm ad eius scopum eadem conducerent, puduit ipsum, suum & Typographi nomen prodere, quinimò vt occultior esset, Parisiis se scripsisse simulat, cùm tamen constet eum & scripsisse & edidisse Venetiis. Ne is igitur sua hypocrisi lectores simplices decipiat, verba suæ Præfationis examinabimus, deinde verba etiam Gersonis, non ea fidelitate translata quam profitetur.

Nulla sanè causa fuit ob quam puderet Interpretem, quòd Gersonis considerationes, non facerent ad negotium de quo agitur in præsentiarum, siquidem nisi omnia eius opera iam ante centum annos edita haberentur, credidissem ego duos hosce Tractatus nunc demum compositos

positos esse, adeò peculiariter & propriè capita omnia perstringunt,quæ ad hoc propositum perstringi possunt: quinimò vbi primùm in has regiones peruenerunt,ea fuit communis opinio ; priusquàm à multis , cum antiquis exemplaribus collati essent , editis Lutetiæ, anno 1494. Quin potiùs editiones antiquissimæ , Gersonem, præter eminentissimas alias quas habebat, pietatis & doctrinæ dotes, spiritus etiam Prophetici nonnihil habuisse persuadent. Lector quilibet in hoc erit iudex. Verùm si hoc ad rem non facit ; cur seipsum author adeò fatigat? cur id confutare aggreditur? doctrinam illam semper impugnat ; at extra rem esse,nunquam ostendit: an verò Gersonis considerationes,errores contineant, videbitur in progressu,quum obiectiones eis factæ examinabuntur,quæ quidem omnes vel ea præsupponunt quæ falsa ex ipso contextu dignoscuntur;exempli gratia Gersonem considerationes illas Schismatis tempore scripsisse: vel ponunt quod est in controuersia, præceptum scilicet summi Pontificis, Reipublicæ Venetæ datum , iustum esse: vel sumpto in bonum sensum termino quopiam ambiguo,eóque sic in lectoris animum insinuato,tandem concludunt semper iuxta prauum sensum.

Præfatio Interpretis,doctrinam non cõtinet quæ in opusculis non cõprehendatur,ideóque nominis ipsius adscriptione opus non video : nisi velimus teneri omnem Interpretem suum nomen adscribere: sed hac de re nullum extat præceptum, aut in sacro Concilio,aut alibi,nec id vsus requirit : imò non laudantur qui è sola quapiam præfatione , aut indice ; aut libelli alicuius translatione gloriam

captant. Innumera Græcorum Patrum opuſcula reperiuntur, Latinè reddita ſine Interpretis nomine, quamuis & nonnullis adſcriptum ſit. Dominus fratrum ſuorum conſilium non probauit, [Tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt diſcipuli tui videant opera, quæ tu facis, nemo quippe in occulto quicquam facit, ſed quærit ipſe palàm eſſe : ſi hæc facis, manifeſta te ipſum mundo:] Sed reſpondit, quod in multis occaſionibus ipſius ſerui poſſunt reſpondere, Tempus meum nondum aduenit, tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum. Laus Deo, Mundus dudum exceſſit ex infantia, nec hodie demum ſapit, ac de cibis non ampliùs ab eo qui hos menſæ apponit, ſed à ſapore diiudicat. Ac ſanè ob titulorum authoris ſplendorem Interpres qui nomen ſuum reticuit, non venit in periculum nè cauſa cadat, ex more iudicij Areopagitici. De typographo qui nomen ſuum non appoſuit, nihil dicam, cùm defendendum eum non ſuſceperim : dicam quidem hac vigentium controuerſiarumq; occaſione ſcriptum quoddam Mediolani editum, in lucem veniſſe abſque authoris & typographi nomine, ſine loci ac temporis notatione : quod quandam etiam Doctrinam continet, cuius quanta ſit pernicies cũ tempore patebit : huc verò reſponſum aliud adferri nequit, quàm velle nos legem vnam pro nobis, & aliam pro aliis. An verò integra fidelitas deſit interpretationi, quum obiectio aliqua in progreſſu fiet, conſiderabimus. Sed quid author dicat videamus.

Prima præfationis verba hæc ſunt.

Euulgato rumore, & ſparſa paſſim fama in inclyta hac vr-

hac vrbe Parisiorum, ipso die sanctissimæ Natiuitatis Domini & Saluatoris nostri, fulminatas esse censuras & excommunicationes aduersus Serenissimam æquè ac Religiosissimam Rempubl. Venetam, idque ea potissimùm de causa factum fuisse quòd recuset hæc Respublica libertatem à Deo sibi concessam, alterius arbitrio submittere.

Si singulas libertatis species inuestigemus, qua vel persona, vel Respublica frui potest, non nisi sex sequentes inueniemus: libertatem arbitrij oppositam necessitati naturali: libertatem Christianam, oppositam seruituti peccati: libertatem ciuilē, oppositam iugo seruili: libertatem Reipublicæ, oppositam subiectioni monarchicæ: libertatem Principis absoluti, in rebus temporalibus superiorē nō agnoscētis, oppositā subiectioni Principis minoris, respectu maioris; tandem libertatē operandi malè, oppositā seruituti iustitiæ, quā libertatē vnā & eandē esse cum seruitute peccati, ait D. Paulus ad Rom. 6, cùm serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Non existimo huius Præfationis authorē loqui de libertate arbitrij, quæ naturalis est, nec vllo modo perdi potest, nisi Lutheranorum, aliorúmq; similiū hæreticorū errores sequamur. Nec rationaliter loqui potest de libertate Christiana, opposita seruituti peccati: hæc enim obediendo Vicario Christi non tollitur, sed potiùs non obediendo. Nec de libertate ciuili, qua serui carent: nec de libertate Reipublicæ Aristocraticæ aut Democraticæ, qua carent populi potestati Regiæ subiecti, aut dicamus Monarchicæ, neque enim hodiernus Pontifex, nec antecessores ipsius de forma regiminis Venetæ

vrbis immutanda cogitarunt, vnquam, quippe qui nouit nullam legitimæ Potestatis formam, siue Regum, siue Principum, siue populorum illa sit, libertati Christianæ, cuius summus Pontifex principalem habet curam, aduersari, quinimò hanc varietatem ciuitati Dei, quæ est Ecclesia vniuersalis, non exiguo esse ornamento.

Nescio quo animo Author sex libertatum apparatum faciat, cùm plus satis notum sit de qua libertate agatur, sed si quidem proponere volebat omnes libertatis species, quibus aut persona quæpiam, aut Respublica frui potest, cur libertatem quoque Ecclesiasticam non proposuit, eámque declarauit? cùm tanta sit inter Canonistas controuersia, vt qualis ea sit nondum planè constet. Interim verò hierarchia Ecclesiastica, Respublica est, cuius libertas ad quam harum sex referri debeat, non liquet: & cùm dixerit nullam aliam libertatem dari præter sex illas, mirandi ansam nobis præbuit, quasi vellet huic renunciare: de qua tamen loqui, imò fusè agere, locus fortè hoc-ce magis opportunus non erat: sed quoniam in recensendis sex illis libertatibus, author vtitur ambigua propositione, necesse est, priùs quàm vlterius progrediamur, eam ad verum suum sensum contrahere, ne quis decipiatur. Loquens de libertate Christiana, dicit hanc non amitti obediendo Christi Vicario, sed potiùs ei non obediendo: hac limitatione opus est, quando Christi Vicarius imperat iuxta Christi institutionem, sed quando imperat iuxta propriam opinionem, & animi affectus, quibus, vt homo, est obnoxius, & vt ait Gaetanus, interdum magis quàm reliqui, 22. quæstion. 39. artic. 1.

tunc

tunc non amittitur libertas, ei non obediendo, ſed potiùs obediendo. Quemadmodum libertatem amiſiſſet, quiſquis obediiſſet Honorio primo, quum iuſſit ne diceretur vnam vel duas in Chriſto voluntates eſſe: & qui obediiſſet Gregorio III. quum voluit vt qui haberet vxorem ad officia coniugij ob morbum aliquem ineptam, ei liceret aliam cum ea ducere: ac pariter multis cenſuris Stephani VI. contra Formoſum, Iohannis IX. contra Stephanum, & Sergij III. contra Iohannem: & qui obediiſſet quoque Celeſtino III. quum docebat hæreſeos causâ, matrimonium diſſolui poſſe: peccaſſet etiam qui Iohanni XXII. obediens, Sanctorum defunctorum animas, diuinam faciem non videre crediſſet: quæ omnia breuiter hîc attigi vt lector videat ſpecioſum quidem eſſe effatum illud: Libertas Chriſtiana, obediendo Pontifici non amittitur, ſed non obediendo: at ſimul eſſe inſidioſum, quum ita vniuerſaliter enunciatur, neque per hoc limitatur, quando iubet ex lege Dei.

Super quarta libertatis ſpecie, vbi dicit nullum vnquam Pontificem de forma regiminis Venetæ vrbis immutanda cogitaſſe, Authorem monebo, nimis eſſe, in Eccleſiaſtica noningentorum annorum Hiſtoria negatiuam aſſerere, cùm circiter centum & quadraginta Pontifices extiterint, poſtquàm rebus temporalibus ſeſe immiſcuerũt, quorum plerique licèt erga Rempublicam benè affecti fuerint, de omnibus tamen hoc dici nequit, etſi Diuina protectio libertatem hanc mirificè conſeruauit, tunc potiſſimùm quum extrema eius ruina promoueri videbatur. Quin & addi

posset, valdè mirum ac molestum videri, quòd cùm ex authoris verbis nullus è prægressis Pontificibus tentarit aut prætenderit vnquam, Reipublicæ regimen immutare velle, iam id reuera se posse facere credat præsens Pontifex, dum vult iudicium ferre de constitutione legum eius, quæ sanè sunt anima ciuilis regiminis.

Tandem author, eo quod ad rem non faciebat misso, lubens ait Interpretem loqui de supremi Principis libertate, quæ inter alia consistit in condendis legibus ad bonum regimen necessariis, & in delinquentibus puniendis, ac dicit:

Superest libertas Principis absoluti in rebus temporalibus superiorem non agnoscentis, & de hac præfationis authorem loqui est verisimile: sed decipitur sine dubio quisquis ait Sanctitatem Domini nostri, excommunicationem intorsisse contra Rempublicam Venetam, ea de causa, quòd renuat libertatem sibi à Deo concessam alterius arbitrio subiicere. Et si obiicitur, condere leges punireve delinquentes, proprium esse Principis absoluti, & nihilominùs Paulum V. D.N. Reipub. Venetæ capita excommunicasse, quòd sibi in abrogandis legibus quibusdam de rebus temporalibus ab ipsa conditis, nec in reis quibusdam in carcerem coniectis dimittendis obedire noluerint: respondetur Paulum V. Summũ Pontificem excommunicasse capita Reip. Venetæ, non quòd in quacũque lege de re temporali abroganda obedire nolint sed quòd obedire nolint in abroganda lege iniqua & impia, iniuriosa Ecclesiæ, Deumque & proximũ maximè offendente. Et quis Catholicorum negare

gare poteſt, ad Pontificem, tanquam Paſtorem vniuerſalem pertinere, quemlibet Principem aut Rempublicam ob peccata ſua reprehendere, eóſque ſi obedire nolint, cenſuris Eccleſiaſticis ad obediendum compellere? Ita videmus Diuum Gregorium Pontificem, Mauritium Imperatorem, qui leges quaſdam ſeruitio diuino iniquas tulerat, grauiſſimè reprehendiſſe: & Innocentius III. vt legitur in cap. nouit, de Iudiciis, declarat apertè, cenſuram peccatorum Principum totius mundi ad Pontificem pertinere: Non intendimus, ait, iudicare de feudo, cuius ad ipſum, Regem videlicet, ſpectat iudicium, ſed decernere de peccato, cuius ad nos pertinet ſine dubitatione cenſura, quam in quemlibet exercere poſſumus & debemus. Et paulò inferiùs: Cùm non humanæ conſtitutioni ſed diuinæ potiùs innitamur, quia poteſtas noſtra non ex homine, ſed ex Deo eſt, nullus qui ſit ſanæ mentis ignorat, quin ad officium noſtrum ſpectet de quocunque peccato mortali corripere quemlibet Chriſtianum, & ſi correptionem contempſerit, per diſtinctionem Eccleſiaſticam continere. Sed forſan dicetur, aliter cum Regibus, aliter cum aliis agendum eſſe. Sed ſcriptum legimus in lege diuina, ita magnum iudicabis ac paruum, nec erit apud te acceptio perſonarum. Hactenus Innocentius Papa. Et Papa Bonifacius in Extrauaganti Vnam ſanctam, de maiorit. & obedient. optimè dicit poteſtatem temporalem, dum errat, à ſpirituali dirigendam eſſe: quia etſi Princeps temporalis abſolutus alium Principē temporalem non agnoſcat pro ſupe-

riori, nihilominùs si Christianus est, cogitur pro superiori caput Christiani orbis agnoscere, qui est summus Pontifex, Christi Vicarius in terris, cuius finis cùm sit bonum spirituale animæ, ideò Principum temporalium regimini se non immiscet, quousque potestate sua in detrimentum propriarum animarum, aut populorum, vel in damnum Christiani orbis non abutuntur, sed quando contrarium faciunt, potest ac debet eos manu ducere, & dirigere: & qui hoc non credit, non est Catholicus. Quòd si quis diceret, leges illas nec præiudicium aduersus Ecclesiam, nec peccatum aliquod continere: responderem iudicium de lege an peccatum aut præiudicium aduersus Ecclesiam contineat, nec-ne, ad eundem summum Pontificem, tanquam iudicem supremum pertinere, sicuti iudicare de contractu ciuili, vsurarius ne sit, & peccatum, ad eundem Iudicem Ecclesiasticum pertinet, ad quem pertinet causæ cognitio. Ita Sanctissimus Dominus noster Paulus Papa V. Rempublicam Venetam reprehendit, non ideò quòd delinquentes subditos suos puniat, sed quia iudicare quoque præsumit personas Ecclesiasticas, quæ alium superiorem quàm Ecclesiasticum non agnoscunt, non habita ratione sacrorum Canonum & censurarum grauissimarum, quæ feruntur in eos qui manus iniiciunt in personas Deo deuotas & consecratas. Qui igitur seposita passione negotium hoc considerabit, intelliget Papam alia libertate Rempub. priuare nolle, quàm illa operandi malè, quæ non à Deo, sed à dæmone est, & à propria malitia, & vna est cum seruitute peccati, opposita veræ liber-

libertati Christianorum. Et quemadmodum Principes sæculares libertatem aliena rapiendi, occidendi, & similia scelera perpetrandi subditis suis non concedunt, quòd ea tranquillitati & bono Reipublicæ regimini aduersentur, Ita nec summum Pontificem, tanquam caput Ecclesiæ decet, veniam dare Christianis Principibus condendi leges aduersarias Ecclesiæ & animarum saluti. Et quemadmodum pastores non permittunt gregi libertatem errandi quo placet, depascendi herbas venenosas, aquas bibendi corruptas & turbidas, nec nautam conuenit nauem relinquere, vt à qualibet tempestate ad saxa scopulósque feratur: Ita nec Pontifex, gregis Christiani pastor, & primarius nauiculæ Petri gubernator, licentiam permittere debet Christianis, vt se perdant, aut aliis perdendi æternam salutem ansam præbeant. Demum quemadmodum iustè Reipublicæ Venetæ non placet conscientiæ libertas, quæ hac tempestate hæreticis arridet, videt enim hac libertate quoslibet errores introduci, atque ea de causa sanctæ inquisitionis tribunal fouet & promouet, ita nec placere deberet eidem libertas statuendi leges honori Dei, & bono Matris suæ Spiritualis, quæ sancta est Ecclesia, contrarias, sed beneuola fronte acceptare deberet se ea de re à Patre suo Spirituali, qui Vicarius Dei est in terris, admonitam & correctam esse.

Totus hic sermo peculiarem considerationem meretur, quia nec omnia in eo posita, vera sunt, & præterea conclusionem author ex iis deducit, quæ nullo modo deduci potest. Vbi retulit Inter-

pretis verba, nempe Sanctitatem suam excommunicare Rempublicam Venetam, eò quod libertatem sibi à Deo concessam alterius arbitrio subiicere abnuat. Ipse hæc inuertit, dicens Pontificem excommunicare capita Reipublicæ: at si dignetur inspicere, inueniet rectè locutum esse interpretem, se verò artificiosè erroris insignis dexterè excusandi gratia, personas mutare. Pontificis monitorium oblatum ipso Natalis die, inscriptũ est, [Marino Grimano Duci, & Reipublicæ Venetorum.] In hoc iubet eos quibus scribit, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, abrogare, expungere &c. duas leges. Rectè igitur dixit Interpres, excommunicare Rempublicam. Author verò vt errorem insignem excuset, Vniuersitatem scilicet excommunicasse, contra Theologorum omnium & Canonistarum doctrinam, & contra Pontificias ipsas Constitutiones, astutè dicit, excommunicare illum capita, sempérque idem seruat artificium: quamuis non solùm in hoc Breui seu Monitorio Pontifex Rempublicam excommunicet, sed etiam in alio 25. Februar. oblato, idem faciat, ac deinde in vltimo 17. April. excommunicet etiam Ducem, & Senatum, qui & ipse est Collegium. Rogamus authorem vt ingenuè loquatur, dicátque Pontificem excommunicare Rempub. excommunicare Senatum, non verò Capita, hæ namque excusationes non postulatæ, admitti nequeunt: Error commissus est in Vniuersitate excommunicanda: tegatur alia ratione, quàm imprudentiæ prætextu. Dignum est etiam animaduersione, qua modestia loquatur de illa Republica cui Sedes Apostolica tantum debet, nec de præsentibus modò dicat

ex qui-

ex quibus ipsa constat, & componitur, sed de iis qui ab anno 1300. ad hoc vsque tempus vixerunt, leges ab ipsis conditas, iniquas & impias esse: & quidem, quod maioris est momenti, contra propriam doctrinam: etenim paulò inferiùs dicit, Summi Pontificis esse de Principum legibus iudicium ferre: attamen eas, Summus Pontifex iniquas & impias nunquam vocauit, vnde igitur hæc authorem vocabula desumpsisse dicemus? Modestia decet omnes, si modò ab ea personæ insignes & Illustrissimæ non sint immunes. Duo proponit, alterum, Reipublicæ leges iniquas & impias esse, alterum, Pontificis esse eas reprehendere, & non obedientem, censuris compellere. Primum, quod est præcipuum fundamentum, cui probando insistendum erat, penitus deserit, forte quia non videbat vt id exequi posset. Secundum, quod non probato primo leue erat, prolixè admodum probare nititur, tres authoritates, aliásque rationes adducens. At sequamur ipsius ordinem, & videamus, quàm benè probata sit eius intētio, primò quidē authoritate D. Gregorij, quam author Mauritium increpasse dicit.

Habetur in epist. 61. libr. 2. admonitio valdè humilis D. Gregorij ad Mauritium Imperatorem, super lege ab ipso lata, ne quis militiæ aut muneri publico addictus, Monachalem vitam eligeret, nisi priùs rationibus redditis, aut absoluta militia. D. Greg. ostēdit ęquè posse iure ipso monasterio rationes reddi, & militē conuersū, magis Rempu. iuuare precibus quàm in militia, & hanc legē Diuinū cultum impedire, sed audiamus quàm acerba sit eius reprehensio: primò dicit, [Ego autem indignus pietatis vestræ famulus in hac suggestione, neque

vt Episcopus,neq; vt seruus iure Reip.sed iure priuato loquor:]& paulò inferiùs,[Ego verò hæc Dominis meis loquẽs, quis sum nisi puluis,& vermis?Sed tamen quia contra authorẽ omniũ Deũ hanc intendere constitutionẽ sentio,Dominis tacere non possum:] & inferiùs,Deum imperatori loquentem inducens ait, [Sacerdotes meos tuæ manui commisi, & tu à meo seruitio milites tuos subtrahis?] & paulò inferiùs ait, [Requirat ergo Dominus meus quis prior Imperatorum talem legem dederit, & subtiliùs extimet, si debuit dari:] & quid ab Imperatore requirat,concludens, ait, [Vnde per eundem tremendum Iudicem deprecor, ne illæ tantæ lacrymæ, tantæ orationes,tanta ieiunia,tantæque eleemosynæ Domini mei,ex qualibet occasione apud Omnipotentis Dei oculos fuscentur, sed aut temperãdo pietas vestra,aut mutando, vigorem eiusdem legis inflectat.

Humilis hæc & conueniens admonitio, Summo Pontifice verè digna, dura reprehensio ab Authore vocari non meretur, sed maiori consideratione digna sunt verba quæ sequuntur,[Ego quidem iussioni subiectus, eandem legem per diuersas terrarum partes transmitto, & quia lex ipsa omnipotẽti Deo minimè concordat, ecce per suggestionis meæ paginam Dominis nunciaui: vtrobique ergo quæ debui exsolui,qui,& Imperatori obedientiam præbui & pro Deo quod sensi,minimè tacui.

Summi Pontificis verba huc non attulissem, nisi ab authore coactus, vt ei ostenderem non obiurgatione, sed humili admonitione D. Gregorium erga Imperatorem vsum esse: sed cùm me huc vsque duxerit, est quòd ab ipso petam, an dum se toties

D.Grego-

D. Gregorius indignum Imperatoris seruum appellat, dum ait se vt subiectum ipsius imperio, legē in diuersas partes mittere, quam nō iustam esse existimet, dum ait se hoc faciendo, debitā Imperatori obedientiā præstare, an, inquam, hæc cum doctrina conueniāt quam ipse nunc euulgat, Pontificem: statuens Summū Monarcham temporalem, Principes verò minùs quàm seruos, vt ostendā priùs quàm ex hoc proposito discedamus, verbis eius id concludi, quamuis nunc expressè pronūciare non audeat: sed interim oportet authori significē quale fuerit Nomophylacium Apostolicū, cui D. Gregorius obiurgationem suam affigi curauit: ad Theodorū scribit Mauritij medicum epist. 64. se admonitionem fecisse, (suggestionem enim sic interpretabor, si permittat author, ne me, vt Interpretē, arguat) Imperatori: sed non vult vt illā suam epistolam palàm, sed clam & opportunè ipsi tradat, ne à maioribus negotiis auocetur: Veniam etiam petere cogor, si dum de maiori propositione agitur, D. Gregorij verbis adductus, minoris ipsius particulam per accidens attigero, vt legis iniquitas probetur: sanctus ille Mauritium monet, vt inquirat num Princeps aliquis eiusmodi legem tulerit: ita cuperem dixisset Sanctissimus Pontifex Reipub. Venetæ, vt videret num Reges Portugalliæ, Castilliæ, Aragonæ, Poloniæ, Galliæ, Siciliæ, Comes Burgundiæ, vel Respublica Genuensis, leges suis similes condiderint vnquam, in hoc enim sanè D. Gregorium imitaretur: & authoris prudentiam valdè miror, dum non citat D. Gregorij locum, siquidem adeò subtiliter in hoc suo tractatu reliquos omnes citat.

Iam ad ſecundam probationem è cap. nouit, Innocent. III. deſumptam tranſitum faciamus. Poſt diuturna bella inter Philippum Auguſtum Galliæ Regem, & Richardum Angliæ Regem anno 1199. obiit Richardus, ipſique in Regno frater ſucceſſit Ioh. Senſiterra, vel quòd à Richardo, vt quidam volunt, hæres eſſet nominatus, vel quòd ipſe id in Arturum fratris alterius natu maioris filium vſurpaſſet. At prouinciæ ab Angliæ Rege in Gallia poſſeſſæ, Arturum Dominum admiſerunt, multáque bella inter Philippum & Iohannem orta ſunt, Arturo ſtante à Galliæ Rege partibus: tandem anno 1200. ope matrimonij inter Ludouicum filium, & ſucceſſorem Galliæ, & Blancam è Caſtillia, Iohannis neptem, è quo deinde matrimonio natus eſt D. Ludouicus, pax inter Philippum & Iohannem, Arturo etiam non omiſſo, facta fuit, hac lege, vt Iohannes iure clientelari poſſideret ex Philippo, Britanniæ & Normandiæ prouincias, ídque Arturus Iohanni permitteret. Poſteà certis de cauſis Arturus ab auunculo Angliæ rege incarceratus fuit, & anno 1203. interfectus, cuius necis auunculus ipſe author vulgò habitus eſt. Propter eà Philippus Auguſtus, tanquam feudi Dominus, Iohannem Lutetiam citari curauit, eúmque eremodicio mulctatum feudis priuauit, deinde armata manu ad eos vi occupandos iuit. Iohannes cenſens hoc paci aduerſari, ad Papam Innocent. III. confugit, qui ſub pœna excommunicationis iuſſit ambos Reges ſeruare pacem, & armis abſtinere, ac in eum finem legatum miſit. Iohannes Angliæ Rex, pro quo erat eiuſmodi præceptum, valdè ideò læ-

tatus

tatus est, sed Philippus conquestus est hac de re, ipsiq. Galliæ Præsules eius nomine querimonias fecerunt, quibus Innocent. III. respondit vt in capite Nouit. Non desiit propterea Philippus ab instituto suo, sibique prouincias omnes vindicauit, ab Anglis ad illud vsque tempus armorum vi in Gallia possessas. Nec suo præcepto Pontifex quicquam effecit. Anno 1208. Innocent. IV. dictum Iohannem Angliæ Regem excommunicauit, Regnúmque interdixit (quod etiam interdictum sex annos & tres menses durauit) nec propterea Iohannes Pontificis voluntati obsequutus est: quocircà anno 1212. Pontifex Pandolphum in Galliam legatum misit, vt Philippum ad bellum contra ipsum excitaret: parauit se Philippus, & cum ipso multi Barones Angli conuenerunt : interim verò Pandolfus Legatus in Angliam venit, & cùm imminens periculum Iohanni proposuisset, persuasit ei vt Papæ feudatarius fieret: Iohannes ob periculum, consilium acceptauit, Regnúmque suum erga Pontificem, mille auri marcharum, quotannis censuale constituit. Rediit in Galliam Pandolfus Legatus, & Philippo sub pœna excommunicationis iniunxit, ne Iohanni, ceu Ecclesiæ Feudatario, negotium facesseret: nec obediit Philippus, nec à bello destitit: vnde anno 1215. in Concilio Lateranensi, Innocentius excommunicationem in eos omnes intorsit qui Iohannem Angliæ Regem molestarent, ac ideò anno 1216. alius Legatus nomine Guallus, iuit Lutetiam, & Philippo regi, ac Ludouico eius filio, excommunicationis vi iniunxit, ne in Angliam transitum facerent, sicut iam ad hoc parati erant. Non destitit propterea Ludouicus, sed cum

multis copiis in Iohannis Regnum intrauit, quamuis idem Guallus in Angliam venisset, atque illic excommunicationes continuas intorqueret. Bellum semper stetit, donec Iohannes Angliæ Rex obiret, cúmque Ludouicus Galliæ Regis filius, multa in eo Regno loca occupasset, inducias ad quinquennium fecit cum Henrico Iohannis filio; qui patri successerat.

Iam vt proposito nostro historiam hanc adaptem: docent Iurisconsulti non ex eo quòd quis iubeat, probari illum habere iurisdictionem, si obedientia iussis non præstetur: exquisitio tamen authoris iudicio committam, vt cõsequentias faciat, cùm tot imperia, tótque censuræ, hos duos reges Philippum & Ludouicum arcere non potuerint à persequendis rationibus quas ipsi iustas censebant, quamuis eas Pontifex iniustas esse crederet.

Vnum tantùm addam, Cardinalem Hostiensem; qui paulò post extitit, dum scribit in hoc cap. nouit, laborare magnoperè in eo iustificando multásque proponere coniecturas, vt ostendat quomodo res se habuerit, vt Pontificis præceptum eo cap. iustum dici posset: sufficit Galliam ita non iudicasse, nec ei obediuisse. Quocirca authoritas cap. nouit, nihil concludit eius quod vult author noster. Propositiones Papæ Innocent. III. ab authore citatæ, [Intẽdimus decernere de peccato, cuius ad nos pertinet sine dubitatione cẽsura, &, Nullus qui sit sanæ mentis ignorat, quin ad officiũ nostrum spectet, de quocũq. peccato mortali corripere quẽlibet Christianũ:] ita generaliter intellectæ ab ipso nõ fuerũt, vt quidã volũt: primò, quia ex doctrina D. Thomę, internos omnes animi motûs excipere oportet de

quibus

quibus Pontifex nequit iudicare, nisi in Foro pœnitentiæ súntque horum plerique circa peccata omnia: Theologi & Canonistæ consentiunt vt in excommunicandis hæreticis non comprehendantur mentales, quòd si Canon aliquis eos vellet comprehendere, nullus esset: vnde fiet vniuersalis propositio, Papam de peccatis omnibus iudicare posse, & quum defendenda erit, particularia pleraque excipienda venient: præterea Princeps peccare potest, contra legem propriam faciens absque causa legitima, vt probat D. Thomas 1. 2. quæstion, 96. artic. 5. nihilominùs tamen ob eiusmodi peccatum non nisi à solo Deo iudicari potest, vt Gaetanus eo loco docet, ostendens verba, ista in foro pœnitentiali, & apud Deum, idem sisignificare.

Ac sanè qui asseruerit Principem censuris Pontificis obnoxium esse, quum proprias leges transgreditur, is Principis potestatem penitus è medio tollet: qui verò dixerit, obnoxium illum esse in alijs peccatis, non in his, rationem istam tollet in eo cap. nouit, positam nempe ad Pontificem spectare animæ & salutis curam habere, & contraria tollere: atqui Princeps in damnationem incidit etiam ob peccata contra legem propriam commissa: ergo non minùs hęc quàm illa, spectarent ad Pontificem: quod, vt suprà dictum est, doctrinæ D. Thomæ penitus aduersatur.

Verba quoque Innocentij diligenter animaduertere necesse est, qui dicit peccati cuiuslibet mortalis censurã ad se pertinere: [quam in quemlibet exercere possumus, & debemus: & inferiùs, Ad officium nostrum spectat de quocunque pec-

cato mortali corripere quemlibet Christianum. Quòd si contra omne peccatum mortale,&contra Christianum quemlibet peccatorẽ fulminare debet,id sanè ni fecerit, peccat, sed non videmus ipsum contra meretrices fulminare, quæ tamen in peccato palàm perseuerãt:ergo peccaret,vel ipsum non nisi censuras intorquere opus esset:Quamobrem illud, de omni peccato mortali,non in genere debet intelligi,cũ innumera iam exclusa sint,at verò Gabriel Biel in can. lec. 75. laborat multùm vt tolerabilem huic loco expositionem tradat,nec aliud inuenit quàm vt dicat decretale hoc & id genus alia, de foro pœnitentiali tantùm intelligi. Non laborabo in ostendendo decretalis verba, iuxta Gabrielis sensum intelligi, sed dicam maius ei negotium incumbere,qui hoc de foro exteriori intelligi volet,vt absurda, & omnimodum secularis authoritatis à Deo institutæ destructionem,& in mundo confusionem vitet, quæ omnia ex hac doctrina oriuntur,ac damnationis statum, in quo Pontifices omnes cum ea ponit: quod Canonistæ quidam, inter quos est Nauarrus, facere tentarunt,nec eis benè cessit,& ipsi laborare non debemus in huius Pontificis verbis, ad veram doctrinam accommodandis,quæ sæcularem potestatem à spirituali ministerio distinguit, maximè cùm hoc decretale aliud quippiam contineat, ratione cuius indiget expositione, vt & illud,quòd Philippus Augustus Rex esset ex progenie Caroli Magni, quod non verum est, nisi matrimonium aliquod fingat,ac per lineam femininam deducatur,quod in Gallia est inusitatum. Gallus aliquis historicus ita Carolingos, vt Capetos ex Me-

ræis,

ræis, per varias lineas femininas deduxit, sed Capetos ex Carolo descendisse, difficile erit ostendere, nisi aliquid excogitetur quod sit extra historias.

Tempus est linquendi hoc caput Nouit, quod author exponere potiùs quàm ampliare debuerat: siquidem contra sensum Innocentij, dicentis ad se spectare correctionem cuiuslibet Christiani, author noster vocem, cuiuslibet Christiani, de omnibus mundi Principibus est interpretatus: atque ideò spectabit ad Pontificem excommunicare Turcam, Regem Persiæ, Regem Samarcandæ, Precopensem, & alias etiam ignotos, nec poterit ampliùs D. Paulus dicere: [Quid mihi de his qui foris sunt iudicare?] Sed de priuatis Christianis, quos Papa Innocentius comprehendit, author loquendum esse non iudicauit, quasi Principibus dominari sufficiat, aliísque se subiicere sit indecorum: interpretari quemlibet Christianum per omnes Mundi Principes, est ampliare simul & limitare Decretalis sensum: limitatur excludendo priuatos, ampliatur ad Principes non Christianos illud extendendo.

Quod spectat ad authoritatem extrauagantis, [Vnam sanctam,] cuperem vt author dubium soluisset, quod ex huius Extrauagantis lectione oritur, iunctæ cum alia Clementis quinti Pontificis, qui paulò post successit, quæ incipit, [Meruit de priuilegiis:] vbi dicit ipse Clemens, se nolle, vt prædicta Extrauagans, [Vnam sanctam,] præiudicium vllum adferat Regi Regnóque Galliæ, vel vt per eam prædictus Rex & Regnum, Ecclesiæ Romanæ magis quã anteà subiiciantur, sed velle vt omnia eodem in statu permaneãt, in quo

erant ante dictam Extrauagantem: & hoc facit vt Regi faueat, qui hoc meruerat ob sincerum suum affectum, maiorúmque suorum merita: & quia Galli ob suam pietatem id meruerant. Iam quæro an Bonifacius ius diuinum exposuerit, id est, explicarit ac declarauerit iurisdictionem quam Pontifex habet de iure diuino, in hac Extrauagante, Vnam sanctam: an verò sibi subiecerit Principes, quos noluit Deus subiici: si dicatur hoc secundo modo, respondebitur, id fore nouitatem post annos 1250. nullitatem, vsurpationem, & abusum potestatis Pontifici à Deo concessę: præterea non opus erat vt Clemens vellet solum Galliæ Regnum illi constitutioni subiectum non esse, verùm idem de omnibus Regnis & Principibus dicere & intelligere ipsum oportebat: nec etiam hoc Regis aut Regni meritis, sed ipsi iustitię & officio debebatur. Si dicatur, id fuisse declarationem iuris diuini, peto quî potuerit Clemens Regem & Regnum Galliæ, ab ea subiectione liberare quā Deus præscripserat, siquidem euidens est Pontificē à potestate quam habet de iure diuino, neminē eximere posse. Et vt ad partem veniam dictæ Extrauagantis, ab authore citatā, si quod ait Bonificius, nimirùm tēporalem potestatem quū errat, à spirituali dirigi debere, intelligendū sit de animarum salute, & in foro Dei, ac proinde sine vlla ex temporalibus illis potestatibus, quas Iurisconsulti coactiuas appellant, ideóq; Ecclesiasticam omnem in Principes authoritatem, spiritualem esse: neq; hoc modo ad Pontificē Romanum descendere opus est: hæc enim authoritas est penes omnes Præsules, quamuis inter ipsum & alios discrimē adsit, quòd alij

alij Præſules non habeant omnes pro ſubditis, vt Pontifex, & aliorum authoritas Pontificiæ ſubiecta ſit.

Sed quando ex citatis hiſce tribus authoritatibus concludit, Principem temporalem abſolutum, quamuis Principem alium temporalem ſuperiorem non agnoſcat, cogi Chriſtiani orbis caput agnoſcere: nollem in homonymia vocis, agnoſcere,& vocis, Superioris, quemquam decipi. Agnoſcere namq; in vna ſignificatione, idem eſt ac ſubiectum eſſe & dominium ſuum iure clientalari poſſidere: ſed in alio ſenſu, agnoſcere, eſt Dei miniſtrum reputare in eo quod ad Regnum cœlorum attinet, iuxta quam ſignificationē, Princeps & Pontificem & Epiſcopum etiam agnoſcit. Vox autem, Superior, in prima ſignificatione id denotat quod vulgò dicitur, Superior directi dominij: in ſecundo ſenſu, ſuperior ille eſt qui legem Dei docet, Sacramenta adminiſtrat,& in genere ad ſalutem dirigit: quo ſenſu Epiſcopus etiam Principis eſt ſuperior, quamuis Pontifex ſit eminentior. Non oportet igitur vt author, abſque harum ſignificationum diſtinctione, dicat vno contextu, Principem temporalem abſolutum, quamuis pro Superiori alium Principem temporalem non agnoſcat, Pontificem pro Superiori agnoſcere debere, atque ita ſuperioritatem confundat: hæc enim propoſitio non eſt admittenda, Principem abſolutum, quamuis pro Superiori alium Principem temporalem non agnoſcat, agnoſcere tamen pro Superiori Epiſcopum: ſiquidem fallacia ſatis omnibus innoteſcit: nam ſi agnoſcere, ſumatur in primo ſenſu, pro dominio directo, tunc non

verũ, eſt quòd Pontificem agnoſcere debeat, quia non eſt talis, ſed eodem planè modo, quo alium Principem non agnoſcit, nec Pontificem ipſum agnoſcere debet. Si prætereà in ſecundo ſenſu ſuperiorem intelligat, id eſt ſpiritualem, non verum eſt, nullum Principem temporalem, etiam feudatarium, agnoſcere alium Principem temporalem, pro Superiore ſpirituali, nam in hoc ſenſu, agnoſcere pro Superiore, ſignificat habere pro Patre ſpirituali: nec feudatarius talem debet reputare Dominum ſuum: quàm igitur cauendum eſt ab hac Theologizandi ratione, qua & Regnum Dei, & Regna mundi deformantur, & confunduntur ac decipiuntur idiotæ, & adducuntur vt credant Pontifici in omnibus obediendum eſſe.

Hæc etiam loquendi formula non omnino laudari debet: Pontifex eſt caput Chriſtiani orbis: propter homonymiam huius vocis, Chriſtianus orbis. Antiquitus ab authoribus dictum reperitur: Pontifex Romanus ſucceſſor D. Petri: ab aliis, Vicarius D. Petri: vlterius progrediendo, Vicarius Chriſti, Vicarius Dei, Caput Eccleſiæ: quæ loquendi formulæ malum ſenſum non pariunt; ſed vox Chriſtiani orbis, eum ſui ambiguitate parit: ſiquidem non modò ſignificat Eccleſiam Chriſtianam, ſed etiam dominia, Regnáque Chriſtiana: quinimò ſecundus hic ſenſus eſt vſitatior: & quum dicitur Aſiam vel Ægyptum non eſſe in orbe Chriſtiano, non intelligitur illic non eſſe Eccleſiam Chriſtianam, ſed intelligitur hæc non eſſe in temporalibus Chriſtianorum dominiis: apparet ſub hoc nouo loquendi modo latere

latere fallaciam, quia concludere animus eſt, Pontificem eſſe caput, id eſt, dominium habere in temporalibus ſupra cæteros Principes Chriſtianos: ne mutemus antiquum modum, dicamus, Caput Eccleſiæ Chriſtianæ. Sed dum author ex toto ſuo ſermone vult concludere, ſi Principes poteſtate vtantur in animarum propriarum, aut populorum damnum, & in Chriſtiani orbis præiudicium, Pontificem interuenire poſſe: quamuis ſuperiùs in expoſitione cap. Nouit, multa de hoc dixerimus, non erit abs re videre quodnam inconueniens extremum ex eiuſmodi doctrina ita vniuerſaliter enunciata ſequatur. Nulla eſt actio humana in indiuiduo, quæ non ſit opus bonum, vel peccatum: Si ad Pontificem Romanum attinet de omni peccato inquirere, atque etiam iudicare, tum nullus amplius erit Princeps, excepto Papa: imò nullum ſupererit priuatum dominium: Princeps, legem ferat, vt ſoluatur contributio pro extraordinario Reipublicæ ſubſidio, cauſa belli, quod ipſe ſuſcipere cogatur: eiuſmodi lex non eſt iuſta, ſed peccatum, ſi cauſa finalis non ſit legitima, ſi ſubditi ad contributiones non obligentur ſecundum iuſtitiam diſtributiuam: igitur Pontifex dicere poterit: Volo ſcire cur imponas contributionem: & ſic in arcana ſtatus Regni penetrabit, diſtributionem examinare poterit, an pro portione rerum fiat, & ita recondita quæque de ſtatus regni viribus intelliget: & quia Pontifex eſt etiam Princeps temporalis, & hoc nomine bellũ cũ alio gerere poteſt, hac ratione vires hoſtiũ infirmans, eos mira facilitate ſuperare poterit. Deniq; Pontifex

examini ſuo ſubiicere poterit omnes leges, omnia edicta, omnia fœdera, omnes ſucceſſiones, tranſactionéſque Principum: ſed quid dicam? examinare quoque poterit ſucceſſiones, & contractus priuatorum, quia paſtoris eſt, vt ait author, videre quid ſua peccata paſcantur, quas aquas bibant, & quò vagentur: conſequentia hæç non modò eſt neceſſaria, ſed ab omnibus etiam Canoniſtis admittitur, qui ſcribunt in cap. Nouit. nihilominùs tamen à prudentibus tanquam valdè abſurda notatur, ad quę abſurda vitanda nonnulli ex eo cap. Nouit. diſtinctionem hanc deſumpſerunt, aliud eſſe de re, actione, aut contractu iudicare, & aliud iudicare de peccato: ſed quod inſeparabile eſt diſiungunt, quando enim erit Põtificis de re omni iudicare quatenus eſt peccatum, eámque prohibere, & ad mandatorum ſuorum obſeruationem cogere, quid aliud Principi tractandum ſupererit? exempli gratia, ſi in venditione aliqua fuerit iniuſtitia, eámque Pontifex vt peccatum iudicabit, & nullam reddet, peto, quid aliud circa eum contractum Principibus iudicandum, vel tractandum ſupererit? ſatisfactum erit mihi, quando vel atomum Democriti ſupereſſe oſtenſum fuerit iuxta hanc doctrinam, vel Principatum omnem tollere, vel aſſiduis perturbationibus Chriſtianum orbem iactari oportet. Non vtor hîc voce in ſenſu ambiguo, ſed per Chriſtianum orbem, Regna & Dominia Chriſtianorum intelligo.

Quoniam verò doctrinam valdè vniuerſalem author attulit, nempe Pontificis eſſe iudicare an lex aliqua ſit cum peccato, ſicut eſt iudicis Ec-

cleſiaſtici iudicare an ciuilis quiſpiam contractus, vſuræ peccatum contineat, illi dicendum eſt ſequi ex hoc, non ſolùm Pontificem, ſed omnes etiam Iudices Eccleſiaſticos, rerum omnium fore iudices, quia non magis ipſorum erit iudicare an actio quæpiam contineat vſuram, an verò aliam proximi læſionem, cùm in his omnibus ſit peccatum: & de quouis homicidio, quia ſine vel cum peccato eſſe poteſt, Eccleſiaſticum erit iudicium: & ad eoſdem attinebit iudicare, an pretium frumentis & mercibus impoſitum, ſit peccatum nec ne, ac proinde iubere vt dematur aut relinquatur: an pignerari, ſit cum iniuria, nec ne: an mandatum aliquod de incarcerando, violentum ſit, & iniuſtum: nam & hîc peccatum adeſt, an veſtitus muliebris ſit ſcandaloſus, an aliquis in menſa ſua ſit prodigus vel auarus, hæc enim omnia, peccata ſunt: & quemadmodum de Regnorum omnium gubernatione poterit inquirere, ſit & de cuiuſque domus œconomia cognoſcere poterit, vt ſcilicet patres ſuos regant filios, vt mariti cum vxoribus agant, ac tandem quia nulla eſt actio, vel negotium publicum aut priuatum, in quod peccatum non cadat, ſi iudicis Eccleſiaſtici fuerit de eo iudicare, illúdque probare, aut prohibere, & ad iudicium ſuum ſequendum cogere, tunc Aulam, forum, omnéſque domus in Epiſcopatum intrudere oportebit. Quæ conſequentiæ ſicut ex hac doctrina deducuntur, ita bonum erit eas attentè ab iis conſiderari ad quos verè ſpectant.

At ex vera doctrina Chriſtiana, & vſu quem videmus, abſurda omnia tolluntur: peccata nam-

quę subiacent iudicio temporali, in foro mundano, & iudicio Ecclesiastico, in foro animæ, in quo vt agendum sit, discere meliùs non possumus, quàm à Christi & sanctorum Apostolorum exemplo, qui coactiuam temporalem authoritatem in peccata nunquam prætenderunt.

Pergit author, Interpretem reprehendens, non solùm in causa legum, sed addens, Sanctitatem Pauli v. Rempublicam non arguere quòd subditos suos delinquentes punire velit, sed quia præsumit manus iniicere in personas Ecclesiasticas, quæ alteri Superiori quàm spirituali subiectæ non sunt, concludens eum qui rem sine affectu considerare volet, reperturum, Pontificem sola tantùm malè faciendi libertate, quæ non à Deo est, sed à Dæmone, Rempub. Venetam priuare velle. Hîc primò Interpreti opponit illud, in quo planè non peccauit. Propria interpretis verba iam retulit author, nempe, fulminatas esse censuras die Natali: sed ea die aliud monitorium oblatum non fuit, quàm circa duas leges, de non fabricandis Ecclesiis, ac de bonis laicis in Ecclesiasticos non transferendis, absque licentia: & censura de iudicandis delinquentibus, fulminata non fuit nisi mense Februario, de qua loqui non potest Interpres, cùm scribat ob rumorem sparsum de censuris natali die fulminatis. Vir grauis inuidiam nemini conflare debet, nisi præeunte veritate: non esse verò personas Ecclesiasticas, quum legem transgrediuntur, pœnæ obnoxias, dicit absque probatione. Si in progressu viderimus eum tentare hoc probare, ei respondebitur quod pro veritatis defensione ne-

necessum erit, interim verò dicendum est ei hoc loco quod occurrit super hac propositione: Personæ Ecclesiasticæ alteri Superiori quàm Spirituali subiectæ non sunt. Hæc propositio adfertur oppositionis loco, aduersus Dom. Cardinalem Bellarminum, à quodam in Gallia, qui eam velut seditiosam carpit, & Ludouicus Richehomus, Iesuitarum Prouincialis in quodam suo ad Regem apologetico, pro ipso respondet cap. 33. quòd hoc non affirmarit nisi in causis merè sacris, vt de Fide, de Religione, de Sacramentis &c. nec ipsius mens fuerit improbare morem in Gallia receptum, vbi secularis magistratus in priuilegia iis delictis iudex est, ac ipse deinde Prouincialis ad Regem conuersus, ait: [Episcopi, Archiepiscopi, Cardinales, Generalésque Pręposìti Religiosorum Ordinum in toto Sacro Ordine Excelsissimi omnium, atque immunissimi primas tenent: propterea̓ne tamen, aut tuæ Maiestati subiecti, vel esse, vel dici aspernantur, quòd sint immunes, subiectíque Pontifici Maximo. Et paulò inferiùs cùm dixisset ipsos Regem eum agnoscere, subdit: Quod quomodo sanè præstandum sibi constituerent, nisi se pari iure cum aliis, atque sub tuo Imperio esse faterentur? parentémne potest Dauidem suus Salomon compellare, nec se eius tamen filium ea compellatione dicere?]

Sanè Card. Bellarminus sententiam hanc lib. 1. de Clericis, capit. 28. ad secundam conclusionem, cum sua ratione profert, Ecclesiasticos nempe seculari Principi subiectos esse in eo quod ipsorum officio non repugnat: sed quia vox hæc, subiecti, formaliter non exprimitur, alium ex eadem

ſocietate adducere malui, qui formalibus verbis hoc dicit, nec ſolùm loco præcitato, ſed etiam cap. 36. D. Gregorium ſupradicta epiſtola citare hîc omittens, qui ſe Imperatoris ſubditum ac ſeruum appellat, Deúmque Principi ſic loquentem, introducit, [Sacerdotes meos tuæ manui commiſi,] quem loquendi modum apud ſanctos omnes, & in antiquorum Pontificum epiſtolis reperio. Aliquis authori obiicere poſſet, hoc ſuũ effatum, (Pontifex non procurat, alia quàm malè faciendi libertate, Rempub. priuare) veriùs ſibimet Rempublicam applicare poſſe, dicendo, ſe in Eccleſiaſticis delinquentibus puniendis, nil moliri contra libertatem Eccleſiaſticam, nec prætendere ipſis aliam quàm malè faciendi libertatẽ demere: omnes enim in hoc conuenimus, Eccleſiaſticum qui leges tranſgreditur peccare, ſed tamen non conuenimus in hoc peccaſſe Rempub. in ipſis puniendis. Credo equidem Authorẽ, ceu doctiſſimum bonam mentem habuiſſe, quando dixit, malè faciendi libertatem non à Deo eſſe, ſed à Dæmone: verba tamen ſic prolata, non ſunt catholica: ſiquidem per malè faciendi libertatem, intelligitur liberum arbitrium, quod naturale eſt, & à Deo, neque hoc negabitur niſi ab aliquo Manichæo, qui diabolum mali authorem facit: non nego, vt dixi, authorem bonam mentẽ habuiſſe: ſed bona mens, ſeuerum alterius cenſorem excuſare non debet, præſertim dicente D. Hieronymo [Ex verbis malè prolatis incurritur hæreſis.]

Pergit author, & ſimilitudine ſumpta à Principibus ſecularibus, à Paſtore, & Nauta, concludit

non

non debere Pontificem, caput orbis Christiani, libertatem Principibus concedere, leges statuendi in Ecclesiæ, & salutis animarum præiudicium, ac seipsos aliósque frustrandi ęterna salute. Pulcherrima verba, prima fronte, quæque imperitum aliquem illicò morarentur, eíque persuaderent rationem omnem esse ab eius partibus: at quum ea subiiciemus examini, homonymias ipsa continere, & eodem quo reliqua omnia prędicta paralogismo concludere videbimus. Quid per Ecclesiam intelligit? si illud quod sacrę literæ, & vox ipsa significant, fidelium nempe cōgregationem, verissimum est quod dicit: at nullus Princeps hoc sensu, leges in Ecclesię pręiudicium ferre potest, quin sibimet etiam pręiudicet, qui est ex præcipuis illius membris, simúlque peccet: si per Ecclesiam intelligit eius ministros, quà tales sunt, idem dico. sed addo leges Venetas ipsis non pręiudicare, sed quadantenus, vt ostendi posset, ipsorum ministerio fauere. Si verò per Ecclesiam, intelligit potentiam aliquam vel dominium temporale, nego Pontificis esse prohibere ne leges in illius præiudicium condantur. Homonymiâ fallimur. Non licere in Ecclesię pręiudicium, legem ferre, primo & secundo modo debet intelligi: sed latam esse legem ne Anconam, quæ est de Ecclesiæ ditione, fruges adferantur, hoc intelligi debet in tertio sensu, ideóque si ita dicatur, Lex de non ferendis frugibus Anconam, est contra Ecclesiam: hęc erit conclusio per homonymiam facta. Itidem quum ait, Pontificē concedere non debere Principibus Christianis, libertatem condendi legem in salutis animarum præiudicium, notabimus do-

ctrinam esse Dom.Cardin.Bellarmini, quòd Ecclesiastici immunes sint iure humano in causis criminalibus, siue hoc sit priuilegio Principum, siuè ob cõstitutiones Pontificum, siue ob vtrumque simul: peto tamen num ante omnes has leges, & constitutiones, seculares qui in Ecclesiasticorum scelera animaduertebant, peccarent, vel Ecclesiæ præiudicium adferrent: si affirmet, extricare se non poterit, nam illi non aduersabantur legi diuinæ, ex ipsiusmet sententia, quæ vera est: nec humanę, quæ non aderat, & vbi nulla est lex, nec præuaricatio: ergo non erat peccatum, non erat contra salutem animæ, vel in alicuius præiudicium: cur igitur Pontifices id permittere non poterant? dicet author, tunc quidem ita fuisse, cùm lex non adesset, iam verò non ita cùm lex adsit: ergo Pontifices viam in cœlum difficilem reddiderunt, ergo sine ipsis facilior erat, ergo ad ædificationẽ hoc non facit: si anteà poterant Principes Ecclesiasticos delinquentes puniendo, fouere quietem publicam, læsísque satisfacere citra peccatum, quid opus erat contra bonum publicum, & cum extremo, confusionis in quodlibet dominium introducendę, periculo, excogitare peccatum esse, si malè faciens puniatur, iuxta legem Dei? an hoc inseruire potest vllo modo saluti cuiuspiã faciliori reddẽdę? an fortassè deprauatis Ecclesiasticis inseruit, qui hac ratione ad malũ audaciores fiũt? an læsis ab ipsis inseruit, qui maiores ideò simultates alunt & vindictas priuatas machinãtur? an Principib. quorũ dominiũ perturbatur? an bonorũ Religiosorũ famæ, ꝙ in ipsorũ societate praui reperiãtur? an fortè Deus ab aliis colitur, quàm ab iis qui eius prę-
ceptis

ceptis obediunt? Sed audio mihi obiici, hoc eſſe immunitates damnare, quas tot Principes ęterna memoria digni, perſonis Eccleſiaſticis conceſſerunt in cauſis criminalibus. Ego non ſolùm has non damno, ſed magnoperè laudo, eáſque ceu dignas quę ab omnibus Principibus, præſentibus & futuris obſeruentur, propono: dico tamen inueniri non poſſe vllum Principem, à Conſtantino Magno inchoando vſque ad Conſtantinum Ireneum, & ab hoc per Grecos deſcendendo, vſque ad illius imperij deſtructionem, & per Latinos à Carolo Magno vſque ad Fridericum ſecundum incluſiuè, qui Eccleſiaſticos à propria ſua poteſtate exemerit. Omnes immunitates ſunt à Magiſtratibus, quędam ab omnibus, quædam ab eorum parte, quædam in certa delictorum ſpecie, aliæ in omnibus reſpectiuè, ſumma ea poteſtate penes Principem remanente, quę ab ipſo eſt inſeparabilis. Itaque dummodo delicta puniantur, à quo Magiſtratu hoc fieri debeat, nec-ne, & in quonam delinquente, ſiue alicuius fuerit authoritatis, ſiue nullius, id Principis eſt ſtatuere, iuxta temporum, locorum, & negotiorum opportunitatem. Quocirca Principes, prout rerum ſtatus poſtulat, priuilegia concedunt & immunitates militibus, aliiſque hominum generibus: atque ita, quum in ipſorum Dominio Religionis argumētum id poſtulat, priuilegia & immunitates congruas concedunt religioſis, indéque laudandi veniūt, ſicut laudo prenominatos Principes, laudo & Rempub. quòd lege non ſcripta, in delictis vulgaribus & non atrocibus, Eccleſiaſticos exemerit. Verùm lex quę Principi tolleret poteſtatem puniendi delicta, publicę tranquillitatis neceſſitate

id poſtulante,quo pacto laudari à quopiam, aut Deo & Naturę conſona haberi poſſet,non video: quamobrem ex eo quod laudantur ſancta priuilegia conceſſa à Principibus, nõ ſequitur immunitatem enormem laudari quæ pariat confuſionem perturbationémque publicam. Concludamus itaque verum eſſe, Pontificem nec poſſe, nec debere quicquam eorum concedere quæ ſuapte natura mala ſunt, & animarum ſaluti contraria: quòd ſi ea concederet, non ideò tamen peccata non eſſent,nec in iis faciendis, ſalus acquiri poſſet. Ac ſanè maxima laude digni Pontifices, qui res à Deo prohibitas è medio tollere nitebantur, quibus manentibus,homo ſaluari nequit: & iam à tot annis Mundus in hanc reformationem ſuſpirat,ac ſpe ſua toties deluſus fuit. Verùm circa res quę diuinæ voluntati non repugnant, ſua Principi libertas ſeruari debet, id nempe faciendi quod publicum bonum poſtulat: & ſi quis Pontifex id prohibere tentaret, authoritatem temporalem contra prçceptum Chriſti vſurparet.

Huc vſque diſputatio ſatis familiariter ab authore acta eſt:ſed in ſecundo loco, Interpretem, quòd dicat ſe inquiſiuiſſe quænam eſſet vis excõmunicationum,quum ob cauſas tam iniuſtas intorquentur, admodum contumelioſè excipit his verbis:

2. Pergit author ad ſecundam falſitatem, dum ait:[Ego probatorum quorundam authorum reuolutione,ſeriò inquirere cœpi, quænam ſit vis huiuſmodi excommunicationum, quum ob cauſas tam iniuſtas intorquentur.] Hęc eſt ſecunda

falſi-

falsitas cum incredibili temeritate, & intolerabili arrogantia coniuncta: author enim præfationis asserere audet, causas excõmunicationis latę à summo Pontifice aduersus Rempublicam Venetam, esse iniustas. Et forsitan qui cum scriptore hoc ageret, agnosceret eum in hoc negotio nec satis instructum esse, nec latæ excommunicationis scire causas, quandoquidem ipse fatetur, se sola fama Parisiis sparsa, ad scribendum impulsumfuisse: ac proinde necesse est eum esse de grege eorum, de quibus Aostolus loquitur. Non intelligentes quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, 1. Timoth. 1. Potéstne fieri te adeò temerarium esse, vt negotio nec dum probè intellecto, nullo adhibito studio, inconsultis Doctoribus, audeas tamen sententiam tuam absolutam aduersus Christi Vicarium pronunciare? Et posito quod in ea re multum operę studíque impenderis, decuítne te adeò arrogantem esse, vt iniustitiæ argueres & condemnares supremum mundi Iudicem, & hanc tuam sententiam toti mundo typi adminiculo palam faceres? Sed cùm omnes rationes tuæ, ob quas excommunicationem summi Pontificis iniustam pronuncias, alio fundamento quàm fama non nitantur, qua scilicet spargebatur, Rempublicam Venetam ideò quòd nolit libertatem suam sibi à Deo datam, alterius arbitrio subiicere, excommunicatam esse: & nos iam clarè demonstrauerimus eam rationem falsam esse, iustitia etiam excommunicationis latæ à sanctissimo nostro, nota singulis, & calculo omnium, iis solùm exceptis quorum ea interest, & qui sensu magis quàm ratione ducuntur, approbata sit

verba plura in hac falsitate confutanda non perdemus.

Ego sanè Interpretis verba perlegens, non video ipsum asserere sententiam Pontificiis iniustam esse, cùm hanc addat parenthesin, (quòd neque videtur æquum, neque credibile) quam author studio præteriit: sed demus etiam non adesse, & nuda solùm verba sumamus: Euulgato rumore, Rempublicam excommunicatam esse, quòd suam cedere libertatem recuset, inquirere cœpi apud probatos authores &c. Vnum pro certo ponit Interpres, excommunicationem contra cũ latam qui libertatẽ suam subiicere abnuit, iniustam esse, & alia duo dubia manent & incerta: alterum in iure, quæ sit vis illius excommunicationis, alterum in facto, an præsens excommunicatio sit eiusmodi, sicut ipse rumore communi audiuit. Secundum lectione librorum nosse non poterat, de prima cœpit inquirere: atque ita non videtur illud asserere, vt ait Author: quemadmodum si quis diceret: Euulgato rumore Venetiis, Demetrium Moscouiæ Principem, cum multis suis sequacibus, trucidatum esse, ideò quòd se à Iesuitis induci passus sit, ad tentanda multa contra illius Imperij instituta, cœpi apud probatos authores inquirere, quam pœnam mereantur Religiosi, dum ciuilia publicáque negotia tractant, cum perturbatione publica & cæde multorum: possétne aliquis obiicere, hunc asserere Iesuitas esse publicæ quietis perturbatores? Minimè gentium: at certum est eum qui publicam quietem turbat, peccare: duo sunt incerta, alterum in iure, quod ex libris

libris disci potest, quam mereatur pœnam Religiosus qui ita se gesserit: alterum in facto, quid in Moscouia contigerit, de quo certa nuntia possunt expectari. Ita planè est id de quo agimus, idémque sensisse authorem puto: sed vt inueheretur in illum qui iniustam esse dicit Pontificis excommunicationem, sibi videri Interpretem hoc dicere, simulauit. Solet author eos increpare qui aliorum verba detorquent, vt ea confutent: sed hoc loco nimis erat necesse, ignotum aliquem taxandi prætextu: omnes eos conuiciari qui Summi Pontificis excommunicationem non admittunt: sed si quis ab eo commotus quod author ait, in textu superius allato, nempe Reipublicæ Venetæ, leges iniquas & impias esse, iam verba propria contra ipsum præcisè retorqueret, dicens, falsitatem esse iunctam cũ &c. scilicet asserere tantæ Reipublicæ leges, Christianorum omnium Regnorum legibus consonas, iniquas & impias esse: & eum qui cum ipso ageret, deprehensurum non satis ipsum in hoc negotio instructum esse, atque sic eundem scripto compellaret, Potéstne fieri te esse adeò &c. vt audeas iniustas pronunciare leges sapientissimæ & Religiosissimæ illius Reipublicæ, quæ iam à mille & ducentis annis cum admiratione & exemplo totius Mundi recta est, cùm præsertim hæ leges peculiares non sint, sed in Christianis omnibus dominiis reperiantur, eæque ab omnibus etiam iustæ habeantur & approbentur iis solùm exceptis quorum hoc interest, & qui affectu magis quàm ratione ducuntur: non posset

author conqueri, propriis ſuis vinculis laqueatus, & formalibus ſuis verbis reprehenſus. At mittamus nos hunc agendi modum, addentes tamen eum qui res quæ hoc tēpore in Mundo geruntur ſcribens, ſentētiam ſuam diceret, Pontificis nempe excommunicationem iniuſtam eſſe, non adeò culpandum fore: Chriſtianos omnes Hiſtoricos legendo, ſexcenta exempla ſcriptorū inueniemus, qui ſuam de Pontificum ſui temporis ac præcedentium decretis, præceptis, & actionibus, opinionem dixerunt: nec ab eo diſcedam, quod recentiores omnes de Alexādro ſexto, de Iulio ſecundo, ac de aliis tū ſucceſſoribus tū anteceſſorib. dicūt. Solus Deus hoc habet vt errare nequeat, ſitq; irreprehenſibilis, cæteri omnes quid agant videre debēt: nam opinio quam Mundus de ipſorum bonitate & prudentia habere poteſt, pro fræno eſt iis qui propriæ conſcientiæ metu, ſeſe intra debitos terminos continuerunt. Sed ad tertiam obiectionem tranſeamus, vbi dicit:

3. Tertia ſequitur, [Et quidem ſacri Concilij Tridentini decretis accuratè inſpectis, legendo verba hæc, digna quæ aureis literis conſcribantur, Quamuis excommunicationis gladius &c. in votis mihi maximè fuiſſet, vt quemadmodum ſanctiſſimi illi Patres, Eccleſiarum Præſulibus, regulam ab iiſdem in huiuſmodi remedij applicatione, & ſalutifero vſu obſeruandam præſcripſere, ſic pariter conſcientias pias & religioſas fidelium informaſſent quidnam eorum muneris & officij foret, quum Præſules & Inſpectores cōtra præſcriptam à Chriſto Domino noſtro, D. Paulo, & ab antiquis ſacris Canonibus formā, cenſuras intorquēt.] Nō

conten-

contentus est author falsitatem vnam contra Pontificem summum dixisse, sed adiungit aliam cõtra vniuer sale concilium, vt hoc modo & caput & primaria sanctæ Ecclesiæ mẽbra conuiciis afficiat. Redarguit igitur author hic sacrũ conciliũ insufficientiæ, quòd cùm Præsulibus præscripserit, vt in causis leuibus excõmunicatione non vtantur, neglexerit tamen simul erudire laicos quomodo se gerere debeant, quum Præsules præscriptum ordinem; qui cum Christi, D. Pauli, & sacrorum antiquorum Canonum ordine conuenit, intermittunt. Verùm si voluisset hic author totum sacri concilij Decretum perlegere, inuenisset id ipsum quod se in votis habuisse simulat, cognouiscétq; quàm iniquè insufficientiæ doctrinæ concilium arguat. Decretum quod ipse allegat, tertium est sessionis vltimæ, in materia de reformatione: & quemadmodum initio decreti Pręsules admonentur, ne excommunicationis armis temerè leuibúsque de causis vtantur, ita sub finem quoq; instruuntur laici in publico magistratu constituti quòd ad ipsos non pertineat iudicare, an Præsul in excommunicatione debitum ordinem seruet, necne, ac proinde magistratibus secularib. pręcipitur, ne Præsules impediant, quominùs excommunicationem intorqueant, multò minùs mandent, vt intortam reuocent, sub prætextu quòd ordini debito non respondeat. Nefas autem sit sæculari cuilibet magistratui prohibere Ecclesiastico Iudici, ne quem excommunicet, aut mandare vt latam excõmunicationem reuocet, sub prætextu quòd cõtenta in præsenti decreto non sint seruanda, cũ non ad sęculares, sed Ecclesiasticos hæc cognitio per-

tineat. Hæc sunt verba sacri Concilij, quod singulis rebus prospexit, docuítque officium sæcularis Magistratus non esse, resistere violenter publicationi excommunicationum, vt modò facit Magistratus Reipublicæ Venetæ, deceptus ab iis qui adulari quàm veritatem docere malunt, ex quorum numero est is, cui respondemus.

Hîc bifariam Interpretem arguit: primò, quòd insimulet concilium insufficientiæ, secundò, quòd si verba sequentia legisset, non modò principium, inuenisset quod quærebat. Ad primam obiectionem breuis ero: nam secunda omnem aliam considerationem dimittere me cogit. Hoc ipso argumento vtuntur hæretici: quum enim traditiones necessarias esse dicimus, quia non reperiuntur omnia in sacris literis, non imaginum adoratio, non ordines Minores, nō signare se sacro signo crucis, non Ecclesiarum & Altarium consecratio: statim obiiciunt, nos scripturam habere pro manca & insufficiente: non ideò scriptura est insufficiens, nam illud continet quod scriptum esse oportuit: cætera committit traditionib. quas probat: ita sæpe dom. Cardinalis Bellarminus hæreticorum obiectionibus respondet: eodem modo hîc insufficiens non habetur concilium, quia nō dixerit id omne quod de excommunicationib. sciri debet, particularib. quibusdam rebus omissis, quas Catholicorū scriptorum doctrinæ cōmisit: & notum est omnibus, quot necessariis declarationibus suppleuerit Pius V. in materia cognationis spiritualis, affinitatis incestuosæ, publicæ honestatis: & Cardinalium conuentus quotidie supplet aliis rebus, sub declarationis titulo Concilium inter scriptores Canonicos non

non numeratur, ſed credendũ quòd ſi diutiùs duraſſet, plura adhuc declarauiſſet, nec deberet Author hoc dicere, cùm nouitati quęſiti de auxiliis ſit valdè contrarium. Obiici mihi ſentio, peccaſſe igitur Interpretem, id optando quod ſacrum Cõcilium expedire non iudicauit: non malum eſt id optare quod aliquis etiã naturâ impeccabilis aliter iudicauit. Vellem Deo placuiſſet Papam Clementem octauum in viuis relinquere ad hęc vſq; tempora, & non pecco, licèt Deus non expedire iudicauerit. At ſcio non cõtentum eſſe aliquem, quòd eiuſmodi ſufficientię & authoritatis ſit Cõcilium, ſed eam velle cui nihil deſit, ne quis dicere vnquã poſſit opus eſſe Concilio, atque in hac de ſufficiẽtia in cenſurarum decreto conſideratione non laboraremus, ſi quemadmodum edita ſunt Concilij decreta, Acta quoque edita fuiſſent. Si iam reperiãtur acta Epheſini, quod fuit ante mille & ducentos annos, vel fragmẽta quædam actorum Niceni antiquioris magna cum auiditate excipiãtur: multę Authoris ſapientiæ ac prudentiæ dicendum committo, an ſacri Concilij Tridentini acta, quæ etiamnum habentur, vtile foret in lucem prodire: dicam equidem quòd ea noſtrum hoc dubiũ declararent ac ſoluerent. Ad ſecundam obiectionem quod attinet, exactam primò fidem optarem in Interprete Concilij, qui exiguę fidei Gerſonis interpretem arguit. Concilium dicit, [Nefas ſit ſęculari cuilibet Magiſtratui:] author ſic interpretatur, vt dicat moneri laicos, etiam in Magiſtratu conſtitutos. Credo Grammatices ſtudioſos hæc verba [ſęculari cuilibet Magiſtratui] de quolibet ſæculari Magiſtratu intellecturos, non autem de

laicis, etiam in Magiſtratu conſtitutis: ergo de priuatis nil dicitur, & Gerſonis Interpres piis ac religioſis conſcientiis, non Magiſtratibus inſtructionem optabat: author verò hanc vocem [laicis] nobis obtruſit, vt præter Conſilij mentem, priuatos comprehendat: verba, ſub prętextu quòd contenta in pręſenti Decreto non ſint obſeruata] non fideliter referuntur, dicendo, ſub prætextu quòd ordini debito non reſpondeat: dicere debuit, ſub prætextu quòd contenta in præſenti decreto non ſint obſeruata: quoniam multi alij ſunt ordines debiti, apud D. Matth. D. Paulum, & D. Auguſtinum, qui in concilij decreto non continentur. Prohibet concilium Magiſtratibus laicis ne latam excommunicationem reuocari iubeant, ſub prętextu quòd omnia contenta in eo decreto non obſeruata ſint: at quum res aliæ debitæ non obſeruatæ eſſent, an reuocationem iniungere poſſet Magiſtratus, concilium non determinat: & fortè in quibuſdam poſſet, vt in Gallię Curiis fieri ſolet. Vides igitur, concilium non docuiſſe pias & religioſas conſcientias, id eſt eos qui iniuſtè ſunt excommunicati, nec non eos qui cum his verſantur, qua ratione gerere ſe debeant, id quod optabat Gerſonis interpres: ſed poſt citata conſilij verba [Nefas autem ſit ſæculari cuilibet Magiſtratui prohibere Eccleſiaſtico iudici, ne quem excommunicet, aut mandare vt latam excommunicationem reuocet, ſub prętextu, quòd contenta in pręſenti decreto nō ſint obſeruata, cùm nō ad ſeculares, ſed ad Eccleſiaſticos hęc cognitio pertineat:] ſubdit author: Hęc sūt verba ſacri cōſilij, quod ſingulis rebus proſpexit, docuítq; officiū ſuum Magi-
ſtratus

ſtratus non eſſe, reſiſtere violenter publicationi excommunicationum, vt modò facit Magiſtratus Reipublicæ Venetæ.

Quod ſequitur, conſideratione digniſſimum, concilium dicit non debere Magiſtratum prohibere ne Eccleſiaſticus excommunicet, vel iubere vt lata excommunicatió reuocetur: & Author dicit, concilium iubere ne Magiſtratus publicationi violenter reſiſtat. Hęc adeò diſcrepant vt cœlum à terra. Abſque eo quòd prohibeatur, ne quis excommunicetur, & excommunicationèm reuocari iubeatur, publicatio poteſt impediri: hęc valdè differunt ab inuicem: primum attinet ad iuriſdictionem in excommunicantem, ſecundum ad naturalem defenſionem, quę nullam requirit iuriſdictionem, & non ſoli Magiſtratui, ſed priuatis etiam competit: legi poſſunt Gaetanus, Sotus, Victoria, qui omnes de reſiſtentia fuſè agunt quã priuati & ſecularis magiſtratus, illegitimis, Pontificis præſertim, mandatis, præſtare debent: iuxta quos etiam loquitur Dom. Cardinalis Bellarminus in tractatu ſuo de Romano Pontifice, quo tempore, cùm hęc controuerſia nondum orta eſſet, abſque animi affectu iudicabat. Vbinam igitur ſeſe prodit magna illa falſitas quam dicit author Interpretem obieciſſe concilio, & illud, quod, ſi totum legiſſet Decretum, inueniſſet, &c. atque ideò quæ fit hoc capite obiectio Interpreti, cõſiſtit in tribus abſurdis, & alienis authoris interpretationibus, contra verum ſenſum, & verba conſilij. Sed ad quartum caput tranſeamus, vbi dicit.

4. Pergens vlteriùs author, adiungit, & dicit [Et dum, cùm hîc deſiderio viderem meo nequaquam

fieri ſatis,multos authores euoluenti,ecce prę reliquis vnus ſeſe mihi obtulit Iohannes Gerſon, Doctor Chriſtianiſſimus cognominatus, æterna memoria dignus &c.] Negandum non eſt Gerſonem fuiſſe doctorem multę & pietatis & ſcientiæ: ſed infœlicitas temporis, ob ſchiſmatis in Eccleſia Romana diuturnitatem, induxit hunc etiam authorem, vt & alios quoſdam eius ætatis, vt minùs rectè de ſedis Apoſtolicæ poteſtate ſentiret. Dum enim interueniente cōcilio generali, mederi ſchiſmati, ac diuerſæ obedientiæ Pōtifices inducere ſtuderēt, vt prętenſiones ſuas cōcilij declarationi ſubiicerent, ſupra modum concilij authoritatem extollebant, pontificiam verò deprimebant. Hinc naſcebatur vt in manifeſtos errores ſacræ Scripturę, & communi ſententię Theologorum, qui ante, & tunc, & poſt hæc tempora vixerunt, contrarios laberētur. Quapropter Gerſonis authoritas in materiis ad Papalem poteſtatem attinētibus, parui eſt momenti: nec deerant ſcriptores alij magis ſecuri, qui adferri poterant ad intelligendum quovſque ſe vis excommunicationis extēderet, vt ſunt D. Thomas, D. Bonauētura, D. Antonin⁹, & infiniti alij, etſi ſuſpectū authorē, imò manifeſtè erroneum in materia de qua hîc ſermo fit, non adduceret.

Poterat quidem author, aliquos è titulis honorificis referens, quos Interpres Gerſoni tribuit, omnes opponere, quia quod obiicit, ipſum nempe ſummi Pontificis authoritatem depreſſiſſe, fortè ſolutum eſſet: nam ſi opinionem adieciſſet quam de Gerſone habuit illud ſeculum: vocans eum doctorem Chriſtianiſſimū, continuum item exercitium in docenda ſacra Theologia, & eiuſdem laboros

bores doctrina, exemplo, publicáque authoritate exanthlatos, lectori non facilè persuasisset Gersonem eum fuisse qui temerariis affectibus duceretur: sed adeò viget contradicendi studium, vt ad traducendum feratur non modò Gersonem, sed alios etiam eius ętatis doctores, eos ceu manifestè erroneos, suspectos, & sacris literis contrarios notans. Neganda non est illorum temporum infœlicitas, vt & schismatis diuturnitas in Ecclesia Romana, sicuti nec his temporibus infœlicitas longè maior neganda est, cùm ab ipsa Ecclesia tot Regna penitus abscesserint, vnde natum est in quibusdam studium id intensiuè restituendi in paucis illis regionibus residuis, quod extensiuè amissum est. Eam nostrorum temporum infœlicitatem vocare possumus, cùm nullus sit antiquę Ecclesię pater, tutus à censuris, & cùm audeant nonnulli dicere, eos si hoc tempore viuerent, quæ proposuerunt non dicturos. Nec credendum est illorum temporum occasiones induxisse magis ad fauendum authoritati conciliorum, quàm præsentes occasiones ad eam deprimendam inducant, dum scilicet omnia Regna ab Ecclesia sciuncta concilium optant ac suspirant.

Ac sanè qui pro concilio loquitur, proprium compendium tangere non potest, cùm nullus ad hoc aspirare queat, vt euadat concilium, sed tantùm vt sit quingentesima eius pars: quamobrem maior est dubitandi occasio ne horum temporum infelicitas ad excessum ferat, quàm pręteritorum infelicitas ad diminutionem. Bonus medendi schismati zelus, qualis, ex ipsa authoris cõfessione

Gersonis fuit & aliorum eius ætatis, homines in peruersam opinionem agere non solet, cùm proprio compendio careat, sed malus propriã dignitatem ampliandi zelus, in cæcitatem deducendi periculum adfert. Hoc addam, notari vtcunque diuinam prouidentiam, quum ei tribuitur quòd permiserit vt totum aliquod seculum à sancto Ecclesiam vniendi zelo motum, in errorem manifestũ, ac diuinis literis contrarium laberetur. Multæ scientiæ ac pietatis viros, vt fatetur author Gersonem, aliósque eius ætatis Doctores excellentissimos fuisse, non sinit Deus labi in eiusmodi errores: labi in errores manifestos, sacris literis contrarios, peccatum est tam atrox & enorme, vt bona cum authoris venia, dicam eum qui in hoc labitur, scientiæ & pietatis scintillam non habere. Nulla maior cæcitas vlli Christiano potest contingere, quàm errare manifestè contra scripturas, éstque hoc summa pœna quam ei Deus infligat qui authoritate diuina, ob mundana compendia abutitur. Nimis expressa est & magna contradictio, cogi nempe multam Gersonis scientiam ac pietatẽ fateri, simúlque dicere eundem in errores manifestos sacris literis contrarios, lapsum esse.

Nondum est decisum, vter meliùs de Sedis Apostolicæ authoritate sentiat, Gerson-ne, an author noster: vt ita absolutè pronunciet Gersonis authoritatem in materia potestatis Pontificiæ, parui esse momenti: momentum vox est relatiua, & quod apud authorem parui est momenti, apud alios magni est momenti, & sicubi valeat authoris opinio, in multò pluribus locis Gersonis opinio in magno est pretio. Sed hoc mittamus: in omnibus

mnibus hisce duodecim considerationibus, vnicũ duntaxat articulum accidentaliter propositum scit author reprehendere, reliquam doctrinam probare cogitur, & quamuis aut limitationibus, aut detorsionibus contrarium conetur ostendere, tandẽ tamen eam probat. Quocirca non erat hoc caput de Concilij superioritate ceu præcipuum statuendum, cùm de hoc iam non agatur, cóque nullus vtatur, vt nẽpe sua Sãctitas pro obiecto poneretur, quò Gersonis defensio, ipsius esse lęsio videretur.

Author dicit securiores alios scriptores non defuisse, qui citari potuerint, & S. Thomam, S. Bonauenturam, S. Antoninum speciatim nominat. Sed Gersonis doctrina, quòd excommunicationes abusiuæ & nullæ, timendæ non sint: quòd eis non obedire, sed aduersus eas munire se oporteat: quòd in casibus dubiis, consiliũ sumi debeat: quòd omnes simul in publicum bonum conspirare debeant, doctrina est & S. Thomæ, & S. Bonauenturę, & S. Antonini, & sexcentorum aliorum: at non tota est certo quodã loco, vt in paruulo tractatu, quemadmodum Gersonis doctrina, videri possit. Qui ex his aliísque ipsorum discipulis loca colligere voluerit, doctrinam (non de capite ad Concilij superioritatem attinente, sed de aliis loquor) modis omnibus Gersonis doctrinę consonam inueniet. Addam quidem quòd, si Author affirmarit se totam S. Bonauenturę doctrinam, qui tantę fuit sanctitatis & eruditionis, admittere velle, ostendã eidem loca quę sint ipsum multò magis exagitatura, quàm Gerson aliíque eiusdem ætatis: vocibus illis suspecti & erronei, parcere quidem poterat, nec eas ei tribuere quẽ ipse multę scientię ac pie-

tatis esse fatetur. Sed grauiorem aliam reprehensionem audiamus.

5. Super alia omnia, digna est reprehensione causa, qua impulsus est author Præfationis, vt trãsferret, & in lucẽ spargeret hos duos Gersonis tractatus: nempe, ait ille, [vt conscientia quęlibet pia & religiosa, eos legendo se consolari possit, cùm magnã illam pœnam nõ incurrat, quã diuina maiestas, reprobis solet immittere, vt ea timeant quę timenda non sunt. Trepidauerunt timore, vbi nõ erat timor.] Ecce quò perueniat humana cæcitas, quæ verbis Dei vtitur, vt Dei timorẽ auferat. Psalmi, 13. & 52. Regius Psaltes ait, homines impios nõ timere verum Deum, qui dignus est vt timeatur. Non est timor Dei ante oculos eorum: & è contrario falsos timere Deos, in quibus potentia nulla est, Illic trepidauerũt timore, vbi nõ erat timor. Et modò nouus hic Doctor verba Psaltis in contrario sensu vsurpat, vt persuadeat Vicarium Christi non esse timendum, ac proinde nec Deũ, quia ipse ad Vicarios suos ait: Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit, Lucæ 10. Contrarius neotheologi huius verbis S. Gregorius, hic enim homil. 26. sermonem habens de excõmunicatione, ait: Sententia pastoris timenda est, siue iusta, siue iniusta sit. Hic autẽ ait, Qui timet sententiã Pastoris, quam sibi persuadet esse iniustam, cadit in pœnam reproborum, timentium vbi timendum non est. Neque malum quod ex hac doctrina oritur, hîc subsistit, sed in dies ad extremã animæ internecionem serpit. Qui enim non timet censuras summi Pontificis, multò minùs timet censuras Episcopi, & qui decreta capitis Ecclesiæ spernit, ne-

quaquam

quaquam religioni ducit quemlibet aliũ ordinẽ contẽnere. Hoc artificio Martinus Lutherus multis persuasit libertatem Christianam in hoc consistere, vt nempe quis habeat conscientiam solutã, nec vereatur qualiacũque S. Ecclesiæ decreta trãsgredi: atq; hinc vidimus tot Religiosas Deóq; deuotas virgines, absque vllo scrupulo septa monasterij egredi, sacrum habitum abiicere, connubia inire, tot etiam populos sacras imagines conculcare, obliuisci vigiliarum & festorum, nescire ampliùs quid sint Quadragesima, Confessio, Vesperæ, Missa: ex hoc fonte demum non timendi ampliùs potestatem Vicarij Christi in terris, eò nonnullas prouincias deductas esse vidimus, vt ne vestigium Religionis Christianę in eisdem supersit.

Ab exclamatione, Authoris exemplo, nõ tamẽ maledica, ordiri possumus. Ecce quò perueniat cõfidentia potentium: tribuit alienæ culpę quod ab eadẽ potentia natũ est. Iam omnibus constat, & vbiq; personant historię, separationẽ quę in Germania ante centũ annos cõtigit, nõ à subditorum inobedientia, sed à potestatis in Pręsulibus abusu initium & originem habuisse. Notũ est eam ab illegitimis pecuniarũ extorsionibus, & ab inusitatis Indulgẽtias concedendi modis ortũ duxisse: Deo confido pręsentes motus cum residui huius corporis salute, non cũ mina terminatum iri: hi verò motus vnde, quæso, ortũ habuerunt, nisi ab eo quod non sufficere iudicatũ est, vt perexiguus hominũ numerus, qui, si attẽtè cõsideretur, vix mille sunt, quarta fruatur bonorum parte huius dominij, quod quadragesies centum millia hominum complectitur, vt nempe hac ratione seculares

omnes propriis bonis tandem spolientur? Sic etiã ab eo traxerunt originem, quod non visum est concedi debere vt nonnulli, qui præter Ecclesiastici nomen nil habent, absque iustitię timore, possent impunes lędere alios & in vita & in honore? Si quid mali contingeret, in quos culpa esset reiicienda? an fortè in alios quàm in eos, qui iudicia ab hinc annis 1200. exercitata, legésque iam ante 300. annos, conditas innouare voluerunt? Nõ opus erat, quum inter Catholicos de censurę alicuius validitate, aut nullitate agitur, verba facere de Monasteriis, Matrimoniis, Imaginibus, Vigiliis Quadragesimis, Confessionibus, Vesperis, & Missis, vt cogerentur alij respondere, ac ostendere vnde malum nascatur: Longe satius erat in re manere, & cum charitate id tractare quod occurrit: non autem credere Mundum ita rudem esse, vt non agnoscat an de re temporali aut de spirituali iam agatur. Sed expedit in pręsentiarum hoc mittere, ad cuius tractationem fortè extra rem, author me impulit. Videamus quantum valeat obiectio quam facit Interpreti circa sensum verborum Psalmi, inchoando ab authoris expositione, quam pro falsa non notabo, quin potiùs dicam eam illius tantùm versiculi ratione, stare posse, & fortè ab alio quopiam interprete allatam esse: verùm integrum psalmum perlegendo, videbit non literalem esse illam expositionem, & Interpretem eã in suo vero ac literali sensu & iuxta verbi diuini splendorem attulisse. Nam Psalmi argumentum pathetica est querimonia Prophetę contra impium, aut, si mauis, Atheum, cum solatio quod

quod percipit ob pœnam de eo ſumptam, non verò contra eum qui falſos Deos timeat, idque ex ipſo initio patet, [Dixit inſipiens in corde ſuo, Non eſt Deus,] Iam vt verſiculus intelligitur: [Deum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor,] ſciendum eſt inuocationem Dei in ſacris literis ſæpe ſignificare per Synecdochen, agnitionem Dei, vnde ſenſus literalis eſt, illos non agnouiſſe verum Deum, & tamen ea timuiſſe quæ non erant timenda: hæc enim eſt pœna qua Deus punit impium, qui cùm ſibi videatur ab omni timore liber, ipſemet tamen in animo ſibi fingit varia & contradictoria phantaſmata, quæ apparentem metum pariunt. Ita viſi quidam antiquitus qui animæ immortalitatem negabant, & tamen de infamia poſt mortem ſuprà modum erant anxij: & alij, negata prouidentia, ob auguria tamen aliáſque imaginationes, miris modis angebantur. Hic eſt ſenſus literalis. Iam videamus an locus ille in hunc finem citatus fuerit: Sunt quidam, ait diuus Paulus, qui verbis fatentur ſe Deum cognoſcere, ſed factis eum negant: hi ſolutè viuentes, legem diuinam planè negligunt: multos homines occidunt, multa coniugia violabunt, nec horum ſcelerum pœnitentiâ vnquam afficientur: furabuntur quicquid ad ipſorum manus peruenerit, ſuáque omnia aliena dilapidabunt: ſed ad forum Eccleſiaſticum citati vt decimas ſoluant, & cùm eas ſoluere non valeant, excommunicati maiorem inde angorem ſentient quàm ex omnibus in Deum peccatis. Scimus Chriſtum Dominum noſtrum excommu-

nicationem pro remedio & pœna instituisse, eámque à peccato seiunctam, malum esse peccato quolibet veniali minus, nec vllus Theologus aliter sentit: notum est etiam excommunicationem ob aliud quàm ob peccatum latam, & ab eo seiunctam, nullo modo animum Christianam lædere. Quapropter de eo qui Dei præcepta transgredi non dubitabit, & eiusmodi excommunicationem timebit, rectè quidem in literali Psalmi sensu dicetur, [Trepidauit timore, vbi non erat timor:] non autem de eo qui vitam Christianam sibi proponens, solicitus erit de seruandis Dei præceptis, & eorum quibus obedientiam secundariò præstari iussit in rebus ad ipsorum superioritatem attinentibus: nimirùm Pontifici & Ecclesiasticis in rebus spiritualibus: Principi in ciuilibus, Patri, & Domino in domesticis & familiaribus (omnibus enim obedit, quia Deus id iubet, non ob aliam causam) verùm si ordinem hunc seruare desinat, & diuina præcepta omnibus non anteponat, Deus pœnæ loco permittit, vt ipsius humeris intolerabilia præcepta imponantur, quibus non teneatur, eidémque vanæ pœnæ inhibeantur quas itidem ipse magis timeat quàm veras quas Deus minatur, non secus ac infans qui flet ob minas pœnæ alicuius non veræ, sed vanæ & apparentis, sibi à matre propositas. Verùm si viuæ rationes aditum in authoris mentem non inuenerint, vt ipsi persuadeant, locum Psalmi, Trepidauerunt timore, rectè citatum fuisse ad hoc propositum, debebit cedere authoritati Nauarri, qui hunc citat contra eum qui timet excōmunicationes nullas, super cap. cùm contin-

gat.Rom.2.nu.14.& nu.23.dicens,timere censuras nullas, esse Deum falsum pro vero colere: at dicit Author,eum qui Dei Vicarium nõ timet, Deum non timere, quia dicit ad suos Vicarios,[Qui vos audit, me audit.] Lucæ 10. Quasi qui dicit ne fulmina illegitima timeantur,asserat Deũ non esse timendum,nec eiusdem Vicarium,& is qui Deum vult timere, teneatur etiam Præsulum imprudentiæ subiacere,quibus potestatem non nisi cum prudentia iunctam Deus concessit.

Nec videtur sapientiæ doctrinæq; tanti viri conueniens fuisse,Scripturam in sensu alienissimo,atq; etiam contrario citare:ipsum tamen non solùm illum locum, sed totum caput legisse credo. Hîc nõ fit sermo de Vicariis,nec de summis Pontificibus,sed de Verbi diuini prędicationibus,qui si doctrinã Christi prædicauerint, qui eos audit,Christum audit,qui eos spernit, Christum spernit. Ita loquitur. D.Lucas c.10.ab Authore citato Christũ elegisse alios 72.eósq; binos misisse,vt illi sibi pręcederẽt quocunq; esset iturus:docuit illos quomodo pergere,& quid prædicare,quidve facere deberent,quando nõ exciperentur,nec audirẽtur:deinde subdit,[Qui vos audit,me audit.Hîc nõ ab eximij iudicij homine, sed à quouis è vulgo locum videri cupio. Iam constat inter omnes scripturæ interpretes, Pontificem succedere D.Petro,Episcopus Apostolis, Presbyteros septuaginta duobus,de quo nunc non agitur,excepto quod Christus dicens septuaginta duobus, [Qui vos audit,] tanquam Prædicator loquitur ad omnes Prædicatores posset author dicere, ergo inter hos erit etiam Pontifex, concedo, in prædicanda Christi

doctrina, ſed non improprio hoc loquendi modo, Chriſtus dicit Vicariis ſuis, [Qui vos audit, me audit: nam Prædicator iuriſdictionem coactiuam ſibi non tribuit: ſi locus ille, [Qui vos audit,] ſolus eſſet, nec cum antecedentibus & conſequentibus coniunctus, quæ de ſeptuaginta duobus, ceu Prædicatoribus accipiendum illum eſſe denotant, non careret omni probabilitate, quam etiam retinet, ſi ſolus legatur: ſed ſcriptura diuina, tota vult legi, non ſeiunctim per loca.

Nec quod ait diuus Gregorius, Sententia paſtoris, etiam iniuſta, timenda eſt, ei repugnat quod Gerſonis Interpres ſequitur. Dicens enim diuus Gregorius, ſententia Paſtoris, etiam iniuſta, ponit ſententiam eſſe; quòd ſi ſententia non ſit, non eſt ſententia iniuſta, ſed nec ſententia: cuiuſmodi erit laici in cauſis Eccleſiaſticis ſententia, & Eccleſiaſtici in cauſis laicis: verùm ſententia iniuſta timenda eſt quando bona intentio deeſt, vel quando falſa in facto elogia interueniunt: tunc enim ſententiam & timere & ſeruare oportet: ſed quum errorem continet intolerabilem, non inſolenter contemni, vt ſuo loco dicemus, ſed cum reuerentia non admitti debet. Tritam hanc doctrinam author diſſimulauit, nec plura ipſi dicenda forent, ſed alicui ſcriptum hoc lecturo duos Canones adferam, alterum ſancti Leonis primi Pontificis Sanctiſſimi, qui S. Gregorium per viginti Pontificatus præceſſit, dicit ille, [Manet, ergo Petri priuilegium vbicumque ex ipſius fertur æquitate iudicium, nec nimia eſt, vel ſeueritas, vel remiſſio, vbi nihil erit ligatum, nihil ſolutum, niſi quod Beatus Petrus au ſoluerit, aut ligauerit.

gauerit:]& S. Gelaſius anteceſſor S. Gregorij per quindecim Pontificatus, ait (verba Latina proferam, ne quid notet in Interpretatione) [Cui eſt illata ſententia, deponat errorem, & vacua eſt: ſed ſi iniuſta eſt, tanto eam curare non debet, quanto apud Deum, & Eccleſiam eius neminem poteſt grauare iniqua ſententia: ita ergo ea ſe non abſolui deſideret, qua ſe nullatenus perſpicit obligatum.]

Verba deinde quæ ſubdit author, dicens hanc doctrinam, eò vſque creſcere vt contemnat Miſſas, Veſperas, Confeſſiones, Feſtos dies, Vigilias &c. peculiare reſponſum non merentur, ſiquidem reſiſtentia quam prædicto præcepto facit Reſpublica, aliò non tendit, quàm vt Miſſas conſeruet, Veſperas, Feſtos dies, Vigilias, quibus aliquis eam priuare vellet, totum ſuum Dominium in pernicioſæ cuiuſpiam opinionis imbuendæ periculum coniiciens. Alij dicunt, Regnum aliquod præterito ſeculo, ſanæ doctrinæ iacturam feciſſe ob Eccleſiaſticorum ſcandala, idque celeberrimi ac veriſſimi hiſtorici referunt: & niſi hoc tempore Reſp. ob pietatē ſuam diligens eſſet in Religione conſeruanda, & ſi occuparetur in exequendis Pontificis verbis (mentem non dico: hanc enim optimam eſſe credo) maximo præcipitio ad nihilum redigeretur. Nondum iſti experti ſunt quanti ſit momenti hoc ſeculo auferre populo ſanctæ Religionis exercitium: hæreſes anno 1300. natæ, & hodie ad ſummum euectæ, aliunde ortum non duxerunt quàm ab innumeris excommunicationibus & interdictis, quæ cœperunt ferri

anno 1200. ac toto illo ſeculo viguerunt. Qui omnium illorũ annorũ hiſtorias leget, lacrymas continere non poterit, tantam ſpiritualẽ ſtragem legendo. Ad ſextam obiectionem, Dei gratia, peruenimus, vbi Author dicit:

6. Tandem cùm Authori huius Præfationis non ſufficeret abuſum fuiſſe loco Teſtamenti Veteris, abutitur etiam Nouo, dum ait: [Sed iuxta Apoſtolum, corroborati in Domino, & in virtutis ſuæ potentia, fidei clypeum arripient, vt opponãt illud temerariis fulminibus, & gladium etiam Spiritus accipient, quod eſt verbum Dei:] Non potuit Lutherus aut Caluinus magis apertè verbis Dei abuti contra Deum. Loquitur Apoſtolus in epiſt. ad Epheſ. cap. vltimo, de reſiſtentia, qua fideles infernali dæmonio reluctari debent: Vt poſſitis ſtare contra inſidias Diaboli: & paulò poſt, In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere. Sic etiam Petrus, cui reſiſtite fortes in fide. Et S. Iacobus, Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis. Hic vero Neotheologus applicat hãc reſiſtẽtiam ad cenſuras ſummi Pontificis, ac ſi Apoſtolus loco eius, Armate vos fide & verbo Dei ad reſiſtendum diabolo, dixiſſet, Armate vos fide & verbo Dei, ad reſiſtendũ Deo in ſuo Vicario. Et quæ hæc fides eſt, aut quod verbũ Dei, quod nos docet Vicario Dei reſiſtere? quin potiùs, quæ eſt fides, quod verbũ Dei quod nõ doceat nos obedire & ſubiectos eſſe oportere Eccleſiæ S. Antiſtibus? An non ait Paulus in epiſt. ad Hebræos, Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Nunquid Chriſtus ipſe ſic iu-

ſic iubet, Matth. 18. Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus?

Author ſanè verba D. Pauli adfert in ſuo vero ſenſu, non tamen ei contrario quem Gerſonis Interpres attulit: dixit in genere D. Paulus, contra inſidias Diaboli: vnam ex inſidiis Diaboli, intelligit Interpres eſſe fulmina temeraria: eſſétque contradictio fulmina temeraria vocare, & quæ à Diabolo non manent: ait D. Iohannes, [Omnis qui facit peccatum ex Diabolo eſt.] Et exiſtimo valdè Catholicam & ſanctam eſſe hanc propoſitionem, Excommunicatio in eum intorta qui benè operatur, ac Dei præceptis obedit, à Dæmonis perſuaſione ortum trahit, éſtque inſidiarum ſpecies qua vtitur contra fideles. Nouit author, non eſſe nobis cum diabolo pugnandum carnaliter: quicquid in ruinam tendit Spiritualis Eccleſiæ ſtatus, quod Regnum eſt Chriſti, eſt opera Diaboli, & ſi occulta ſit, inſidiæ vocantur: & operum omnium in Eccleſiæ detrimentum, à quocunque fiant, Scriptura diabolum authorem facit, vt reuera eſt, quamuis ipſemet ea non exequatur: multarum Eccleſiarum ruina, & aliarum deformatio propter fulmina temeraria, teſtantur dæmonem gregi Chriſti etiam cum iis inſidiari, quæ ad eius conſeruationem Chriſtus inſtituit: quum D. Paulus Theſſalonicenſibus dicit dæmonem ſæpiùs obſtetiſſe quominùs ad ipſos iret, non intelligitur hoc aliter factum eſſè, quàm humanis mediis. Vtitur dæmon in hunc finem] omni genere hominum, & ſæpe non malignorum, ſed deceptorum, quique benè facere putantes, zelo præpoſtero prauam ipſius intentionem exequuntur, ac

diuina ſcriptura nos expreſſe monet eſſe hæc dæmonis opera. Legimus apud D. Matthæum, poſtquam D. Petrus Dominum eſſe Dei filium dixiſſet, ipſéque Petro claues Regni cælorum promiſiſſet, ac Dominus iniunxiſſet diſcipulis, ne vlli patefacerent ſe Chriſtum eſſe, quia oportebat pateretur ac moreretur Ieroſolymis, tunc D. Petrum reprehendiſſe ipſum, his verbis, [Abſit à te Domine, non erit hoc tibi:] ſed Dominum ad Petrum conuerſum, ei dixiſſe, [Vade poſt me Satana, ſcandalum es mihi, quia non ſapis ea quæ ſunt Dei, ſed ea quę ſunt hominum.] Quis dubitat, quin zelus D. Petri eſſet cum bona mente? quin ex bono affectu naſceretur? quia tamen, quantum in ſe erat, opus Redemptionis impediebat, & ædificationem Eccleſię, quæ à Chriſti latere in cruce adaperto prouentura erat, Chriſtus eum Satanam vocauit. Si igitur D. Petrus, id non præuidens, nec animaduertens, rem tractabat bona mente, in minam Eccleſiæ, non inconueniens eſt vt aliquis Petri ſucceſſor, non ſatis inſtructus tentet rem, credendo bene facere, quàm alij, qui ſunt in facto proprio, quíque meliùs ipſo cognoſcunt quod controuertitur, clarè videant in perniciem Eccleſię ceſſuram. Author in doctrina eſt excellentiſſimus, & in perſuadenda efficaciſſimus, nihilominùs mihi nunquam, nec fortè vlli hoc lecturo perſuaſerit, hominem quemlibet mortalem, cuiuſcunque fuerit dignitatis, non poſſe aliquando aut propria voluntate, aut humana infirmitate, opem ferre, etiam abſque praua intentione, prauo cuipiam Dæmonis conſilio:

concilio: & ab hoc neminem eximere tentet, quin eum priùs exemerit ab hac prece, Et ne nos in tentationem.

Author petit quænam ſit ea fides quæ docet reſiſtere Dei Vicario : reſpondeo fidem eſſe Dom. Cardinalis Bellarmini, qui formaliter ſic loquitur: [Itaque ſicut licet reſiſtere Pontifici inuadenti corpus, ita licet reſiſtere inuadenti animas, vel turbanti Rempublicam, & multò magis ſi Eccleſiam deſtruere niteretur: licet inquam ei reſiſtere, non faciendo quod iubet, & impediendo ne exequatur voluntatem ſuam.] Hîc igitur iuxta verbum Dei, Epheſ. vltimo, agitur de reſiſtẽdo dæmoni,] quem Deus occultiſſimis iuſtiſſimíſq; ſuis iudiciis & Arcanis, cõtra S. Eccleſię quietẽ machinari permittit.

Adfert author illud D. Pauli ad Hebræos, [Obedite prępoſitis veſtris, & ſubiacete eis,] quod factum gaudeo, primò quia non eſt hoc peculiare ſummo Pontifici, ſed Epiſcopis & Parochis omnibus competit, ac proinde nil de Pontifice ſpeciatim probat. Sed totus locus D. Pauli eſt adferendus, [Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis: ipſi enim peruigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri,] vel vt Gręcus textus habet, Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis, inuigilant enim animabus veſtris, tãquam pro his rationem reddituri. Quatenus præpoſiti inuigilant animabus, eatenus ipſis obediendum eſt perinde ac ſi diceretur, eis obediendum in rebus ſpiritualibus quæ ad animæ ſalutem attinent: & quoniam author adducit illud, ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus: ſcimus Eccleſiam, vt ait D. Paulus, eſſę colum-

nam & basim veritatis, nec vnquam aliud edocturam, quàm Christi doctrinam, nec pręcepta daturam nisi iuxta eam: sed Ecclesiam id iubentem quod author dicit, non audiuimus: ecce sophisma nostrum quod è pluribus nominis Ecclesiæ significatis nascitur. In hoc ipso loco, multi authores vertunt hęc verba, [dic Ecclesiæ, id est, Pręlatis Ecclesię:] nemo autem hoc de solo Pontifice intelligit, ergo de ipso vt & de aliis Pręlatis est accipiendum, non verò speciatim, seruato tamen vnicuique gradu & loco suo, & intelligetur, si Ecclesiam non audierit, quum de excommunicationis ministerio loquentur, iuxta Ecclesiæ doctrinam. Iam verò notum est Reipublicæ Venetæ iura esse iuxta doctrinam Ecclesię, cùm eodem modo sit in vsu in Regnis omnibus Christianis.

Hîc scire cupio cur in illo Euãgelio quod legitur feria 3. post primam Dominicam quadrãgesimæ, vbi erat scriptum in Messali: [Respiciens Iesus in discipulos suos, dixit Simoni Petro, si peccauerit,&c.]in Missalibus editis à paucis ab hinc annis, ea verba detraxerint. Scio non extare illa in libris Testamenti noui: sed multa alia quæ sunt in Missali, non autem in libris noui Testamenti, dicuntur ex traditione Apostolica prouenire: & aliquis dicet, quamuis id Euangelista non adferat, ex traditione tamen esse, quòd ea verba Petro dicta fuerint: excogitanda erit distinctio, qua discrimen ostendatur huius ab aliis, quod licet factum esset, non obstabit quin per multa annorum centena ita lectum sit, ac proinde creditum à fidelibus per tot secula, dictum fuisse

ſe Petro, Dic Eccleſiæ: atque ideò homonymia vti oporteret in Eccleſiæ nomine, & interpretari dic tibi ipſi. Senſus etiam erit valdè coactus, ſi per Eccleſiam intelligatur ſola quædam perſona, non tam quia vox id non patitur, quàm quia Chriſtus ipſe interpretationem adferens in verbis immediatè ſequentibus, dixit: vbi fuerint duo vel tres &c. adeò vt apertè declarauerit ſe per Eccleſiam intelligere conuentum duorum ſaltem aut trium in ſuo nomine congregatorum: ſed de hoc, quia adfertur ad exponendum D. Chryſoſtomum, inferiùs loquemur, quum de eo etiam fuſiùs author aget, oſtendente D. Chryſoſtomum ipſi non fauere, ſed aduerſari. Abſoluat modò author tantoperè angi ob exiguam illam præfationem, cùm fortaſſe tanto labori parcere præſtitiſſet, operam verò & tempus in cauſæ ſubſtantia collocare.

Verùm tempus eſt vt ad conſiderationes Gerſonis ipſius accedamus, demonſtremúſque manifeſtè, eas aut nihil ad negotium præſens facere, aut erroneas eſſe.

Hîc antequàm ad particularem defenſionem Gerſonis tranſeam, pios lectores monere debeo, authorem, ſiue arte & conſilio quodam, ſiue alio quopiam fiue, ſemper repetere, tam in iis quæ vidimus, quàm in ſequentibus, ac Reipublicę tribuere, quòd nolit agnoſcere, nolit obedire, quòd contemnat ſummum Pontificem Chriſti vicarium, & conſimilibus aliis loquendi modis vti, aptis ad conciliandum inuidiam, & maleuolentiam apud vnumquemque qui exploratam

non habuerit pręſentem controuerſiam, iuſtámque Reipublicę cauſam quod vt faciliùs etiam obtineri poſſit, videmus prohiberi, quantũ fieri poteſt, ne ipſius Reipublicæ iura cognoſcantur: quod tamen omni diuinæ & humanę rationi aduerſatur.

Ad hoc dicam ſemel, cùm author contrà, tot repetitionibus vtatur, hoc non eſſe, pręſens negotium ſyncerè tractare. Nam Reſpublica Veneta agnoſcit, & obedit, vt ſemper hactenus, ſanctæ ſedi Apoſtolicæ: nec vllam nouitatem introducit: imò cum omni pietate & Religione conſeruat ac defendit Sanctam fidem Catholicam, cui humana omnia poſtponit: verùm in cauſis tantùm temporalibus, vbi Pontifex manifeſtè, vel quòd non ſit inſtructus, vel ob aliena conſilia, aliámve ob cauſam, Cenſuras intorquet contra iuſtitiam: ipſa cupit ac nititur intra Catholicę Religionis terminos, ſuam libertatem ac poteſtatem ſibi à Deo cõceſſam defendere, iuxta Dei & Naturæ leges, & iuxta doctrinam piorum & Catholicorum Doctorum.

Sed an Gerſonis conſiderationes ad rem faciant, nec-ne, vel an ſint erroneę, nec-ne, ſigillatim videbimus, prout author occaſionem dederit.

1. Prima conſideratio eſt, irregularitatem & excommunicationem principaliter inuiti contẽptui clauium Eccleſię, hoc eſt, poteſtatis Eccleſiaſticæ. Hęc conſideratio vera eſt, ſi per contemptum intelligatur inobedientia, vel vt rectiùs dicatur, contumacia, nec eſt contraria facto ſanctiſſimi Domini noſtri.

2. Secunda

2. Secunda consideratio est, Contemptum clauium posse interuenire tribus modis, directè, indirectè, aut apparenter. Ita dicit interpres parùm fidelis: Gerson enim non declarat tertium modũ verbo apparenter, sed verbo interpretatiuè: quæ verba ferè contraria sunt: apparens enim illud est quod apparet & non est, interpretatiuum quod non apparet, & est. Sed parùm facit hic error ad negotium de quo hic sermo est.

Primam considerationem quia ipse approbat, eam vt defendam aut aliud addam non opus est.

Secundam itidem considerationem, ceu veram admittit, nec Gersonem, sed interpretationem reprehendit: ac interpretem sibi propter documentum allatum valdè deuinxisset, nisi homonymia rẽ totam confudisset. Verum est hanc vocem interpretatiuè, dici interdum de eo quod est, & nõ apparet, túncque idem valet quod tacitè, ac denotat quod non est manifestum, sed eget interpretatione, nec voci, verè; sed voci, expresè, opponitur: in hoc sensu dicitur, licentia interpretatiua, id est, tacita, non expressa: aliàs verò eadem vox de eo dicitur, quod apparet, & non est, vt si dicatur non salutare interpretatiuè, esse contemptum, id est, videri contemptum, quamuis forte non sit, & hoc modo interpretatiuè, opponitur voci verè. Nescio quem Gersonis textum habuerit Interpres, sed in meo edito anno 1494. sub finem huius considerationis hæc habentur formalia verba, [& isto modo reperitur cõtemptus in omni peccato, presertim mortali, directè, vel indirectè, verè, vel interpretatiuè] Si igitur verè, opponitur, interpretatiuè, non potest interpretatiuum esse quod

non apparet,ſed eſt,vt ait Author: nam quod non apparet,ſed eſt, in ſeipſo verum eſt. Et quamuis hoc ad fidem & integritatem declarandam ſufficiat,addam tamen Gerſonem dicere in tertia conſideratione, contemptum tertiæ ſpeciei, qui eſt interpretatiuus,non ſemper excommunicationem Eccleſiæ mereri: ſi non ſemper excommunicationem meretur, eam igitur aliquando meretur, ſed quod eſt,& non apparet,nullo modo cenſuris Eccleſiæ poteſt eſſe obnoxium, vt affirmant Theologi & Canoniſtæ omnes, ergo interpretatiuum non eſt illud quod non apparet,& eſt. Credo equidem his Authori ſatisfactum eſſe, ac proinde ſolutam eſſe malę fidei obiectionem ab ipſo factã Interpreti: quam dum in Authoris proemio legerem, exiſtimabam viſurum me in progreſſu multa loca,quæ malæ fidei arguerentur. ſed poſtquàm totum perlegi,aliud non inueni quàm hoc ſolum nomen, cum additione hac: ſed parùm facit hic error ad negotium de quo hîc ſermo eſt: miratus ſum quidem redargui quempiam malæ fidei, propter vocem quæ parui ſit momenti, & in qua notanda peccatum ſit homonymiâ,quę in eo ipſo loco à Gerſone declaratur:

3. Tertia conſideratio eſt,contemptum clauium primo & ſecundo modo rationabiliter mereri excommunicationem, ac proinde irregularitatem: tertio verò modo non ſemper Eccleſiæ, ſed Dei quidem excommunicationem mereri, qui enim lethaliter peccat,à Deo excommunicatus eſt. In hac conſideratione mali nihil continetur, quàm in vltimis verbis: nam propriè loquendo de excommunicatione,non verum eſt eum qui letha-

liter

liter peccat,à Deo excommunicatum esse : aliàs enim peccatores absque nouo peccato non possent interesse Missæ,aut aliis diuinis officiis, quod falsum esse omnibus constat.

In tertia consideratione videre est immodicum reprehendendi appetitum non minùs alio quouis affectu homines transuersos agere : non enim reprehendit quod Gerson hîc concludit, imò totũ pro vero admittit:sed verbo cuidam per accidens dicto adhęrens eum reprehendit quòd malè loquutus sit,quia dixerit eum qui lethaliter peccat, à Deo excommunicatum esse: & ait non verum hoc esse, propriè loquendo de excommunicatione,aliàs non possent peccatores absque nouo peccato interesse Missæ. At respondeo propriè dici omnem peccatorem esse à Deo excommunicatum,nam excommunicatio nomen est genericũ, quod omnem Communionis priuationem significat:sed duæ sunt Christianorum communiones, altera interior in charitate cum Deo & Sanctis,& hæc est Communio propria, ideóque priuatio eius est excommunicatio propria : altera Communio est inter membra Ecclesię militantis, quę necessariò charitatem non requirit, atque huic cõmunioni opponitur excommunicatio, quę Censura est Ecclesiastica:& iuxta hanc, omnis peccator non est excommunicatus, ac ideò Missæ potest interesse,quod necessariò charitatem non requirit : non dixit Gerson excommunicatum esse excommunicatione censuræ Ecclesiasticę: D. Augustinus 12. Genes.ad literam,cap.40.dixit, [Adã ab esu ligni vitę excõmunicatus fuit, & Gratianus 11.quęst.3.post.c.ad mẽsam dicit:scilicet & Adã ab

est ligni vitæ excommunicatus est :] & post cap. [non solùm,]dicit: [quare ex reatu adulterij iamdiu apud Deum excommunicatus fuerat :]quod formaliter est iuxta Gersonis verba. Sed præterea, quomodo Græcè dicitur excommunicatio,nisi anathema?imò nostri excommunicationem maiorem ab anathemate non distinguunt : & D. Paulus dicit, [Cupiebam anathema esse à Christo,]& alibi,[Si quis nō amat Dominum nostrum Iesum Christum,sit Anathema.]Iam igitur qui D. paulū volet reprehendere,dicat ipsum impropriè loqui: siquidem omnis peccator quia non amatDominū Iesum,est anathema:túncque licebit dicere Gersonem malè loquutum esse:non oportebat,quamuis aliqua improprietas adfuisset , vero Gersonis sensu percepto,qui de excommunicatione quæ est censura Ecclesiastica,non loquebatur , nullóque in re ipsa existente dissidio , verbis vim inferre in rebus hisce nullius momenti.Atque hoc mihi suffecisset:verùm ex D.Augustini,Gratiani,&D.Pauli citatione,ostendere volui authorē id ipsum reprehendere quod in Gersone laudandum erat.

4.Quarta consideratio est,contemptum clauiū neutro modorum prædictorum dicendum esse interuenire , quando manifestè & notoriè Prælatus abutitur potestate clauium.Hęc consideratio est vera de abusu clauium in re essentiali , qualis esset,si Prælatus potestatem suam excederet , aut non præmissa admonitione vlla excommunicaret,aut pręciperet sub pœna excommunicationis, res diuino pręcepto contrarias. Tunc enim cum D.Petro dicendum esset,[Obediendum est magis Deo quàm hominibus,]Actor.5. Sed licet vera sit doctri-

doctrina Gersonis, nihilominùs Interpretis scopus multùm esse potest venenosus, quia fortè persuadere vult hominibus vt credant, excommunicationem latam à sanctissimo domino nostro, abusum esse notorium clauium, cùm è contrario legitimus & sanctissimus sit, vt clarè demonstrari posset, si de hoc agendum foret.

Hæc consideratio ab Authore admitti poterat, siquidem nihil habet quod in ea notet: limitatio quam affert, quòd abusus clauium manifestus & notorius, fidelem à contemptu vindicet, dicendo id verum esse si abusus sit in re essentiali, superflua est: quis enim vult dubitare sic intelligendum esse? Vox ipsa, abusus, significat: quum verò addit author, Sed licèt vera sit doctrina Gersonis, nihilominùs Interpretis scopus multùm esse potest venenosus.

Hoc sanè est aduersus vmbras pugnare, scilicet rebus tantùm possibilibus sese opponere, ac solis duci coniecturis. Estne hoc D. Pauli præceptum de non iudicando proximo, donec ipse Dominus cordis arcana reuelet? éstne hæc ea charitas quæ non cogitat malum? Doctrina Gersonis bona est: Interpres eam non applicat, non vlterius loquitur, nil addit de suo: interim tamen dicitur Interpretis scopum multùm venenosum esse posse: quum adfuisset vox aliqua, quæ in dextram aut sinistram partem inflecti potuisset, Christianæ charitatis erat eam in bonam partem interpretari: sed excogitare quod potest esse, vt quis accusetur ac notetur, officij limites excedit. Scopum venenosum quem habere potest Interpres, declarat, quum ait, velle ipsum fortè vt

homines credant excommunicationem à Domino nostro latam, notorium esse clauium abusum, cùm è contrario vsus legitimus & sanctissimus sit, vt clarè demonstrari posset, si de hoc agendum foret.

Nescio qua de re agatur: scio tamen de hoc agendum esse, tanquam de eo quod in cõtrouersia, quódque litem terminaret, quæ sine hoc terminari nequit. Immò vellem de hoc author egisset, aliáque omnia ceu parùm ad rem facientia, sepofuisset.

5. Quinta consideratio est, Prælatum abutentem potestate clauium, magis spernere claues, & grauiùs peccare, quàm subditum non obedientem suo Prælato, atque hinc colligi, opus quantoque meritorium esse in eiusmodi negotiis Prȩlato in faciem resistere, vt Paulus S. Petro resistit. In hac consideratione multa dicenda essent, sed quia ad rem nostram faciunt, duo tantùm dicemus. Primum est, doctrinam Gersonis parum securam videri, vt enim relinquantur comparationes, quæ secundum varias circumstantias variari possunt, ex quibus oriri potest, vt modò Prȩlatus malè sua potestate vtens, modò subditus non obediens peccat, si consideretur solùm, ipsum malè vti potestate, & ipsum non obedire potestati, grauior noxa est obedire nolle, quàm vti malè potestate: qui enim abutitur potestate, facit peccatum iniustitiȩ, & hominem sibi subditum offendit: qui autem obedire non vult Prælato iustè præcipienti, & eius excommunicationem spernit, peccatum rebellionis committit, & in ipso Vicario diuinam Maiestatem offendit. Ita enim dicit Chri-

Christus Qui vos spernit, me spernit, Lucæ 10. & Apostolus 1. ad Thessal. c. 4. Qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum. Et hic contemptus Dei in persona Vicarij à Samuele Propheta l. 1. Regum c. 15. species quædã idololatrię appellatur.

Ad hoc quòd multa dicenda essent, nec ab authore dicta sunt, respondere non possum, nec vti coniecturis ac temerario iudicio peccare debeo. Duo opponit: primum est doctrinam Gersonis parùm securam videri, nam secundum varias circumstantias fieri potest, vt modò plus peccet Prælatus sua potestate abutens, modò subditus non obediens.

Nunquam author inueniet vllum Theologum, qui quum inter duo peccata comparationem instituit, maius quærat ex circunstantiis, sed duntaxat ex genere: cõsideratio ex circumstantiis est infinita, & nullus sapiens philosophatur super eo quod infinitè variari potest: & D. Thomas 2. 2. q. 39. art. 2. formaliter ait. [Dicendum quod grauitas peccati dupliciter potest cõsiderari, vno modo secundum suam speciem, alio modo secundum circumstantias. Et quia circumstantię peculiares sunt infinitæ, ita & infinitis modis variari possunt, cùm quæritur in communi de duobus peccatis, quod sit grauius, intelligenda est quæstio de grauitate, quæ attenditur secundum genus peccati.] Hęc propositio verissima est & maximè formalis: homicidiũ peius est furto: poterit tamen homicidium circũstantias habere tam alleuantes, furtum verò tam aggrauantes, vt furtũ euadat maius: qui doctrinã authoris pro vera sequeretur, difficulter posset inter duo peccata comparationẽ instituere.

Prætereà Gerson ipse declarauit sibi non propositum esse comparare ex circumstantiis, sed ex genere, quum ait, comparationem faciendo ex abusu tantùm: Author proculdubio verba hæc non animaduertit: non enim obiectionem suam proposuisset. Egreditur ipse demum & contrarium affirmat, dicens, si in se hæc considerentur, abusus potestatis, & inobedientia potestati, grauius esse peccatum obedire nolle, quàm abuti potestate.

Et rationem adfert, qui enim abutitur potestate, hominem sibi subditum offendit: qui autem obedire non vult Prælato iustè præcipienti, & eius excommunicationem spernit, peccatum rebellionis committit, ac in suo Vicario diuinam Maiestatem offendit, nam qui vos spernit, me spernit &c. Et qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum: & Samuel hunc Dei contemptum in suo Vicario, speciem Idololatriæ appellat. Hîc duos authores oppositos habemus, alterum à prauis affectibus, liberum, cùm obdormiuerit in Domino iam ante 150 annos, alterum qui etiamnum viuit, & qui ex hac controuersia compendium quærit.

Videamus igitur vtriusq;, & primùm authoris rationes. Verba [qui vos spernit, me spernit] superiùs ostendimus dicta esse Prædicatoribus, qui doctrinam Christi annuntiant: Lector locum videat, & planè discet quomodo id intelligatur: sed annectat illud quod iudicij die Christus dicet reprobis, [Quandiu non fecistis vni de minoribus his, nec mihi fecistis.] Vnde scripturæ etiam authoritate ostenditur Christum injuriam sibi fa-

ctam

ctã reputare, eam quæ fit vnicuiq; fideli:hoc verò Domini dictũ in Euangelio, Quãdiu non fecistis, nõ citatus est extra sensum suũ literalem:est enim charitatis opus, admonitio & correctio, vt è contrario, cum austeritate imperare, & cum potentia, est contra charitatem. Illud diui Pauli, [Qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum, videre non possum quomodo ad rem faciat:quum D. Paulus ait, [Qui hæc spernit,] loquitur de rebus à se dictis, & ideò qua ratione potest hoc applicari præceptis Prælati? Rogat D.Paulus Thessalonicenses, vt operentur & progressum faciant iuxta Dei præcepta: scitis, inquit, quæ præcepta Christi nomine vobis dederim, eàque recenset, vt sint mundi, vitent fornicationem, ac fraudem proximi, & ita concludit, [Qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui etiã dedit Spiritum sanctum in nobis:] Vnusquique ex verbis D.Pauli manifestè intelliget ipsum significare hoc voluisse, Deus hæc præcepit, & ego ipsius præcepta declaraui, qui ea spernit, Deum spernit, qui Spiritum sanctum mihi dedit, vt præcepta illa vobis declararem: hoc iam rebus nostris applicemus, etiamsi applicatio hîc non scribatur & concludamus, Pontificem, quum Dei præcepta significabit, posse adiungere, Qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum. At sanè aliquem huius seculi cum diuo Paulo comparare, & hominis cuiuslibet decretum, cum scriptura Canonica, nescio quàm æquum piæ conscientiæ id iudicaturæ sint: poterat diuus Paulus scripturam Canonicam scribens, ac certum exploratúmque ha-

bens, Deum sibi adesse in particulari illo negotio, ne vel minimum errorem committere posset, liberè dicere, [Qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum: sed alius qui certò sciet Spiritum sanctum sibi adesse, nisi quum determinat materiam de fide ex Cathedra, non poterit de aliquo suo decreto, extra materiam de fide, liberè dicere, Qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum. Magna est etiam animositas supradictæ similis, huc adferre Samuelis dictum, 1. Regum 15. [Quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus Idololatriæ nolle acquiescere.] Samuel vt Propheta, Sauli iuxta expressum Diuinum præceptum iniunxerat, ne Amalechitarum vllum in viuis relinqueret, & omnia quoque ipsorum animantia occideret: Saul Regem Agag exemit, & armenta pro sacrificiis: dixit Samuel, Deum malle vt obediretur ipsius præcepto, quàm sibi offerrentur sacrificia, & esse quasi peccatum Idololatriæ, diuino præcepto non acquiescere. Audebitne iam author noster præceptum humanum erroribus obnoxium, cum expresso præcepto diuino conferre, quod Canonicæ est authoritatis? Si adesset hîc aliquis authoritate Prophetæ & scriptoris Canonici munitus, qui Dei nomine quippiam diceret, esset quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere: sed non ferunt aures piæ, res hoc modo diuinis æquiparari. Periculosum est hominem aliquem æquare. Deo debitam Præsulibus obedientiam persuadere, sanctum est: eam extra suos terminos extendere, & scripturis canonicis æquare,

quare, & eandem potiùs deprimit quàm extollat. Quis hîc poterit non valdè mirari? Samuel annis plus 1100. ante quàm vllus esset Papa, dicit, non obedire expresso Dei præcepto per os suum Propheticum dato, esse quasi Idololatriam: & author noster ait, Dei contemptum in ipsius Vicario, vocari à Samuele Propheta, 1. Regum, 15. speciem Idololatriæ.)

Non negabit author diuum Petrum fuisse primum Dei Vicarium: Deum in Veteri Testamento Vicarium non habuisse: Prophetę authoritatem in veteri Testamento, etiam in rebus minimis, erroris expertem fuisse: Christi Vicarium in Nouo Testamento errare posse, exceptis rebus de fide, ac de moribus in genere, ex Cathedra; igitur quî potest author dicere absque nostri subsannatione, Samuelem Prophetam vocare hunc Dei contemptum in ipsius Vicario, speciem idololatriæ? Inter tot res graues, ad leuem aliquam trahor. Interpretatur hîc author noster, [Quasi scelus idololatrię,] Speciem idololatriæ, ac si quis ita inferret, nonaginta nouem sunt quasi centum, ergo nonaginta nouem sunt species centum.

Hoc sanè non dixissem, nisi ipse vbi non opus est, rigidum nimis censorem se exhiberet aduersus Gersonis Interpretem: sed ad sensum reuertamur. Ecce, Lector, artificium: omnia peccata sunt contra Deum, sed quędam immediatè maiestatem diuinam lædunt vt nominis sui blasphemia, idololatria, & eiusmodi: alia sunt contra proximum immediatè, & mediatè contra

Deum, cuiusmodi sunt adulterum, homicidium, furtum: huius generis sunt duo illa peccata de quibus agimus: nam inobedientia subditi suo Superiori, immediatè est contra hominem, sed tandem in Deum desinit: imperium tyrannicum Superioris, est immediatè contra subditum, sed mediatè contra Deum: Author noster vt simplicitatem nostram deludat, quum loquitur de potestatis abusu dicit esse contra subditum, quum verò de inobedientia, dicit eam offendere Maiestatem diuinam in ipsius Vicario. Si quis contrà, sic diceret, Pręsul sua potestate abutens, Deum offendit in ipsius creatura: qui contemnit excommunicationem, offendit hominem: quid esset dicturus? sed nos syncerè agentes, res ęquemus. Inobedientia Deum offendit in superiori: qui potestate abutitur à Deo concessa, Deum offendit in subdito. Nunc videamus vtram harum in Deum offensarum maior sit. D. Thomas qui peccata sæpe inter se confert, semper ait, peccatum esse boni priuationem, ideoque peccatum esse maius quò maius est bonum cuius priuatio sequitur: lector itaque in 2.2. quęst. 150.art.3.154.ar.3.39.art.2.& alibi passim hæc videre potest: bonum quo priuat inobedientia, est particulare bonum subditi, nempe virtus propria obedientiæ: bonum quo priuat potestatis abusus, est bona Ecclesię gubernatio: hoc bonum est multò maius, tum quia bonum publicum maius est particulari, tum quia bene imperare, maior est virtus, quàm bene obedire: & hęc est ratio qua Gerson nititur, quæ solida est, nec ab authoritatibus extra proprium sensum allatis depen-

dependet. Qui vellet etiam ex malo quod sequitur, peccati grauitatem pendere, vel ex persona quæ illud committit, quamuis hæ ſint accidentales conſiderationes, ac primæ ſit adhærendum, non his: tamen maius præbet omnibus ſcandalum, ac maius affert exitium ſimplex poteſtatis abuſus, quàm centum inobedientię: & perſona ſuperioris, vt eminentior, officium facere, magis apud Deum tenetur.

Alterum eſt, quòd licet in caſu aliquo meritorium eſſe poſſit reſiſtere in os Prælato, nihilominùs ordinariè res eſt ſcandali plena & grauis noxa. Adducere verò hanc conſiderationem ad pręſens negotium, vt ſubditi ad ſpernendum Vicarij Chriſti decreta incitentur, res amandanda eſt. D. Paulus enim non reſtitit D. Petro in materia obedientię, ſed in materia certæ cuiuſdam obſeruantiæ legalis, & ita placuit Deo, vt innoteſceret omnibus D. Petri humilitas, permittere vt in vno aliquo articulo legalis obſeruantiæ, D. Paulus magis illuminaretur, quàm diuus Petrus: & ea de cauſa D. Petrus fraternam D. Pauli correctionem libenter tulit, pręſertim cùm D. Paulus eſſet Apoſtolus, nec minùs repletus Spiritu ſancto quàm D. Petrus: verùm in materia obedientiæ & reuerentię, ſcimus D. Paulum ſubditos ſemper admonuiſſe vt Præſulibus ſuis obedirent, quin & ipſe Ieroſolymam venit viſitare D. Petrum, & conferre cum ipſo Euangelium quod prędicabat: licet id ipſum quoque ex reuelatione haberet, vt de ſe ipſo teſtatur Paulus in epiſt. ad Galat. c. 1. Quęnam igitur erit hęc conſequentia: D Paulus Apoſtolus, vas ę-

lectionis, ausus est D. Petrum admonere: ergo meritoriè operabuntur laici resistentes in os summo Pontifici, quum aliquid illis præcipit sub pœna excommunicationis? Hæc consequentia non esset boni Dialectici, sed peruersi schismatici.

Nescio cur hoc secundæ obiectionis loco Gersoni adferatur, quòd quamuis aliquando sit meritorium Præsuli resistere, ordinariè tamen res sit scandali plena: siquidem Gerson dicit, quandoque meritorium esse, ac in honorem cedere potestatis Ecclesiasticæ, vt resistatur in faciem eiusmodi Præsulis, cum moderatione quæ legitimę defensionis limites non excedat, sicut D. Paulus restitit D. Petro: author mihi videtur idem quod Gerson dixisse, nisi quòd Gerson id totum declarauit, quod ad hoc propositum dici oportebat, limitationem addens irreprehensæ defensionis, ita namque clarius explicari videtur Gersonis dictum, cum appositione inculpatæ tutelæ. Cùm defensio sit inculpata, quid amplius requirit author? quis audebit dicere, scandalum esse vel excessum in inculpata defensione? nec author huc proferat suum, ordinariè est scandalum: nos enim pace ipsius dicemus in genere, quum in Pręsule manifestus erit abusus potestatis, & inculpata tutela in subditos, semper verum fore, quòd resistere sit meritorium. Atque hic est casus quem Gerson intelligit, dum ait, [quandoque] & aureis verbis limitat, vt videre est, quémque author exprimit his verbis, [in casu aliquo meritorium esse potest: ac mihi videtur illud hoc loco Gersoni obiici

obiici quod eiusdem sententiam confirmat. Verùm pergit author his verbis: Proferre hanc considerationem ad præsens negotium, res amandanda est. Hoc non est contra Gersonem, sed contra Interpretem: quasi cùm ipse attulerim duodecim illas Gersonis considerationes, simul etiam dixerit, omnes has duodecim ad præsens negotium facere: erat sanè libellus integer afferendus: ad lectorem verò spectat id applicare quod congruum est. Igitur quia in consideratione noua Gerson ait: Si Pontifex Ecclesiæ thesauros vellet rapere, aut hęreditatem vsurpare, aut totum Clerum cum suis bonis in seruitutem adigere, aut eum sine causa iure suo spoliare: Author Interpreti obiicere poterit, ipsum hoc attulisse ad pręsens negotium, ac innuere velle, Pontificem rapere thesauros Ecclesiæ, &c. Non ita est, sed fortasse cùm author optime viderit rationes ob quas quinta hæc consideratio ad rem faciat, eas audacter etiã tribuit Interpreti. An verò D. Pauli exemplum benè à Gersone citetur, nec-ne, non dicam aliud, nisi Cardinalem Gaetanum illud etiam ad rem eandem citare in suis opusculis: Cardinalis verò Bellarminus Gaetanum ad hanc rem citat lib. suo secundo de Roman. Pontif. qui locus videri potest: & hoc etiam exemplum ad hanc rem citatum est à Dominico Soto, à Francisco Victoria, & aliis celeberrimis doctoribus. Verum est quod author ait, D. Paulum non restitisse D. Petro ratione excommunicationis, tunc enim eiusmodi fulmina in vsu non erant, ac D. Paulum contra Corinthium incestuosum ęgisse omnino iuxta Christi institutionem: sed

verum est etiam, D. Petrum in facto de quo loquimur, tacitè exemplo suo, præceptum dedisse omnibus iis qui illic aderant, idque dicit D. Paulus, [Et simulationi eius consenserũt cæteri Iudæi, ita vt & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationẽ:] tacito huic præcepto restitit D. Paulus, nec dicat author, non agi de præcepto & obedientia, nam plus satis hac de re agitur, imò valet optimè consequentia, si resisti possit superiori in aliquo præcepto, quod tacitè dat exemplo suo, multò magis expresso & fulminatorio resisti posse.

Nescio cur post hæc adducat author historiam, quòd D. Paulus venerit visitare D. Petrum, & cũ eo conferre Euangelium quod prædicabat : scio quidem Scripturam non ita loqui: hæc sunt verba: [Deinde post annos tres veni Ierosolymam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim. Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini: quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior, deinde veni in partes Syriæ &c.] Extat quidem in alio capite, [Deinde post annos quatuordecim iterum ascendi Ierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito: ascendi autem secundum reuelationem, & contuli cum illis Euangeliũ quod prędico in gẽtibus.] In primo itinere sermo fit de visitatione D. Petri, sed nihil de conferendo cum ipso: in secundo, nihil de visitatione, sed de conferendo agitur, non cum D. Petro, sed cum illis, verum est inter illos fuisse D. Petrum: Author pro vnico posuit duo itinera D. Pauli à se inuicem plus annis 14. distantia, & illud, contuli cum illis, quod intelligitur cum tota Ecclesia Ierosolymitana, vel si mauis,

mauis, cum tribus Apostolis, Iacobo, Cepha, & Iohanne (quos D. Paulus hoc ordine recenset) author verò intelligit, conferre cum Petro. At scire vellem, cur de hac agens collatione, non subiurgat: [mihi enim qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt. Sed contrà, cum vidissent, quòd creditum est mihi Euangelium pręputij, sicut Petro circuncisionis: qui enim operatus est Petro in Apostolatum circuncisionis, operatus est & mihi inter gentes, & cùm cognouissent gratiam, quæ data est mihi, Iacobus, & Cephas, & Iohannes, qui videbantur columnę esse, dextras dederunt mihi, & Barnabæ, societatis, vt nos in gentes, ipsi autem in circumcisionem, tantùm vt pauperum memores essemus:] quia fortè ex his verbis consequentiam deduxisset. Duas Scriptura commemorat D. Petri actiones, ob quas post acceptum Spiritum S. reprehensus fuit, alteram in epist. ad Galatas, secundam, cap. 11. Actorum Apostol. quũ Iudęi conuersi aduersus D. Petrũ rixati sunt quòd Gentiles in Ecclesiam recepisset. In prima, culpa aliqua fuit in D. Petro: in secunda, reprehensus fuit immeritò. D. Paulus de Veteri Testamento dixit: Quęcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: id nos tum de Veteri, tum de Nouo dicere possumus, ideóque in secundo exẽplo docetur superior qua charitate & doctrina subitum instruere debeat, sibi resistentem, etiam præter rationem: D. Petrus Hebręos illos non excommunicauit, sed reuelationum diuinarũ authoritate instruxit: Author verò aliquo Scripturę exẽplo probet aliter agendum fuisse cum Republ. Veneta, & acquiescemus. In altero exẽplo epist. ad Ga

latas, cùm non exprimatur quid Petrus responderit sed id tantùm quod D. Paulus opposuit, non est Præsuli documentum, sed inferiori, vt gerere se debeat quum superior potestate abutitur. Et hoc ipsum ostendit quàm alienum sit à vero Scripturæ sensu, quòd Deus successum hunc ita disposuerit, vt D. Petri humilitatem ostenderet: illius enim sancti responsum addere oportuisset, verùm è cõtrario Scriptura id reticet quod D. Petrus dixit, & grauem tantùm D. Pauli reprehensionem refert, vt ostendat exemplum hoc dari non ob D. Petri humilitatem, sed vt subditi edoceantur, quo pacto se erga suos superiores gerere debeant: cúmque nullius scandali propterea apud vllum orti mentio fiat, si quod etiam oriatur hoc tempore, illud acceptum fore, non datum, sperare possumus. Si author alium quempiam scripturæ locum habet, vbi Superior aliquis suos terminos excesserit, nec inferior sese, vt par est, opposuerit, eum ostendat, nam itidem acquiescemus. Hanc facimus consequentiam formalem & optimam, D. Petrus errauit, ergo omnis Pontifex errare potest. D. Paulus humillimus ei resistit, ergo resistentiam non damnabit in aliquo minoris humilitatis. Verùm vt vim huius consequentiæ videat, dicam ei Gaietanum in tract. de authoritate Papæ, & Concilij, asserendo resistendum esse in faciem Pontifici, potestate abutenti, post multum sermonem, ita loqui: [Abusui namque potestatis, qui destruit, obuiam eant congruis remediis, non obediendo in malis, non adulando, non tacendo, arguendo, aduocãdo illustres ad increpandũ, exemplo Pauli &c. Ergo Cardinalis Gaietanus non bonus Logicus, sed peruer-

sus

ſus ſchiſmaticus fuit, qui eiuſmodi conſequentiam fecerit. Sed hãc aliã conſequentiã, D. Paulus ſubditos hortatur ad obediẽdũ ſuis præſulibus, & venit viſitare D. Petrũ, ergo obediendũ eſt quũ poteſtatis eſt abuſus: Authori nominandá vt voluerit, relinquo: quod ſi dicat, ſe nõ de abuſu loqui, ſed de legitimo poteſtatis vſu, Gerſon de ſolo abuſu, non de vſu loquebatur, & omnes eos damnamus qui non obediunt ſuis ſuperioribus præcipientibus ex eius præſcripto qui poteſtatem ipſis conceſſit, quemadmodum ſuperiores damnamus qui eâ abutuntur.

6. Sexta conſideratio eſt, Interuenire poſſe eiuſmodi caſum, vt aliquis non obediendo Pręlato ſit contemptor clauium, vbi & quando alius in eadẽ ſententia non obediens, nullo modo contemptus ſit reus: Vnus enim reputat ſententiam Prælati iuſtam eſſe, aut quomodolibet obediendum illi: alius autem non, ſed ſcit certo, aut probabilitate ſufficienti, ſuum Prælatum malè vti poteſtate clauiũ.

In hac conſideratione nil aliud dicendum occurrit, quàm non ſufficere qualemcunq; probabilitatem, nec probabilitatem qualiſcunque abuſus poteſtatis clauium, ad hoc vt ad obediendũ Prælato obligati non ſimus. Quinimò iuxta communẽ doctrinam, vt aliquis non ſit obligatus obedire, oportet vt certum ſit & notorium, Prælatum in re, eſſentiali ſua poteſtate abuti. Eſt enim regula vniuerſalis D. Auguſt. l. 22. contra Fauſtum capit. 75. & ab aliis recepta, obligatum eſſe ſubditum ad obediendum, non ſolùm quando conſtat ſuperiorem nihil Deo contrarium iubere, ſed etiam quando non eſt certus cum

aliquid præcipere quod Deo sit contrarium: in casu namque dubio obsequendum est iudicio superioris, & non proprio: & tunc solùm obediendum non est, quando certum est, eum Deo contraria præcipere: est enim, vt suprà diximus, Deo obediendum magis quàm hominibus.

In sexta consideratione non nisi mirari possum, quòd author contradicendi studio, limitationem afferat, quàm Gerson itidem paucioribus & clarioribus verbis exprimit. Nam Gerson ait, contingere posse vt in eodem casu aliquis esset inobediens per contemptum, alius verò minimè, quando ille sententiam iustam reputat, vel alia de causa Præsuli obedientiam deberi, hic verò talem eam non reputat, sed certò scit; aut sufficienti probabilitate, Prælatum suum malè vti authoritate sua in preiudicium clauium: sic author limitat, non sufficere quamlibet probabilitatem: non dicit Gerson quamlibet probabilitatem, sed probabilitatem sufficientem: ipse autem dico, affirmo & asseuero sufficientem probabilitatem sufficere, & in rebus humanis ac moralibus, maiorem hac certitudinem haberi nõ posse, nec vllũ dicturum puto, id quod sufficiens est, non sufficecere, quin sibi contradicat. Propterea quicquid author dicit multis verbis, vno eóque perspicuo verbo à Gersone dicitur, simulque conueniunt. At nollem vt quis ex eo deciperetur quod subiungit author: in casu dubio obsequendũ esse iudicio Superioris, & non proprio: nam casus dubius bifariam accipitur, vel ei dubius est qui certò illud scire neglexit: vel dubius ei qui post debitam diligentiam, non potuit certam eius habere

habere notitiam: primo modo, qui dubitat an aliquod præceptum Deo repugnet, tenetur id omnibus modis, & per ſe,& aliorum ope explorare,aliàs in Deum peccat, exponens ſeſe periculo reſiſtendi legi diuinæ. Qui verò poſt omnem diligentiam dubius adhuc manet, is iuxta Doctorum ſententiam Superioris iudicium ſequi debet. Credo equidem hanc authori eſſe mentem: ſed vitandæ homonymiæ, omnes enim falſæ doctrinæ bonarum titulo velatæ ſubeunt. Ac tam ſæpe nobis inculcat, ſubditum obedire teneri, non ſolùm quando certus eſt Superiorem nil contra Deum præcipere, ſed etiam quando dubitat an aliquid contra Deum præcipiat: nam in caſu dubio, Superioris iudicium, non proprium ſequi debet,túncque ſolùm obedire non debet, quum certò ſcit ipſum rem Deo contrariam præcipere: tam ſæpe, inquam,id inculcat, vt cogamur ei regerere, non eſſe veram eius aſſertionem, niſi quum ſubditus, poſt ſufficientem conſultationem, non eſt certus Superiorem contra Deum aliquid iubere: & in caſu dubio,poſt conſultationem, ei ſequendum eſſe iudicium Superioris:túncque obedire non debere, quum certus eſt ipſum contra Deum aliquid iubere, at ſi dubius ſit eo quòd rem non conſiderarit, eam attentè conſiderare teneri priuſquàm obediat.

Nollem tamen author concluſionem hanc inde inferret,quòd quemadmodum ſubditus obedire tenetur in re inſuperabilis ambiguitatis (ſic enim loquar ad homonymiam vitandam) ita ſuperior in re eiuſmodi iubere poſſit: ſemper enim peccat,quum iubet illud quod non certò ſcit eſſe obligatorium: ſic concludit & probat Adrianus Quod I. quia Su-

perioris authoritas ad res dubias non extenditur, éstque contra legem naturalem (ait Adrianus) affirmare, clauium authoritatem ad res dubias extendi: verùm subditus in re insuperabilis ambiguitatis obedire tenetur, sibi namque persuadere debet, id quod sibi dubium est, non esse dubium Superiori: at si constet subdito, dubium id etiam esse Superiori obedire planè non tenetur. Non superfluum erit repetere, dubium illud quod subditum obligat, duas conditiones necessariò requirere, alteram vt sit dubium ipsi insuperabile, alteram vt nesciat Superiorem id etiam habere pro dubio.

Septima consideratio est, Contemptum clauium inuestigandum esse ex potestate legitima, & vsu legitimo potestatis illius, atque ideò glossa indigere dictum illud commune: Sententia Pastoris vel Iudicis etiam iniusta timenda est. Hæc est optima consideratio, & glossa huius dicti communis reperitur in sacris Canonibus, in quibus illud ipsum dictum extat, in decreto scilicet Gratiani 11. quæstion. 3. per multa capita, & summa est, sententiam Pastoris timendam esse, quando iniusta quidem, sed valida est, quum scilicet nulla pars essentialis deest, sed solùm accidentaria: exempli gratia, legitimus Prælatus excommunicat suum subditum iustam ob causam, præuia admonitione, non ex zelo puræ iustitiæ, sed odio particulari, quo illum prosequitur, aut omissa trina præmonitione, aut declarata sententia in scriptis, eiusmodi excommunicatio iniusta est, sed valida, atque ideò timenda. Quando etiam reipsa inualida esset, talis autem non haberetur, similiter timenda est. Nec laboro in probatione horum, sunt enim

enim luce clariora, vt nec ipſe Gerſon ea negare poſſit. Et ex hac conſideratione colligere quiſque poterit, ſententiam ſanctiſſimi Domini noſtri Pauli V. in capita Reipublicæ Venetę intortam, requiſita omnia habere tam eſſentialia quàm accidentalia, ideóque timendam, cùm non modò valida, ſed etiam iuſtiſſima ſit. Si namque poteſtatem legitimam deſideres, ſuprema ea eſt à Deo data, vniuerſaliſſima in omnes qui ſe oues ouilis Chriſti, & membra myſtici corporis Eccleſiæ, & ciues ciuitatis Dei, & domeſticos domus Dei appellari volunt. Poteſtatem vniuerſalem eſſe, liquidò conſtat his verbis: [Quodcunque ligaueris, & quodcunque ſolueris.] Matth. 16. Eſſe in omnes, ex illis verbis colligitur, [Paſce oues meas,] Ioh. 21. vbi non reſtringitur poteſtas ad has aut illas oues, ſed includuntur omnes quæ ipſius ſunt, & qui hoc non credit, non eſt orthodoxus. Si vſum legitimum requiris, inuenies non defuiſſe multas præmonitiones, nec aliquid eorum quæ ad iudiciarium ordinem requiruntur: Si cauſam: fuit hæc defenſio immunitatis Eccleſiaſticæ, quam ſacrum Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. capit. 20. fundatam eſſe dicit in ordinatione diuina, & in ſacrorum Canonum conſtitutionibus, pro quibus ſcimus multos Præſules vſque ad mortem decertaſſe: ac Deus S. Thomam Cantuarienſem multis ideò miraculis illuſtrauit, & verum Martyrem ſuum declarauit, vt eum poſteà talem Eccleſia declarauit, quòd ſanguinem pro eiuſdem Eccleſiæ libertate profuderit.

In ſeptima conſideratione, viſum eſt Authori

Glossam adferre vulgati huius dicti: Sententia Prælati aut Iudicis, etiam iniusta timenda est: quam Gerson, ceu notissimam, & ab omnibus Doctoribus propositam, omittendam censuit. Quinimò non solùm authoris verbis subscribo, sed addo quoque sententiam euidenter inualidam, certo quodam modo timendam esse, id est non superbè contemnendam, sed cum modestia & reuerentia executionem eius impediendam esse. Verùm licèt adducta Glossa bonam doctrinam contineat, non bona tamen est consequentia quam inde vult elicere sententiam scilicet Pontificis, de qua est controuersia, omnia requisita habere, tam essentialia, quàm accidentalia, & non modò validam ess[e], sed etiam iustissimam. Hoc ipse sic probat: Si potestatem legitimam desideres, suprema ea est à Deo data, vniuersalissima, quod ostenditur his verbis, [Quodcunque ligaueris,] Matth. 16. & illis aliis, [Pasce oues meas,] Ioh. 21. Quoad sensum, Catholici de hac propositione non dubitant, sed noua hæc vox, vniuersalissima, inter ambiguas numeratur, quæ vbi legitimum sensum receperit, limitata scilicet ad res quæ Regnum cœlorum respiciunt, & iuxta regulas Euangelicas, ad ædificationem Ecclesiæ, tunc etiam ad res mundanas extendetur. Hæc ipsa vox maximè suspecta fuit S. Gregorio libro septimo epistola 30. quum Papa vniuersalis proclamaretur, dixitque superbum esse titulum, & idem significare ac si solus esset Episcopus, & alius nemo præter se: sic etiam habere authoritatem vniuersalissimum, idem est (si valet ratio Diui Gregorij) ac authoritatem habere

re solum. Episcopus vniuersalis tollit alios Episcopos: ergo authoritas vniuersalissima tollit alias authoritates: attamen de voce non contendemus, modo rectè intelligatur. Audiamus quomodo probetur authoritas hæc vniuersalissima: dictum est Diuo Petro, & in eius persona omnibus Pontificibus, [Quodcunque ligaueris &c. quodcunque solueris] &c. ergo potestas est vniuersalis: sed Matth.28. dictum est omnibus discipulis, & in eorum persona successoribus, [Quæcunque ligaueritis &c. quæcunque solueritis &c.] Ergo plures essent authoritates vniuersalissimæ, quod implicat contradictionem. Hoc, [quodcunque] est vniuersale, sed limitatum per superiora verba, [claues Regni cœlorum.] Quicquid ad Regnum Cœlorum attinet, Diuo Petro subiacet, quis dubitat? quod Regna terrena respicit, Christus ei nõ cõmisit:alia probatio ex his verbis, Pasce oues meas, vniuersaliter quidem concludit,quo ad [oues meas:] sed Deus negat per Ezechiel. capit. 34. induere se lana ouis,esse pascere: negat,imperare cum authoritate & cum potentia, esse pascere: negat, aquam limpidam bibere,& reliquam turbare pedibus,esse pascere. Subdit author vt æquitatem sententiæ probet, non solùm adesse potestatem legitimam, quam nos etiam ipsi concedimus, sed etiam legitimum vsum, sic dicendo, Inuenies non defuisse multas præmonitiones, nec quicquam eorum quæ ad iudiciarium ordinem requiruntur: hoc affirmare non sufficiebat, sed probandum erat iuxta pollicita. Quisquis autem Reipublicæ iura videbit, manifestò deprehendet multos & maxi-

mè necessarios terminos essentiales defuisse, & constabit causam non fuisse, immunitatis Ecclesiasticæ defensionem, vt asserit author absque probatione: quòd si res adeò sint perspicuæ, vt ipse profitetur, cur in lucẽ non proferuntur rationes Ecclesiasticæ in facto & in iure? cur prohibetur ne ab omnibus Reipublicæ iura videantur vt hac ratione conuicta maneat? Scriptorum prohibitio non videtur ad hoc conducere, sed potiùs vt veritas occultetur, ac omnibus causa laruata offeratur, vt omnino facit author hoc loco, dum ait, sententiam Pauli V. intortam in Capita Reipublicæ Venetæ, omnia requisita habere, cum tamen vtraque sententia denunciata, altera Natali die, altera 25. Februarij Rempublicam excommunicet, non vero Capita, vt suo loco dicetur.

Non possum quin hoc loco magnam authoris subtilitatem considerem, qui Concilium introducit sess. 25. capite 20. dicens immunitatem Ecclesiasticam fundatam esse in ordinatione diuina, & in sacrorum Canonum Constitutionibus: hic non erat locus de hoc agendi, nec decebat paucis verbis ambiguis disseminare doctrinam quæ multo sermone eget, ne ad perturbandum tranquillum Sanctæ Ecclesiæ statum vsurpetur. Verùm vt iam dicatur id solùm quod lectori pro antidoto futurum sit, notandum est Dom. Cardinalem Bellarminum libr. 1. de Clericis, capit. 28. nonnullas huiusce rei theses proponere. Prima est, in causis Ecclesiasticis, de iure diuino liberos esse clericos à potestate Principum secularium. Quinta, clericorum immunitatem in rebus politicis, tum ratione personarum,

ſonarum, tum ratione bonorum; lege humana, non diuina, introductam eſſe: ecce igitur, vt Concilium intelligatur, quod ait conſtitutam eſſe immunitatem Eccleſiaſticam iure diuino, id eſt, in cauſis Eccleſiaſticis, ſic enim debuerat author vertere, Conſtitutam ordinatione diuina, non autem fundatam, quia primum illud vocabulum ſignificare videtur Canones poteſtatem habere à Deo, eam conſtituendi, & hoc fundamento eam niti, ſed non ita res habet: Immunitas in ſpiritualibus cauſis, eſt omnino & expreſſè de iure diuino, in aliis, eſt omnino & expreſſè de iure humano. Ad exemplum D. Thomæ, dicam ipſum quidem pro iuriſdictione Eccleſiaſtica obiiſſe, ſed pro ea, quæ verè talis eſt, non autem vt prohiberet quominùs delinquentes punirentur, nec vt Eccleſiaſtici plura bona poſſiderent, quàm par ſit. Verùm ſi quis loco illius conſequentiæ quam author educit, contrariam faceret eodem modo, dicendo: Et ex hac conſideratione quilibet colligere poterit, ſententias Papæ Pauli V. in Ducem, Senatum, Rempublicam Venetam, tomúmque ipſius Dominium intortas, carere multis requiſitis eſſentialibus, omittendo accidentalia, ideóque timendas non eſſe, cùm non modò inualidæ, ſed etiam iniuſtæ ſint: non magis probata eſſet ab authore contraria conſequentia quàm hæc probatur hoc loco: ſed hoc non eſt opportunum, cùm hîc de ſola Gerſonis defenſione agatur: dicere modò ſufficit, vnumquemque eſſe ouem Chriſti, ſed Deum naturalem ipſi defenſionem conceſſiſſe, ſi Paſtor ſupremi Paſtoris inſtitutum non ſequátur.

Octaua consideratio est, Abusum clauium plus habere periculi in summo Pontifice, quàm in inferioribus. Quoniam ab abusibus inferioribus patet recursus ad Papam per appellationis subsidium, ab abusibus autem Papæ recursus non est nisi ad Concilium generale, quod non absque difficultate congregari potest. Et quamuis in initio Concilij Constantiensis multi putauerint, non licere à Papa ad Concilium appellare: nihilominus illud ipsum Concilium declarauit expressè hæresin esse, negare superioritatem Concilij supra Pontificem. Hæc consideratio continet errorem quendam apertissimum & grauissimum, & qui hunc errorem ad præsens negotium adducit, parùm se Catholicum exhibet.

In octaua consideratione aliquantulùm immorari necessum erit, non quòd ipsa postulet, sed quoniam author valdè prolixo & artificioso sermone vsus est, cuius artificia detegere necesse est, ne quis hæc legens ab authoris subtilitate sinat se abduci. Gerson in hac consideratione sic loquitur: Contemptus clauiũ plus habet periculi erga personam summi Pontificis, quàm erga inferiores: Author verba sic inuertit: Abusus clauium plus habet periculi in summo Pontifice, quàm in inferioribus. An istud est sententias impugnandas fideliter referre? Gerson loquitur de contemptu subditi ratione præceptorum summi Pontificis, & ait, eiusmodi contemptum plus habere periculi, quàm habeat contemptus præceptorum inferiorum Præsulum: ei tribuit author, vt dicat, peccatum summi Pontificis in abusu clauium, plus habere periculi, quàm habeat contemptus Præsulum inferiorum in earundem abusu.

Atque

Atque ideò vnus loquitur de actione subditi erga Superiorem, alter de actione Superioris erga subditum: vnus loquitur de contemptu, qui est subditi, aliter de abusu clauium, qui est Superioris. Gersonis consideratio fauet Sedi Apostolicæ, & ostendit maiori cum reuerentia agendum esse cum ea, dicendo, plus habere periculi contẽptum illius, quàm aliarum. Author planè contrarium Gersoni tribuit, vt nempe dicat abusum Pontificis plus habere periculi, quàm habeat abusus inferiorum, vnde colligitur, minùs reuerentiæ huic Sedi deberi, quàm aliis Præsulibus. Est-ne hoc disputare, an verò imponere vt cõtradicendi materia paretur? Nescio quid hîc sit author dicturus. Pręcipuus Gersonis scopus in hac consideratione, non alius est quàm vt ostendat in oppositionibus ad præcepra aut Censuras; Præsulũ, maiori circũspectione digna esse præcepta vel Censuras Pontificis, & rationem adfert, quia ab inferioribus recursus est ad Papam. Quòd si quis obiiciat, posse etiam à Papa appellari ad Concilium: respondet Gerson, olim hanc obiectionem non valuisse, quum dicebatur, Papam esse supra Concilium, sed quamuis (ait ipse) hoc iam dici nequeat, ob rationes quas adfert, nihilominùs hoc etiam stante, periculosius est, ob aliam caussam, Pontifici resistere: quia non potest, nec debet celebrari Concilium ita facilè, & leuibus de caussis, vt ad audiendum appellationes. Ecce Considerationis sensum, à quo si auferas, lector, articulum illum Superioritatis, nihil inuenies, quod Author iuxta propriam sententiam, possit reprehendere, hic verò est obiter adscriptus. Sed author scopis suis hîc intentus, aliud non respiciens eum articu-

lum pro præcipuo Considerationis capite accepit, vnde ait, hanc Considerationem continere errorem quendam apertissimum & grauissimum:& qui hunc errorem ad præsens negotium adducit, parùm Catholicè facere. Ipse satis nouit Serenissimã Remp.non iudicasse conueniens vti appellationis beneficio: nã Princeps & Senatus apertè declararunt,quid prætendant:ergo nullus est qui hoc ad præsens negotium adducat. Quid sibi proposuerit Gersonis Interpres,ante hanc Reipubl.declarationem,coniici non potest, nec patitur charitas vt de hoc iudicetur.Sed quum ait eum qui hoc adduxit, parùm Catholicè fecisse,fierí-ne potest vt doctrinam Domini Cardinalis Bellarmini obliuioni mandarit?qui lib.2.de authoritate Concilij, cap. 13. cui titulus est, [An concilium sit supra Papam, *ait*,Et quamuis posteà in Concilio Florentino, & Lateranensi vltimo,videatur quæstio diffinita, tamen quia Florentinum Concilium non ita expressè hoc diffiniuit,& de Concilio Lateranensi, quod expressissimè rem diffiniuit, nonnulli dubitant, an fuerit verè generale.Ideò vsque ad hanc diem quæstio superest inter Catholicos.] Eum rogo vt hanc doctrinam,scriptam ante nimiam quam patitur ob res præsentes animi perturbationem, denuò inspiciat:nam vt illum ab hac contradictione vindicem, non video quid aliud dici possit,nisi ipsum cap. 17. aliter loqui dum sic de Concilio Lateranensi ad hanc rem scribit:[Quod verò Concilium hoc rem istam non diffinierit propriè,vt Decretum de Fide Catholica tenendum,dubium est, & ideò non sunt propriè hæretici,qui contrarium sentiunt, sed à temeritate magna excusari non possunt.] Hæc sanè

duo

duo loca tam vicina parùm inter se consentiunt, non enim videtur à multa charitate oriri, temerarios eos appellasse, quos hîc non Catholicos vocat: quamuis si vltimo tantùm huic loco adhæreat, non inde tamen omnino probare possit, Interpretẽ parum esse Catholicum: opinio namque temeraria, vera etiam esse potest: olim communis erat opinio Angelos esse corporeos, ac temerarium putabatur eos incorporeos vocare: nunc eorum incorporalitas, communiter admittitur nec ampliùs temeraria censetur: idem de re præsenti iudicandum: sed Martinus Nauarrus in capit. Nouit, de iudiciis, allatis verbis Iohan. Maioris, optimè declarat quæstionem esse controuersam: nec Romæ licet doctrinam sequi Panormitani, qui Concilij superioritatem tuetur, nec Parisiensis Academia fert, vt opinio contraria locum habeat.

Quid dicemus de Iohanne Mariana recenti Iesuita, qui in libro suo de Rege, publico Iesuitarum examine probato, & alio item examine Regis Hispaniarum authoritate instituto, apertè dicit, authores grauissimos vtramque huius quæstionis partem tueri. At sanè minùs etiam opinio temeraria dici debet: nam temeraria opinio, vt ait Melchior Canus, qui exactè agit de eius definitione, ea est quæ sine ratione & authoritate habetur, vel ea quæ cum audacia asseritur. Sed opinio quæ non pauciores minúsve celebres Doctores habet, quàm huic contraria, & cui par, si non maior, Vniuersitatum, Regionum, & Regnorum numerus fauet, dici non potest absque ratione & authoritate, vel audacter asseri, charitas non ita facilè temerarij nomen tribuit:

[redacted]

veruntamen si author affectum suum prodere volebat, paucis verbis sensum suum ostendere sufficiebat, non trium foliorum disputationem introducere, ad ostendendum Gersonis opinionem non esse veram, & ad cogendum eos qui tantum Scriptorem magnifaciunt, de eo loqui, à quo sunt alienissimi, siquidem vt solenniter quæstionem tractet, ait:

Et vt initium capessamus à Concilio Constantiensi, tria dicenda sunt. Primum est, hoc Concilium nullibi declarasse, hæresin esse, negare superioritatem Concilij supra Papam; voluatur & reuoluatur integer Concilij codex, tale quid non inuenietur. Secundum est, quòd supradictum Concilium sess. 4. decretũ faciat, quo declarat hoc ipsum Conciliũ Cõstantiense repræsentare Ecclesiã vniuersalem & habere potestatem immediatam à Christo, cui potestati quilibet, etiam ipse Papa, sit obligatus obedire. Et hoc decretum etiam à viris doctissimis non putatur intelligendum esse de quolibet Papa, sed de Papa dubio, qualis tunc erat, cùm tres diuersi Pontifices esse volebant, habebántque suos asseclas, & hoc verissimum est, Ecclesiam habere potestatem declarandi, quis sit verus Papa, eósque qui tempore schismatis de pontificatu certant, obligatos esse auscultare & obedire Ecclesiæ, Conciliíque generalis decreto. Quòd autem Papa canonicè electus, & indubiè pro Papa agnitus, obedire debeat Ecclesiæ, & Concilio, ex eo decreto minimè colligitur. Tertium est, istud decretum aliam vim non habere, quàm vt succurratur schismati, cùm enim eo tempore Papa Concilio non interfuerit, erat Concilium illud acephalum, atque ideò

ideò non habebat authoritatem declarandi res fidei,nec res alias maioris momenti.Et quamuis posteà Martinus Papa V. approbauerit Concilium Constantiense,id solùm approbauit quantum ad decreta facta per modum Concilij , vt fuerunt illa aduersus hæresin Iohannis VVicleffi, & Iohannis Hufs: decretum autem superioritatis Concilij super Papam, non factum est per modum Concilij hoc est præuiis examine,discussione, & disputationibus,nec per Patrum vota & suffragia , sed fuit decretum simpliciter institutum ad medendum schismati,quantum videbatur necessarium. Vnde paulò post Pius II.in Concilio Mantuano excommunicauit eos qui à Papa ad Concilium appellabant,eandémque excommunicationem renouauit Papa Iulius II. teste Syluest.verbo Excommun,VII. num.93.& eandem modò confirmant omnes Pontifices in Bulla Cœnæ Domini. Demum Papa Martinus V.cum suffragiis eiusdem Constantiensis Concilij declarat hæreseos suspectos, circa multos articulos interrogandos esse, speciatim verò num credant Pontificem habere supremam potestatem in Ecclesia Dei:certum autem est, si suprema Potestas in Papa est,hoc esse non posse , si Concilium sit supra Papam , aliàs enim suprema Potestas esset penes Concilium, non penes Papam.Ex quibus constat Concilium Constantiense in decreto sess. 2.iuxta modum à nobis explicatum intelligendum esse,aliàs enim sibi ipsi contradiceret: & si admittenda est contrarietas, plus credendum est decreto secundo à Papa & à Concilio simul facto,quàm primo à Concilio sine Papa facto, id est à corpore sine capite.

Nolo affirmare Gerſonis opinionem eſſe veram,nec ipſius doctrinam & rationes in hac Apologia proferre, dicam tamen rationes ab authore contra ipſum allatas,à Gerſone vel ab aliis eiuſdem poſt ipſum opinionis,animaduerſas & ſolutas fuiſſe:atque harum ſolutionum quaſdam hîc recenſebo,non vt quicquam diffiniam,ſed tantùm vt oſtendam ſolidioribus fundamentis quæſtionem hanc tractandam eſſe,nec adeò facilè ſcriptores ſanctitate & doctrina præſtantes,damnandos. De Concilio Conſtantienſi,cuius meminit Gerſon , author noſter tria dicit:primum eſt,quòd illud Concilium nullibi declarauerit,hæreſin eſſe , negare ſuperioritatem Concilij ſupra Papam. Si Author intelligit, non vti Concilium hac loquendi formula, Negare authoritatem Concilij ſupra Papam,eſt hæreſis,verum dicit : ſi vult etiam Concilium Conſtantienſe ita non dixiſſe], Qui negabit ſuperioritatem Concilij,ſit anathema,verum quoque dicit : ſed negat Gerſon , quòd Concilium opinionem eam non determinarit(non meam,ſed Gerſonis opinionem dico)eo modo quo res fidei determinantur , adeò vt contrarium credere,hæreſis habeatur: hoc apparet in ſeſſ.4.vbi vtitur his verbis:[ordinat,diſponit, ſtatuit,decernit,& declarat,]& in ſeſſ.5. vbi doctrinam eandem repetens,vſurpat hæc verba,[ordinat diffinit,decernit,& declarat:& quia Gerſon dicit in hac conſideratione,]hæreſin eſſe , damnatam per conſtitutionem expreſiſſimam , & practicatam in Concilio prædicto Conſtantienſi , prout alibi diffuſiùs eſt oſtenſum:potuiſſet author loca à Gerſone in ipſius operibus citata legere, vbi videlicet quid hiſce obiectionibus reſpondeatur: Concilium

lium Tridentinum proculdubiò tanquam hæresin damnauit, negare Purgatorium: attamen non inuenientur in ipso hæc verba, Negare purgatorium, est hæresis, vel Qui negabit purgatorium, anathema sit: verùm doctrina de purgatorio satis exprimitur sess. 25. & 22. adeò vt constet, determinatam esse vt rem de Fide, si quis verò ipso authoris nostri verbo, ad id aptaret, hoc modo, Concilium Tridentinum nullibi declarauit hæresin esse, negare Purgatorium, voluatur & reuoluatur integer Concilij codex, tale quid non inuenietur: is se, relicto sensu, nimis addictum esse verbis ostenderet: eodem modo de Gersone dicetur. Secundum, quod author adfert contra Gersonem, est, homines doctissimos, Concilij Constantiensis decretum intelligi velle de Papa dubio, quod (inquit) verissimum est, non de Papa certo.

Secunda hæc obiectio primæ penitus contradicit: nam si decretum qualecunque id fuerit, hæreticum non iudicat eum qui contra ipsum sentit decretum verò intelligitur de Papa dubio, ergo non erit hæresis negare, Papam dubium subiacere Concilio: atqui asserere, Papam dubium non subiacere Concilio, manifestò est hæresis: ergo qui vult decretum intelligi de Papa dubio, fateri cogitur decretum illud statuere quòd contrarium sit hæreticum: & qui vult non esse hoc decretum huius generis, fateri cogitur, ipsum de Papa certo intelligi. Verum est quod dicit author, homines doctissimos decretũ illud accipere de Papa dubio, Sed verũ est etiam homines doctissimos, id de Papa certo intelligere: quanquam inter hos omnes istud est discrimẽ, quod qui de Papa dubio id intelligũt,

ei Concilio non interfuerunt, ſed inter eos qui de Papa certo intelligunt, numerantur ij omnes qui dicto Concilio interfuerunt, & ſcripta quædam nobis reliquerunt, ac cum his ij omnes qui viuentes adhuc & non impediti, Concilio Baſilienſi interfuerunt, quos multos fuiſſe oportet, cùm ab hoc ad illud, quindecim circiter annorum ſpatium elapſum fuerit.

Inſuper Authori notandum erat, Gerſonem non modò dicere damnatam, ſed practicatam, ſeu ad vſum reuocatam; atque ideò ipſius erat videre vſum qui viguit in Concilio Conſtantienſi, & conſiderare an Concilium illud dubiis tantùm, aut certis etiam Pontificibus imperauerit. Legat ſeſſ. 17. vbi inueniet, Concilium ſtatuere, ne futurus vllus Pontifex Angelum Corrarium, iam tunc Gregorium XII. dictum, Cardinalatu poſſit deponere, aut Legatione in Picenum, quam ipſi committit Concilium, nec in eum animaduertere, vel eum punire poſſit, ob cauſam cuiuſlibet adminiſtrationis in Papatu ab ipſo exercitatæ. Legat etiam ſeſſ. 39. poſt dubios omnes Pontifices depoſitos, vbi Concilium iubet futuros Pontifices Concilia generalia certis temporibus præfixis celebrare, & verba notet, quibus ſingulos Pontifices ad illius mandati executionem obligat: ac deinde videat ſeſſ. 44. vbi Martinus V. iam electus iſtud exequitur, & notet author vocem (teneatur) quæ eſt in Concilij decreto, & in eius executione. Demum in vltima ſeſſione, Legati Poloniæ & Lituaniæ, ſupplicarunt humiliter Pontifici, vt ante finem Concilij publica ſeſſione damnaretur liber cuiuſdam Monachi, Iohannis Falkemberghi, alioquin Dominorum ſuorum nomine prote-

protestantes [de grauamine,& de appellando ad futurum Concilium; neque ob hanc protestationem Pontifex se vllo modo lædi putauit, nec etiam ideò Concilium miratus est: & ab hoc vsu discet author, optimè colligi ex hoc decreto ad vsum reuocato, Pontificẽ canonicè electũ,& indubiè pro Pontifice habitum,Ecclesię & Concilio obedire teneri:quam conclusionem author ipse affirmat ex dicto Concilio Constantiensi posse colligi: propterea iungat ipse modò decretum cum vsu allegato, & Gersonem optimè locutum esse agnoscet.

Tertiò dicit author, decretum illud vim aliam non habere quàm medẽdi schismati,quoniam prædictum Constantiense Concilium erat corpus sine capite: sed videns obiectionem quæ fieri poterat,ob eius Cõcilij confirmationẽ à Martino V.notat illud quidem à dicto Papa probatum fuisse,quãtum ad decreta facta per modum Concilij, sed hoc decretum non ita factum fuisse, præuiis nempe disputationibus, & acceptis Patrum suffragiis. Vbi, quæso,reperit author, hoc decretum factum esse sine examine,disputationibus,& suffragiis? An fortè quia scripto id non constat? Sed in Concilio Tridentino disputationum, aut suffragiorum nusquam fit mentio; Ergo nihil factum est per modum Concilij: ita quamuis in actis Concilij Constantiensis scripta non reperiantur præuia disputatio & eius decreti examen, nihilominùs credendum omnino est, hæc facta fuisse: cùm alia multa præstantissimorum virorum scripta in eo Concilio speciatim prodierunt, ac Gerson eo ipso tempore doctissimum illum librũ scripsit De potestate Ecclesiastica, & origine iuris, & legum vt lector quili-

bet videre poterit. Gerson etiam in hac considera-
tione satis comprobat quot habitæ fuerint de hac
materia disputationes, cùm dicat ortum eas habuis-
se in Concilio Pisano, quod quinque annis Constā-
tiense præcessit. Quis autē dubitare potest quin & in
Pisano, & in Constantiensi, & per illud quinquen-
nium ventilatum sit prædictum dubiū, & in eo de-
terminando lata sint suffragia? verùm si quis eam
Martini V. confirmationem legere volet, apertè vi-
debit, [conciliariter,] non significare quod author
dicit, erítque hoc etiā aliud [interpretatiuè.] In sess.
45. & vltima Cōcilij, habetur, Missā, & Litaniis fini-
tis, Cardinalem S. Viti, de mandato & Papæ & Cō-
cilij dixisse, [Domini ite in pace,] & respōsum fuis-
se, [Amen,] cúmque posteà Episcopus quidam ex
Pontificis præscripto concionem sub finē Concilij
habere vellet, petiisse Regis Poloniæ & Magni Li-
tuaniȩ Ducis legatos, vt superiùs dictum est, Domi-
norū suorū nomine, vt publica sessione liber quidā
Ioh. Falkemberchi damnaretur, qui priùs à viris cō-
stitutis in causa Fidei, à Cōcilij nationibus, & à Car-
dinaliū Collegio dānatus fuerat, túncque respōdisse
Pontificē, se omnia probare quæ determinata erant
& conclusa in materia fidei, à Concilio, [conciliari-
ter,] & non alio modo: hinc apparet illud [concilia-
riter] ei opponi quod dixerunt Legati, scilicet librū
esse damnatū à constitutis illis viris, à nationibus, &
à Collegio seorsim, idémque esse [cōciliariter] ac in
publica sessione. Sed plus dicimus. Si responsum il-
lud à Pontifice datum fuit, per occasionem propo-
sitionis improuisæ, post finem Concilij factæ, ergo
Concilium nec priùs erat probatum, nec directo
scopo illud probauit Pontifex: & si Poloni illi
hanc

hanc instantiam, magna opportunitate non attulissent VVicleffi & Hussi condemnatio authentica non haberetur: hinc sequetur Concilium Generale per accidens confirmatum esse. Nec minori eget commendatione modus loquendi Authoris, dum ait, Concilium illud fuisse corpus sine capite, vt concludatur, vacante Sede Apostolica, semper Ecclesiam imperfectam censeri debere, vtpote cui essentiale quidpiam desit, Ecclesia post Marcellini obitum mansit annos septem cum dimidio, sine Romano Pontifice, vigentibus Diocletiani persecutionibus, vt Damasus testatur: quis ideò dixerit, in eo tantæ perfectionis tempore, essentiale quidpiam Ecclesiæ defuisse? Scio quosdam aliqua rationum suarum verisimilitudine motos, adeò diuturnum interregnum non credere: sed probabiliùs credimus Damasum, qui Pontifex fuit anno post obitum Marcellini sexagesimo nono, natus paulò post dictum interregnum rei veritatem meliùs nouisse, quàm nos cum nostris coniecturis. Verùm vt vt sit, de certis loquamur, anno 1270. Ecclesia post Clementis IV. obitum, mansit tres ferè annos absque Pontifice, an ideò dicetur Ecclesiam tunc acephalam, id est, sine capite fuisse? adhærendum doctrinæ D. Cypriani, & D. Augustini 24. quæst. 1. cap. quodcunque & cap. loquitur.

Author sermonem suum claudit de inualiditate Decreti prędicti Concilij Constantiensis sic dicens, Vnde paulò pòst, Pius II. in Concilio Mantuano excommunicauit eos qui à Papa ad Concilium appellabant. Primò vox illa, *Vnde*, fallax est, apponitur enim ac si Papa Pius II. eiusmodi appellantes excommunicarit, quòd esset Papa

ſupra Concilium,ſed in Bulla Pij non ſic habetur: eiuſmodi quidem appellatio prohibetur, quoniam ad eum iudicem appellatur qui non eſt, & quando futurus ſit ignoratur:pauperes à potentibus opprimuntur,impunia delicta manent , rebellio contra primam Sedem fouetur,peccandi licentia conceditur,diſciplina omnis Eccleſiaſtica , & Hierarchicus ordo confunditur, in quibus verbis apparet Pium II. pro cauſa non allegaſſe Superioritatem ſuam, quæ viua erat & perſpicua ratio,cùm non niſi ad ſuperiorem appellari poſſit. Nec dicat aliquis, hoc poſſe ex verbis colligi: nemo enim quod eſſentiale eſt,omittere , & exactè adeò quæ accidentalia ſunt perſequi ſolet.Prætereà antequàm prædictas cauſas adferat,ait ſe nonnullas omittere , corruptelæ huic manifeſtò contrarias , quod iudicio eſt, prædictas cauſas eſſe præcipuas , omiſſas verò minoris momenti:ideoque Caput Superioritatis nullum habet locum.Inſuper voces illæ authoris noſtri,[in Concilio Mantuano,]ſunt fallaces : nec enim tunc fuit Concilium generale,nec prouinciale,nec vllo modo Concilium Notum eſt Pium II. in tranſitu fuiſſe Mantuæ,& quidem cum ſolo Aulæ comitatu, quod diſertè oſtendunt hæc Bullæ verba, Conſilio & aſſenſu Venerabilium noſtrorum fratrum Cardinalium Sanctæ Eccleſiæ Romanæ,omnium Prælatuum,& iuris Diuini ac humani Interpretum qui Aulam ſequuntur:At peius eſt quod author ſubdit, Pium II.excommunicaſſe eum qui à Papa ad Concilium appellabat,& Iulium II. idem confirmaſſe, omneſque deinde Summos Pontifices in Bulla Cœnæ.Si Bullæ Pij I I.Iulij I I. aliæque omnes in Cœna, non extarent, ad hoc reſponderi non poſſet:ve-

ſet:verùm nullus vnquam Pontifex, eum excommunicauit qui appellat ad Concilium, ſed eum qui appellat ad futurum Concilium: videri omnes ac legi poſſunt, & quia Pœnæ ſunt reſtringendæ, nullus Canoniſta dicet, appellantes ad præſens Concilium (quamuis particula hæc adeſſet) per illas Bullas excommunicari: idcircò nec per eas Concilij ſuperioritas probatur. Neſcio cur author omiſerit vocem illam, *futurum*. Si Gerſonis Interpres ita peccaſſet, qua cenſura dignus fuiſſet? valet ratio Pij II. appellari ad eum iudicem qui non eſt, nec ſcitur quando futurus ſit, dum dicitur, ad futurum Concilium, ſed non valet in appellatione ad præſens, ideóque Pontifices omnes, excommunicarunt appellantes ad futurum Concilium: ne igitur omittamus vocem illam *futurum*, quamuis noſtri animi affectus eam abſcondant.

Author denuò poſt hanc digreſſionem redit Conſtantiam, & ait Papam Martinum V. Concilij ſuffragio, præcipere, vt hæreſeos ſuſpecti interrogentur, num credant Summum Pontificem ſupremam in Eccleſia Dei poteſtatem obtinere, atque hinc concludit, Concilium reſpexiſſe ad Superioritatem Pontificis, & quartæ ſeſſionis Decretum de Papa dubio intelligendum eſſe, iuxta ſuam expoſitionem, aliàs Concilium, inquit, ſibimet aduerſaretur.

Sed vt intelligatur interrogatio de qua Pontifex & Concilium verba faciunt, dignetur author ſeſſionem octauam inſpicere, vbi inter quadragintaquinque articulos VVicleffi damnati, quadrageſimus primus habet: [Non eſt de neceſſitate ſalutis credere Romanam Eccleſiam eſſe ſupremam in-

ter alias Ecclesias: subdit Concilium. Error est, si per Romanam Ecclesiam intelligat vniuersalem Ecclesiam, aut Concilium generale, aut pro quanto negaret primatum Summi Pontificis super alias Ecclesias particulares.] Ex huius tantùm articuli lectione omnibus innotescet, quomodo Concilium Constantiense intellexerit Superioritatem Pontificis esse supra omnes Ecclesias disiunctas, non simul vnitas. Hinc author Concilio Constantiensi relicto, transit ad probandum Gersonis opinionem esse manifestò erroneam, ídque Scripturæ & Conciliorum authoritate, ac rationibus, dicens:

Sed relinquamus Concilium Constantiense: opinionẽ Gersonis erroneam esse, paucissimis verbis probari potest, authoritate nimirum Scripturæ, & Conciliorum, & ratione. Scriptura sacra nusquam dát authoritatem Ecclesiæ aut Concilio supra suos Pastores, multò minùs supra Summũ Pastorem, sed contrariũ potiùs dicit D. Paulus in Actis Apost. c. 20. Deus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. Et Vicario suo dicit Christus, Matth. 16. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: vbi Christum constituere Petrum fundamentum Ecclesiæ, idem fuit ac facere caput mysticum: quod enim in domo fundamentum, hoc caput est in corpore. Videmus autem caput præesse & potestatẽ habere in reliquas corporis partes, non è contra. Ita quando Christus Ioh. 21. Petro dixit: Pasce oues meas: constituit illum pastorem totius ouilis, & dubium non est, ouile nõ habere potestatem in Pastorem, sed potiùs Pastorem in ouile. Demum quando Dominus ait Lucæ 12. Quis est fidelis dispensator & prudens, quem constituit

constituit Dominus super familiam suam ? dubio procul declarat Episcopum in Ecclesia particulari, & Papam in vniuersali, esse veluti Palatinos, & domus Præfectos quosdam in familia Dei. Et quemadmodum domus Præfectus familiæ dominatur, non contrà: ita & Episcopus dominium habet in suam Diæcesin, hæc autem dominium non habet in Episcopum, nec Ecclesia etiam congregata in Concilio, dominium & potestatem habet in Papā: atque ideò etiam in eo ipso loco subiūgit Saluator: Quòd si dixerit seruus ille in corde suo, moram faciet Dominus meus venire, & cœperit percutere seruos & ancillas, edere, & bibere, & inebriari, veniet Dominus serui illius in die qua non sperat, & diuidet eum, partémque eius cum infidelibus ponet. Ex quibus colligitur quando Præfectus domus perperam agit, Deum nolle, vt à familia puniatur, sed eum iudicandi & puniendi potestatem sibi reseruasse. Cùm igitur neque Ecclesia, & consequenter neque Concilium, quod Ecclesiam repręsentat, vllam in Papam potestatem habeat, rectè sequitur non posse à Papa ad Concilium appellari, sed à Concilio ad Papam.

Minimè opus erat tot scribere super hac materia, quam Gerson paucis adeò verbis attigit, & ipse hæc non adferrem quod Gerson, aliiq; eiusdem sententiæ respondent, nisi vererer interrumpere cœptum stylum, tractandi scilicet omnia eodem ordine quo ab authore proponuntur. Primò dicit Scripturam diuinam nullibi authoritatem Ecclesiæ dedisse in suos Pastores, multò minùs in summum Pastorem: ad hoc respondet Gerson, Christum Dominum nostrum misisse D. Petrū ad

Ecclesiam, quum ei dixit,[dic Ecclesiæ,] nam Gerson ætate sua legebat, non iuxta Missale correctum, sed iuxta antiquum,[respiciens Iesus in discipulos suos, dixit Simoni Petro, si peccauerit,]&c. vt videre poterit author in eius operibus, præter Scripturæ loca, quæ Gerson ad hanc rem citat. Author posteà, vt probet contrariũ reperiri in Sacris literis, locum citat D.Pauli Act.20. dicentis, Deũ posuisse Episcopos regere Ecclesiã Dei. Demus ita illum dicere, nã sanè [posuit vos Episcopos,] habet alium sensum, quã [posuit Episcopos,] nihilominùs ita sit: ex hoc tamen loco non magis colliget Papam esse supra Ecclesiam, quàm quemlibet Episcopum: sed non malè quis inde collegerit, omnes Episcopos habere authoritatem immediatam à Deo, quod authori minimè arrideret.

Quis vnquã eiusmodi consequentiã deducere poterit, Deus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, ergo Papa est supra Concilium: sed valet hæc, Deus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, ergo si eam non rexerint, id non facient ad quod ipsos Deus cõstituit. Hæc vera est propositio: Deus posuit Regem regere Regnum, quòd si concludatur, ergo Rex est toto Regno simul vnito superior, Author paulò inferiùs dicit id non valere, ac sanè non valet iuxta ipsius & Ioh. Marianæ Iesuitæ sententiam, sed dicã quidem id non sequi in omnibus Regnis.

Secundò citat Matth.16.[Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã,] vbi dicit, Christum cõstituere Petrum fundamentũ Ecclesiæ, non id Gerson negauerit, cùm dicat D. Paulus, Ecclesiam fundatã esse super fundamentũ Apostolorũ & Prophetarũ, & in Apoc. Ciuitatis Dei murus duodecim habeat fun-

fundamenta,cũ nominibus duodecim Apostolorũ: non ideò tamen Gerson crediderit, authorem damnare velle aliam expositionem, quæ interpretatur, [super hanc petram,]super Christum,& super confessionem fidei Christi: maximè cùm D. Augustinus vtrâque expositionem admittendo, secundam magis probet: igitur ex eo loco qui duas admittit bonas expositiones, author alterã sumere voluerit pro absoluto fundamẽto alicuius articuli.Sed quia, vt dictum est, Petrus est fundamentum: Ergo superior est toti fabricæ?Gerson dicet id non sequi, nam fundamentum est non principale, sed fundatum ipsũ super Christum, nec totale, sed duodecima eius pars,iuxta sensum Apocalyps.imò vigesima quinta pars,iuxta D. Pauli mentẽ: & Authoris cõparatio, quòd constituere Petrum fundamentum,idem sit,ac facere caput, quia quod in domo est fũdamentum,,hoc caput est in corpore,non quadrat: nam licet verum sit Petrum esse caput, obscura tamẽ est analogia,eãdem esse proportionẽ fundamẽti ad fabricam,quæ est capitis ad corpus, nec dicere possem,in quo proportio consistat:Si quis dicat,Sicuti fundamentum domum sustinet (hoc enim est eius proprium)ita caput sustinet corpus,non verum est: Si quis dicat,Quemadmodum caput, sensum & motũ corpori cõmunicat,ita fundamentum domui communicat,quid nam?Propositiones quæ ceu dogmata ponũtur, nõ sunt super similitudines similitudinũ fundandæ: sed ne laboremus in probandis illis propositionibus,siquidem in conclusione conuenimus,D.Petrũ esse caput:verùm si dicã Illustrissimus Dominus Cardinalis Pinellus,est caput Congregationis Sancti Officii, ergo est supra Congre-

gationem non videtur hoc sequi, quemadmodum nec Gerson admiserit hanc propositionē, Reliquum corpus non habet potestatē in caput, & maximè quod ab ipso corpore sit constitutum, sed articulos supra similitudines fundare non oportet.

Tertiò adfert illud, [Pasce oues meas:] ac tandem citat, cap. 10. D. Lucæ, [Quis est fidelis dispensator ac prudens] ad quæ simul responderet Gerson non posse ex vllo Scripturæ loco colligi, Saluatorem eo quòd Pastores in Ecclesia constituerit, eos exemisse ab obedientia ipsius Ecclesiæ, communis Christianorum omnium, Ecclesiasticorum & Secularium Matris: nam temporibus incorruptis, quum Sancti Martyres erāt Episcopi, hic vsus obtinebat, vt Pastor Ecclesiæ iudicio subiectus esset, quod D. Cyprianus disertè testatur libr. 1. epist. 4. de Plebe sic loquens: [Quando ipsa maximè habeat potestatem, vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos recusandi, quod & ipsum videmus de Diuina authoritate descendere, vt Sacerdos plebe præsente sub omnium oculis deligatur. [&c. Author noster dicit, Christum dubio procul declarasse, Episcopum in Ecclesia particulari, & Papam in vniuersali, esse velut domus Præfectos quosdam in familia Dei, ipsósque in familiam habere potestatem, non contrà: at D. Cyprianus dicit, plebem maximè potestatem habere, vel eligendi Sacerdotes dignos, vel indignos recusandi. Author locum legat, & videbit de Episcopis speciatim verba fieri, quamuis in citatis verbis vocentur Sacerdotes, & addat: Epistolam non esse Cypriani solius, verùm 36. Episcoporū, eámq. scriptā ad incolas Leonis, Asturiæ, & Emeritæ in Hispania, & iungat etiā, si libuerit, ep. 14. l. 3. nā inde cer-

tior

tior adhuc fiet: & hæ ſunt authoritates quas adferre oportet, non autē prodire cū ſenſu myſtico, præſertim extorto: vt hoc itidē loco, debuerat author integrū textū adferre D. Lucæ, [Quis, putas, eſt fidelis diſpenſator & prudēs, quē conſtituit Dominus ſuper familiā ſuā: vt det illis in tēpore tritici menſurā: ita enim contra authorē facit, cùm hic ſeruus nō poſſit eſſe Generalis quidam diſpenſator bonorū omniū Domini, à quo munus aliud nō habet quàm triticū diſpēſandi, ſuperſunt adhuc cibi, potus, veſtes, aliáq; adminiſtranda, quorū omniū curā Dominus ei dabit, ſi in particulari illo miniſterio benè ſe geſſerit, ſic enim ait: [Beatus ille ſeruus, quē cū venerit Dominus, inuenerit ita facientem, verè dico vobis, quoniā ſuper omnia quæ poſſidet, conſtituet illum.] Legatur locus, & videatur an aliū ſenſū admittat. Si Pōtifex, aliúſve Generalis diſpenſator, eſſet ſeruus hic fidelis, ſuper omnia conſtitutus, quænā deinde erūt ea quibus præponetur, ſi rectè hoc munere fūgatur? Si dixerit Paradiſum, hîc nullus diſpenſatoris partes ſuſtinet, quàm Chriſtus & Angeli: Sancti Pontifices intrātes in Regnū Cœlorū, præmiū accipiunt à Deo, laborū ſuorū, nec aliud ipſis agendū incumbit, nec eò veniūt cū vllo regiminis titulo: & quod etiā ſequitur, [Quod ſi dixerit ſeruus ille in corde ſuo] &c. ex quo vult colligere, quando præfectus domus Dei, malè ſe gerit, nolle Deū vt à familia puniatur, ſed hoc ſibi ſoli reſeruare, nō benè concluditur in genere de omni Oeconomo: vt nec Proregis exemplum ab Authore allatum, ad rem facit: nam aliud eſt, Patremfamiliàs, abſolutum eius dominum, ipſi præponere diſpenſatorem, aut ipſi familiæ mandari vt illum ſibi eligat, cum ea poteſtate in bona Do-

mini, quam ipſemet præſcribit, & Regem Regni dominum,& ab eo non pendentem, Proregem ipſi præponere,vel eum Regno poteſtatem facere Proregem ſibi eligendi cum authoritate limitata. In primo caſu, familia ius nullum habet in Oeconomum, neque Regnum in Proregem: at in ſecundo, cùm familia poſſit Oeconomum ſibi eligere, eadem etiam de ipſius, & Regnum de Proregis actionibus iudicare poteſt. Quemadmodum Dominus Cardinalis ait, Eccleſiam, eò quòd authoritatem habeat Papam eligendi, aliud non poſſe, quàm vt perſonæ poteſtatem applicet: ita Gerſon ait in ſuo libro de hac materia,Eccleſiam quando Pontificem iudicat, nil aliud facere,quàm quòd authoritatem ab ea perſona ſemoueat. Si Christus conſtituiſſet Pontificem aliquem cum poteſtate ſucceſſorem conſtituendi, & hunc etiam alium, in perpetuum, ſequeretur fortè quod author ait, Eccleſiam in Pontificem ius nullum habere: ſed qui dicit, Deum Eccleſiæ poteſtatem dediſſe applicandi perſonæ authoritatem, tenetur etiam oſtendere Eccleſiam non poſſe eandem authoritatem remouere, Sed communis doctrina, quòd Pontifex ſibi non poſſit eligere ſucceſſorem, apertè monſtrat, ipſum non eſſe Oeconomum primæ illius ſpeciei,à Patrefamilias conſtitutum, ſed ſecundæ, electum à familia,ex Patris pręſcripto:& ex hac doctrina Gerſon ſoluit illud,[Paſces oues meas,] aliáq; eiuſmodi omnia Scripturæ loca, videlicet paſtorem ouibus à domino præpoſitum, eis non ſubiici, at ſi darentur oues cum poteſtate ſibi eligendi paſtorem, hic eſſet eis ſubiectus. Fideles in Chriſto,oues referre debent humilitate & innocentia, non ſtoliditate &

ignauia,

ignauia, ad bonum paſtorem, authoritate domini, ſibi eligendum, malum verò iudicandum. D. Auguſtinus optima cum ratione declarauit, è ſolo literali ſenſu, non ex interpretatione vlla myſtica, poſſe colligi dogmata: qui caput integrum perlegerit, is & Chriſti, & Euangelij literalem ſenſum videbit: dixit ſuis diſcipulis, ac proinde omnibus Chriſtianis, incipiendo ab iis verbis quæ ſunt in medio capite, [dixitq; ad diſcipulos ſuos,] ne mundana curarēt, quòd ipſis Deus aliud Regnū præparaſſet, ideóq; vigilantes eſſent in bonis operibus, neſciētes qua hora Dominus ſit ad eos vēturus: quòd ſi ſciret paterfamiliàs qua horá fur veniret, vigilaret vtique, ideóque & ipſi parati eſſent, quòd ſit Chriſtus venturus, qua hora non putabimus: tunc reſpondit Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an & ad omnes? dixit autem Chriſtus: [Quis putas eſt fidelis diſpenſator & prudens, &c.] Innuens ſe cum omnibus loqui: quòd ſi de ſolo Chriſti Vicario hîc verba fiant, oportet eidem ſoli præcepta dari vigilandi, mundana non curādi, aliud Regnum, & improuiſum Chriſti aduētum expectandi: verùm quia eiuſmodi præcepta fidelibus omnibus dantur, hic eſt ſenſus literalis, omnes nempe eſſe diſpenſatores illos, quibus Deus exercendam dedit charitatem erga totam familiam de ea bonorum parte, aut virtute, quā Deus dedit ſingulis, & hæc eſt [menſura tritici,] & qui miniſterium hoc rectè exequetur, ei plura Deus adiiciet. Hæc eſt literalis omnium expoſitio, quamuis nonnulli poſt generalem expoſitionem cum argumento à minori, locum hunc ob peculiarem aliquā conſiderationem referant ad paſtores: hoc præterit author, quod patres omnes cùm referunt illum ad

pastores, addũt,[quòd si cœperit percutere seruos, & ancillas, edere, bibere, & inebriari,&c.]& prolixas faciunt digressiones circa eiusmodi errores, & peccata:éstque hoc,[percutere seruos & ancillas],idipsum fortè quod præsẽtibus hisce occasionibus videmus: propterea Gerson haud negabit, hanc parabolam sicuti omnibus dicitur, & specialem ob causam adPastores refertur,posse etiam ob causam specialissimã applicari Summo Pastori, vt ita illi quoque dicatur quòd si crapulæ se dederit, & proximũ lædere cœperit,venturus sit Dominus,quando non putabit, cúmque castigaturus:ex quo proinde concludi non potest, Pontificem alteri iudicio subiectũ non esse, alioqui sequeretur, nullum fornicariũ vel adulterum, iudicari posse ab hominibus, quia Hebræor.15. scriptum est, [fornicarios & adulteros iudicabit Dominus:] imò nullum delictum ab hominibus iudicari posset, quia scriptũ est,] Iustũ & impiũ iudicabit Dominus,] Ecclesiast.3.nec Iudicẽ vllũ oporteret constituere, quia Ioh.5.Saluator dicit, [Omne iudicium dedit Filio.] Non sunt ita detorquenda Scripturæ loca:accipiuntur prædicta hæc omnia de supremo futuri seculi iudicio,cui nõ repugnat,vt sint humana iudicia,tũ politica,tũ Ecclesiastica, nec vllus è vulgo nõ intelligit,communes has loquendi formulas Deus iudicabit,Deus castigabit, &c. iudicia & pœnas humanas non excludere.Quãobrẽ videmus hũc locũ nil planè facere ad probãdũ Sũmũ Põtificẽ ab Ecclesiæ,& cõsequenter à Cõcilij iudicio immunẽ esse. Gerson autẽ libenter mittens parabolas,literali sensu adhæret.Nunc,ad alia argumenta transeamus:dicit Author:

Hanc eandem veritatem ex Scriptura deductam, ipsa

ipſa etiam ſacra Concilia confirmant. Cùm Papa Marcellinus, formidine mortis, grauiſſimũ illũ errorẽ, ſacrificando Idolis, cõmiſiſſet, congregatũ fuit Cõciliũ Sinueſſanũ, vt ea de cauſa diſputaretur, totũ autẽ Conciliũ faſſũ eſt, nõ eſſe in ſua poteſtate iudicare Papã, Prima ſedes à nemine iudicatur. Et huius Concilij meminit Nicolaus primus in epiſt. ad Michaelẽ Imperatorẽ. Itidẽ Cõciliũ Romanũ à S. Sylueſtro conuocatũ, can. vlt. declarat, Primã Sedẽ, quæ Papæ eſt, à nemine iudicari poſſe. Cõciliũ Calcedonẽſe, vnũ ex 4. primis Cõciliis generalibus, in tertia actione dãnat Dioſcorũ Patriarchã Alexandrinũ, vnà cũ toto Concilio Epheſino, quòd Papã Romanũ iudicare auſus ſit. Si igitur primus Patriarcharũ poſt Romanũ, vnà cũ toto Concilio generali, nõ poterat iudicare Papã, manifeſtè ſequitur, Conciliũ nõ eſſe ſupra Papã, aliàs enim ipſum iudicare poſſet. Paulò pòſt, Cõciliũ V. Romanũ ſub Papa Symmacho approbat, ceu propriũ Decretũ, ſentẽtiã illã Ennodij: Aliorum hominũ cauſas Deus voluit per homines terminari: Sedis iſtius Præſulem ſuo ſine quæſtione reſeruauit arbitrio. Voluit Petri Apoſtoli ſucceſſores cœlo tantùm debere innocentiam. In Concilio octauo generali, actione 7. ita legimus: Romanum Pontificem de omnium Eccleſiarum Pręſulibus iudicaſſe, de eo verò neminem iudicaſſe legimus. Paulus Æmylius libr. 3. Hiſtoriæ ſuæ ſcribit, cùm magnum Concilium præſente Carolo Magno, ob res quaſdam Papæ Leoni III. obiectas, congregatũ fuiſſet, omnes Epiſcopos vna voce clamaſſe, nemini licere Summũ Pontificẽ iudicare. Generale Conciliũ Lateranenſe ſub Alexandro III. dum leges de eligẽdo Pontifice ſtatuendæ eſſent, ait, in hac electione

ti die quatuordecim alios qui ab Episcopis interrogati, idē dixerūt: ac tertia die examinarint adhuc testes quadraginta duos, vt ita testium numerus esset septuaginta duorum, dictus [libra occidua.] Certum est, examen testium, esse actum iudicialem Superioris, & certum est, post examen horum septuaginta duorum, Marcellinum in terram, prostratum, peccatum suum fassum esse, & habet textus, Episcopos subscripsisse in eius dānationē, & dānasse eū, & quendam ex ipsis dixisse, [Iustè ore suo condemnatus est, & ore suo Anathema suscepit Maranatha, quoniam ore suo condemnatus est, nemo enim vnquam iudicauit Pontificem, nec Præsul Sacerdotem suum, quoniam prima Sedes non iudicabitur à quoquam.] Verissimū est, sæpiùs dixisse illos Episcopos, [Iudica causam tuam, nostro iudicio non condemnaberis. Sed quomodo hæc verba debeant intelligi, lectoris iudicio committitur: factū ipsum repugnare verbis videtur. Pontifex negat, Concilium testes audit contra ipsum, in eius damnationem subscribit, quid dicendum est? Sed quia res qua de agebatur, ad infidelitatem attinebat, non vident Parisienses quomodo iuxta præsentem doctrinam, ad Concilium non spectaret: & si illud [Prima sedes à nemine iudicabitur], intelligatur in materia hæresis, præsenti doctrinæ aduersatur, sin intelligatur in aliis causis, non conueniet illi Concilio. Magnum aliud dubium ex illis actis oritur. Diocletianus ipse Marcellinum ad sacrificandum inducit, septuaginta duo testes ad ferendum hac de re testimoniū conueniunt, Concilium Sinuessanum conuocatur, durat per triduum, tandémque dicitur, cùm Diocletianus esset in bello Persico, monitus fuit 300 E-

piſcopos, 30. Preſbyteros, & tres Diaconos ſimul conueniſſe, & in ſubſcribenda ſententia, Marcellinũ primum omnium Anathema ſuũ ſubſcripſiſſe: magna celeritate Diocletianus iuit in Perſiam: & eò magis augetur dubium quòd ex mandato ſpeciali Diocletiani videatur interiiſſe.

Prætereà Marcellinus excommunicatus fuit, actis ita referentibus, fuitque ſubſcriptum à ſe anathema, & ab Epiſcopis. A quo fuit excommunicatus? à ſeipſo minimè: Scholaſtici hoc Pontifici non concedunt. A Cõcilio minimè, quod non iudicauit ipsũ, ait Author: à quo igitur? Si quis dicat à iure, quis Canonem conſtituit? Pontifex, an Cõcilium? nemo Canonem conſtituere poteſt, ob cuius tranſgreſſionem ipſemet excommunicetur, nec poteſt inferior aliquis Canonem ſtatuere, qui Superiorem obliget: Marcellinum ſententiam Anathematis ſubire conſtat, id verò non à ſeipſo, quis eam in ipſum tulit, ſi Concilium hac in re ſaltem, Superioris vicem non gerat? contradictionem quæ inter rem ipſam & verba conſpicitur, tollere nequeo. Duo ex illis actis certa eſſe videntur, alterum Epiſcopos dixiſſe Marcellino, ſe ipſum iudicaret: alterum, Marcellino errorẽ ſuum recuſante, ipſos introduxiſſe, vocaſſe, & examinaſſe teſtes, ac deinde Marcellinum excommunicatum fuiſſe: res quas non facilè quis compoſuerit, ſed tamen quæ, cùm non fuerit Concilium generale, vt vt ſe habeant, Pariſienſibus non aduerſantur.

Adfert ſecundo loco Concilium Romanum ſub Syluestro, vbi can. vltimo declaratur primam Sedẽ, quæ eſt Papæ, à nemine iudicari poſſe: huc prædictũ Canonem integrum adferri neceſſum erat, oſtendit enim quomodo intelligatur, primã ſedẽ à nemine iudicari

iudicari posse,siquidem ait:[Nemo iudicabit primã sedem,quoniam omnes sedes à prima sede iustitiam desiderant temperari: neque ab Augusto, neque ab omni clero,neque à Regibus,neque à populo iudex iudicabitur:] in hunc Canonẽ dicunt Theologi Parisienses, neminẽ ideò iudicaturum primam sedem, quia omnes aliæ sedes ab ipsa iustitiam expectãt:sed omnes sedes simul congregatę,videlicet Concilium generale,non potest de iustitia disceptare cũ alia sede,ergo iustitiam à prima nõ expectat:verũ sedes omnes ab inuicem seiunctæ,litẽ inter se habere possunt,cuius ratione prima sedes intelligitur esse suprà omnes alias sedes particulares,& non simul congregatas, iuxta illud,quod Conciliũ Cõstantiense præallegatũ dicit articulo 41.cõtra Vuiclefũ: & aiũt Parisienses,vbicunque reperitur,[Prima sedes à nemine iudicatur,]intelligi[à nulla alia sede particulari:] alij magis pręcisè respõdent,Canonę illũ nõ intelligi de Sede Romana,sed de sedibus omnibus Patriarchalibus,quia Nicolaus primus Pontifex in epist.ad Michaelẽ Impetatorẽ,eum citat pro Ecclesia Ierosolymitana: atque hæc epistola multæ fidei debet esse apud Authorem, qui citat eã in hoc textu:ideóque non debuerat author cõtra mentem Nicolai primi, nominare primam sedẽ,ac de suo addere verba illa, [quæ est Papæ,]Nicolaus enim intelligit esse sedem cuiuslibet Patriarchæ. Author ipsę non dubitabit quin Patriarchæ à Concilio generali iudicari possint, ergo Canon ille non obstat quominùs Pontifex Concilio subiectus esse possit, vt Gerson censuit. Insuper alij quoque mirantur, cur in Actis eius Concilij, dicatur illud à Sancto Syluestro conuocatum fuisse, Constantini consilio, qui primus

baptizatus fuit,& sub finem, post Canonem præallegatum,dicatur, hoc contigisse tertio ipsius Consulatu. Tertio igitur consulatu Cõstantinus baptizatus fuit:sed in cap. Constantinus 96.distinct. baptismus Constantino adscribitur quarto eius consulatu,quæ sibi contradicere videntur.

Addunt præterea, Illustrissimum Cardinalem Baronium, falsitatis conuicisse dictum ca. *Constantinus*, quod refert celebratum fuisse illud Concilium quarto Constantini consulatu cum Gallicano, idque authoritate Ammiani Marcellini, cùm tamen Constantinus nunquam consul fuerit cum homine priuato: quæ ratio facit contra hoc Concilium, quod sub finem celebratũ esse dicitur, Constantino Augusto tertiò, & Prisco Consule: ergo ex ratione Cardinalis Baronij, Concilium illud Romanũ pro vero habendum non erit, Notant etiam particularia quædã in eo Concilio licet minoris momenti v.g.quod Cõstantinus vocetur Dominus vocabulo non nisi post aliquot annorum centena vsitato: atque etiam videatur dici quòd[prima sedes non iudicabitur neque à Regibus,] ac si Rex aliquis timẽdus fuisset iis temporibus, qui obtinuisset Imperiũ in Italia, siquidem erant omnes trans Danubium,& Euphratem, & minimè Christiani: prætereà in secundo eius Concilij Canone, in præscriptionibus Ecclesiasticis, à lectore ad Sacerdotem spatium constituitur annorum quinquaginta quinque.

Tertio loco profert authoritatem Concilij Calcedonensis, quod in actione tertia Dioscorum damnat, quia sibi arrogauerit vnà cum toto Concilio secundo Ephesino, vt Pontificem Romanum iudicaret: inferens, Si primus Patriarcha, post Romanum,

num, vnà cum Generali Concilio, Pontificem nequit iudicare, Concilium non esse supra Pontificem. Ad hoc paucis respondent Parisienses, secundum illud Concilium Ephesinum, quod author noster Concilium generale vocat, conciliabulum fuisse,& voce admodum infami, Prædatorium cognominatum:ideò in tertia illa actione Concilij Calcedonensis ab authore citata, non modò condemnatur Dioscorus, quòd Leonem excommunicarit, sed quòd Eutichen ab Episcopo suo excommunicatum ad Communionem admiserit, quòd Flauiano Constantinopolitano vim intulerit,& ob multa alia delicta, sed maximè ob contumaciam quam ea ipsa die aduersus Concilium patefecit.

Si quis hinc inferret,Concilium igitur non posse condemnare Patriarcham Constantinopolitanum, minimè sequeretur: at valet hæc illatio, Ergo nullũ Concilium Prædatorium damnare potest Patriarcham Constantinopolitanum, quòd veram fidem Catholicam profiteatur:itidem,Ergo nullum Conciliũ p⸗ test pro heresi cõtra Pontificem agere,quòd doceat Fidem Catholicã. Alij quidã notant, multas querimonias contra Dioscorũ.actione illa tertia ad ductas fuisse,tam voce ab his qui aderant quàm scripto ab absentibus,cùm interim Dioscorus à Concilio quidem, sed non à ciuitate abesset: ideò Concilium ter illum citauit,ipsóque Dioscoro semper renuente,tandem condemnatus fuit. In eo condemnando Episcopi 186. suffragia sua tulerunt, quæ omnia formaliter extant in Actis scripti illius Concilij. Legati PapęLeonis dixerunt,Dioscorum, sibi cõtra regulas primatum arrogando, Eutichem admisis-

ſe, nec Leonis epiſtolam voluiſſe prælegi Flauiano, ipſúmque ob hæc errata veniam poſſe conſequi: verùm quòd Leonem magnæ Romæ Archiepiſcopum auſus eſſet excommunicare, quódque accuſationes complures multorum ſcelerum aduerſus eundem in hoc Concilio adductæ eſſent, nec ipſe ter citatus obedire voluiſſet, ideò Papam Leonem ſua ipſorum & Sanctæ Synodi operâ, vnà cum B.Petro Apoſtolo, Dioſcorũ Epiſcopali dignitate abdicare, Anatolius Epiſcopus Conſtantinopolitanus dixit: Eiuſdem & ego ſum ſententiæ, ac Dioſcori condemnationi ſubſcribo, quia contumax fuit aduerſus citationem, ſed de Leonis excommunicatione nihil dixit. Maximus Antiochenus, Aſſentior, inquit, exaugurationi Dioſcori, cum Leone Romano, & Anatolio Conſtantinopolitano, quòd præter alia citatus non comparuerit. Sequuntur poſteà 184 Epiſcoporum ſententiæ, quorum alij dicunt: Condemno Dioſcorum quia fuit contumax: alij, Condemno Dioſcorum iuxta ſuffragia trium Patriarcharum: alij, Condemno Dioſcorum iuxta ſuffragiũ Anatolij, ex his colligũt Pariſienſes Dioſcorum exauguratum fuiſſe à Concilio, propter commiſſa multa delicta, ob quæ citatus non comparuit. Romanos verò Papæ Leonis excommunicationem inter cauſas attuliſſe, ac ſuffragium illud à nonnullis probatum fuiſſe, non eſt hęc generalis Concilij ſententia, & hoc, vt ipſis videtur, euidentiùs probant: quia denunciatio ſententiæ Dioſcoro facta; non reperitur in actis eius Cõcilij, ſed Euagrius eam refert l.2. cap. 18. vbi condemnationis cauſæ recenſentur, abſque vlla excommunicationis Leonis mentione: verba ſunt Euagrij: [De his per literas à Conci-

Concilio referebatur ad Martianũ,& abdicatio per idem Concilium missa fuit Dioscoro, quæ ita se habet:scito te, tum quòd diuinos Ecclesiæ Canones contempseris: tùm quòd Sancto huic & Generali Concilio minimè obtemperaueris: tum propter alia multa crimina præterea, quæ commisisse deprehensus es,tùm quòd tertiò vocatus à Sancto hoc & celebri Concilio, vt illis quæ sunt tibi obiecta, responderes, non veneris: scito,inquam,te propter ista omnia à Sancto & Generali Concilio, tertio Idus istius mensis Octobris,Episcopatu abdicatum esse,& ab omni iure Ecclesiastico penitus abalienatum. Quibus verbis in commentarios relatis, missisque &c.]Addunt prætereà Parisienses,vt probent Concilium Calcedonense aliud sensisse quàm Author ipsi tribuat,in prima actione, congregatis Senatoribus,& Episcopis, coram Imperatrice,sedente Imperatore, & Senatu in medio Ecclesiæ, & à parte sinistra Legatis Pontificis cum Anatolio, & Episcopis sibi subiectis:à dextra,Dioscoro Alexandrino, Iuuenali Ierosolymitano cum propriis Episcopis: Legatos Pontificis in medium Concilij prodiisse,dixísséque se in mandatis habere à Pontifice Ciuitatis Romanæ, quæ est omnium Ecclesiarum caput, ne Dioscorus interesset Concilio, petere itaque vel vt Dioscorus exiret, vel se exituros. Iudices & Senatum petiisse quid obiiceretur Dioscoro:respondisse vnum Legatorum, ipsum conuocasse Concilium sine authoritate Sedis Apostolicæ: aliũ legatũ dixisse,se mandata Beatissimi Papæ transgredi nõ posse:aliũ itẽ eorũ,se tantã iniuriã ferre nõ posse, vt sederet is quem iudicari oportebat.Iussisse Iudices, vt sederet Dioscorus, omnésque sua loca

occuparent. In vltima item actione ſedentibus omnibus Patribus ac Iudicibus, referunt Legatos Papæ Leonis à Iudicibus loquendi veniam petiiſſe, qua conceſſa, ſic loquutos eſſe: Heri, poſtquàm exiuiſtis, vóſque ſubſecuti fuimus, quædã in Concilio acta fuêre, quæ putamus eſſe cõtra Canones, diſciplinámque Eccleſiaſticam, vnde petimus hæc denuò legi, vt videant omnes an iuſta ſint: tunc iuſſiſſe Iudices vt legerentur, ac fuiſſe lectum Canonem, vbi habetur, antiquos Patres Sedi Romanæ veteri magna priuilegia conceſſiſſe, ob Ciuitatis illius Imperium: ac ideò etiam ſecundum Concilium Conſtantinopolitanum ſimilia priuilegia conceſſiſſe Sedi Conſtantinopolitanæ, nouæ Romæ, quòd nempe ęquum eſſet Ciuitatem Imperio & Senatu ornatam, iiſdem frui priuilegiis quibus Roma vetus, eandémque in rebus Eccleſiaſticis Maieſtatem obtinere: eſſéque ſecundam ab ea: perlecto verò Canone cum ſubſcriptionibus, dixiſſe vnum Legatorum, Videte qua aſtutia cum Sanctis Epiſcopis actum ſit, vt Canones commemoratos, non exhibitis eorum exemplis, ſubſcribere coacti ſint: tunc Epiſcopos exclamaſſe, neminem fuiſſe coactum, & progreſſa cõtentione, Iudices determinaſſe vt vtraque pars Canones proponeret. Lecto Canone ſexto Concilij Niceni à Conſtãtinopolitanis, lectionem diuerſam fuiſſe, eò quòd in illo quod Romani legerunt, adfuerint initio verba hæc, [quod Eccleſia Romana ſemper habuit primatum,] quæ in aliis exemplis nõ reperiũtur: lecto poſteà Canone Concilij Conſtantinopolitani, Epiſcopos ſermones varios habuiſse: ac tandem Iudices ſentẽtiam petiiſse ab Epiſcopis, qui ceu iuſtum, quod determinatum erat, probarũt:

vnum

vnum verò Legatorum Romanorum cum protestatione postulasse, vt vel decretum illud abrogaretur, vel contra hoc ipsius protestatio notaretur. Iudicet itaque Lector, quid sentiret Concilium Calcedonense de superioritate Pontificis.

Quod attinet ad Cōciliū Romanū Symmachi, nō negāt Parisienses, Romanos Pōtifices existimasse se à nemine iudicari debere : & Concilia Prouincialia Romæ ab ipsis celebrata, idē cōfirmasse: at verò dicunt nullū vnquā Romanū Conciliū, neque hoc V. neque aliud, speciatim pronūciasse, Pontificē à Cōcilio generali iudicari nō posse : & quū aiūt Pōtificem à nemine iudicari posse, sic intelligere, vt à nemine iudicari possit, qui generalem authoritatem in Ecclesia non habeat: cùm enim Pontifex authoritatē generalē obtineat, æquū non esse vt ab aliquo priuatę authoritatis iudicetur: qua etiam ratione respondent ad historiā quā author citat de Leone III. Verū hîc addere cogor aliquid de meo: Paulus Æmylius lib. 3. suæ historiæ, hoc factum narrat, vbi tamen nō inuenietur eū dicere, [cùm magnū Episcoporū Conciliū congregatū esset,] quod author ipsi tribuit. Simpliciter ait, primò Carolum misisse Romā Leonē, cum multis Episcopis, nobilibúsque secularibus, se verò alibi commoratū esse ob negotia publica : deinde iuisse Romam, & illic audiuisse accusationes contra Pontificē, iísque diligenti examine perpēsis, petiisse sententiā ab Episcopis, qui respōderunt, æquū esse, Pontificē semetipsū iudicare, túmque lætatū Carolū quòd ab eo iudicio ferēdo liberatus esset. Legat author locū diligētiùs, & videbit nullā Cōcilij mentionē fieri, ac fuisse id potiùs conuocationē Curiæ Imperialis, in qua erāt & seculares

& Episcopi, ipsósque Episcopos Pontificis causę fauisse. Meminerit etiã Author, se Decreto Constantiensi obiecisse, quòd pręuia discussio facta non fuerit, nec tanti faciat quod à nonnullis Episcopis pro facto quodam peculiari, improuiso conuocatis, dictum fuit: nam fortè cùm ipsis nota esset Pontificis innocentia, hyperbolicè loquuti sunt, non tamen (inquiet Gerson) in præiudicium Conciliorũ generaliũ, quæ vniuersalẽ Ecclesiã referunt, & vniuersalẽ authoritatem obtinent. Sed videas lector, authoris nostri artificium, sic dicentis: Concilium Romanum V. sub Papa Symmacho, approbauit, ceu proprium Decretum, illam Ennodii sententiam, [Aliorum hominum causas &c.] Nusquam in eo Concilio reperietur illam sententiam speciatim probatam, imò nec memoratam fuisse: reperietur quidem iussisse Concilium vt afferretur libellus ab Ennodio scriptus contra eos qui aduersus quartam Romanam Synodum murmurauerant, eóque lecto, Concilium dixisse, Habeatur hic liber ab omnibus [integerrimè synodaliter,] & reponatur inter actiones nostrarum Synodorum, quartæ & quintæ, & habeatur vt alia decreta Synodalium actionum, quia scriptus est, & confirmatus authoritate Synodali, Papam verò Symmachum respondisse, Fiat secundum voluntatem vestram, & numeretur inter Apostolica decreta, ac pro tali habeatur. Hîc dicunt Parisienses, sciendum esse, per Decreta Synodalia, vel actiones Synodales, vel Decreta Apostolica, non intelligi Canonem, qui articulum determinet, tanquam de fide: sed omnes Pontificis alicuius epistolas digestas in Cõmentarios, decreta vocari illius Pontificis, & in Conciliorum libro, vni-

vnicuique Pontifici inſcribi, *Decreta PP. N*. deinde referri electionem eius, vitam, & Epiſtolas, ſi quæ fuerint: imò & in ipſis Conciliis, eorum actiones multa colloquia etiam improuiſa continere, & interdum epiſtolas diuerſorum, quæ omnia non ſunt de fide, nec ab vllo talia habentur. Nullus eſt qui Pontificum epiſtolas dicat eſſe de fide, præſertim ante Siricium, nec id omne quod continetur in tot narrationibus actorum Epheſini Concilij Calcedonenſis, aliorúmque ſequentium. Recipiuntur Conciliorum determinationes, quæ in antiquis, ſunt ad ſummum vna aut altera, cùm actiones ipſæ quadraginta, vel quinquaginta folia contineant. Quod ſpectat ad Pontificia Decretalia, res tantùm continent, vt plurimùm, ad fidem non attinentes: interdum in magna epiſtola vnicus erit articulus, vt in celebratiſſima & ſanctiſſima epiſtola Diui Leonis ad Flauianum. Quocircà magnum eſt diſcrimen dicere approbatam fuiſſe aliquam Ennodij propoſitionem, quod ſignificaret eam approbatam fuiſſe vt articulum fidei: & approbatum fuiſſe librum Ennodij, quod nil aliud ſignificat, quàm bonum eſſe librum, & in bonum finem conſcriptum, non autem quicquid in eo contínetur eſſe de fide: & ad huius reſponſi confirmationem obiici poſſet authori, hunc librum conſtare multis foliis impreſſis & vltra ducentas propoſitiones continere, inter quas ea eſt quam author adfert: petitur itaq; an velit vt omnes ſint de fide, & aliqua oſtendetur ei minimè talis: quòd ſi nō omnes admittat tanquam de fide, cur vult hánc eſſe de fide, non

autem alias? credidit se vitare obiectionem, dicendo vnicam Ennodij sententiam approbatam fuisse: loquamur ingenuè, approbatus fuit libellus, in quo reperitur inter multas hæc sententia, ideóque non magis aliis approbata, non igitur magis hæc erit de fide quàm totus liber.

Notant quidam, Concilium illud quartum, Palmare dictum, conuocatum fuisse vt finis imponeretur accusationibus contra Papam Symmachum, quæ non erant de rebus ad ipsius dominium attinentibus, sed de rebus propriis personalibus, de adulteriis &c. vt rectè deducit Dom. Cardinalis Baronius, vnde Ennodius intellexit eiusmodi delicta iudicio Diuino committi debere, quod etiam admittit Gerson, & quisquis ipsius opinionem sequitur: hoc autem esse verum, inde constat quòd in iis ipsis Actis Concilij V. vbi liber Ennodij fuit approbatus, Papa Symmachus, post gratias actas Patribus pro suscepta sui defensione, sequitur ipsum præcipere vt in posterum eiusmodi res obseruentur, non solùm in Præsule Sedis Apostolicæ, sed etiam in omnibus Episcopis Christianis: qua de re constituenda non sunt noua Decreta cùm extent antiqua, ne scilicet oues Pastorem suum possint arguere, nisi in Fide errare deprehendatur, nec eum vllius rei quàm iniustitiæ accusare. Ennodij sententia nimis latè patet, ex ea namq. Pontifex videretur humano iudicio minimè subiectus, etiam propter hæresim, cùm absolutè dicat, eum in omnibus causis ad Dei iudicium reseruari. Ideóque prudenter Papa Symmachus, postquàm dixisset se idem Episcopis tribuere, iuxta Canones antiquos, hæresis & iniustitiæ casus excepit: & ne pluribus agamus, Ennodij liber in-

ber inter ApostolicaDecreta relatus,ita inscribitur, [In Nomine Patris,& Filij,& Spiritus S. præfatio Ennodij &c.] *& infrà*, [Compositus est autem aduersus eos qui contra Synodos scribere præsumpserant,vt nec de Apostolicæ sedis præsule,aut quouis alio Episcopo,talia à quoquam præsumantur, qualia de Papa Symmacho præsumpta fuerunt.]

Hac de causa Parisienses dicunt, hunc locum facere ad probandum Gersonis doctrinam, nec vllo modo ei aduersari. Credendum omnino est Authorem ceu doctissimum, argumenti debilitatem agnouisse,nam aut historiæ, aut Synodi Palmaris, aut approbationis totius libri Ennodij, aut extensionis causæ Symmachi ad omnes Episcopos planè non meminit,imò nec vllam conclusionem è citato loco deducere voluit.Quod ad Octauum Concilium,expediret Authorem ad hæc verba, (legimus in actione septima) addidisse cuius fuerint verba illa quæ legit : etenim verba sunt Adriani Papæ Romani,in Romana Synodo prolata, & vnà cum aliis multis prælecta, super quæ tamen Concilium nihil determinat:sed in Canonibus eiusdem Concilij 8.à dicto Papa determinatis, legimus hæc verba:[porrò si Synodus vniuersalis fuerit congregata, & facta fuerit etiam de Sancta Romanorum Ecclesia quædam ambiguitas,& controuersia, oportet venerabiliter, & cum conuenienti reuerentia de proposita quæstione sciscitari,& solutionem accipere,aut proficere,& profectum facere, non tamē audacter sententiam dicere contra summos senioris Romæ Pontifices.]

Sequitur aliud argumentum ex Concilio Lateranensi,sub Alexandro tertio desumptum, cap.

[licet de electione,] vbi cùm Decretum ferendum esset de modo eligendi summum Pontificem habetur, in hac electione peculiari quadam diligentia esse opus: nam si erretur, non posse deinde recursum haberi ad vllum Superiorem, quòd nullus sit in terris Papa Superior. Addidit author de suo hæc verba, [quòd nullus sit in terris Papâ Superior,] quæ sunt nimis significantia: dicit tantùm caput Concilij non posse haberi recursum ad Superiorem: nuda Concilij verba referre sufficiebat, nihílque addere de suo, cùm illud ipsum dicat Concilium quod est in controuersia. Sed hic locus facit contra authorem nostrum, superiùs enim toties dixit, Papam dubium Concilio subiectum esse, multóque magis subiectus erit Papa intrusus: quum itaque dicitur, si erretur in electione, nullum esse Superiorem ad quem recurratur, non intelligitur, Concilium non esse superius, imò tum ex ipsius authoris, tum ex communi sententia, quoties in electione adest difficultas, iudicium est penes Concilium: hoc igitur innuit dictũ cap. *licet*, non esse aliquem Superiorem actu & reipsa, quia nempe Concilium non semper est congregatum: ex hoc videre est, authorem contra mentem propriam addidisse, [quòd nullus sit in terris Papâ Superior:] nam quando erratum est, vel periculum est ne erretur in electione, ipsemet affirmat esse aliquem in terris Papâ Superiorem, hoc est Concilium.

Ad Lateranense Concilium Dominus Cardinalis Bellarminus lib. 2. de author. Concil. cap. 13. dicit, illud hanc controuersiam disertissimè diffiniuisset

niuisse: at quia nonnulli dubitant an fuerit generale, ideò manere adhuc quæstionem inter Catholicos: & cap. 17. (ignoratur. an vt sibi contradicat, vel vt idem confirmet)ait, dubium esse, an prædictum Concilium rem hanc diffinierit, ceu decretum de Fide Catholica. Propterea superfluum videtur, authoritatem adferre contra Gersonem, quæ tot ambiguitates (ex ipsamet illius doctrina qui hanc citat)patiatur, cúmque de authoritate illius Concilij atque etiam de diffinitione dubitetur. Sed Dominicus Sotus perspicuè loquitur, siquidem l. 6. de iust. & iur. q. 1. a. 6. disputat contra Montes Pietatis, quos in eo Concilio approbari constat, his verbis, [Sacro approbante Concilio declaramus, & diffinimus, Montes Pietatis, &c.] iubétque sub pœna excommunicationis latæ sententiæ ne quis verbis, scriptísve contra eos disputare audeat: videns autem prædictus Sotus quantum hoc aduersaretur suæ opinioni eos damnanti, respondet, non omnia eius Concilij acta vel admitti vel in vsu esse. Sed prætereà dicunt Parisienses, ei Concilio nunquam interfuisse 100 Episcopos, speciatim verò in 2. illa sess. quam author hîc citat, comprehensis Aulicis, & aliis titulum habentibus sine diœcesi adfuisse 64. Episcopos, omnes ferè è locis Romæ circumiacentibus. Addunt insuper non posse Concilij cuiuspiam determinationem appellari, quicquid incidenter in aliquo decreto dicitur extra rem præcipuam diffiniendam. Verùm Bulla, de qua sermo est, vult solùm pragmaticam abrogare, & hæc est Decreti summa: quòd autem in ea abroganda, respondeatur iis

qui hanc tuebantur ope Concilij Basiliensis; dicatúrque Concilium illud ab Eugenio translatum fuisse, ideóque nullius esse momenti, quòd Pontifex transferre possit Concilia, vt qui in hac authoritatem habeat, hoc ad illius Bullæ essentiam non attinet, sed est rationis contrariæ solutio, ac propterea diffinitio non est: vnde rectè Dom. Cardinalis Bellarminus, in secundo loco allegato, id reuocauit quod in primo dixerat, nempe Concilium illud disertissimè diffiniisse, dixítque dubium esse an sit illa diffinitio. Communis est omnium Theologorum sententia, rationes ipsas quæ in aliqua diffinitione adducuntur, non intelligi diffinitas esse. Et mirum hoc esset, si in decreto constituendo de re particulari, cuiusmodi est pragmaticæ reuocatio, quæ non est res de fide, incidenter diffiniretur articulus fidei, adeò vt præcipuus articulus non esset de fide, accessorius verò necessariò esset de fide.

Addunt prætereà Parisienses eo loco ad probandum Pontificem Romanum authoritatem habere supra Concilia, plusquàm 15. historias, ac tandem Aimari librum de Synodis, ideóque dicendum omnes illas historias esse de fide: cùm apertè ostendant Parisienses, nonnullas ex illis historiis bona fide relatas, contrarium asserere: sed prolixum nimis esset tot particularia huc adferre. Nonnulli etiam respondent, Bullam non dicere Pontificem habere authoritatē supra Concilia, sed constare ex diuinis literis, & ex dictis Patrū, Pontificū Romanorum, Canonum & Conciliorū, Pontificem Romanū authoritatem habere supra Concilia generalia: vnde non præsumitur hoc esse verum, nisi quatenus

indo

inde constat: quare necesse est priùs vt id constet, sacrarum literarum, dictorúmque Patrum sensum videre: cùm id non asserat Concilium ex se ipso, sed quatenus constat ex sacris literis, & aliis allegatis.

Alius quidam Doctor dubium mouet multò maius, haberi scilicet initio illius Bullæ Concilij, quòd Christus [Petrum eiúsque successores Vicarios suos instituit, quibus ex libri Regum testimonio, ita obedire necesse est, vt qui non obedierit, morte moriatur:] quod si sit articulus fidei, valdè seuerum est omnem ad mandata Pontificis inobediētiam morte puniri: ac sanè Mundus articulum hunc non admisit, nec fortè admittet vnquam. Subdit postea idem Doctor, se non posse capere quomodo tot annis antequàm esset Papa, de ipso in libris Regum fiat mentio, addens se totos quatuor libros Regum perlegisse, nec tale quid vnquam inuenisse. At mittamus authoritatem huius Concilij, siquidem doctores qui Gersonem sequuntur: eam non admittunt: & octo responsionum allatarum vnaquæque ex se ipsa soluit argumentum.

Postremò author adfert, Achillis loco, rationem in verbo Dei fundatam, dicens:

Sed videamus an ipsa ratio in verbo Dei fundata, hanc eandem veritatem confirmet. Ecclesia sancta, non est Reipub. Venetæ, Genuensi, aut ciuitati cuipiam similis, quæ Duci suo Imperium quod placet, indulget, vnde nascitur vt Respublica Principe superior sit. Nec similis est Regno terreno, in quo populus authoritatem transfert in Monarchas, vt tamen à dominio Regio quibusdam in casibus liberari queat, & redire ad regimen Consulare, Romanorum exemplo, qui à dominio Regio ad regi-

men Consulare deuenerunt. Est enim Ecclesia Christi, Regnum perfectissimum, Monarchia absoluta, & à populo nec dependens, nec originem trahens, soli voluntati & imperio diuino subiecta. Ego autem, ait Christus Psalmo 2. constitutus sum Rex super Sion montem sanctum eius. Et Angelus sanctus, ait ad Beatam virginem Lucæ 1. Dabit ei Dominus sedem Dauid Patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & Regni eius non erit finis. Et sexcentis aliis in locis habetur idipsum. Hoc regnum independens esse ab hominibus, ostendit Christus, quum ait: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, Ioh. 15. Et hoc ipsum nos aliquando profitebimur, dicentes, Fecisti nos Deo nostro Regnum, Apocal. 5. Et hæc est causa, quòd hoc regnum in scripturis familiæ assimiletur: Quis est seruus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, Matth. 24. Paterfamilias enim non dependet à familia, neque ab ipsa authoritatem acquirit. Cùm igitur hæc verissima sint, necessaria consequentia concluditur, Vicarium generalem Christi, non dependere ab Ecclesia, sed à solo Christo, à quo omnis eius authoritas deriuatur: quomodo videmus in terrenis regnis Proregem non habere potestatem à regno, sed à Rege, nec iudicari aut puniri posse à populo, sed solùm à Domino. Vides igitur quantopere deceptus sit Gerson, & qui eũ sequitur, se ipsum decipit, & sacris literis, Conciliis, nec non manifestis rationibus aduersatur.

Videbis hîc, Lector, mirabile artificium, quo author te à Christo Summo Pontifice æterno, deducere vult ad Summum Pontificem temporalem, & vbi relationem stabilierit, S. Ecclesiæ ad Diuinam Maiest a-

Maiestatem, concludet posteà de relatione ad Papam. Respondent Parisienses, hanc esse Catholicorum doctrinam, Deum nempe vocasse ad fidem & cultum suum Ecclesiam, eique Christum, caput perpetuum præposuisse, qui primò mortalis, in terris eam regeret præsentia corporali, sed in Cœlum euectus eam regeret interiore quodam influxu & inuisibili præsentia ad finem vsque Mundi: hoc significat, [ego autem constitutus sum rex ab eo:] hoc item [Dabit ei dominus sedem &c. & regnabit in æternum:] & illud, [nō vos me elegistis, sed ego elegi vos.] Hoc regnum est Apocalyps. [& fecisti nos Deo nostro regnum,] is Christus est Paterfamilias, qui dominus est familiæ, ipsa verò illius filia & famula, quam, quia ex hominibus visibilibus componitur, voluit ipse Pater ab homine quoque visibili regi, cuius authoritatem limitauit, & vnum etiam constituit antequàm Ecclesia fundata esset: sed reliquo tēpore post eam fundatā, reliquit in terris potestatē eligendi successorem. Nunc autem ex hac doctrina, quā author, scio, admittet, imò sine hac neminē esse Catholicum dicet, respondetur ad eā rationem, quòd scilicet Ecclesia non sit vt Respub. Veneta, aut Genuensis, quæ duci suo authoritatem quā vult, indulget: neq; Regnū, quod regiminis formā immutare possit, aut inuisibiliter aut visibiliter, Christus. n. formā præscripsit: neq; etiā Galliæ Regno sit similis in quo Reges ob regiū sanguinem hæreditario iure succedunt, nec, vt alia quædam Regna, quæ transferuntur testamento: sed quod ad regimen interius ac merè spirituale, nulli est similis, habet enim Regem perpetuum, & immortalem: in regimine visibili, ministrū habet quo ad

authoritatem, à Christo institutum, & independentem ab Ecclesia, quo ad applicationem authoritatis ad pesonam, electiuum, & ab Ecclesia dependentem: quum igitur citat [Ego autem constitutus sum Rex ab eo: dabit ei Dominus: non vos me elegistis: fecisti nos Deo nostro regnum:] hæc omnia loca, & eiusmodi alia de Regno intelliguntur inuisibili, spirituali & interiore, vbi Papa nullũ obtinet imperium, sed Saluator solus, qui corda nouit, & in ea potest infundere, eisque concedere dona, ob quæ homines cœlestis Ierosolymæ ciues fiunt. Christus etiam est ille Paterfamilias, qui ab ea nõ dependet: Summus Pontifex est seruus familiæ, præpositus à Patre quo ad authoritatem, sed quem familia sibimet præposuit quo ad electionem personæ: & authoritas quidem est à Christo, applicatio verò ab Ecclesia. Sed author Ecclesiam facit familiam à Patre dependentem, quem fatetur esse Christum, & postquam hoc posuit, concludit Patrem non pendere à familia, nec ab ipsa propriam authoritatem habere, igitur (inquit) Papa subiectus esse non potest Ecclesiæ: & à Patrefamilias, qui Christus est, trãsit ad dispensatorem electum ab ipsa familia, qui Papa est. Maneat in similitudine, nunquam enim reperiet in Euangelio, Patremfamilias alium dici, quàm Deum Patrem, aut Christum naturalẽ ipsius filium. Minister est seruus, quod Deo proprium aliis non est tribuendum, propterea exemplum magnopere Gersoni inseruit, vt etiam valdè eidem fauet Proregis exemplum, quod ab authore adfertur: Si quis Galliæ Rex, vt puta S. Ludouicus Nonus, iret ad Terram Sanctam conquirendum, & Regno diceret, Linquo vobis cognatum meum, Proregem cum

cum authoritate iustitiam administrandi, non autem leges condendi, aut Comitia conuocandi &c. & quum is officio deerit, alium eligite cum eadem authoritate: tunc authoritas electi, esset à Rege & Domino, persona quam Regnum eligeret, Regno subiecta esset. Hoc ipsum est, quod Gerson in omnibus suis operibus docet, vbi sanè apparet rationis vim pro ipso concludere.

Ex prædictis, nolo concludere Gersonis opinionem hoc in articulo de suprema potestate Ecclesiastica, veram esse aut falsam: sed tantùm Authoris conclusionem, quòd Gerson sit deceptus, & qui eũ sequitur, decipiatur, & sacris literis, sacris Conciliis, & manifestæ rationi aduersetur, aliis probationibus, quàm supradictis indigere. Pergit Author:

Et si quispiam obiiceret, quod ipse Gerson quoque solebat, scriptum esse Matth. 18. Dic Ecclesiæ, & si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus: Responderem, in eo loco nomine Ecclesiæ intelligi Prælatum, qui caput est Ecclesiæ, quem in modum exponit hunc locum S. Ioh. Chrysostomus, homil. 61. in Matth. & Papa Innocent. III. capit. Nouit. de Iudiciis, & hoc docet vniuersalis Ecclesiæ totius Mundi praxis, omnium ætatum & temporum cõsensus, qui enim ad Ecclesiam vult peccatorem deferre, & obseruare hoc præceptum, non conuocat Concilium, sed ad Episcopum, aut eius Vicarium recurrit.

Authori non sufficit contra Gersonem disputasse, sed etiam rationes ipsius soluit: verùm pro multis quas Gerson adfert ac deducit, authori vnicam proponere, eamque soluere satis est: atque hæc elicitur ex authoritate D. Matthæi, [Dic Ecclesiæ,] ad

quam respondet, [Ecclesiæ, id est Prælato,] & huius expositionis authorem facit Chrysostomum, quamuis dicant Parisienses, Chrysostomum hoc non dicere:sed in more est,vt quum quid citari solet,id vnusquisque inconsulto etiam authore citet. Chrysostomus exponit,[Dic Ecclesiæ , præsulibus scilicet,ac præsidentibus:]& hoc ait Gerson his verbis,[Ecclesiæ,repræsentatiuè:]quia cùm non possit tota congregari, à præsulum & præsidentum congregatione repræsentatur,ideóque addunt non posse nomine Ecclesiæ personam aliquam intelligi, nam inane esset subdere:[Si duo ex vobis consenserint super terram,de omni re quamcunque petierint,fiet illis à Patre meo,qui in cœlis est. vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.] Ad huius expositionis confirmationem aiũt D.Paulum,vbi accusationem contra incestuosum recepisset, [Omnino auditur inter vos fornicatio &c.]subdere : [Ego quidẽ absens corpore,præsens autem Spiritu , iam iudicaui vt præsens,eum qui sic operatus est,in nomine Domini nostri Iesu Christi,congregatis vobis,& meo Spiritu cum virtute Domini Iesu,tradere huiusmodi hominem Satanæ:]Vbi notant D. Paulum , qui tunc erat Philippis,non scripsisse alicuius monitorij formâ,Ego hunc excommunico, verùm ad Ecclesiam scripsisse,vt eum ipsius Spiritu congregata id faceret:propterea contra Chrysostomum non facit vt hæ voces,[Præsulibus & præsidentibus ,] intelligantur etiam de Concilio generali. Superiùs propositum etiam fuit dubium,an, [Dic Ecclesiæ,] significaret,[Dic tibi ipsi.] Quod ad vsum spectat, qui ostendit illud [Dic Ecclesiæ] intelligi [Prælato,]quia

to,] quia recurritur ad Episcopum, vel ad eius Vicarium: de vsu veteri iam dixi ex authoritate D. Pauli, de hodierno autem, verum est Episcopum & Vicarium, hoc tempore excommunicationem ferre, nemine in consilium assumpto, non raro etiam ipsum Notarium duntaxat, & quod maius est, authoritate concessa clericus infularum minorum, in particulari quapiam causa valdè leui iudex datus, Sacerdotem excommunicat: quinetiam Leo X. in Lateranensi Concilio sess. 11. decreto quodam perpetuo potestatem dedit seculari, excommunicandi etiam Episcopos, & quod magis interest, Nauarrus cap. 27. num. 11. ait, quòd si quis impetrata in quempiam excommunicatione ab aliquo Præsule, non tamen velit illum excommunicari, non excommunicabitur: Prætereà idem author cap. 23. numer. 104. dicit: excommunicationem latam ipso iure, in eum qui pensionem non soluit, verbi gratia ad Natalis vigiliam, non valere aduersus eum qui hanc non soluit, etiam post multos menses, & annos, si eius creditor excommunicationem illam valere nolit: quòd si post multos menses, vel annos, creditor velit excõmunicationem habuisse locum, ea valida reputetur à die debiti, nempe à Natalis vigilia, & hæc est Curiæ formula; hic est vsus qui inualuit, de quo aliud non dico, nisi eum ab Interpretatione oriri quam author approbat.

Nona consideratio est, non incurri contemptũ clauium, quando Papa enormissimè & scandalosissimè abutitur sua potestate.

Hæc consideratio in se est vera, sed iniuriosissima Sanctissimo Domin. N. & Sanctæ Sedi Apostolicæ, ac si hoc modo clauibus regni cœlorum abuti

ſoleat. Simili aſtu & fraude hæretici noſtri temporis, vt omnibus exoſam reddant Pontificiam poteſtatem, infamia in eam conuicia ſpargunt, quæ caput eorum Satanas ſuggeſſit: & ipſi Veneti defenſores eiuſmodi abhorrere, & punire deberent.

Hîc facillimum eſt Gerſonem defendere, nam qui rem proponit poſſibilem, & quæ etiam contigit, bonis iniuriam non facit, ſed eos notat qui malè faciunt: quapropter hæc conſideratio iniurioſa non eſt Sanctæ Sedi Apoſtolicæ, quæ nunquam malè facit, licèt quis in ea conſtitutus, humana fragilitate peccatum aliquod commiſerit. Qui ſcribunt vitas Pontificum, (ſpeciatim verò Platina) tot recenſent, vt incipiendo ab anno 820. difficile ſit dictu, vter maior ſit numerus, bonorum ne Pontificum an malorum. Secundum dici poſſet, perſonæ Papæ Gregorij II. & Sedi Apoſtolicæ valdè iniurioſum eſſe Bonifacij Martyris can. *Si Papa*, vbi dicit, Si Papa negligens fuerit fraternæ ſalutis, inutilis, & remiſſus in ſuis operibus, ad bonum taciturnus, & innumeros populos cateruatim in Inferos ducat, nemo eum reprehendat: quaſi Bonifacius ideò dicat ſolere Sedem Apoſtolicam eiuſmodi peccata committere: quod non ſequitur. Nec etiam verum eſt ſolos hæreticos actiones prauas arguere, ſed multò magis hoc præſtant Scriptores Eccleſiaſtici, & Hiſtorici & Catholici: Omitto Platinam qui in eo totus eſt: verùm omnes hiſtorici Germani, Reginus, Luithprandus, Sigebertus Ottho: è Gallis, Aymonius, Addus, atque etiam Itali omnium temporum, & ne antiquos quæramus, Franciſcus Guicciardinus omnium manibus teritur, &

quamuis

quamuis multa ab eo dempta sint, videre licet vt loquatur. Alia est hæreticorum dicendi ratio, quàm Gersonis: ipsi doctrinam carpunt, Gerson abusus notat: qui D.Bernardum legerit de Consideratione ad Eugenium, ne vel minimum quid in Gersone reprehendet, maximè cùm eius considerationes sint in causa necessaria: liceat vnicuique tantam contradictionem mirari, Gersonis videlicet considerationem in se veram esse, sed iniuriosissimam Sedi Apostolicæ, quasi Sedes Apostolica lædatur à veritate: is tantùm à veritate lædi potest, qui falsitate nititur. Itidem, in se veram esse, at similem artibus hæreticorum nostri temporis: ac si Gerson iam ante annos centum & quinquaginta discere quid potuerit ab hæreticis nostri temporis: hoc idem est ac Sacrarum literarum vsum prohibere, quia his vtuntur hæretici: esse veram in se considerationem, & Venetos debere eam abhorrere: non videtur satis bona doctrina, quæ docet abhorrere veritatem: & quidem veritatem necessariam ad conseruationem libertatis, ac potestatis ipsis à Deo concessæ. Demum vltima pars, in qua dicit author, Venetos punire debere eiusmodi defensores, obscurior videtur: Ego iam defendo Gersonis innocentiam, sed quum author scriberet, nescio qui nam essent eius defensores: prætereà defensores veritatis, opportunè & in causa necessaria expositæ, puniri non solent à iusto & pio vllo Principe, speciatim verò à Republica, quæ semper Catholicam veritatem professa est. Dici equidem potest cui veritas necessaria displicet, Qui malè facit, odit lucem, Et non hallucinaretur, qui dice-

ret Authoris doctrinam iniuriosissimam esse toti Clero, ac toti Ecclesiæ, cùm nolit eum reprehendi [qui vellet Ecclesiarum thesauros diripere, aut hæreditates vsurpare, aut in seruitutem abiectam Clerum cum suis bonis redigere, & iuribus suis spoliare sine causa:] hæc enim sunt Gersonis verba, quæ authorem huc retulisse præstitisset.

Decima consideratio est, non incurrere eos contemptum clauium, qui per potestatem sæcularem, aduersus tales prætensas sententias tueri se procurant, lex enim naturalis dictat vim vi repelli posse.

Hæc doctrina perniciosa est, à qua infinita scandala oriri possunt. Licèt enim sententia hæc verissima sit, vim vi repelli posse: nihilominùs limitationes multas admittit: vt nimirum vis sit iniusta, nullum præter vim extet remedium, vt continuò resistentia fiat, & alias quas Syluester verbo Bellum 2. aliique Doctores qui agunt de hac materia, declarant: propterea nisi magna cautela hæc sententia in particularibus casibus adhibeatur; grauissimarum perturbationum causa est. Dum apparitores captum vinciunt, certum est capto violentiam inferri, nec tamen licita est in lictores violentia, ea de causa, quòd vis vi repelli possit. Qui per vim ad scamna triremium alligatur, loris & verberibus ad remigandum compellitur, violentiam proculdubio sustinet, nec tamen vllus qui iudicio præditus sit, affirmabit præfecto triremium sub eodem prætextu, quempiam violenter obsistere posse. Similiter cogitur quispiam à Superiori seu Ecclesiastico, seu ciuili, restituere rem alienam aut famam, se ruare fidem & promissum, dici tamen nequit,

eum

eum qui hoc modo cogatur, violenter resistere posse, aut insurgere aduersus suum Superiorem. Et vt sexcenta alia exempla relinquamus: quum interdum Magistratus aut Principes, plebi grauissimas exactiones & onera imponunt, ac eam ad soluendum impellunt cogúntque, non credo vllum esse cui placeat is qui motus & seditiones in plebe excitaret, eò quòd liceat vim vi repellere. Et quæ nam confusio in priuatis ædibus, vrbibus, & Regnis foret, si omni vi vis opponi posset, ea de causa tantùm, quòd lumen naturale vim vi repellendam dictet? Verùm si de vi sermo sit, qua Præsules vtuntur, dum censuris Ecclesiasticis subditos ad obediendum cogunt, certum est eis non licere vi resistere: si enim qui non audit Ecclesiam, iuxta Dei præceptum, pro Ethnico & Publicano habendus est, sanè deterior censendus qui violenter Ecclesiæ resistit. Quantum verò ad recursum attinet ad Principes sæculares in materia Excommunicationis, à Sacro Concilio Tridentino sufficienter prospectum est, dum sess 25. & 13. Principibus sæcularibus prohibet, ne Præsules ab excommunicatione impediant, neque iubeant vt iam latæ excommunicationes reuocentur, cùm hoc ad officium eorum non spectet. Si demum ad negotium, de quo nunc instituta est quæstio, accedamus, principium quod adducit, vim vi repellere licet, ad rem nil facit: vis enim quam Dominus noster infert Reipublicæ Venetæ, vis est paterna, iusta, & sacris literis, sacrísque Canonibus consona, & omni tempore Sanctæ Ecclesiæ Præsulibus vsitata: adest in & promptu remedium, absque vi vlla, & Principum auxilio, obedientia nempe & humilitas, sine quibus

alia omnia remedia vana sunt.

Circa decimam considerationem, si is qui dicit vim prætensarum sententiarum posse iuxta legem naturalem, vi repelli, perniciosam doctrinam tradit, ergo Cardinalis Bellarminus perniciosam doctrinam tradidit in suo libro de Romano Pontifice, à nobis præcitato, vbi disertissimis verbis hanc eandem sententiam confirmat, eiusdémque perniciei authores sunt Cardinales Turrecremata, & Caietanus, ab ipso citati, & Dominicus Sotus, Franciscus Victoria, aliíque recentiores innumeri, qui vnanimi consensu hanc sententiam confirmant: nec verum est tot scandala ex hac doctrina oriri posse: quin potiùs dicendum contrariam opinionem scandala hæc allaturam, etenim tyrannis in Ecclesiam introduceretur, quæ ceu publicum delictum perniciem adfert longè maiorem: quemadmodum nec etiam verum est, ob hanc doctrinam fore confusiones in priuatis ædibus, & Ciuitatibus, quia posset vnusquisque resistere lictoribus, præfecto triremium, & Principi qui tributa exigit. Enimuero duo inter se disceptantes, nequeunt ambo iustitiam simul tueri, sed necesse est vt si qui alterum cogit, legitimè id faciat, alterius defensio sit illegitima, & contrà si defensio est legitima, vis illata erit illegitima. Author non ignorat, quamuis hoc loco dissimulet, legem, quum ait licere vim vi repellere: vim iniustè illatam intelligere, propterea non vera est vniuersalis propositio, quam elicit, dicens, Si ad omnem vim posset vis opponi: cùm neque lex: neque Gerson, nec alius quispiam dixerit, Omnem vim vi repellere licet, vnde non valet

conse-

consequentia de lictoribus, de triremium Præfecto, de Principe qui iusta tributa exigit, ac de Magistratu, qui cogit rem alienam aut famam restituere, vel seruare fidem & promissum, hæc enim omnia pendent à vi legitima: ad rem quidem facit consequentia quam deducit de vi, qua vtitur Ecclesiasticus, dum cogere vult quempiam ad restituendum rem alienam aut famam, & fidem seruandum, quæ omnia sunt sæcularia, quibus se immiscere non debet Ecclesiasticus nisi in foro pœnitentiali. Sed quando author dicit, si de vi sermo sit, qua Præsules vtuntur, quum subditos censuris cogunt ad obediendum, certum esse, non licere vi resistere, quia si qui non audit Ecclesiam, pro ethnico & publicano habendus est, deterior censendus qui violenter Ecclesiæ resistit: Hic vel in genere de omnibus censuris, comprehendendo etiam inualidas, vel de validis tantùm sermo est: si de omnibus loquatur author, ac velit eum qui censuris nullis resistit, ethnico peiorem esse, doctrina est absurda, falsa, erronea, & legi naturali, ac prædictorum Cardinalium, ipsiúsque Bellarmini doctrinæ contraria: verùm si validas tantùm intelligat optima est doctrina, & Gersoni minimè contraria, imò ab ipsomet confirmata, nam Gerson in sua consideratione de censuris prætensis loquitur, quæ non sunt iuridicæ, at violentæ, & si quæ congregatio censuras eiusmodi adhibet, Christi nomine non est conuocata, neque Christus præsens adest, & qui hanc non audit, bonus est Christianus, & Canones, quos Gratianus citat 11. quæst. 3. hoc ipsum docent. De Ecclesia Dei, quæ errare non potest, semper verum manet eum

qui hanc non audit, pro ethnico habendum esse, & qui resistet ei, peiorem fore, nam resistentia aduersus tam iustum præceptum, iniusta erit, cùm prædicta Ecclesia nihil vnquam præcipiat, quàm quòd ipse Christus: verùm si Ecclesiæ nomine, potestas erroribus obnoxia intelligatur, maximè quæ non modò ratione talis appareat, sed etiam in qua quotidiani errores conspiciantur: quum illa in ferendis præceptis errabit, quisquis ei resistet, vi vtetur legitimè, nec Deũ offendet, quia nõ obsistet Ecclesiæ, sed errori humano, qui abducit à doctrina Ecclesiæ. Author verò enunciata propositione vera in censuris validis, eam sub vniuersalis nota, ad inualidas retulit: artificium iam notum, & in omnibus hisce sermonibus vsitatum. Manet itaque firma propositio, quum aggressor vim illegitimam adhibet: ipséque Author id fatetur, in distinguenda namque propositione tres adfert limitationes: prima est, vt vis sit iniusta: secunda, vt remedium aliud non adsit: tertia, vt subito id fiat: circa vltimam dicendum aliquid, ne vocis homonymiâ, pro more, hallucinemur: nam subitò, nõ est indiuisibile quid, sed intelligitur pro subiecta materia: si enim alicui Principi arx sit occupata, is eã subitò recuperabit, licèt ad parandũ exercitum annus requiratur, imò id exequetur subitò quamuis fœdera aliásq; pactiones facere opus habuerit, vbi plures annos consumet. Est etiam quòd à secundæ limitationis homonymia nobis caueamus, nempe, vt non adsit aliud remedium: etenim si per aliud remedium intelligit legitimum remedium, conceditur, & ita limitatio hæc in ipsa propositione continetur: nam quisquis ait, [vim repellere licet, subdit,] vel subintelligit, cum moderami-

deramine inculpatæ tutelæ: at si per aliud remedium, author intelligat remedium damnosum ei qui iniuriam accepit, vis omnis iniusta aliud habet remedium quàm resistentiam: atque hoc est, iniuriam æquo animo ferre: verùm nemo tenetur vti hoc remedij genere, quinimò sæpiùs in eius vsu peccaretur, quando scilicet remedium non modò in proprium, sed in alienum quoque damnum cederet. Ecce, lector, quomodo artificiosâ homonymiâ abducere te author volebat: primò dicit veram esse propositionem cum hac limitatione, vt non adsit aliud remedium: posteà multis prolixísque verbis interpositis, ait Rempublicam Venetam in promptu habere remedium, absque vi vlla, vel Principum auxilio, & istud esse, obedientiam. Rectissimè. Hoc est remedium, sed non modò huius Reipub. libertati, sibi à Deo concessæ, verùm etiam vitæ, bonis, & famæ subditorum suorum dãnosum. Ideóque remedium illud adhibere non tenetur, & ob alienũ præiudicium peccaret, si adhiberet. An verò aliud omne remedium vanum sit, vt author ait, Dei est illud determinare & ipsius euentus id comprobare. Rogandus venit author ne præmaturè iudicet, vt ei non dicatur, [mihi autem pro minimo est, vt à vobis iudicer, aut ab humano die: an autem vis qua vtitur Pontifex, iusta sit & paterna, quod ad primam limitationem attinet, status est controuersiæ, de quo agendum esset, in primis, cùm tamen author per nudam affirmationem eum proponat.

Videre non possum cui Scripturæ dicat author hanc vim Pontificis esse consonam: non quidem est iuxta cap. 13. ad Rom. neque iuxta capit. 3. epist. ad

Timoth. aut cap. 2, primæ D. Petri, aut 22. D. Matt. neque iuxta duodecim Canones qui agunt de hac materia, 11. quæst. 31. fuisse autem in vsu omni tempore in Ecclesia, id non videmus ante annum salutis nostræ millesimum: à quo tempore verum est Pontifices Romanos ea vi nonnunquam vsos esse, at semper eis restitum est, vt par erat, quum legitima potestate abusi sunt. Considerari non debet quæ fuerit posterorum opinio de actionibus illorum temporum, ea namque ex affectu Scriptorum sæpè oritur, ac Deus occultissimis suis iudiciis interdum permittit, vt iusta causa in animis hominum inferior maneat. Porrò factum, quo Philippus Pulcher Bonifacio octauo restitit, & Ludouicus duodecimus Iulio secundo, simile resistentiæ qua Respublica nunc vtitur, laudatur à Richelomo Iesuitarum Prouinciali, in suo Apologetico, cap. 25. & ceu exemplum dignum imitatione proponitur: quinetiã cap. 24. declaratur, quum aliquis Romanus Pontifex Galliarum Regem læderet, vt Reges illi à dictis Pontificibus læsi fuerant, Iesuitas eo casu, id facturos, quod illis temporibus Galli fecerunt, qui se cum Rege suo ad Maiestatem suam defendendum coniunxerunt. Nescio qua loquendi formula respondeam vltimæ particulæ, in qua dicit, Rempublicam aliud habere remedium, quàm resistentiam: iis enim verbis spem magnam mihi fecerat, tantum tumultum ilicò sedatum iri: sed vbi ad illorum verborum explicationem venit, non potui non mirari, siquidem hoc etiam est remedium pro eo, cui vellet aliquis armorum vi, propria bona eripere, vt nempe cedat, & aggressori det quicquid voluerit. Obedientia est ex iis vocibus,

quas

quas ambiguas diximus, atque hîc sui specie & condecentia fallax est. Obedientia res sancta videtur, & est, quum præcepto iusto honestóque præstatur, sed quando refertur ad præceptum tyrannicum aut abusiuum, non bona est, verùm naturalis defensio tunc ei succedit. Deus libertatem concessit Reipub. Venetæ, eidémque iniunxit vt eam custodiat, propriósque subditos protegat, nec eos ab aliis lædi patiatur: si quis iuberet eam reuocare leges ad hæc munia necessarias, eámque non tueri vitam, bona, famámque suorum subditorum, nisi aduersus eos quos ille vellet, & Respublica cederet, obedientia quidem esset nomine tenus, sed re ipsa, extrema erga Deum inobedientia. Respublica semper in rebus iustis Ecclesiasticę potestati obediit, eam semper reuerita est, iuuit, & auxit, speramúsque in Deo, fore vt in eisdem, diuina iuuante gratia, perseueret indesinenter, ipsúmque Deum omnipotenti sua virtute effecturum vt præsens hic turbo in serenitatem euadat, cum ampla Sanctę sedis Apostolicæ, ipsiúsque Reipublicæ satisfactione. Cęterùm prætereunda non est Interpretatio decreti sancti consilij sess. 25. cap. 3. à vero sensu valde aliena. Concilium præcipit, vt sęculares Magistratus non prohibeant Ecclesiastico vllius excommunicationem nec eum latam excommunicationem reuocare cogant, sub prætextu quòd omnia in eo decreto contenta, non seruentur: author verò dicit, à Sacro concilio Tridentino prospectum esse, dum Principibus sæcularibus expressè prohibet, ne Pręsules ab excommunicatione impediant, neque iubeant vt

iam latæ excõmunicationes reuocentur: at hîc nõ est concilij sensus: primò quia reticetur sequens conditio, nempe, sub prætextu quòd præsens decretum non obseruetur, quod, vt superiùs probatum est, non prohibet quin aliam ob causam fiat: deinde quia concilium dicit, cuilibet [Magistratui seculari,] quod Author noster mutat, dicẽs, [Principibus secularibus:] sed quilibet Iuriscõsultus dicet, in exosa materia Principem sub nomine Magistratus non comprehendi: tertiò quia concilium loquitur de prohibitione & præcepto iudiciali, & author noster id applicat naturali defensioni quam ipsemet loco cit. lib. 2. de Rom. Pont. cap. 29. negauit esse opus iurisdictionis: hunc itaque concilij locum huc adferre, est ei tres falsos sensus tribuere.

11. Vndecima consideratio est, Iuristarum aut Theologorum aliquẽ nõ incurrere contemptum clauium Ecclesię, dũ in præmissis casibus iuxta cõscientiã suam dicit, quòd huiusmodi sententię non sint timendæ vel tenendę, & hoc præsertim, si obseruetur informatio seu cautela debita, ne sequatur scãdalum pusillorũ, qui æstimant Papam esse Deũ aliquem, qui habet potestatẽ omnem in cœlo & in terra, &c. Hæc consideratio, vt loquar de ea modestè, parùm considerata est, suffecisset enim Gersonẽ dixisse, indoctum in re dubia posse se iudicio Theologi aut iurisconsulti cuiuspiam doctrina & bonitate clari cõmittere. Vt autem Theologus aut Iurisconsultus quilibet, in materia præsertim obedientiæ summo Pontifici debitæ, consulatur, summa est temeritas: neq; enim dubium, sed certissimum

mum est, in rebus dubiis superiori obediendum esse, quando dilucidum & manifestum est Superiorem res diuinis legibus oppositas præcipere: deinde quot Theologos ac Iurisconsultos reperire est, qui aut ex ignorantia, aut malitia decipi possunt? Et si hic te isto, alius autem alio modo instruat, quem sequeris? Principes profectò sæculares nunquam permittent, vt reus lata semel sententia reclamet, ac dicat ad obedientiam se non teneri, ea de causa, quòd Theologorum aut Iurisperitorum aliquis in conscientia sua eum docuerit, sententiam obseruandam non esse: quanto minus ferendum hoc est, vbi agitur de obedientia Vicario Christi debita, cui Christiani omnes iure diuino tenentur obedire?

In vndecima hac consideratione Author modestè in Gersonem inuehitur, cupiens vt saltem dixisset, indoctum in re dubia, posse se iudicio Theologi aut Iurisconsulti cuiuspiam, doctrina & bonitate clari committere: quasi quis vnquam alium de re certa consulat: nullus enim quātumuis imperitus, de re certa & indubitata consilium quæret. Author posteà non manens intra modestiæ terminos, quam erat initio pollicitus, ait summam temeritatem asserere, iudicio Theologi aut Iurisconsulti cuiuslibet stari posse: ac si in interpretatione: vel in ipso Gersonis textu, dicatur, [cuiuslibet,] cùm vtrobique habeatur, [aliquis:] illa vox, [quilibet,] significare videtur, qualiscunque fuerit, doctus, vel indoctus, bonæ fidei, vel malæ: quod non ita est accipiendum, qui enim aliquem mittit ad quærendum consilium, eum semper eligit qui rem de qua

agitur, probe calleat: & hoc Gerson diserte significat, his verbis, [aliquis Iurisconsultus aut Theologus iuxta conscientiam suam:] conscientia (maximè apud Gersonem) peritiam & bonitatem cõplectitur, & eiusdem hac de re tractatus videri potest. Eapropter, quum Gerson ait, indoctum committere se debere conscientiæ Iurisconsulti alicuius aut Theologi, eum intelligit qui vir probus ac prudens habeatur: neque hoc authori displicere debet, cùm recentiores etiam doctissimi idem sentiant: atque hîc Nauarrum citare sufficiet, qui in cap. cum contingat, de rescript. Rom. 2. num. 30. formaliter ait, [Nono infertur Canonicos Ecclesiæ B. securissimè potuisse ac debuisse communicare præfato E. in diuinis, ea ratione quo qui vnius doctoris eruditione, ac animi pietate celebris, authoritate ductus fecerit aliquid, excusatur, etiam si fortè id non esset iustum, & alij contrarium tenerent. Citat hîc multos doctores, & subdit: Quod etiam ad excusationem à violatione censurarum procedere speciatim, satis fatẽtur.] & in hoc alios multos citat. Hîc addere non omittam, ea verba, [quum aliquis Theologus aut Iurisconsultus, &c.] accipi debere vel singulariter, vel collectiuè pro materiæ dignitate: adeò vt in casu quopiam sufficiat vnius consilium, in alio, à duobus, tribus, vel quatuor, & in alio fortè à centum viris consilium quæratur: in præsenti controuersia (licèt ratione materiæ, ea sit facilis & perspicua) Respublica multos, & in Italia, & extra Italiam consuluit: vnde in ea voce, aliquis hærendum non est. Sed Auctor vult probare, consilium quærendum non esse, vbi agitur

tur

tur de obedientia debita Pontifici, eò quòd in rebus dubiis, Superiori sit obediendum: quæ ratio probat nunquam in illo casu quærendũ esse consilium, dum in casu dubio tuta pars eligenda est, & qui hanc elegerit, non errabit, ergo nunquam consilium quærendum est. Hîc cauendum ne homonymia huius vocis, dubium, decipiamur: siquidem, vt iam ostendimus, dubium bifariam intelligitur, vel quod ante consilium, dubium est, vel quod post diligentem omnem consultationem, dubium manet. Primo modo, peccatum est obedire Superiori, quia periculum adest transgressionis diuinæ legis: at secundo modo, concedo in re dubia Superiori esse obediendum: quod non tollit consilium, sed illud præsupponit. Et subsequentes rationes, quibus author idem probat, eodem defectu laborant, cùm dicat: [Quot Iurisconsulti reperiuntur, qui ex ignorantia, vel malitia possunt decipi? Hoc non solùm in casibus obedientiæ summo Pontifici debitæ, sed in dubiis omnibus occurrit, ita vt consilium quærendum nunquam foret. Subdit, [Et si hic te isto, alius autem alio modo instruat, quem sequeris?] In materiis omnibus contingere potest, vt diuersa sint consilia, cui tunc adhęrendum? quæcunque rationes plus concludunt, quàm quod proponitur, sunt fallaces. Theologi respondent, se bona fide scribere: quod si quis post omnem quam potuerit, diligentiam adhibitam, errauerit, excusabitur, manente insuperabili ipsius ignorantia, fieri potest vt Iurisconsultus, aut Theologus aliquis quem consulam, ex ignorantia vel malitia

me decipiat: si probaliter eum reputauero probum virum ac peritum, venia dignus ero. Si quis consilium alteri consilio contrarium mihi dederit, vel authorem illum sequar quem maioribus animi dotibus præditum iudicauero, vel consilium quærere pergam, donec ipse probè extricatus, & apud me certior factus fuerim.

Videre non possum vt valeat authoris ratio, quum ait, Principes sæculares nunquam permissuros, vt reus lata semel sententia reclamet, ac dicat se ad obedientiam non teneri, eò quòd Iurisperitus vel Theologus aliquis, ipsum iuxta suam conscientiam docuerit, sententiam eam obseruandam non esse: quanto minùs, inquit, ferendum hoc est, vbi agitur de obedientia Vicario Christi debita?

Hîc ante omnia notandum est, Gersonem non dicere in genere, Christianum contemptum clauium non incurrere, quoties Theologus aliquis aut Iurisperitus iuxta conscientiam suam dixerit sententiam obseruandam non esse: sed Gerson hoc tantùm intelligit quum casus est dubius, atque ita dubius vt quis se ipsum extricare nequeat: propterea si quod iubet Præsul de his fuerit quæ perspicua sunt, vel citra magnum laborẽ dilucidari possunt, non opus erit consilio, vt si præsul iubeat, fugiẽdam esse blasphemiam, vel adulteriũ, dubitãdũ non est quin obedientia debeatur: quemadmodum etiam quum Ditio quæpiam est Interdicta ob causam manifestò iniustam (vt hîc præsupponimus, & alibi probauimus, eam esse ob quam nunc vult Pontifex vt Ditio Veneta sit Interdicta) consilio

consilio minimè opus est, sed constat neminem ad obedientiam teneri. Sed si de casibus tantùm dubiis loquamur, authoris argumentum à sententiis Principum secularium ad sententias Præsulis Ecclesiastici, non procedit à pari, nec à minori: nã diuina scriptura quæ de vtraque illa potestate locuta est, idem de vtraque non dixit, verùm de obedientia Præsulibus Ecclesiasticis debita, dixit ad Hebr. Obedite præpositis vestris, ipsi enim peruigilant, quasi pro animabus vestris rationem reddituri: sed de obedientia debita Principibus, dixit ad Rom. Necesse est subiectos esse, non solùm propter iram, sed propter conscientiam. Nullum aliud Præsul meus imperium in me habet quàm eorum quæ ad animæ meæ salutem attinent: ideò namq; peruigilat: sed licèt aliquis pro anima mea vigilet, non tamen obdormire debeo, sed vigilare quantũ in me est, Christo id iubente, mihíque videndum incumbit, ne Pręsul alteri rei quàm animæ meæ inuigilet, vel nè dormiat, aut vigilare se putans somniet: & si vigiliæ meæ non sufficiant, rogabo proximum, quem pro somnolento non habeo, vt me iuuet, ac mecum simul vigilet, & si interdum dubitauero an Præsul meus vigilet, aut dormiat, consilium quęram. Sed Princeps vigilat, vt ceu Dei minister, iustitiam exerceat: nec ea quę ad animam attinent, sed tẽporalia tractat: quapropter non inuigilabo, neque ad hęc attendam, sed obediam ei, primò propter iram, deinde propter conscientiam: verumtamen si Princeps, ordine inuerso, aliquid eorum quæ ad animę salutem attinent, imperare mihi vellet, vt verbi gratia, arti-

culum aliquem crederem, aut non crederem, hoc iuxta legem Dei perpenderem, & si dubitarem esse hoc damnosum animę meę, Theologos consulerem, idque Princeps mihi concedere deberet: sin minùs, dicam, obedire oportet Deo magis quàm hominibus: atsi iubeat vt certum aliquod mercium genus in vrbem adducam, vel non educam: vt tributum aliquod soluam, aut vectigal: vt vrbis mœnia custodiam: denique si iubeant aliquid pro pace ac tranquillitate Reipub. conseruanda, & ad arcendos tumultus, aliásque nouitates, quæ scandalum aut perturbationem adferre possunt, (quę omnia spectant ad curam publicam, & in quibus non debet priuatus aliquis suum interponere iudicium, sed sui Principis iudicium sequi) cùm hæc non sint de rebus ad animam attinentibus, sed temporalia, iis à me non perpensis ac sine mora obediam, & propter iram, & propter conscientiam.

Cura publicæ tranquillitatis tota pertinet ad Principem, priuatus autem non nisi de obedientia & executione cogitare debet. Cura salutis animæ vniuscuiusque ad solum Pręsulem non attinet, verùm subdito potissimùm incumbit, ideoque de ea sollicitus in primis esse debet. Atque hinc manifestum euadit discrimen inter præcepta Præsulum & Principum: his enim obediendum est, quamuis de causa non constet, in illis, animaduersione opus est: quum Princeps imperat, id præcipit quod suarum est partium, quódque habet solus à Deo, ad me autem hoc nihil attinet, nisi passiuè: quum Pręsul imperat, de re agit quæ mea potiùs est quàm sua, ideóque de ea magis

gis esse debeo sollicitus quàm ipse Præsul: Principi autem obedire teneor absolutè, quum agit de rebus temporalibus, non considerando an illæ sint contra proprium commodum meum temporale: publicum enim bonum priuato anteponere necesse est: sed Præsuli obedire non teneor, si quid contra salutem animę meæ iubeat, quamuis id in maximam Præsulis mei vtilitatem cederet.

Totus error est, velle Præsuli concedere potestatem in res temporales, & ministerium Ecclesiasticum in Forense iudicium mutare: seculari enim potestati Deus publicæ tranquillitatis curam commisit, eidémque fecit authoritatem imponendi poenas temporales, quarum metu subiectos illi esse oportet, quod his verbis designatur, [proter iram,] pręter diuinum præceptum quòd huic potestati obediendum sit, estque hoc [propter conscientiam:] at Ecclesiastico ministerio Deus animarum curam cõmisit, quæ nihil commune habet cum pœnis tẽporalibus directè, ideoque non iussit vt obediatur [propter iram.] De potestate temporali D. Paulus dicit, [non enim sine causa gladium portat:] sed de ministerio Ecclesiastico, [exercetur per gladium spiritus, quod est verbum Dei.]

His ita se habentibus, Authoris conclusio, scilicet omnes Christianos iure diuino teneri subiectos esse ac obedire Vicario Christi, debet intelligi in rebus spiritualibus, & ad animarum salutem facientibus, & in foro diuino, & quum iuxta legem diuinam imperat: sed in rebus temporalibus Principes absoluti, aliis subiecti nõ suntquàm Deo, à quo immediatè potestas ipsorum manat.

Teneant pusilli & simplices Papam Deum quendam esse, & potestatem omnem habere in cœlo & in terris, Deo plus placet eorum infirmitas & simplicitas, quàm firmitudo eorum qui prudentes sibi videri volunt, proindéque authoritatem Vicarij Christi, vt omnes ætatis nostræ hæretici consueuerunt, deprimere conantur. Exiguum quid est, Papam pro Deo in terris haberi, cùm de omnibus Principibus in Psalm. dicatur: Ego dixi dij estis. Nec inconueniens est dicere, Papam potestatem omnem habere in cœlo, & in terra; cùm Christus ipse dixerit, Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis. Quod tamen à veris & doctis Catholicis sanè & rectè intelligitur. Et, vt rem paucis complectar, credo dici posse & rectè, tam eximiam esse summi Pontificis dignitatem & potestatem, vt pauci sublimitatem eius ac splendorem capiant & assequantur: potest enim omne illud facere quod ad deducendas in Paradysum animas necessarium est, remouere omnia obstacula, quæ Mundus & Dæmon dolosè ac fraudulenter apponunt. Hinc D. Cyrillus, à D. Thoma in opusculo de primatu Petri citatus, asserit, quemadmodum Christus à Patre plenissimam habuit authoritatem, ita Christum quoque D. Petro, eiúsque successoribus, amplissimam in vniuersam Ecclesiam concessisse.

Quia Gerson dicit, edocendos esse conscientiâ debiles, & scrupulosos, qui putant Papam Deum esse, omnémque in cælo & in terris potestatem habere: respondet author, Deo magis placere hanc eorum infirmitatem: quàm hęreticorum firmitudinem, qui sibi sapere videntur, Vica-

rij Christi authoritatem contemnendo : non secus ac si cui auaritiam damnanti contradicere vellemus, dicentes, Deo magis placere auaritiam, quàm bonorum profusionem: quasi non adsit verum medium, nempe liberalitas : verus loquendi modus hic esset, minus Deo displicet auaritia, quàm bonorum profusio in luxus, sed vtrumque displicet. Grauissimè peccat qui veram negat authoritatem, à Christo datam suo Vicario, sed non est laudanda eius ignorantia qui plus ęquo ipsi tribuit: Deo grata est veritas : ignorantiam, quando est insuperabilis, non probat, sed excusat: magnoperè sibi contradicit, qui asserit Deo falsum quid placere. Author qui aptè loqui consueuit, sic dicere poterat, minùs Deo displicet hęc eorum infirmitas, quàm hæreticorum firmitudo, & probaretur : hac enim ratione verum explicaret, neutrum scilicet prædictorum exteriorem placere: nec author absurdum putet, si quis dicat, vtile esse simplices & imperitos monere, ne Pontifici authoritatem legitima & vera maiorem tribuant: nam id ipsum dicit D. Gregorius 2. quęst. 7. eiúsq; causam reddit: Admonendi sunt subditi ne plusquàm expedit sint subiecti, ne cùm studēt plusquàm necesse est hominibus subiici, cōpellantur etiam vitia eorū venerari. Poterátne hic Sāctus disertè magis confirmare Gersonis doctrinā? Ipse ait, scrupulosas cōscientias, quę credūt Papā esse Deū, à simplicitate sua liberādas esse: D. Gregorius ait, admonēdos esse subditos, ne plusquā expedit, sint subiecti: sed, quod maius est, causā huius reddit, quia cōpelluntur etiā eorū vitia venerari, quibus plus æquo subiecti sunt: Non errabis deinde, si addas solere homines res veneratas imitari, & concludas admodum expedire, falsas has

tollere suggestiones: Quod subdit Author, non magnum esse quid, Papam pro Deo habere, cùm omnes Principes, dij vocentur: id, inquam, nullum absurdum continet, modò homonymiâ non decipiamur: sed dum ex hac propositione, quæ bonum sensum recipit, elicere has voluerimus, Papa & Deus constituunt idem Tribunal: Papæ, & Dei idem Consistorium: eam diuinitatis speciem Papæ tribuemus, quam Gerson improbat. Non absurdũ ducit author asserere, Papam omnem habere potestatem in cœlo & in terris, quia dictum sit, [Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, ex quo loco videretur alicui eiusmodi conclusio non benè deduci, propterea quòd potestas ad virtutem actiuam, [quodcunque] ad materiam referatur. Si dicam, Parochus omnia matrimonia cõiungit, non sequitur eum omnem habere potestatem in matrimonia: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, Ergo quocunque modo ligaueris: non sequitur, & hoc ipsum est quod Gerson improbat. atque ita credo velle etiam authorem intelligere, quum ait, hoc à veris & doctis Catholicis sanè & rectè declarari ac intelligi. Hęc enim propositio, Papa omnem habet potestatem in cœlo & in terris, absolutè falsa est, eámque ad verum sensum contrahendo, plures sunt potestates, quas Papa non habet in cœlo & in terris, quàm eæ quas habet: ideóque propositio, quæ ob vnicam instantiam falsa esset, plures habens instãtias, quàm terminorum probationes, (vt aiunt Logici) est falsissima. Author ait existimare se quòd verissimè dici queat, tantam esse potestatem summi Pontificis, vt pauci eam capere ca-

re capiant: quod & ipse credo, siquidem verum vnum est, falsum autem infinitum : multi minùs ei tribuunt quàm par sit, multi plus, vnde supersunt pauci qui quod æquum est, ipsi tribuant. Amplum instituit sermonem Dom. Cardinalis Bellarminus in suis operibus de Romano Pontifice, limitando summi Pontificis authoritatem, multáque proponendo quę non sunt penes Pontificem, ac totus hic eius sermo verus esset, nisi potestatis excessum includeret. Quod autem dicit, posse Pontificem omne id facere, quod necessarium est ad animas deducendas in Paradysum, & remouere omnia obstacula, quæ Mundus ac Dæmon dolosè & fraudulenter opponunt : speciosa quidem est propositio, sed falsa : Ad ducendam in Paradysum animam fœtus in vtero materno degentis; qui viuus edi non possit, necessarius esset modus aliquis gratiam ei concedendi, ergo-ne Pontifex id facere potest? minimè: Sacramentum enim instituere nō potest in hunc finem, nec ventris grauidæ ad apertionem iniungere: ergo Papa rem facere non potest necessariam ad animam in Paradysum deducendam: Si quis post mortale peccatum actuale amens factus sit, saluari nequit, nisi ad bonam mentem redeat, & pœnitentiam agat: an igitur Papa sanam illi mentem restituere potest? non credo, attamen hoc ad illius salutem necessarium est. Nihil magis est ad salutem necessarium quàm sint interni motus animi, in quos potestatem vllam habere Pontificem, negat D. Thomas. Innumera possem ostendere ad animas in Paradysum ducendas necessaria, quæ non sunt sub potestate Pon-

tificis, atque vtinam is (vt ait Author) remouere posset obstacula omnia quę Mundus ac Dęmon dolosè ac fraudulenter opponunt, Turcis enim & Hęreticis careremus: infinita sunt obstacula quę Regni Christi hostes quotidie opponunt, aduersus quę satis sit Pontifici nil aliud posse quàm illud precari, [& ne nos inducas in tentationem, &c.] Non modò Deus, authoritatem non concessit, obstacula omnia remouendi, quę Mundus & Satan opponunt, verùm etiam vtile iudicauit Ecclesię, eorum multa concedere. Facile est lectori videre quanta cum ratione Gerson moneat, vt rudes doceantur, cùm hîc vno halitu quatuor propositiones manifestò falsę afferantur à viro doctissimo ad potestatem Pontifici à Deo datam extendendam vltra limites à diuina Maiestate constitutos.

Duodecimam considerationem paucis expediemus, cùm & breuis sit obiectio: Author ait:

12. Duodecima consideratio est, Contemptum clauium magis foueri, quàm tolli, dum ij qui abusui clauium resistere debent, diuiduntur inter se, & impediunt se mutuò. Veritas est, quòd omnis via fauorabilis & humilis tentanda sit cum summo Pontifice, dum malè informatus, fert iniustas sententias, sed si nihil prodest humilis sedulitas, arripienda est virilis & animosa libertas. Hęc consideratio multùm faciebat ad rem, Gersonis ætate, cùm enim tunc trium Pontificum schisma esset, & horum quisque excommunicationes fulminaret aduersus sequaces alterius, expediebat vt id tem-

id temporis fideles inter ſe vnanimes ſchiſma tollere conarentur, & eas excommunicationes parui facerent, cùm quis eorum Chriſti Vicarius eſſet, ignoraretur, atque vt iis non obſtantibus ad negotium vnionis Eccleſiæ attenderent. Iam autem cùm diuino beneficio vnus ſolùm Papa indubitatus ac certus ſit, nihil ad rem facit hæc cõſideratio, niſi ad nouum ſchiſma membrorum aduerſus caput excitandum.

Si Author exiſtimet Gerſonem doctrinam eiuſmodi ſcripſiſſe ſchiſmatis tempore, Conſiderationem octauam legendo denuò, manifeſtè videbit, ſcriptum eſſe hunc tractatum poſt Conſtantienſe Concilium & quo tempore vnicus erat & indubitatus Pontifex: verum an Author alium habeat ſenſum magis artificioſum, coniici non poteſt, quamuis tamen aliqua ſit eius ſuſpicio: non enim veriſimile eſt ipſum tempus ignoraſſe quo hic tractatus conſcriptus eſt. At verò quomodo hæc conſideratio à Gerſone ſcripta fuerit, vt ad præcedens aliquod tempus referatur, videre non licet. Conſtat etiam referri non poſſe ad ſchiſma, quod fortè Gerſon futurum ſuſpicaretur, non enim de vnione Eccleſię, ſed tantùm de tollendis abuſibus fit ſermo: præterea quando Pontifex non eſt certus & indubitatus, huic non debetur ea reuerentia quam ſuadet Gerſon viæ fauorabilis & humilis titulo, ſed hæc ſummo Pontifici indubitato competit: & abſque prolixiori diſceptatione, Lector Gerſonem legens vnà cum authoris obiectione & conſiderans an extra Schiſmatis tempus contingere poſſit abuſus clauium, atque

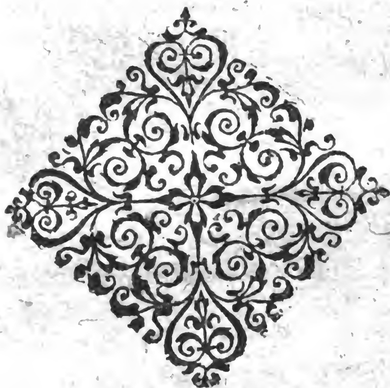
vt ij qui resistere deberent, diuidantur inter se, ac mutuò sese impediant, vel ob imprudentiam, vel ob ignauiam, & quidam abusibus faueant, quos alij tollere volunt. videbit qua de re pręcisè ac verè agatur, & an obiectio valeat.

Verùm quod adfert sub finem, hanc nempe considerationem ad aliud non facere, quàm ad nouum schisma excitandum asseri non potest, quin simul dicatur D. Gregorij doctrinam in cap. [Admonendi,] suprà citato, falsam esse, & ad excitandum schisma facere, quum ait, admonendos esse subditos, ne plusquam expedit, subiecti sint, ne cùm student plusquam necesse est hominibus subiici, compellantur etiam vitia eorum venerari: Sed hæc duodecima consideratio facit ad abusus ab Ecclesia Dei remouendos, quod iam à tot sæculis optant auidè fideles, facit ad Sanctæ Ecclesiæ quietem & pacem conseruandam, quinimo facit ad impediendum diuisiones & schismata, multæ namque Prouinciæ & Regna prægressis sæculis, non ob aliam causam ab Ecclesia Romana desciuerunt, quàm quia Romani Pontifices rebus eorum temporalibus sese immiscere voluerunt. Pro certo habere debemus Sanctitati Pauli v. optimum esse animum medendi abusibus ad hæc vsque tempora introductis, licèt eorum vis tanta sit, vt mirum videri non debeat, si qui rectæ sunt mentis, ab eiusmodi abusibus, contra propriam inclinationem ad illud ipsum rapiantur, quod vitare sibi proponunt.

RE-

RESPONSIO AD ALTERVM GERSONIS OPVSculorum, cuius titulus est:

DISCVSSIO ILLIVS Assertionis, Sententia Pastoris, etiam iniusta, timenda est.

VENETIIS.

Apud Robertum Meietum.

M. D. CVI.

Cum licentia Superiorum.

RESPONSIO AD ALTERVM GERSONIS Opusculum, cuius titulus est: DISCVSSIO ILLIVS ASSERTIONIS, Sententia Pastoris, etiam iniusta, timēda est.

IN secundo opusculo idē Ioh. Gerson refert, commissarium quendam Apostolicum in processu quodam publico posuisse assertionem quę sequitur, Sententiæ nostræ, etiamsi essent iniustæ, sunt tenendæ & timendę. Supra hanc assertionem, censuram profert in plures propositiones diuisam, & sunt sequentes:

Prima, hæc assertio falsa est. Secunda, hæc assertio est impossibilis. Tertia, hæc assertio est erronea, cōtra bonos mores. Quarta, hæc assertio reddit authorē suū suspectū in fide, & ita consequenter ad iudicium fidei euocandū, & compellēdum, vt vel se exponat, vel sententiam suam reuocet, vel si pertinax fuerit, iustitiæ seculari committatur.

Hæc est summa iudicij Gersonis, quod quàm rigidum sit, ex sequenti sermone patebit. Commissarius ille seu verus sit seu fictitius, non contentus fuit dicere, sententias suas, etiam iniustas, timendas, iuxta S. Gregorij dictum, sed etiam adiunxit obseruandas esse: & quamuis potuisset hæc verba non addere, nihilominus censuram adeò rigidam, qualis est ea Gersonis, non demeruit, qui in ma-

lum sensum verba, quæ in bono accipi poterant, traxit. Duo Gerson in Commissario reprehendit, ac de vtroque paucis agemus. Primò reprehendit quòd sine distinctione dixerit, sententias suas etiam iniustas timendas esse, videtur enim voluisse dicere sententias omnes iniustas timendas esse, cùm tamen constet, nō omnes iniustas, sed solùm illas, quæ iniustæ quidem, at validæ sunt, timendas esse, vt ex Gratiano colligitur 11. q. 3. per totum. Ad hoc respōdetur, Commissarium locutum esse eo sensu, quo D. Gregorius, & sacri Canones. Et quemadmodū D. Gregorius quum dicit, Sententiam Pastoris, siue iustam, siue iniustam, timendam esse, etiamsi indistinctè loquatur, non tamen censendus est dicere omnem Pastoris sententiam timendam esse, sed eam tantùm quæ non est nulla, licèt iniusta sit. Ita nec ex commissarij verbis deducendum est, omnes sententias timendas esse, sed tantùm manifestè non inualidas, licèt iniustas. Dicam paucis, calumnia quæ commissarij verbis impingitur, D. etiā Gregorij verbis affingi posset.

In responsione ad secundū Gersonis opusculū, in quo multa sunt, quæ iustitiam causæ Reip. Venetæ, ac censurarū aduersus ipsam promulgatarū nullitatem patefaciūt, Author iis omnib. dissimulatis, disputationē instituit contra ipsum Gersonē, ac probare aggreditur assertionē à quodam Papæ cōmissario pronuntiatā, his verbis, [Sentētiæ nostræ, etiāsi iniustæ essent, sunt tenendæ ac timēdæ, in bono sensu posse accipi: ideóq; Gersonē rigidū nimis cēsorem fuisse, qui in malū sensum traxerit quod in bono accipi poterat: immemor ipse author se repōsione sua ad primū Opusculū, quō modò

dò ſemper in peiore ſenſu Gerſonis verba accepiſſe: verũ etiã, quũ idẽ Gerſon ſe ipſum expoſuiſſet, (diſſimulata expoſitione) eidẽ ſeſe oppoſuiſſe in prauo ſenſu, iã à Gerſone diſtincto & remoto. Vbi autẽ coactus fuit ipſe author fateri Gerſonis doctrinã abſolute verã eſſe, excogitauit iniurioſam eſſe alicui, vt in conſideratione nona videre eſt: aut etiam per temporis tranſpoſitionem ſimulauit credere Gerſonis opuſculum ante concilium Cõſtantienſe ſcriptũ eſſe, quod tamen poſt illud ſcriptum eſt, vt & hoc ſecundum, cùm in eo prædicti etiam concilij mentio fiat, quinimò Regẽtem appellat Caroli Sexti filium, qui titulum illum ante annum 1418. non aſſumpſit: quod obiter monere volui, vt oſtenderem vtrumq; hoc opuſculum cõpoſitum fuiſſe ſub Pontificatu Martini quinti, vnici & indubitati Pontificis: quapropter effugium quo author vtitur, dum vult Gerſonis doctrinam ad ſchiſmatis tempora referri, eum à vi argumẽtorum minimè liberabit. Gerſon haud negat aſſertionem commiſſarij bonũ aliquem ſenſum admittere, cùm dicat cogendum eſſe commiſſariũ vt ſententiam ſuam vel exponat, vel reuocet: at Gerſon negat aſſertionẽ in eo ſenſu formali quo proponitur, verã eſſe. Ac certũ eſt eum qui aſſertionẽ aliquam examinat, quũ Theſis eſt, nempe vniuerſalis ad particularem caſum non relata, examinare illã in formali verborũ ſenſu: at vbi ad hypotheſin accedit, eandẽ examinare iuxta ſenſum, quẽ habet à caſu particulari: ideóq; rectè author noſter aſſertionẽ eã vtroq; modo examinat: & primo quidem ſumpta ea pro Theſi, inquit: ex ea nõ ſequi, ſentẽtias oẽs iniuſtas timẽdas eſſe, vt Gerſon affirmat,

Sed concludendum esse hoc de illis tantùm, quæ licèt iniustæ sint, non tamen sunt nullæ: siquidem posset idem colligi ex diui Gregorij assertione, sententiam scilicet Pastoris, iustam, iniustámve timendam esse, cùm indistinctè proferatur, & nihilominùs de iniusta sed valida intelligatur ab omnibus: ac tandem concludit calumniam quę commissarij verbis affingitur verbis etiam diui Gregorij adscribi posse: sufficiebat interpretationem dicere, nam hac voce calumniæ vti cum D. Gregorio, videtur parùm conueniēs. Porrò Author, quum ait D. Gregorij dictum eidem interpretationi obnoxium esse, hoc intelligit, prout legitur vel apud ipsum D. Gregorium, vel apud Gratianum, vel vt ita absolutè & seorsim enunciatur à quolibet abuti volente hoc dicto. Si vt legitur apud D. Gregorium, dictum illud eum sensum non admittit, nam eo loci loquitur de sententia Pastoris iniusta quovis modo, vel cum validitate, aut citra hanc, vel cum nullitate, aut citra hanc: sed vox, [timendo,] eadem est, ac non per contemptum spernenda, & quilibet affirmat, omnem sententiam etiam iniustam, etiam nullam, vt est sententia pastoris, non esse contemnendam. Verba D. Gregorij sunt, [Is autem qui sub manu Pastoris est, ligari timeat, vel iniustè, nec Pastoris sui iudicium temerè reprehendat, ne si iniustè ligatus est, ex ipsa tumida reprehensionis superbia, culpa, quæ non erat, fiat.] Et subdit: [sed quia hæc breuiter per excessum diximus, ad dispositionem ordinis redeamus. Timere] igitur diuus Gregorius opponit his vocibus, temerè, tumidè, & superbè reprehendere] iuxta quem modum, omnis

mnis ſententia etiam iniuſta & nulla ; timenda. Sed iuxta hunc ſenſum pro timere, dici non poterat, obſeruare, vt Commiſſarius dixit, ſiquidem ſẽtentia ſuperioris peccatum præcipiens, iuxta modum à D. Gregorio dictum timenda eſt, at nequaquam obſeruanda, atque hanc expoſitionem author apud Gerſonem videre poterat, vbi inferiùs dicit, Gregorij dictum admittere poſſe bonum ſenſum, non qualem ei tribuit Commiſſarius qui addidit, & obſeruanda. Quòd ſi Author de hoc dicto loquatur, vt extat in Decretis, audiat, ſi lubet, quomodo loquatur Compilator poſt cap. [ſi Epiſcopus. §. præmiſsis authoritatibus, Gregorius non dicit ſententiam iniuſtè latam eſſe ſeruandam, ſed timendam, ſicut & Vrbanus, timenda eſt ergo, id eſt non ex ſuperbia contemnenda.] Si Gratianus Monarchus hodie viueret, & Gerſonem defendẽdum ſuſciperet, non poſſet aptiùs loqui quàm vt ante quadringentos annos loquutus eſt. Verùm ſi author, D. Gregorij aſſertionem ſeorſim & abſolutè ſumat, eam cum aſſertione Commiſſarij conferre nõ poteſt, verbum enim, timere, ſenſum habet quem verbum, obſeruare, non admittit: præterea nullus vir doctus citat aliquid quin illud in proprio fonte viderit, ac verum eius ſenſum habeat: & nullus qui ſyncerè ſcribat, illud extra proprium ſenſum adducit. Quapropter quantum diſcrepet ſanctus & modeſtus loquendi modus D. Gregorij, à tyrannica & abſurda Commiſſarij locutione, conſtat. Tranſeamus itaque ad ſecundam partem.

Secundò reprehẽdit Gerſon Cõmiſſariũ, quòd

dixerit sententias, quamuis iniustas, timendas esse & obseruandas. Alia enim inquit res est obseruare, alia timere. Iniquitas tyranni timenda, neutiquam tamen obseruanda est, & qui dicit eam obseruandam esse, falsum adstruit, & in errore versatur. Ad hoc respondetur: Commissarium, quantum quidem credi potest, non locutum esse de obseruatione rei iniustę, sed de sententia excommunicationis, quatenus pœna quędam est, ac priuat hominem participatione Sacramentorum, & conuersatione fidelium: & in hoc sensu rectè dicitur sententiam excommunicationis timendam & obseruandam esse: non sunt enim res diuersę, timere excommunicationem, & eandem obseruare: nam qui hanc timet, ab vsu Sacramentorum, & à commercio fidelium abstinet, & ita eam obseruat: qui verò sic non obseruat, sed cum fidelibus communicat & Sacramentis vtitur, eam nequaquam timet. Atque Gerson æquiuocat in sententia quæ aliquid præcipit, & sententia quæ re quapiam priuat, cúmque super his æquiuocis totum suum sermonem fundauerit, mirum non est quòd eum in aëre struxerit.

Author vt Commissarij assertionem defendat, in hypothesi ad casum relatam, ait primò, commissarium, quantum quidem credi potest, non locutum esse de obseruatione rei iniustæ, sed de sententia excommunicationis, quatenus pœna quędam est: ac declarato discrimine, concludit Gersonem ęquiuocasse in sententia quæ aliquid pręcipit, & sententia quæ re quapiam priuat, cúmque super his totum suum sermonem fundauerit,

rit, mirum non esse, quòd eum in aëre struxerit. Ecce, lector, vt author noster, ignorans qua de sententia locutus sit commissarius, coniiciat, dicens, quantum credi potest, non locutum eum esse de obseruatione rei iniustæ, sed de sententia excommunicationis, quatenus pœna est, deinde affirmatè concludat Gersonem lusisse homonymia. Hoc tamen Gerson non ferat, sed è materia subiecta, vt ostendam, sciuit agi de obseruatione rei iniustæ, eámque hoc in libello etiam expressit. Verùm Author ex se ipso in aëre struxit, qui præsupposita re incerta, his verbis, quantum credi potest, Gersonem homonymia vti absolutè affirmat: ac si verba illa quantum credi potest his ęquipolleant, reuera ita est: Author tamen erroris partem agnoscens, eum corrigit his verbis.

Verùm ponamus ita se rem habere, locutus sit commissarius, de sententia quę aliqua re priuat sub pœna excommunicationis, neque hoc modo malê locutus est: vel enim ea sententia præcipit rem manifestè bonam, vt est alienæ rei restitutio: aut rem manifestè malam, vt sunt furari, blasphemare: aut rem dubiam an mala sit, nec-ne, vt est, ad bellum proficisci, de quo iustum ne an iniustum sit, dubitatur. Si rem manifestè bonam præcipit, obseruanda & timenda est, obseruanda est scilicet, id faciẽdo quod præcipitur, ne incurratur excommunicatio, & fieri potest eiusmodi sententiam iniustã esse, quũ nempe tres admonitiones nõ præcesserint, & tamẽ validã ob rem bonã quę præcipitur, ob authoritatẽ pręcipiẽtis, & ob præuiã vnam saltẽ admonitionẽ. Si sentẽtia dubia est, maláne an nõ mala res pręcipiatur, obseruãda & timẽda est: in

peccaret:atque hinc patet veritas eius quod citat, [Nolite timere eos qui occidunt corpus :] verùm ad secundam partem, abstinere scilicet à Communione, subditus non est obligatus, quòd si hoc obseruare voluerit, modò alteri cuipiam præcepto non aduersetur, non peccabit : hoc Gerson dicit his verbis, quæ verisimile est authorem legisse, Quia timeri possunt à timidis conscientiis in casu quopiam, licèt ideò non debeant obseruari : magnum quippe discrimen est dicere: sententias obseruandas esse, & eas timendas : obseruari sententiam excommunicationis intelligit Gerson, quum quis præceptum exequitur ne in eam incidat, vel vt ab ea iam lata liberetur: timeri excommunicationem Gerson intelligit cùm quis abstinet à cõmunione. Excõmunicationẽ cũ præcepto rei iniustę iunctã, qui obseruarit, peccabit; qui timuerit, nõ peccabit, quãuis eã timere non teneatur. Multùm igitur differt, si ita dicamus, sententiæ nostræ, etiãsi iniustæ, timeri debent: hoc enim significat abstinere à Communione, ob earum reuerentiam : & sic loquens Commissarius, non errasset nisi dicẽs, debent, pro, possunt: at quando dixit eas obseruari debere, grauiùs errauit, quia non modò non debent, sed etiam non possunt obseruari citra peccatum, quæ tamen timeri possunt, licèt nemo ad hoc teneatur: atque hoc est quartum membrum disertè à Gersone declaratum, quod author ait non reperiri, cùm interim & apud D. Gregorium, & apud Gratianum reperiatur ab eo qui res considerat sine contradicendi studio. Quamuis autem superiùs author certò non sciret qua de re Commissarius loqueretur, hîc tamen quasi certus esset,

ſet,ait,neque in hoc erraſſe Commiſſarium, eò quòd ſemper de iniuſta ſententia,ſed valida locutus ſit,quę peccatum non iubet: atque hoc me cogit vti digreſſiuncula vt rem declarem, quæ eſt huius opuſculi materia.

Ante Concilium Conſtantienſe, anno circiter 1399. Carolus VI. Galliarum Rex Concilium Præſulum ac Vniuerſitatum ſui Regni conuocauit, in quo pręter alia,determinatum fuit, admittendas non eſſe Bullas Romanæ Curiæ de reſeruationibus,& beneficiis expectatiuis ſed vt electiua beneficia conferrentur electione, & aliorum collationes fierent ab Ordinariis: quod decretum vt obſeruaretur,viginti annis ſequentibus ſępiùs renouatum fuit,tum per alia decreta Regni Præſulum, tum per Arreſta ſupremæ Curiæ iterata vel renouata,quamuis Romana Curia ſæpius eorum obſeruationem cum ſcriptis executoriis & Commiſſariis impedire conaretur.

Gerſonem de Commiſſario loqui ob aliquam eiuſmodi cauſam,in Galliam miſſo,liquidò apparet in ſecunda propoſitione: ipſum verò tempore Pontificatus Martini V. ſcripſiſſe,conſtat ex eadem propoſitione, vbi dicit Regem viginti ab hinc annis, Concilium Præſulum conuocaſſe: quod Concilium,vt Guagninus refert,primò congregatum fuit anno prædicto 1399. In tertia verò propoſitione quando Gerſon loquitur de Regis Caroli VI. filio, his verbis vtitur, [Legitimo ſuo filio, nunc Regenti,] quem titulum aſſumpſit anno 1418. vt teſtatur Franciſcus Bellaforeſtius: vnde ex prædictis omnibus colligitur,hoc Gerſonis opuſculum ſcriptum eſſe poſt annum

RESPONSIO AD ALTERVM GERSONIS Opusculum, cuius titulus est: DISCVSSIO ILLIVS ASSERTIONIS, Sententia Pastoris, etiam iniusta, timēda est.

IN secundo opusculo idē Ioh. Gerson refert, commissarium quendam Apostolicum in processu quodam publico posuisse assertionem quę sequitur, Sententiæ nostræ, etiamsi essent iniustæ, sunt tenendæ & timendę. Supra hanc assertionem, censuram profert in plures propositiones diuisam, & sunt sequentes:

Prima, hæc assertio falsa est. Secunda, hæc assertio est impossibilis. Tertia, hæc assertio est erronea, cõtra bonos mores. Quarta, hæc assertio reddit authorē suū suspectū in fide, & ita consequenter ad iudicium fidei euocandū, & compellēdum, vt vel se exponat, vel sententiam suam reuocet, vel si pertinax fuerit, iustitiæ seculari committatur.

Hæc est summa iudicij Gersonis, quod quàm rigidum sit, ex sequenti sermone patebit. Commissarius ille seu verus sit seu fictitius, non contentus fuit dicere, sententias suas, etiam iniustas, timendas, iuxta S. Gregorij dictum, sed etiam adiunxit obseruandas esse: & quamuis potuisset hæc verba non addere, nihilominus censuram adeò rigidam, qualis est ea Gersonis, non demeruit, qui in ma-

lum sensum verba, quæ in bono accipi poterant, traxit. Duo Gerson in Commissario reprehendit, ac de vtroque paucis agemus. Primò reprehendit quòd sine distinctione dixerit, sententias suas etiam iniustas timendas esse, videtur enim voluisse dicere sententias omnes iniustas timendas esse, cùm tamen constet, nō omnes iniustas, sed solùm illas, quæ iniustæ quidem, at validæ sunt, timendas esse, vt ex Gratiano colligitur 11. q. 3. per totum. Ad hoc respōdetur, Commissarium locutum esse eo sensu, quo D. Gregorius, & sacri Canones. Et quemadmodū D. Gregorius quum dicit, Sententiam Pastoris, siue iustam, siue iniustam, timendam esse, etiamsi indistinctè loquatur, non tamen censendus est dicere omnem Pastoris sententiam timendam esse, sed eam tantùm quæ non est nulla, licèt iniusta sit. Ita nec ex commissarij verbis deducendum est, omnes sententias timendas esse, sed tantùm manifestè non inualidas, licèt iniustas. Dicam paucis, calumnia quæ commissarij verbis impingitur, D. etiā Gregorij verbis affingi posset.

In responsione ad secundū Gersonis opusculū, in quo multa sunt, quæ iustitiam causæ Reip. Venetæ, ac censurarū aduersus ipsam promulgatarū nullitatem patefaciūt, Author iis omnib. dissimulatis, disputationē instituit contra ipsum Gersonē, ac probare aggreditur assertionē à quodam Papæ cōmissario pronuntiatā, his verbis, [Sentētiæ nostræ, etiāsi iniustæ essent, sunt tenendæ ac timēdæ, in bono sensu posse accipi: ideóq; Gersonē rigidū nimis censorem fuisse, qui in malū sensum traxerit quod in bono accipi poterat: immemor ipse author se repōsione sua ad primū Opusculū, quō modò

dò ſemper in peiore ſenſu Gerſonis verba accepiſſe: verũ etiã, quũ idẽ Gerſon ſe ipſum expoſuiſſet, (diſſimulata expoſitione) eidẽ ſeſe oppoſuiſſe in prauo ſenſu, iã à Gerſone diſtincto & remoto. Vbi autẽ coactus fuit ipſe author fateri Gerſonis doctrinã abſolute verã eſſe, excogitauit iniurioſam eſſe alicui, vt in conſideratione nona videre eſt: aut etiam per temporis tranſpoſitionem ſimulauit credere Gerſonis opuſculum ante concilium Cõſtantienſe ſcriptũ eſſe, quod tamen poſt illud ſcriptum eſt, vt & hoc ſecundum, cùm in eo prædicti etiam concilij mentio fiat, quinimò Regẽtem appellat Caroli Sexti filium, qui titulum illum ante annum 1418. non aſſumpſit: quod obiter monere volui, vt oſtenderem vtrumq; hoc opuſculum cõpoſitum fuiſſe ſub Pontificatu Martini quinti, vnici & indubitati Pontificis: quapropter effugium quo author vtitur, dum vult Gerſonis doctrinam ad ſchiſmatis tempora referri, eum à vi argumẽtorum minimè liberabit. Gerſon haud negat aſſertionem commiſſarij bonũ aliquem ſenſum admittere, cùm dicat cogendum eſſe commiſſariũ vt ſententiam ſuam vel exponat, vel reuocet: at Gerſon negat aſſertionẽ in eo ſenſu formali quo proponitur, verã eſſe. Ac certũ eſt eum qui aſſertionẽ aliquam examinat, quũ Theſis eſt, nempe vniuerſalis ad particularem caſum non relata, examinare illã in formali verborũ ſenſu: at vbi ad hypotheſin accedit, eandẽ examinare iuxta ſenſum, quẽ habet à caſu particulari: ideóq; rectè author noſter aſſertionẽ eã vtroq; modo examinat: & primo quidem ſumpta ea pro Theſi, inquit: ex ea nõ ſequi, ſentẽtias oẽs iniuſtas timẽdas eſſe, vt Gerſon affirmat,

Sed concludendum esse hoc de illis tantùm, quæ licèt iniustæ sint, non tamen sunt nullæ: siquidem posset idem colligi ex diui Gregorij assertione, sententiam scilicet Pastoris, iustam, iniustámve timendam esse, cùm indistinctè proferatur, & nihilominùs de iniusta sed valida intelligatur ab omnibus: ac tandem concludit calumniam quę commissarij verbis affingitur verbis etiam diui Gregorij adscribi posse: sufficiebat interpretationem dicere, nam hac voce calumniæ vti cum D. Gregorio, videtur parùm conueniēs. Porrò Author, quum ait D. Gregorij dictum eidem interpretationi obnoxium esse, hoc intelligit, prout legitur vel apud ipsum D. Gregorium, vel apud Gratianum, vel vt ita absolutè & seorsim enunciatur à quolibet abuti volente hoc dicto. Si vt legitur apud D. Gregorium, dictum illud eum sensum non admittit, nam eo loci loquitur de sententia Pastoris iniusta quovis modo, vel cum validitate, aut citra hanc, vel cum nullitate, aut citra hanc: sed vox, [timento,] eadem est, ac non per contemptum spernenda, & quilibet affirmat, omnem sententiam etiam iniustam, etiam nullam, vt est sententia pastoris, non esse contemnendam. Verba D. Gregorij sunt, [Is autem qui sub manu Pastoris est, ligari timeat, vel iniustè, nec Pastoris sui iudicium temerè reprehendat, ne si iniustè ligatus est, ex ipsa tumida reprehensionis superbia, culpa, quæ non erat, fiat.] Et subdit: [sed quia hæc breuiter per excessum diximus, ad dispositionem ordinis redeamus. Timere] igitur diuus Gregorius opponit his vocibus, temerè, tumidè, & superbè reprehendere] iuxta quem modum, o-

omnis

mnis ſententia etiam iniuſta & nulla, timenda. Sed iuxta hunc ſenſum pro timere, dici non poterat, obſeruare, vt Commiſſarius dixit, ſiquidem ſententia ſuperioris peccatum præcipiens, iuxta modum à D.Gregorio dictum timenda eſt, at nequaquam obſeruanda, atque hanc expoſitionem author apud Gerſonem videre poterat, vbi inferiùs dicit, Gregorij dictum admittere poſſe bonum ſenſum, non qualem ei tribuit Commiſſarius qui addidit, & obſeruanda. Quòd ſi Author de hoc dicto loquatur, vt extat in Decretis, audiat, ſi lubet, quomodo loquatur Compilator poſt cap. [ſi Epiſcopus. §. præmiſsis authoritatibus, Gregorius non dicit ſententiam iniuſtè latam eſſe ſeruandam, ſed timendam, ſicut & Vrbanus, timenda eſt ergo, id eſt non ex ſuperbia contemnenda.] Si Gratianus Monarchus hodie viueret, & Gerſonem defendédum ſuſciperet, non poſſet aptiùs loqui quàm vt ante quadringentos annos loquutus eſt. Verùm ſi author, D.Gregorij aſſertionem ſeorſim & abſolutè ſumat, eam cum aſſertione Commiſſarij conferre nõ poteſt, verbum enim, timere, ſenſum habet quem verbum, obſeruare, non admittit: præterea nullus vir doctus citat aliquid quin illud in proprio fonte viderit, ac verum eius ſenſum habeat: & nullus qui ſyncerè ſcribat, illud extra proprium ſenſum adducit. Quapropter quantum diſcrepet ſanctus & modeſtus loquendi modus D. Gregorij, à tyrannica & abſurda Commiſſarij locutione, conſtat. Tranſeamus itaque ad ſecundam partem.

Secundò reprehẽdit Gerſon Cõmiſſariũ, quòd

dixerit sententias, quamuis iniustas, timendas esse & obseruandas. Alia enim inquit res est obseruare, alia timere. Iniquitas tyranni timenda, neutiquam tamen obseruanda est, & qui dicit eam obseruandam esse, falsum adstruit, & in errore versatur. Ad hoc respondetur: Commissarium, quantum quidem credi potest, non locutum esse de obseruatione rei iniustę, sed de sententia excommunicationis, quatenus pœna quędam est, ac priuat hominem participatione Sacramentorum, & conuersatione fidelium: & in hoc sensu rectè dicitur sententiam excommunicationis timendam & obseruandam esse: non sunt enim res diuersę, timere excommunicationem, & eandem obseruare: nam qui hanc timet, ab vsu Sacramentorum, & à commercio fidelium abstinet, & ita eam obseruat: qui verò sic non obseruat, sed cum fidelibus communicat & Sacramentis vtitur, eam nequaquam timet. Atque Gerson æquiuocat in sententia quæ aliquid præcipit, & sententia quæ re quapiam priuat, cúmque super his æquiuocis totum suum sermonem fundauerit, mirum non est quòd eum in aëre struxerit.

Author vt Commissarij assertionem defendat, in hypothesi ad casum relatam, ait primò, commissarium, quantum quidem credi potest, non locutum esse de obseruatione rei iniustæ, sed de sententia excommunicationis, quatenus pœna quędam est: ac declarato discrimine, concludit Gersonem ęquiuocasse in sententia quæ aliquid pręcipit, & sententia quæ re quapiam priuat, cúmque super his totum suum sermonem fundaue-

rit,

rit, mirum non esse, quòd eum in aëre struxerit. Ecce, lector, vt author noster, ignorans qua de sententia locutus sit commissarius, coniiciat, dicens, quantum credi potest, non locutum eum esse de obseruatione rei iniustæ, sed de sententia excommunicationis, quatenus pœna est, deinde affirmatè concludat Gersonem lusisse homonymia. Hoc tamen Gerson non ferat, sed è materia subiecta, vt ostendam, sciuit agi de obseruatione rei iniustæ, eámque hoc in libello etiam expressit. Verùm Author ex se ipso in aëre struxit, qui præsupposita re incerta, his verbis, quantum credi potest, Gersonem homonymia vti absolutè affirmat: ac si verba illa quantum credi potest his ęquipolleant, reuera ita est: Author tamen erroris partem agnoscens, eum corrigit his verbis.

Verùm ponamus ita se rem habere, locutus sit commissarius, de sententia quę aliqua re priuat sub pœna excommunicationis, neque hoc modo malè locutus est: vel enim ea sententia præcipit rem manifestè bonam, vt est alienæ rei restitutio: aut rem manifestè malam, vt sunt furari, blasphemare: aut rem dubiam an mala sit, nec-ne, vt est, ad bellum proficisci, de quo iustum ne an iniustum sit, dubitatur. Si rem manifestè bonam præcipit, obseruanda & timenda est, obseruanda est scilicet, id faciẽdo quod præcipitur, ne incurratur excommunicatio, & fieri potest eiusmodi sententiam iniustã esse, quũ nempe tres admonitiones nõ præcesserint, & tamẽ validã ob rem bonã quę præcipitur, ob authoritatẽ pręcipiẽtis, & ob præuiã vnam saltẽ admonitionẽ. Si sẽtẽtia dubia est, maláne an nõ mala res pręcipiatur, obseruáda & timẽda est: in

casu namque dubio, subditi est iudicio stare superioris, nō proprio inniti, vt suprà dictum, & communis sanctorum Patrum est sententia. Quòd si sententia rem præcipit quæ manifestè peccatum est, tunc neque timenda, neque obseruanda est, & qui obseruandam esse diceret, erraret: atque de assertione huiusmodi verę sunt quinque propositiones à Gersone positæ: nam sine dubio falsum est sententiam, quæ ad peccatum obligat, obseruandam esse, & fieri non potest vt sententia peccatum pręcipiens, ad obseruantiam obliget, sed & erronea est quod ad mores attinet, quia docet malum facere, & contra fidem, dicens enim licere malè operari, hæreticus est, & impœnitens tradendus est iustitiæ seculari, vt pęnas luat pro meritis: & eiusmodi sententia non modò non obseruari, sed nec timeri debet: ait enim saluator, Noli timere eos qui occidunt corpus: & pręstaret mortem subire quempiam, quàm eiuscemodi legem obseruare. Vnde quartum illud membrum à Gersone positum non inuenitur, aliquam nimirum sententiam debere aut posse timeri, sed non obseruari, loquendo de timere qui obseruantiam inducit: licet naturali quodam timore Tyrannus malum præcipiens, timeri possit. Nec etiam in hoc commissarius deliquit, semper enim locutus fuit de sententia iniusta, sed valida, qualis non est illa quæ peccatum præcipit, ac euidenter nulla est.

Vides igitur totam Gersonis machinam in aëre fabricatam esse, & quisquis eam transtulit & in lucem misit, vt Venetos inducat ad contemnen-

dum iustam validámque summi Pontificis sententiam, ostendit se plus habere malitię quàm iudicij.

Ad sententiæ Gersonis & veritatis explicationem, pręter iam dicta, nimirum omnino dari sententiam timendam, sed non obseruandam, necesse est eadem, qua author, vti distinctione, vt dicamus sententiam aut rem præcipere manifestè bonam, aut manifestè malam, aut dubiam: & quod ad primum membrum, quando res quæ præcipitur manifestè iusta est, cum authore conuenimus obediendum esse: circa tertium, quum res est dubia, magnoperè metuentes nobis ab authoris æquiuocationibus, ipsum dubium, vt superiùs à nobis factum est, distinguemus in illud quod debitum consilium pręcedit, & illud quod hoc sequitur: primũ nõ obligat ad obseruationem, sed ad consultationem, quando res dubia post consultationem manet insuperabilis, cum ipso cõuenimus, teneri subditum superioris iudicium, nõ verò proprium, sequi: ignoscat mihi, lector, quòd sæpiùs hãc doctrinam repetem, siquidẽ author toties homonymiam in medium attulit, vt nẽpe Christiani cæcorum instar, prauos aliorum affectus sequantur. Quod spectat ad secundum membrum, quando malum quid pręcipitur sub pœna excommunicationis, certo huius ferendæ tempore præscripto, quo elapso prolata habeatur: eiuscemodi sententia duas habet partes, alteram quæ iniungit vt præcepto obediatur intra certum terminum, alteram quæ abstineri vult à communione, nisi post illum terminum obediatur. Quod ad primam partem, peccatum est eam timere iuxta Authorem, & qui hanc ita timeret,

peccaret:atque hinc patet veritas eius quod citat, [Nolite timere eos qui occidunt corpus :] verùm ad ſecundam partem,abſtinere ſcilicet à Communione,ſubditus non eſt obligatus,quòd ſi hoc obſeruare voluerit, modò alteri cuipiam præcepto non aduerſetur, non peccabit: hoc Gerſon dicit his verbis, quæ veriſimile eſt authorem legiſſe, Quia timeri poſſunt à timidis conſcientiis in caſu quopiam,licèt ideò non debeant obſeruari: magnum quippe diſcrimen eſt dicere: ſententias obſeruandas eſſe,& eas timendas: obſeruari ſententiam excommunicationis intelligit Gerſon,quum quis præceptum exequitur ne in eam incidat, vel vt ab ea iam lata liberetur: timeri excommunicationem Gerſon intelligit cùm quis abſtinet à cõmunione. Excõmunicationẽ cũ præcepto rei iniuſtę iunctã,qui obſeruarit,peccabit;qui timuerit,nõ peccabit,quãuis eã timere non teneatur. Multùm igitur differt,ſi ita dicamus,ſententiæ noſtræ,etiãſi iniuſtæ,timeri debent: hoc enim ſignificat abſtinere à Communione,ob earum reuerentiam: & ſic loquens Commiſſarius,non erraſſet niſi dicẽs, debent,pro,poſſunt: at quando dixit eas obſeruari debere,grauiùs errauit, quia non modò non debent,ſed etiam non poſſunt obſeruari citra peccatum,quæ tamen timeri poſſunt,licèt nemo ad hoc teneatur:atque hoc eſt quartum membrum diſertè à Gerſone declaratum,quod author ait non reperiri,cùm interim & apud D.Gregorium, & apud Gratianum reperiatur ab eo qui res conſiderat ſine contradicendi ſtudio. Quamuis autem ſuperiùs author certò non ſciret qua de re Commiſſarius loqueretur, hîc tamen quaſi certus eſſet,

ſet,ait,neque in hoc erraſſe Commiſſarium, eò quòd ſemper de iniuſta ſententia,ſed valida locutus ſit,quę peccatum non iubet: atque hoc me cogit vti digreſſiuncula vt rem declarem, quæ eſt huius opuſculi materia.

Ante Concilium Conſtantienſe, anno circiter 1399. Carolus VI. Galliarum Rex Concilium Præſulum ac Vniuerſitatum ſui Regni conuocauit, in quo pręter alia,determinatum fuit, admittendas non eſſe Bullas Romanæ Curiæ de reſeruationibus,& beneficiis expectatiuis ſed vt electiua beneficia conferrentur electione, & aliorum collationes fierent ab Ordinariis: quod decretum vt obſeruaretur,viginti annis ſequentibus ſępiùs renouatum fuit,tum per alia decreta Regni Præſulum, tum per Arreſta ſupremæ Curiæ iterata vel renouata,quamuis Romana Curia ſæpius eorum obſeruationem cum ſcriptis executoriis & Commiſſariis impedire conaretur.

Gerſonem de Commiſſario loqui ob aliquam eiuſmodi cauſam,in Galliam miſſo,liquidò apparet;in ſecunda propoſitione: ipſum verò tempore Pontificatus Martini V. ſcripſiſſe,conſtat ex eadem propoſitione, vbi dicit Regem viginti ab hinc annis, Concilium Præſulum conuocaſſe: quod Concilium,vt Guagninus refert,primò congregatum fuit anno prædicto 1399. In tertia verò propoſitione quando Gerſon loquitur de Regis Caroli VI. filio, his verbis vtitur, [Legitimo ſuo filio, nunc Regenti,] quem titulum aſſumpſit anno 1418. vt teſtatur Franciſcus Bellaforeſtius: vnde ex prædictis omnibus colligitur,hoc Gerſonis opuſculum ſcriptum eſſe poſt annum

illum 1418. & ante 1422. quum Carolus VI. obiit. Quamobrem si Martinus V. electus fuit anno 1417. suprà dictum librum sub ipsius Pontificatu scriptũ esse constat, præterea Gerson ipse in quarta propositione Concilij Constantiensis, ceu anterioris, meminit: igitur necesse est vt Papæ Commissarius expectatiui alicuius beneficij executionem iusserit, contra prædictarum congregationum determinationes; quod erat iuxta Gersonem, iubere rem iniustam, ac proinde error intolerabilis committebatur contra ius publicum, & qui in illegitimam vsurpationem tenderet, ex ipsius opinione: hæc si author noster animaduertisset, non dixisset Commissarium loqui de iniusta sed valida sententia, cùm sit manifestum in quarta propositione, huius Commissarij sententiam esse assertionẽ aduersus decreta & arresta prædicta, quam ob causam Gerson eam pro valida non habuit.

Commissarius, si religiosus erat, sententias suas pro iniustis habere non poterat: sed velut is, qui obedientiam quouis modo volebat, vt laborem probandi æquitatem sui ipsius præcepti vitaret, scripsit in causa publica, sententias suas siue iustas, siue iniustas, obseruandas esse: si iniusta sententia in validam & non validam distincta fuisset, manebat difficultas, agendum fuisse de validitate: propterea Commissarius vniuersalem assertionem introducere tentauit, esse nempe necessarium suas omnes sententias obseruare, sic enim obtinebat illius obseruationẽ quũ volebat: non aliter ac nonnulli in præsenti controuersia (existimantes se iustitiam præceptorum quæ Pontifex dat Reipub. ostendere non posse) dicunt, Pontifici, etiam iniusta præcipienti, obediendum esse. Sanè obstupeo,

cũ de quæſito agatur quod facto innititur, Authorem contra hiſtoriam ita ſermonem ſuum cõcludere. Vides igitur totam Gerſonis machinam in aëre fabricatam eſſe. Poſteà, quaſi Gerſon ſequentibus octo propoſitionibus alia de re loqueretur, vagaretúrque, dicit author.

Huic conſiderationi adiungit Gerſon propoſitiones aliquot ad docendum Regem Chriſtianiſſimum, quid poſsit ac debeat facere pro Eccleſiæ Gallicanæ libertate, de quibus propoſitionibus non eſt opus vt agamus hoc locò. Primò, quia nituntur omnes hoc principio, Concilij poteſtatem eſſe ſupra Papam, nec enim aliam ob cauſam Gerſon autumat, Papam immutare non poſſe antiquos Canones, in quibus tunc Eccleſiæ Gallicanę libertas fundabatur, quàm quòd à Concilio decreti fuerint, ideóque arbitrio & poteſtati Pontificiæ ampliùs ſubiecti non ſint. Modò autem docuimus hoc principium falſum eſſe, neque hoc à Venetis pro vero adſtrui nobis perſuademus. Secundò, quia poſt Gerſonis tempora, in Concilio Lateranenſi, à Leone x. derogatum fuit pragmaticis, quibus Eccleſia Gallicana defendebatur, & Concordata inter Leonem Pontificem & Regẽ Chriſtianiſsimum pacta fuerunt: atque ita libertas Gallicana contra ſummum Pontificem non ampliùs nominatur, quinimò Rex Chriſtianiſsimus, & omnes Galliarum Epiſcopi, cum Matre ſua, quæ eſt Eccleſia Romana, & Patre qui Papa eſt, Chriſti Vicarius, at ſucceſſor D. Petri, pacem & concordiam colunt. Tertiò, quia libertas Gallicana, de qua Gerſon, commune nihil habet cum libertate, quam modò Reſpublica Veneta præten-

dit, illa enim antiquis decretis & Canonibus fulciebatur, hæc autem & antiquis & modernis aduersatur.

Cùm Gersonis scopus esset octo propositionibus ostendere quid Rex Christianissimus facere deberet pro Ecclesiæ Gallicanæ libertate, in occasionibus similibus illi à Commissario datæ: Ecclesiam defendendo à reseruationibus, beneficiis expectatiuis, aliisque illorum temporum Curiæ Romanę abusibus, ideò octo propositiones adfert: quas author subtiliter iudicauit satius esse dissimulare, quàm attingere, apertè cognoscens earum confutationem aggredi, esse eas confirmare, ac illud stabilire quod superiùs oppugnauit, Principes nimirùm posse ac debere Pręsulum pręceptis enormibus & abusiuis sese opponere. Tres causas excusationis loco adfert, ob quas de octo his propositionibus non agit: prima est, quia nituntur hoc principio, Concilij potestatem esse supra Papam: atque hoc principium ait se superiùs declarasse falsum esse: addere tamen poterat, non obstante sua declaratione, hoc defendi ac pro vero haberi ab Vniuersitatibus Gallię, & pro testibus citari Nauarrum, & alios. Secunda causa est, quia in Concilio Lateranensi sub Leone, derogatum fuit pragmaticis, vt ita non ampliùs libertas Gallicana contra summum Pontificem nominetur. Hîc author nos adeò rudes & historiæ imperitos putat, vt nesciamus aliud esse libertatem Ecclesię Gallicanę, de qua Gerson, & aliud pragmaticam: illa est ante Gersonem, sed pragmatica à Rege Carolo septimo circa annum 1440. constituta fuit, multò post conscriptum hoc opusculum, in

quo

quo Carolus sextus eius pater, adhuc viuus nominatur. Sed cur nō dicere vniuersitatē Parisiensem ad futurū conciliū appellasse, quòd Leo pragmaticā abrogauisset? Putat etiā nos ignorare quid sit pragmatica, & quid concordatū, & an hoc illā tollat vel omnino, vel aliqua tantū ex parte. Sed hoc omnem superat animositatem dum nos incarceratos esse putat, qui nesciamus etiam quid fiat hoc tempore, & an in Gallia quotidie appelletur ad supremas Curias ab Ecclesiasticorū sententiis, tanquam ab abusu, & an de his Curia iudiciū ferat: tales sanè vellet nos esse author noster, atque vt de mundanis nihil sciremus, nisi quod Ecclesiasticis conducit, vtque in supina ignorantia degentes, ipsos ceu numina & oracula admiraremur. Tertia causa ob quam author octo Gersonis propositiones præterit, est, quia Gallicana libertas, de qua Gerson, antiquis Canonibus fulciebatur, Veneta autem antiquis & modernis aduersatur. De veritate vltimi huius dicti nolo verba facere. Gallia nō est Japponū regnū, vt anniuersoria nūtia sint expectanda, quò aliquid de illius Regni administratione audiatur. Libertatem illus Ecclesiæ Galli omnes scriptores meminerunt, omnésque simul collectæ habentur in libro quodam Parisiis edito anno 1594. ex quo nonnullas huc referam, liberum Lectori iudicium relinquens. Ita formaliter habetur in prædicto libro, præter alia multa particularia.

Pontifices non possunt imperare, aut præscribere, nec in genere, nec in specie, quicquam eorum quæ res temporales attinent in Prouinciis ac ditionibus obedientiæ & superioritatis Regis

Christianissimi: & si iubeant, vel statuant aliquid, Regis subditi quamuis clerici fuerint, ei non tenentur obedire hac in parte.

Quamuis Pontifex supremus habeatur in rebus spiritualibus: in Gallia tamen potestas absoluta & infinita nullatenus locum habet, sed restricta est & limitata à Canonibus & regulis Antiquorum Conciliorum Ecclesiæ, in hocce Regno receptorum: Et in hoc maximè consistit libertas Ecclesiæ Gallicanæ.

Reges Christianissimi pro temporum occasione & Prouinciarum suarum necessitate, semper conuocarunt, aut conuocari iusserunt Synodos aut concilia Prouincialia, & Nationalia, in quibus, præter alia ad Regni status conseruationem facientia, de rebus etiam ad ordinem disciplinámq; Ecclesiasticam earundem Prouinciarum attinentibus, actum est, & in hisce Conciliis Reges ipsi Regulas, Capita, Leges, Ordinationes, & sanctiones pragmaticas, statui curarunt sub suo nomine & authoritate, multáque horum etiam hoc tempore loquũtur in collectionibus Decretorum ab Ecclesia Catholica receptorum & quorundam à Conciliis generalibus approbatorum.

Pontifex nullo modo in Galliam mittit legatos à latere, cum facultate reformandi, & dispensandi, conferendi, & similium quæ in Bullis facultatis ipsorum designari solent, nisi hæc petente vel his assensum præbente Rege Christianissimo: ipséque legatus facultatibus suis non vtitur, nisi postquàm scripto promiserit Regi supra pectus suum, per sacros suos Ordines, quòd facultatibus illis in Regno, Prouinciis, ac Ditionibus ipsi sub-

subiectis non vtetur, nisi quamdiu Regi placuerit, quódque vbi primùm legatus ipse contrariam esse Regis voluntatem rescierit, desistet ac cessabit: itidem quòd iis tantùm facultatibus vtetur, quibus Rex voluerit ipsum vti, nihil moliendo, nec faciendo quicquam in præiudiciũ sanctorum Decretorum, conciliorum generalium, Immunitatum, libertatum, & Priuilegiorum Ecclesiæ Gallicanæ, ac Vniuersitatum & Academiarum huius Regni.

Et in hunc finem offeruntur Legatorum facultates supremæ Curiæ, vbi videntur, examinantur, approbantur, promulgantur, & in tabulas referuntur, cum limitationibus, quas Curia Regno conducere iudicauerit: atque etiam iuxta has limitationes, & non aliter, iudicãtur lites omnes & & cõtrouersiæ, quę ob legati actiones oboriũtur.

Præsules Ecclesiæ Gallicanæ, licèt à Pontifice qualibet de causa citentur, è Regno tamen sine iussu aut venia Regis exire nequeunt.

Clausulæ quę insertæ sunt Bullæ in Cœna Domini, speciatimverò quæ tempore Iulij Papæ II. & aliorum post ipsum appositæ fuerunt, in Gallia locum non habent, quantum ad libertates, & priuilegia Ecclesiæ Gallicanæ, ac Regis aut Regni rationes.

Non potest Pontifex iudicare aut delegare cognitionem eorum quæ ad rationes, præeminentias, & priuilegia Coronæ Regni Galliarum, eiúsque appendicum spectant, nec vnquam Rex de suis rationibus ac prætentionibus agit, nisi coram propria Curia.

Ecclesia Gallicana semper credidit, quòd quãuis

ex regula Ecclesiastica, vel (vt ait D. Cyrillus, scribens ad Papam Celestinum) ex antiquo omnium Ecclesiarum more, Concilia Genaralia conuocari & celebrari non debeant absq; Papa, Claue non errante, agnito pro capite, ac totius Ecclesiæ militantis principe, & patre communi omnium Christianorũ: nihilq; concludi aut determinari debeat, sine ipso eiusdémq; authoritate: nihilominus tamen nunquam iudicatum sit aut creditum, Pontificem esse supra concilium vniuersale, sed potiùs decretis ac determinationibus vniuersalis ipsius concilij subiectum esse, tanquam Ecclesiæ præceptis, Domini nostri Iesu Christi sponsæ, quam in primis eiusmodi concilium repræsentat.

Bullæ, aut literæ Apostolicæ, citationum literæ item excutoriales, fulminatoriæ aliæve, effectum suum in Gallia non sortiuntur, absque Pareatis Regis, vel ipsius Ministrorũ, & executio quæ post permissionem fieri potest, fit ab ordinario Iudice Regis, & Regis authoritate, non verò Apostolica, vt iurisdictionis confusio permixtióque vitetur.

Non potest Pontifex pensiones imponere Sacerdotiis huius Regni animarum curam habentibus, nec aliis etiam, nisi fortè hoc fieret beneficiis consentientibus, & iuxta sancta decreta conciliorum & constitutionum Canonicarum, vel in vtilitatem resignantium, qui expressa hac conditione resignauerint, vel ad pacificandum partes quæ de litigiosis beneficiis contendunt.

Libertates Ecclesiæ gallicanæ conseruatæ sunt, diligenter obseruando vt omnes Bullæ, & expeditiones, à Romana Curia prodeuntes videren-

tur

tur & examinarentur, an ſcilicet aliquid continerent, rationibus & libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ, & Regis authoritati vllo modo damnoſum: cuius rei reperitur etiam expreſſa conſtitutio à Rege Ludouico IX. facta, quam imitati ſunt Imperatoris Caroli V. anteceſſores, tunc Regni Galliarum Coronæ clientes, quámque ipſemet in quodam ſuo Edicto confirmauit Madriaci facto, anno 1543. eámque in Hiſpania, & aliis Regionibus ſibi ſubiectis vſurpauit, ſeueriùs ac minùs reuerenter, quàm in hoc Regno.

Et propter appellationes interiectas ad futurum concilium, quarum multa exempla, etiam vltimis temporibus, reperiuntur, vt appellationum interiectarum pro Vniuerſitate Pariſienſi à Pontificibus Bonifacio octauo, Benedicto vndecimo, Pio ſecundo, Leone decimo, & aliis.

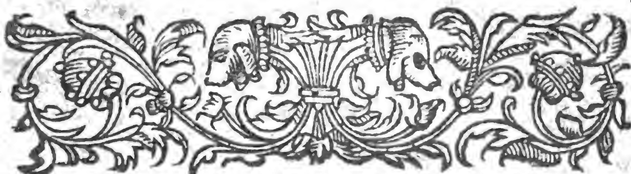
Niſi legitima huius Apologiæ breuitas prohiberet, huc adferrem, etiam arreſta Curiarum in materia iudiciorum criminalium, vbi determinatur, in Gallia clericos cuiuſlibet Ordinis, non ſolùm poſſe capi à Magiſtratibus, & Eccleſiaſtico iudicio tradi ob delicta communia, ſed à laico iudicari poſſe ob delicta enormia, vel priuilegiaria: & quum quis etiam ob delictum commune, Eccleſiaſtico bis traditus fuerit eum tertiò ceu incorrigibilem à ſeculari iudicari. Arreſta videre eſt in Gallis omnibus Iuriſconſultis, ſpeciatim in collectionibus Ioh. Papon. l. 1. t. 5. art. 4. 9. 30. 31. 33. 34. 35. 44. 45. 46. 47.

Ex his quilibet videre poteſt, veriſſimum eſſe quod ait Author, nempe libertatem Gallicarum in antiquis Canonibus fundatam eſſe, quam

nis non verum sit eam his tantùm niti, verùm etiam lege naturali, & omni æquitate ac ratione: constare etiam potest, non esse quod ait Author, nempe hoc tempore non ampliùs de Gallicanæ Ecclesiæ libertatibus, in Gallia sermonem fieri: quin potiùs floridissimum illud ac potentissimum Regnum, sicut eas hactenus conseruauit, ita nunc eas omni studio conseruat. Has autem conferendo cum libertate quam Respublica Deo fert acceptam, ac totis suis viribus conseruare nititur, apparebit, eam non differre ab illis, nisi quantum postulat regionum diuersitas: imò etiam constabit, Rempub. multis naturalibus suis libertatibus non vti, quibus posset, vt maiorem erga sanctam sedem reuerentiam præbeat: ideóq; vnusquisq; deteget immediatè, quàm sit vltima authoris nostri conclusio à vero aliena, libertatem scilicet quam vult Respublica, antiquis & nouis Canonibus aduersari.

Ephes. 3. Ei autem qui potens est omnia facere superabundanter quàm petimus, aut intelligimus secundùm virtutem quę operatur in nobis, ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Iesu, in omnes generationes sæculi sæculorum. Amen.

EXEM-

EXEMPLAR EPISTOLÆ SCRIPTÆ AD DOMINUM NOSTRUM PAPAM PAULUM V.

A Zefirielo Thoma Bouio Veronensi.

PATER SANCTE: Finis præceptorum eſt Charitas ex puro corde & conſcientia bona, & fide non ſimulata. Hac charitate ductus ſcripſi multoties Ducibus, Regibus, Imperatoribus, Epiſcopis, Cardinalibus, Pontificibus. Ago enim octogeſimum ſextum ætatis annum. Eiuſdem charitatis impulſu has nunc ſcribo ad Sanctitatem veſtram. Magnates iſti quum mea conſilia executioni mandarunt, honorem inde ac laudem reportarunt, quum ea ſpreuerunt, non niſi damnum & dedecus in hoc Mundo ſubierunt, in altero à Iudice ſupremo pro meritis excepti, quemadmodum Achab ſpreto Micheæ conſilio: contrà Dauid recepto Nathanis conſilio ſalutem conſecutus eſt. Clemens VIII. gratæ memoriæ, conſilium meum de abſoluendo Galliarum Rege, executioni mandauit, ac voluit me Epiſcopatu inſignire, ego verò nolui, multáq;

alia quæ mihi obtulit, recusaui, memor eius quod scribit Petrus de Natalibus Monachus Dominicanus, & Episcopus Equilinus in suo Sanctorum Catalogo, quum nempe Leo II. Pontifex cœpisset singulis diebus Missam celebrare, ac D. Petrum rogare vt pro ipso vellet intercedere, & à Domino Deo peccatorum suorum veniam impetrare, contigisse vt ille Sanctus die quadragesima visibiliter ipsi apparuerit, dicens: Officium feci, & diuina Maiestas tibi veniam concedit: at sibi reseruat vt in morte tua rationem illi reddas administratę impositionis manuum: ego igitur hac de causa quæcunque à Pontifice oblata recusaui. Quamobrem Sanctitas vestra attentè perpendat quid agendum, & has meas literas semel atque iterum legat, postea faciat quod illi Spiritus sanctus dictabit, vt ego feci priusquam scribere has cœperim. Basis & fundamentum Catholicæ nostræ Religionis iis nititur scriptis quæ nobis reliquerunt sacri Euangelistæ ac D. Paulus, præco, Apostolus, & doctor gentium, pręscripto Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, filij Dei, & Marię Virginis, qui conceptus fuit de Spiritu sancto, & regnabit in ęternum super domum Israel, & Regni eius non erit finis, vt scribit Lucas, & Matthæus subiungit, Ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Neque hîc disputandum eius Regnum fuisse temporale & spirituale, quòd esset filius Dei Creatoris & Moderatoris rerum omnium: is enim qui est ipsissima veritas dixit ore proprio, Regnum meum non est de hoc mundo: & de suo regno loquens dixit

dixit Apoſtolis ſuis, vos qui in tentationibus meis manſiſtis mecum, & ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi Regnum meum Pater meus, vt edatis & bibatis ſuper Menſam meam, in regno meo, & ſedeatis ſuper thronos duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Et apud Lucam petenti cuidam vt præciperet fratri ſuo vt hęreditatem ſecum diuideret, reſpondit, Quis me conſtituit Iudicem ſuper vos? Et apud D. Iohannem, Sic Deus dilexit mundum vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam, non enim miſit Filium ſuum in mundum vt iudicet mundum, ſed vt ſeruetur Mundus per ipſum. Similiter apud D. Iohannem, Si quis verba mea audierit, & non crediderit, ego non iudico eum, non enim veni vt iudicem mundum, ſed vt ſeruem mundum. Et cùm vellent Iacobus & Iohannes ignem è cœlo impetrare, vt quondam Elias, ſupra ciuitatem Samarię quę cibum illis denegauerat, dixit eis Dominus noſter, Filius hominis non venit ad perdendas animas hominum, ſed ad ſaluandas. Et apud D. Marcum dixit, Filius hominis non venit vt ſibi miniſtretur, ſed vt miniſtraret, & daret animam ſuam pro multis: Et apud eundem dixit Petro qui de his temporalibus & mundanis agere volebat, Abi poſt me Satan, quia ſapis ea quę ſunt hominum, non quæ ſunt Dei. Et apud D. Iohannem quum populum illum pauiſſet quinque panibus ac duobus piſcibus, videretque ſe Regem ab eis conſtitui, Seceſſit in montem ſolus, Chriſtus itaque non fuit Rex in

hoc mundo: & ne Regibus esset inobediens, siuit se crucifigi falsa accusatione quòd Regis titulum vsurpasset, & ideò Pilatus vt Sacerdotibus illis gratum faceret, eum condemnauit vt crucifigeretur, atque vt sententiam suam fuco tegeret, inscriptionem addidit, Iesus Nazarenus Rex Iudæorum: qua de re posteà iussu Cæsaris pœnas dedit. Christus itaque non fuit Rex: nec legitur enim vnquam Reges de Regni ipsorum administratione reprehendisse, imò rogatus an tributum Cæsari Ethnico esset persoluendum, respondit, Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo: cùm omnis potestas à Deo sit: quocirca ipsemet didramma persoluit. Cùm igitur ipse non fuerit Rex, nec mundanis hisce rebus se immiscuerit, & Apostolis suis dixerit, Quæ sursum sunt sapite, non quæ sunt deorsum: Petro autem ter dixerit, Pasce agnos meos, Pasce oues meas, non ei dedit authoritatem illam quam ipsemet negauit habere, & quam nullo vnquam tempore exercuit: imò in Euangelio sancti Iohannis, dixit, Non est seruus maior domino suo, nec legatus maior eo qui legauit eum: dixit etiam, Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: Itidem nobis dixit, Quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Quòd si dixit Apostolis suis & Petro, Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta in cœlis, dixit etiam per Apostolum, Modestia vestra nota sit omnibus hominibus: item, si frater tuus peccauerit in te, vade & corripe

ripe eum, quòd si correctiones non admiserit, inquit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus. Et D. Paulus ad Titum dicit, Hæreticum hominem post vnam aut alteram admonitionem deuita. Quapropter nec Dominus noster Christus, nec Paulus vas electionis, dicunt opus esse excommunicare, recidere, disperdere. Sed quorsum nos etiam subditos velle disperdere qui nulla in re sanctam Ecclesiam offendimus, Bonus ille Pastor Euangelicus tantoperè lætatur ob inuentam ouiculam priùs amissam? & vestra Sanctitas vult perdere tot populos innocentes, quòd seruiant illis Principibus quos Deus eis Dominos constituit? cùm in lib. sapientię scriptum sit, data est à Domino potestas vobis: & apud D. Paulum, omnis anima potestatibus præcellentibus subdita sit. Dicit Ieremias cap. 23. Veh Pastoribus, qui perdunt, disperdunt pecudes pascuæ meæ, dicit Dominus. Ideò sic dicit Dominus Deus Israel ad Pastores qui pascunt populum meum, vos disperdistis pecudes meas, & eiecistis eas, non visitastis eas: Ecce visito super vos malitiam operum vestrorum, dicit Dominus. Pater sancte, inuitus dico, imò non ego, sed Dominus noster Iesus Christus dicit, D. Matth. id referente, me autem spiritu bono idem scribente, Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Veh mundo à scandalis, necesse est vt veniant scandala, veruntamen veh illi per quem scandalum venerit. Actio hęc sanctitatis

vestrę contra Venetos, & contra tot eorum subditos, non est contra vnum de pusillis istis, sed est contra omnes Christianos, & forsan etiam contra mundum vniuersum. Possem non sine causa prolixior esse, multóque plura in medium afferre, sed quia probè intelligenti verba facio, hîc stylum abrumpo. Et Sanctitati vestrę omni cum reuerentia deosculor Sanctos pedes.

***

Veni Sancte Spiritus.

CAN-

CANZON.

Se Papa Paolo Quinto è intra insto ballo
De voler molestar questa Città,
Per odio natural, o per humor,
No ghe xè pena vgual à si gran fallo:
La xè vna crudeltà,
No atto de pastor,
Voler scommunegar Venetiani,
Cò se fusse Caluini, o Luterani.

II. Ve par a vu d'hauer discretion,
Ello bel tiro, ello giusto vadagno,
Volere in cao de mille anni, e doscento,
Con berta d'hauer bona intention,
De spogiar el compagnó
Co si fatto spauento.
Se no ve dona tutto quel ch'i ha in cà
In venti zorni i xè scomunegà.

III. Quando me penso s'è vegnù da vu
Cussi stranio pensier che vu hauè in cao,
Che mai Papa nissun se l'ha pensà
M'imagino cho siè sta messo su.
Consegiè da recao
Con chi no è interessà.
Perche per Dio cò xè mosso l'humor
L'è facil cosa che l'offenda'l cor.

IV. Ma, se ve consegiè, toiè suggetti,
Che no ve grata, ne habbia timor,
Che no habbia interesse con nissun,
Che no ghe manca al mondo homeni schietti,
De dottrina, e d'honor:
E lassè che ciascun
Ve possa dir a vu lilleramente
Quanto che Dio gl'inspira, o quel che sente.

V. Da chi haueù tiolto questa lettion.

ex regula Ecclesiastica, vel (vt ait D. Cyrillus, scribens ad Papam Celestinum) ex antiquo omnium Ecclesiarum more, Concilia Genaralia conuocari & celebrari non debeant absq; Papa, Claue non errante, agnito pro capite, ac totius Ecclesiæ militantis principe, & patre communi omnium Christianorũ: nihilq; concludi aut determinari debeat, sine ipso eiusdémq; authoritate: nihilominus tamen nunquam iudicatum sit aut creditum, Pontificem esse supra concilium vniuersale, sed potiùs decretis ac determinationibus vniuersalis ipsius concilij subiectum esse, tanquam Ecclesiæ præceptis, Domini nostri Iesu Christi sponsæ, quam in primis eiusmodi concilium repræsentat.

Bullæ, aut literæ Apostolicæ, citationum literæ item excutoriales, fulminatoriæ aliæve, effectum suum in Gallia non sortiuntur, absque Pareatis Regis, vel ipsius Ministrorũ, & executio quæ post permissionem fieri potest, fit ab ordinario Iudice Regis, & Regis authoritate, non verò Apostolica, vt iurisdictionis confusio permixtióque vitetur.

Non potest Pontifex pensiones imponere Sacerdotiis huius Regni animarum curam habentibus, nec aliis etiam, nisi fortè hoc fieret beneficiis consentientibus, & iuxta sancta decreta conciliorum & constitutionum Canonicarum, vel in vtilitatem resignantium, qui expressa hac conditione resignauerint, vel ad pacificandum partes quæ de litigiosis beneficiis contendunt.

Libertates Ecclesiæ gallicanæ conseruatæ sunt, diligenter obseruando vt omnes Bullæ, & expeditiones, à Romana Curia prodeuntes videren-

tur

tur & examinarentur, an ſcilicet aliquid continerent, rationibus & libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ, & Regis authoritati vllo modo damnoſum: cuius rei reperitur etiam expreſſa conſtitutio à Rege Ludouico I x. facta, quam imitati ſunt Imperatoris Caroli v. anteceſſores, tunc Regni Galliarum Coronæ clientes, quámque ipſemet in quodam ſuo Edicto confirmauit Madriaci facto, anno 1543. cámque in Hiſpania, & aliis Regionibus ſibi ſubiectis vſurpauit, ſeueriùs ac minùs reuerenter, quàm in hoc Regno.

Et propter appellationes interiectas ad futurum concilium, quarum multa exempla, etiam vltimis temporibus, reperiuntur, vt appellationum interiectarum pro Vniuerſitate Pariſienſi à Pontificibus Bonifacio octauo, Benedicto vndecimo, Pio ſecundo, Leone decimo, & aliis.

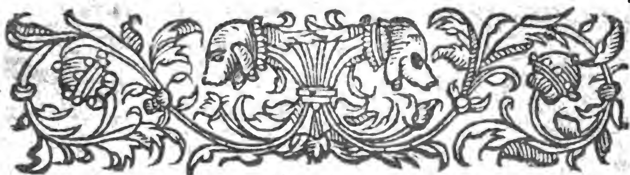
Niſi legitima huius Apologiæ breuitas prohiberet, huc adferrem, etiam arreſta Curiarum in materia iudiciorum criminalium, vbi determinatur, in Gallia clericos cuiuſlibet Ordinis, non ſolùm poſſe capi à Magiſtratibus, & Eccleſiaſtico iudicio tradi ob delicta communia, ſed à laico iudicari poſſe ob delicta enormia, vel priuilegiaria: & quum quis etiam ob delictum commune, Eccleſiaſtico bis traditus fuerit eum tertiò ceu incorrigibilem à ſeculari iudicari. Arreſta videre eſt in Gallis omnibus Iuriſconſultis, ſpeciatim in collectionibus Ioh. Papon. l. 1. t. 5. art. 4. 9. 30. 31. 33. 34. 35. 44. 45. 46. 47.

Ex his quilibet videre poteſt, veriſſimum eſſe quod ait Author, nempe libertatem Gallicarum in antiquis Canonibus fundatam eſſe, quam

nis non verum ſit eam his tantùm niti, verùm etiam lege naturali, & omni æquitate ac ratione: conſtare etiam poteſt, non eſſe quod ait Author, nempe hoc tempore non ampliùs de Gallicanæ Eccleſiæ libertatibus, in Gallia ſermonem fieri: quin potiùs floridiſſimum illud ac potentiſſimum Regnum, ſicut eas hactenus conſeruauit, ita nunc eas omni ſtudio conſeruat. Has autem conferendo cum libertate quam Reſpublica Deo fert acceptam, ac totis ſuis viribus conſeruare nititur, apparebit, eam non differre ab illis, niſi quantum poſtulat regionum diuerſitas: imò etiam conſtabit, Rempub. multis naturalibus ſuis libertatibus non vti, quibus poſſet, vt maiorem erga ſanctam ſedem reuerentiam præbeat: ideóq; vnuſquiſq; deteget immediatè, quàm ſit vltima authoris noſtri concluſio à vero aliena, libertatem ſcilicet quam vult Reſpublica, antiquis & nouis Canonibus aduerſari.

Epheſ. 3. Ei autem qui potens eſt omnia facere ſuperabundanter quàm petimus, aut intelligimus ſecundùm virtutem quę operatur in nobis, ipſi gloria in Eccleſia, & in Chriſto Ieſu, in omnes generationes ſæculi ſæculorum. Amen.

EXEM-

EXEMPLAR EPISTOLÆ SCRIPTÆ AD DOminum nostrum Papam Paulum V.

A Zefirielo Thoma Bouio Veronensi.

PATER SANCTE: Finis præceptorum est Charitas ex puro corde & conscientia bona, & fide non simulata. Hac charitate ductus scripsi multoties Ducibus, Regibus, Imperatoribus, Episcopis, Cardinalibus, Pontificibus. Ago enim octogesimum sextum ætatis annum. Eiusdem charitatis impulsu has nunc scribo ad Sanctitatem vestram. Magnates isti quum mea consilia executioni mandarunt, honorem inde ac laudem reportarunt, quum ea spreuerunt, non nisi damnum & dedecus in hoc Mundo subierunt, in altero à Iudice supremo pro meritis excepti, quemadmodum Achab spreto Micheæ consilio: contrà Dauid recepto Nathanis consilio salutem consecutus est. Clemens VIII. gratæ memoriæ, consilium meum de absoluendo Galliarum Rege, executioni mandauit, ac voluit me Episcopatu insignire, ego verò nolui, multáq;

alia quæ mihi obtulit, recusaui, memor eius quod scribit Petrus de Natalibus Monachus Dominicanus, & Episcopus Equilinus in suo Sanctorum Catalogo, quum nempe Leo II. Pontifex cœpisset singulis diebus Missam celebrare, ac D. Petrum rogare vt pro ipso vellet intercedere, & à Domino Deo peccatorum suorum veniam impetrare, contigisse vt ille Sanctus die quadragesima visibiliter ipsi apparuerit, dicens: Officium feci, & diuina Maiestas tibi veniam concedit: at sibi reseruat vt in morte tua rationem illi reddas administratę impositionis manuum: ego igitur hac de causa quæcunque à Pontifice oblata recusaui. Quamobrem Sanctitas vestra attentè perpendat quid agendum, & has meas literas semel atque iterum legat, postea faciat quod illi Spiritus sanctus dictabit, vt ego feci priusquam scribere has cœperim. Basis & fundamentum Catholicæ nostræ Religionis iis nititur scriptis quæ nobis reliquerunt sacri Euangelistæ ac D. Paulus, præco, Apostolus, & doctor gentium, pręscripto Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, filij Dei, & Marię Virginis, qui conceptus fuit de Spiritu sancto, & regnabit in ęternum super domum Israel, & Regni eius non erit finis, vt scribit Lucas, & Matthæus subiungit, Ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Neque hîc disputandum eius Regnum fuisse temporale & spirituale, quòd esset filius Dei Creatoris & Moderatoris rerum omnium: is enim qui est ipsissima veritas dixit ore proprio, Regnum meum non est de hoc mundo: & de suo regno loquens

dixit

dixit Apoſtolis ſuis, vos qui in tentationibus meis manſiſtis mecum, & ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi Regnum meum Pater meus, vt edatis & bibatis ſuper Menſam meam, in regno meo, & ſedeatis ſuper thronos duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Et apud Lucam petenti cuidam vt præciperet fratri ſuo vt hęreditatem ſecum diuideret, reſpondit, Quis me conſtituit Iudicem ſuper vos? Et apud D. Iohannem, Sic Deus dilexit mundum vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam, non enim miſit Filium ſuum in mundum vt iudicet mundum, ſed vt ſeruetur Mundus per ipſum. Similiter apud D. Iohannem, Si quis verba mea audierit, & non crediderit, ego non iudico eum, non enim veni vt iudicem mundum, ſed vt ſeruem mundum. Et cùm vellent Iacobus & Iohannes ignem è cœlo impetrare, vt quondam Elias, ſupra ciuitatem Samarię quę cibum illis denegauerat, dixit eis Dominus noſter, Filius hominis non venit ad perdendas animas hominum, ſed ad ſaluandas. Et apud D. Marcum dixit, Filius hominis non venit vt ſibi miniſtretur, ſed vt miniſtraret, & daret animam ſuam pro multis: Et apud eundem dixit Petro qui de his temporalibus & mundanis agere volebat, Abi poſt me Satan, quia ſapis ea quę ſunt hominum, non quæ ſunt Dei. Et apud D. Iohannem quum populum illum pauiſſet quinque panibus ac duobus piſcibus, viderétque ſe Regem ab eis conſtitui, Seceſſit in montem ſolus, Chriſtus itaque non fuit Rex in

hoc mundo: & ne Regibus esset inobediens, siuit se crucifigi falsa accusatione quòd Regis titulum vsurpasset, & ideò Pilatus vt Sacerdotibus illis gratum faceret, eum condemnauit vt crucifigeretur, atque vt sententiam suam fuco tegeret, inscriptionem addidit, Iesus Nazarenus Rex Iudæorum: qua de re posteà iussu Cæsaris pœnas dedit. Christus itaque non fuit Rex: nec legitur enim vnquam Reges de Regni ipsorum administratione reprehendisse, imò rogatus an tributum Cæsari Ethnico esset persoluendum, respondit, Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo: cùm omnis potestas à Deo sit: quocirca ipsemet didramma persoluit. Cùm igitur ipse non fuerit Rex; nec mundanis hisce rebus se immiscuerit, & Apostolis suis dixerit, Quæ sursum sunt sapite, non quæ sunt deorsum: Petro autem ter dixerit, Pasce agnos meos, Pasce oues meas, non ei dedit authoritatem illam quam ipsemet negauit habere, & quam nullo vnquam tempore exercuit: imò in Euangelio sancti Iohannis, dixit, Non est seruus maior domino suo, nec legatus maior eo qui legauit eum: dixit etiam, Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: Itidem nobis dixit, Quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Quòd si dixit Apostolis suis & Petro, Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta in cœlis, dixit etiam per Apostolum, Modestia vestra nota sit omnibus hominibus: item, si frater tuus peccauerit in te, vade & corripe

ripe eum, quòd si correctiones non admiserit, inquit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus. Et D. Paulus ad Titum dicit, Hæreticum hominem post vnam aut alteram admonitionem deuita. Quapropter nec Dominus noster Christus, nec Paulus vas electionis, dicunt opus esse excommunicare, recidere, disperdere. Sed quorsum nos etiam subditos velle disperdere qui nulla in re sanctam Ecclesiam offendimus, Bonus ille Pastor Euangelicus tantoperè lætatur ob inuentam ouiculam priùs amissam? & vestra Sanctitas vult perdere tot populos innocentes, quòd seruiant illis Principibus quos Deus eis Dominos constituit? cùm in lib. sapientię scriptum sit, data est à Domino potestas vobis: & apud D. Paulum, omnis anima potestatibus præcellentibus subdita sit. Dicit Ieremias cap. 23. Veh Pastoribus, qui perdunt, disperdunt pecudes pascuæ meæ, dicit Dominus. Ideò sic dicit Dominus Deus Israel ad Pastores qui pascunt populum meum, vos disperdistis pecudes meas, & eiecistis eas, non visitastis eas: Ecce visito super vos malitiam operum vestrorum, dicit Dominus. Pater sancte, inuitus dico, imò non ego, sed Dominus noster Iesus Christus dicit, D. Matth. id referente, me autem spiritu bono idem scribente, Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Veh mundo à scandalis, necesse est vt veniant scandala, veruntamen veh illi per quem scandalum venerit. Actio hęc sanctitatis

CANZON.

Se Papa Paolo Quinto è intra in sto ballo
De voler molestar questa Città,
Per odio natural, o per humor,
No ghe xè pena vgual à si gran fallo:
La xè vna crudeltà,
No atto de pastor,
Voler scommunegar Venetiani,
Cò se fusse Caluini, o Luterani.

II. *Ve par a vu d'hauer discretion,*
Ello bel tiro, ello giusto vadagno,
Volere in cao de mille anni, e doscento,
Con berta d'hauer bona intention,
De spogiar el compagno
Co si fatto spauento.
Se no ve dona tutto quel ch'i ha in cà
In venti zorni i xè scomunegà.

III. *Quando me penso s'è vegnù da vu*
Cussi stranio pensier che vu hauè in cao,
Che mai Papa nissun se l'ha pensà
M'imagino cho siè sta messo su.
Consegiè da recao
Con chi no è interessà.
Perche per Dio cò xè mosso l'humor
L'è facil cosa che l'offenda'l cor.

IV. *Ma, se ve consegiè, toiè suggetti,*
Che no ve grata, ne habbia timor,
Che no habbia interesse con nissun,
Che no ghe manca al mondo homeni schietti,
De dottrina, e d'honor:
E lassè che ciascun
Ve possa dir a vu lilleramente
Quanto che Dio gl'inspira, o quel che sente.

V. *Da chi haueù tiolto questa lettion.*

Chi v'ha dà sto Latin per i passiui?
Della mia robba in casa mi no posso
Par quel che vogio mi, che son Paron?
S'i homeni è cattiui,
S'el diauol ghè adosso,
Dell' anima vu sè fatto paron,
Ma della robba nò: qualche minchion.

VI. *Se al mondo vu tegni el luogo de Christo,*
Come feua San Piero, è tanti altri
Papi santi, ch'è stà dopo de loro,
Pen sè che nissum d'essi ha fatto acquisto
Delle possession d'altri,
Ne de quantità d'oro.
Iha hauudo va sol fin, con la bontà
De dar esempio alla Christianità.

VII. *Lechiaui vu haue in custodia dal Signor,*
Per auerzer le porte in paradiso,
E vu in cambio d'auerzer, le serrè:
No podè Zà scusar vn tal error.
Mi ve dago vn auuiso,
Fè quel che vu douè:
Che se guastassi l'opere, ho paura
Che no auerzissi mai piu sta ferraura.

VIII. *Ma per veder sta vostra nauesella*
Ch'è in mezo al mar senz' alcun sospetto
Assaltà (o cussì non vogia Dio)
Da Corsari, da mar, è da procella
Tornar al so despetto
Subitamente indrio.
Et alla fin, se ben sè tanto accorto,
No habbiè muodo de condur la in porto.

IX. *Non è dubbio che sè nostro Pastor*
Ma pastor d'otto dì, pastor che non ha

Mai

Mai visto grege, & in cussi puochi di
Al grege vu metti tanto terror.
Saueù quel che sarà?
V e'l vogio dir, aldi,
Se sbandarà le piegore da vu
Doue che i loui le chiapperà su.

X. *N'è stà ditto che sè tanto Dottor,*
Filosofo, Teologo, mi'l credo;
Cussi credo che no hauè mai piu
Gouernà stado, ne sè stà Pastor.
Che sia'l vero, me credo
Che n'è sauio colu
Che no diga, La xè malignità
Che'l Papa vogia far quel che no'l sà.

XI. *Se saueßè co se gouerna el stado*
Certo no moueßè sti tanti humori,
Mi ve vedo imparar a vostro costo,
V e'l digo, Vu ve trouarè intrigado.
Tremo che sti romori,
Sti conti senza l'hosto,
Metta la sedia su vna punta d'ago
E che de Papa vu deuentè Zago.

XII. *Haueù mai letto quel che gl'intrauenne*
Ad Alessandro Papa con Ferigo
Che haueua la barba rossa quel tremendo,
Che ghe bogiua el sangue in te le vene,
Quel sò mortal nemigo,
Che fese cussi horrendo
Proclama, che chi al Papa hauesse dao
Agiuto, el gh' haueraue rotto el cao.

XIII. *V'è stato mai ditto che Doze Ziani*
Trouè che'el Papa faua la cosina
De' nostri fradi della Caritae

E che con tanto ſangue, e noſtri damni
In Iſtria vna mattina
Combattè le dò armae,
Doue alla fin fu preſo, e rotto Otton,
E tutto ſangue fu fatto preſon?

XIV. *Chi meſſe il Papa in ſedia con sò honor*
Chi in cao ghe meſſe il Regne? dixel vu,
Et adeſſo ne paghe de ſta monea
Deſmentigà vn ſi fatto ſauor?
Che ne hauè fatto a nu
Quel che niſsun credea.
Si è pure inſula voſtra, stè ſul duro,
Che Zuro a Dio, ve petteremo ac muro.

XV. *Faremmo vn' altro Papa, cò ſu fatto*
Papa Guido da Crema là in Borgogna,
Chiamaremo Concilie in qualche liogo,
Et a dirla, vu ſarè tegnù da matto.
Perche ſaria vergogna
S'hauè impizzà ſtò fuogo,
No veder de bruſar la voſtra cà.
Credelo pur la ve intrauegnerà.

XVI. *L'è paſsà el tempo da vender fenochi*
V'el digo chiaro, tegniuelo a mente
Ognun ſa con che v'hauè moſſo,
Sappiè che i matteſin ha auerti i occhi.
Ne cuſsi facilmente
S'ha da roſegar st'oſſo.
Che ſe ghe mette'l i oltrumontani,
Saria megir eſſer morſegà da cani.

FINE.